

ریاست جمهوری
سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور
سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

مطالعات طرح آمایش استان اردبیل

جلد اول: تحلیل وضعیت و ساختار

فصل اول: تحلیل وضعیت استان

بخش سوم: تحلیل اقتصادی

قسمت دوم:

تحلیل زمینه های فعالیت اقتصادی بر مبنای بخش های اصلی

پیوست ۲: ساختار کشاورزی

مصوب شورای برنامه ریزی و توسعه استان اردبیل

۱۳۹۱

استاداری اردبیل   سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

شرکت کنسرسیوم مهندسين مشاور رویان و رویان فرانکار سیستم

مقدمه :

آمایش سرزمین، رسیدن به مطلوب ترین توزیع ممکن جمعیت، توسط بهترین شکل توزیع فعالیت های اقتصادی و اجتماعی در پهنه سرزمین استچنان که هر دوره ای از توسعه می تواند نگاه متفاوتی به سرزمین داشته باشد. اگر استراتژی، «توسعه صنعتی» باشد نگاه آمایشی «تصرف» سرزمین و پخش کردن فعالیت در گستره جغرافیایی است ولی اگر چنانچه استراتژی به «پسا صنعتی» شدن نظر داشته باشد، در نگاه آمایشی پایداری محیط زیست و بازگشت به طبیعت اهمیت خواهد یافت. بنابراین هر مرحله از توسعه و هر مرحله از فعالیت حکومتی، نگاه سرزمینی خود را خواهد داشت.

بدون تردید تلاش تمام برنامه ریزان رسیدن به توسعه پایدار ، تعادل منطقه ای ، توزیع مناسب فعالیتها و استفاده حداکثر از قابلیت های محیطی در فرایند توسعه مناطق می باشد . تمرکز شدید جمعیت و فعالیتها در یک یا چند نقطه جغرافیایی از مشخصه های بارز اکثر کشورهای در حال توسعه ، بخصوص ایران است . رشد اقتصادی یک کشور به هر اندازه که باشد ، باز هم مناطق کم و بیش عقب مانده در آن دیده می شود که به علت فقدان منابع طبیعی و دوری از مراکز اصلی فعالیت های اقتصادی نسبت به سایر مناطق مستعد ، محروم مانده اند .

هدف آمایش سرزمین توزیع تهینه جمعیت و فعالیت در سرزمین است به گونه ای که هر منطقه متناسب با قابلیت ها ، نیازها و موقعیت خود از طیف مناسبی از فعالیت های اقتصادی و اجتماعی برخوردار باشد و جمعیت مناسب با توان و ظرفیت اقتصادی خود پذیرا باشد . به عبارت ساده تر هدف کلی آمایش سرزمین سازماندهی فضا به منظور بهره وری مطلوب از سرزمین در چهارچوب منابع ملی است .

مجید خدا بخش

استاد ارادویل

پیش گفتار:

آمایش سرزمین ، ارزیابی نظام مند عوامل طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... به منظور یافتن راهی برای تشویق و کمک به جامعه بهره برداران در انتخاب گزینه هایی مناسب برای افزایش و پایداری توان سرزمین در جهت برآورد نیازهای جامعه است. برخلاف رویکرد بخشی، آمایش سرزمین با رویکرد همه سونگر در چارچوب توسعه فضایی سعی دارد راهکارهای مناسب را برای تحقق توسعه متوازن، همه جانبه و پایدار در سطح سرزمین ارائه نماید.

در این راستا مطالعات آمایش استان اردبیل همپای سایر استانها و در قالب ساز و کار پیش بینی شده در طرح مصوب مطالعات آمایش سرزمین، ابلاغی ریاست محترم سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور با برگزاری مناقصه و عقد قرارداد با کنسرسیوم مهندسیین مشاور رویان و رویان فرانگار سیستم و با همکاری کارشناسان سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان شروع گردید و نهایتاً در سال ۱۳۹۱ با طی مراحل مختلف اصلاح و تصویب در کارگروهها، در قالب ۲۴ جلد گزارش و CD نقشه های رقومی به تصویب شورای برنامه ریزی و توسعه استان رسید.

در این قسمت از مطالعه که خلاصه یافته های مطالعات آمایشی استان می باشد بصورت کلی ضمن معرفی وضعیت استان ، چشم انداز بارز توسعه استان شامل توسعه اقتصادی ، توسعه اجتماعی و فرهنگی و توسعه فضایی و در نهایت برنامه ریزی و سیاست گذاری شامل نواحی همگن برنامه ریزی ، تطبیق نواحی همگن فضایی - آمایشی با منطقه بندی طرح کالبدی منطقه ای و راهبردهای توسعه آمایش توسعه استان ارائه گردیده است . امید است سند توسعه آمایش استان اردبیل به عنوان یکی از بالادست ترین سند توسعه استان در نظام برنامه ریزی در اولویت برنامه ریزان، مدیران و تصمیم گیران استان قرار گیرد.

شایسته است از تمامی دستگاه های اجرایی که با ارائه آمار و اطلاعات دقیق و اظهار نظر در بخش های مربوطه ما را در تدوین این مطالعات یاری نمودند قدردانی و تشکر نمایم .

داود سائقی

رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی

فهرست گزارش‌های طرح مطالعات آمایش استان اردبیل

♦ جلد اول: تحلیل وضعیت و ساختار

• فصل اول: تحلیل وضعیت استان

- بخش اول: تحلیل وضعیت منابع طبیعی و محیط زیست

پیوست ۱: هواشناسی

پیوست ۲: زمین شناسی

پیوست ۳: ارزیابی منابع اراضی

پیوست ۴: پوشش گیاهی

پیوست ۵: منابع آب سطحی و زیرزمینی

- بخش دوم: تحلیل اجتماعی و فرهنگی

قسمت اول: تحولات جمعیتی در سه دهه گذشته

قسمت دوم: تحلیل نظام شهری استان

قسمت سوم: تحلیل نظام روستانشینی و عشایری استان

قسمت چهارم و پنجم: تحلیل وضعیت فرهنگی و سرمایه اجتماعی استان

- بخش سوم: تحلیل اقتصادی

قسمت اول: تحلیل ویژگی‌های اقتصادی جمعیت

قسمت دوم: تحلیل زمینه‌های فعالیت اقتصادی برحسب بخش‌های اصلی

پیوست ۱: صنعت و معدن

پیوست ۲: ساختار کشاورزی

پیوست ۳: خدمات

قسمت سوم: تحلیل ویژگی‌های زیربنایی

قسمت چهارم: تحلیل عرصه‌های فعالیت اقتصادی

پیوست ۱: اقتصاد شهری

قسمت پنجم: تحلیل اقتصاد کلان استان و جایگاه آن در سطح ملی در ۵ سال

گذشته

• فصل دوم: تحلیل ساختار فضایی موجود

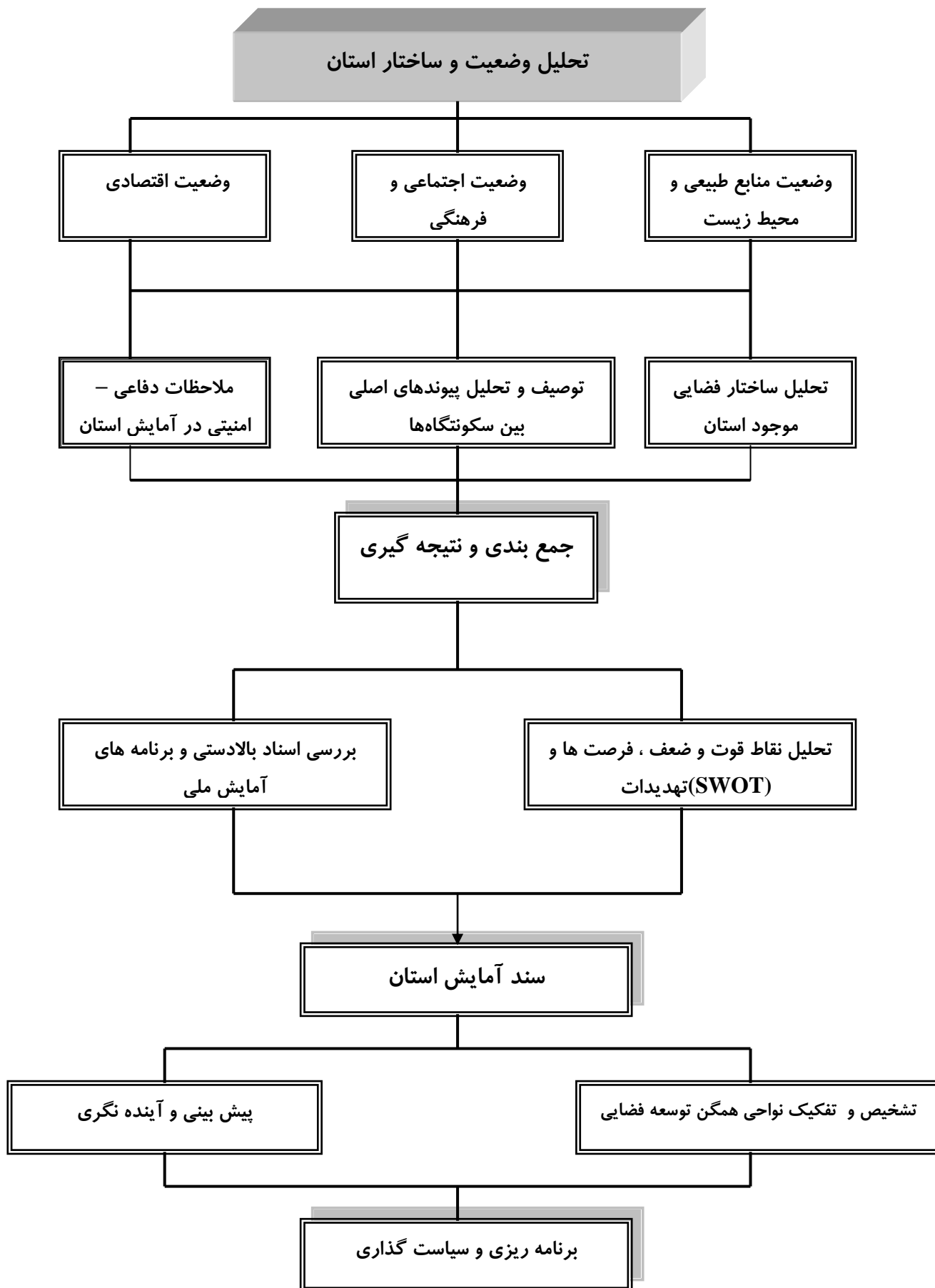
• فصل سوم: توصیف و تحلیل پیوندهای اصلی بین سکونتگاه‌ها

• فصل چهارم: ملاحظات دفاعی - امنیتی در آمایش استان

• فصل پنجم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از مطالعات

♦ جلد دوم: برنامه ریزی و سیاست‌گذاری و ساختار مدیریت آمایش استان

چارچوب مطالعات آمایش استان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۸	۱: فعالیت زراعت و باغداری
۸	۱-۱: الگوی کشت و بهره برداری
۸	۱-۱-۱: الگوی توزیع اراضی کشاورزی در استان
۹	۱-۱-۱-۱: سطح اراضی زیر کشت
۹	۱-۱-۱-۲: سطح اراضی زیر کشت آبی و دیم
۱۰	۱-۱-۱-۳: سطح زیر کشت اراضی زراعی و باغی
۱۰	۱-۱-۱-۴: سطح زیر کشت زراعت و باغداری آبی و دیم
۱۱	۱-۱-۱-۵: تراکم بیولوژیک جمعیت
۱۱	۱-۱-۱-۶: تحول سطح زیر کشت در دهه ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴
۱۶	۱-۲: الگوی توزیع اراضی کشاورزی در شهرستانهای استان
۱۶	۱-۲-۱: سطح کل اراضی کشاورزی
۱۷	۱-۲-۱-۱: سطح کل اراضی زراعی
۱۹	۱-۲-۱-۲: سطح اراضی زراعی آبی
۲۱	۱-۲-۱-۳: سطح اراضی زراعی دیم
۲۳	۱-۲-۱-۴: سطح اراضی باغی
۳۶	۱-۲-۲: الگوی کشت اراضی زراعی در استان
۳۶	۱-۲-۲-۱: الگوی کشت زراعت آبی
۳۷	۱-۲-۲-۲: الگوی کشت زراعت دیم
۳۷	۱-۲-۲-۳: الگوی کلی کشت زراعت
۳۸	۱-۲-۲-۴: اهمیت نسبی کشت آبی و دیم
۳۹	۱-۲-۲-۵: موقعیت، ویژگیها و جایگاه نسبی زراعت استان در کشور

۴۰	۱-۲-۲-۶: الگوی کشت باغات در استان
۵۱	۱-۳: الگوی کشت اراضی زراعی و باغات در شهرستانهای استان
۵۱	۱-۳-۱: شهرستان اردبیل
۶۱	۱-۳-۲: شهرستان بيله سوار
۷۲	۱-۳-۳: شهرستان پارس آباد
۸۳	۱-۳-۴: شهرستان خلخال
۹۴	۱-۳-۵: شهرستان کوثر
۱۰۴	۱-۳-۶: شهرستان گرمی
۱۱۴	۱-۳-۷: شهرستان مشگین شهر
۱۲۴	۱-۳-۸: شهرستان نمین
۱۳۴	۱-۳-۹: شهرستان نیر
۱۴۴	۱-۴: الگوی بهره برداری در زراعت و باغداری
۱۴۴	۱-۴-۱: ساختار حقوقی بهره برداریها
۱۴۵	۱-۴-۱-۱: ساختار بهره برداریها برحسب باندازه زمین آنها
	۱-۴-۱-۲: ساختار بهره برداریهای زراعی برحسب اندازه
۱۴۵	زمین آنها
	۱-۴-۱-۳: ساختار بهره برداریهای باغی برحسب اندازه
۱۴۶	زمین آنها
	۱-۴-۲: تحول اندازه بهره برداریهای کشاورزی استان در سالهای
۱۴۶	۱۳۷۲ و ۱۳۸۲
	۱-۴-۳: تحول میزان آیش گذاری بهره برداری های کشاورزی استان
۱۴۷	در سال های ۱۳۷۲ و ۱۳۸۲
	۱-۴-۴: مقایسه ساختار بهره برداریها برحسب اندازه آنها در استان
۱۴۷	و کشور
۱۵۵	۱-۵: فناوری تولید و آبیاری

۱۵۵	۱-۵-۱: فنآوری تولید (مکانیزاسیون) در زراعت و باغداری استان و شهرستان های آن
۱۶۶	۱-۶: روشهای آبیاری در زراعت و باغداری استان و شهرستان های آن
۱۷۲	۱-۷: شاخصهای اصلی اقتصاد کشاورزی
۱۷۲	۱-۷-۱: تولید محصولات زراعی و باغی در استان و شهرستانهای آن
۱۷۲	۱-۷-۱-۱: تولید محصولات زراعی در استان و سهم نسبی آن در کشور
۱۷۵	۱-۷-۱-۲: میزان تولید محصولات زراعی در شهرستانها و سهم نسبی آنها در استان
۱۸۵	۱-۷-۱-۳: میزان تولید محصولات باغی در استان و جایگاه نسبی آن در کشور
۱۸۷	۱-۷-۱-۴: میزان تولید محصولات باغی در شهرستانها و جایگاه نسبی آنها در استان
۱۹۳	۱-۷-۱-۵: ضریب سوددهی تولید محصولات زراعی
۱۹۴	۱-۷-۱-۶: ساختار هزینه تولید محصولات زراعی
۱۹۸	۱-۸: بهره وری عوامل تولید
۱۹۸	۱-۸-۱: عملکرد در هکتار تولید محصولات کشاورزی
۲۰۱	۱-۸-۱-۱: عملکرد تولید محصولات زراعی در شهرستانها
۲۰۹	۱-۹: بهره وری نهاده ها در تولید محصولات زراعی
۲۱۰	۱-۹-۱: بهره وری نهاده های تولید در کشت آبی محصولات زراعی
۲۱۱	۱-۹-۲: بهره وری نهاده های تولید در کشت دیم محصولات زراعی
۲۱۲	۱-۹-۳: روند تحول بهره وری نهاده های تولید
۲۱۳	۲: فعالیت پرورش دام
۲۱۳	۲-۱: جایگاه نسبی استان در فعالیت دامپروری کشور
۲۱۶	۲-۲: فعالیت دامپروری در شهرستانهای استان

عنوان

صفحه

۲۲۱	۳: فعالیت پرورش طیور
۲۲۱	۳-۱: جایگاه نسبی استان در فعالیت پرورش طیور کشور
۲۲۴	۳-۲: فعالیت پرورش طیور در شهرستانهای استان
۲۲۹	۴: فعالیت زنبورداری
۲۲۹	۴-۱: جایگاه نسبی استان در فعالیت زنبورداری کشور
۲۳۱	۴-۲: فعالیت زنبورداری در شهرستانهای استان
۲۳۴	۵: فعالیت پرورش آبزیان
۲۳۴	۵-۱: جایگاه نسبی استان در فعالیت پرورش آبزیان کشور
۲۳۵	۵-۲: فعالیت آبی پروری در شهرستانهای استان

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۴	جدول (۱-۱): مقایسه ویژگیهای کلی الگوی توزیع اراضی کشاورزی در استان اردبیل و کل کشور در دهه ۸۴-۱۳۷۴
۲۶	جدول (۱-۲): الگوی توزیع اراضی کشاورزی قابل کشت و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستان های استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۶	جدول (۱-۳): الگوی توزیع اراضی قابل کشت آبی و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۷	جدول (۱-۴): الگوی توزیع اراضی قابل کشت دیم و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۷	جدول (۱-۵): الگوی توزیع اراضی زراعی و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۸	جدول (۱-۶): الگوی توزیع اراضی زراعی آبی و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۸	جدول (۱-۷): الگوی توزیع اراضی زراعی دیم و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۹	جدول (۱-۸): الگوی توزیع اراضی باغات و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستان های استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۹	جدول (۱-۹): الگوی توزیع اراضی باغی آبی و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۳۰	جدول (۱-۱۰): الگوی توزیع اراضی باغی دیم و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۳۰	جدول (۱-۱۱): الگوی توزیع اراضی آیش و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

جدول (۱-۱۲): الگوی کشت اراضی زراعی کل کشور و استان اردبیل در سال زراعی	۱۳۸۳-۸۴	۴۲
جدول (۱-۱۳): الگوی کشت اراضی زراعی کل کشور و استان اردبیل در سال زراعی	۱۳۸۳-۸۴	۴۳
جدول (۱-۱۴): سهم نسبی اراضی آبی و دیم در کل اراضی زراعی کشور و استان	اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۳-۸۴	۴۴
جدول (۱-۱۵): سهم نسبی مساحت اراضی زراعی استان اردبیل در کشور در سال ۸۴-	۱۳۸۳	۴۵
جدول (۱-۱۶): الگوی کشت اراضی باغی در کشور استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۳-۸۴		۴۶
جدول (۱-۱۷): مقایسه الگوی کشت اراضی باغی در کشور و استان اردبیل در سال زراعی	۱۳۸۳-۸۴	۴۷
جدول (۱-۱۸): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان اردبیل با استان	اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵	۵۴
جدول (۱-۱۹): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان اردبیل و استان اردبیل	در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵	۵۵
جدول (۱-۲۰): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در	سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵	۵۶
جدول (۱-۲۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در	سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵	۵۷
جدول (۱-۲۲): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان بيله سوار با استان	اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵	۶۵
جدول (۱-۲۳): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان بيله سوار و استان اردبیل	در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵	۶۶
جدول (۱-۲۴): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان بيله سوار و استان اردبیل	در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵	۶۷

۶۸	جدول (۱-۲۵): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان بيله سوار و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۷۶	جدول (۱-۲۶): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان پارس آباد با استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۷۷	جدول (۱-۲۷): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۷۸	جدول (۱-۲۸): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۷۹	جدول (۱-۲۹): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۸۶	جدول (۱-۳۰): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان خلخال با استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۸۷	جدول (۱-۳۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۸۸	جدول (۱-۳۲): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۸۹	جدول (۱-۳۳): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۹۰	جدول (۱-۳۴): مقایسه الگوی کشت باغات دیم در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۹۷	جدول (۱-۳۵): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان کوثر با استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۹۸	جدول (۱-۳۶): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵

۹۹	جدول(۳۷-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۰۰	جدول(۳۸-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۰۷	جدول(۳۹-۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان گرمی با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۰۸	جدول(۴۰-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۰۹	جدول(۴۱-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۱۰	جدول(۴۲-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۱۷	جدول(۴۳-۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان مشگین شهر با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۱۸	جدول(۴۴-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان مشگین شهر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۱۹	جدول(۴۵-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان مشگین شهر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۲۰	جدول(۴۶-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان مشگین شهر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۲۷	جدول(۴۷-۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان نمین با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۲۸	جدول(۴۸-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان نمین و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

عنوان

صفحه

- جدول (۴۹-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان نمین و استان اردبیل در
سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۲۹
- جدول (۵۰-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان نمین و استان اردبیل در
سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۳۰
- جدول (۵۱-۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان نیر با استان اردبیل
در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۳۷
- جدول (۵۲-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان نیر و استان اردبیل در
سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۳۸
- جدول (۵۳-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان نیر و استان اردبیل در
سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۳۹
- جدول (۵۴-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان نیر و استان اردبیل در
سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۴۰
- جدول (۵۵-۱): ساختار حقوقی واحدهای بهره برداری زراعی و باغی در استان اردبیل
و شهرستانهای آن در سال ۱۳۸۲
۱۴۸
- جدول (۵۶-۱): ساختار بهره برداریهای زراعی برحسب اندازه آنها در استان اردبیل در
سال ۱۳۸۲
۱۴۹
- جدول (۵۷-۱): ساختار بهره برداریهای باغی برحسب اندازه آنها در استان اردبیل در
سال ۱۳۸۲
۱۵۰
- جدول (۵۸-۱): تعداد بهره برداریهای دارای ماشین آلات و ابزار و تجهیزات کشاورزی
در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۲
۱۶۳
- جدول (۵۹-۱): درصد بهره برداریهای دارای ماشین آلات و ابزار و تجهیزات کشاورزی
در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۲
۱۶۴
- جدول (۶۰-۱): مقایسه مکانیزاسیون در بهره برداریهای کشاورزی در کل کشور و استان
اردبیل در سال ۱۳۸۲
۱۶۵

۱۶۷	جدول (۱-۶۱): میزان شدت نسبی استفاده از روشهای آبیاری مدرن در اراضی زراعی آبی شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۲
۱۶۸	جدول (۱-۶۲): میزان شدت نسبی استفاده از روشهای آبیاری مدرن در باغات آبی شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۲
۱۶۹	جدول (۱-۶۳): میزان پوشش آبیاری تحت فشار در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵
۱۷۳	جدول (۱-۶۴): میزان تولید محصولات زراعی در کل کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۳-۸۴
۱۸۱	جدول (۱-۶۵): میزان تولید محصولات زراعی آبی در شهرستان های استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۱۸۲	جدول (۱-۶۶): سهم نسبی هر شهرستان در تولید محصولات زراعی آبی استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۱۸۳	جدول (۱-۶۷): میزان تولید محصولات زراعی دیم در شهرستان های استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۱۸۴	جدول (۱-۶۸): سهم نسبی هر شهرستان در تولید محصولات زراعی دیم استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۱۸۶	جدول (۱-۶۹): مقایسه میزان تولید محصولات باغی در کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۳-۸۴
۱۹۰	جدول (۱-۷۰): میزان تولید آبی محصولات باغی در شهرستانهای اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۱۹۱	جدول (۱-۷۱): سهم نسبی هر شهرستان در تولید محصولات باغی استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
۱۹۲	جدول (۱-۷۲): میزان تولید دیم محصولات باغی در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵

- جدول (۱-۷۳): سهم نسبی هر شهرستان در تولید محصولات باغی دیم استان اردبیل در
سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۹۲
- جدول (۱-۷۴): برآورد درآمد و هزینه کل تولید هر کیلو محصولات زراعی آب در استان
اردبیل در سالهای زراعی ۷۹-۱۳۷۸ و ۸۳-۱۳۸۲
۱۹۶
- جدول (۱-۷۵): برآورد درصد سود ناخالص و ساختار درصدی هزینه های تولید مهمترین
محصولات زراعی آبی استان اردبیل در سالهای زراعی ۷۹-۱۳۷۸
و ۸۳-۱۳۸۲
۱۹۶
- جدول (۱-۷۶): برآورد درآمد و هزینه کل تولید هر کیلو محصولات زراعی دیم در استان
اردبیل در سالهای زراعی ۷۹-۱۳۷۸ و ۸۳-۱۳۸۲
۱۹۷
- جدول (۱-۷۷): برآورد درصد سود ناخالص و ساختار درصدی هزینه های تولید مهمترین
محصولات زراعی دیم استان اردبیل در سالهای زراعی ۷۹-۱۳۷۸
و ۸۳-۱۳۸۲
۱۹۷
- جدول (۱-۷۸): مقایسه عملکرد تولید محصولات زراعی استان اردبیل و کل کشور در
سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳
۲۰۰
- جدول (۱-۷۹): مقایسه عملکرد در هکتار تولید (آبی) محصولات باغی در استان اردبیل و
کشور در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳
۲۰۰
- جدول (۱-۸۰): عملکرد تولید در هکتار محصولات زراعی آبی در شهرستانهای استان
اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۰۶
- جدول (۱-۸۱): عملکرد تولید در هکتار محصولات زراعی آبی در شهرستانهای استان
اردبیل با متوسط عملکرد متناظر آن در کل استان در سال
زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۰۷
- جدول (۱-۸۲): عملکرد تولید در هکتار محصولات زراعی دیم در شهرستانهای استان
اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۲۰۸

	جدول(۸۳-۱): مقایسه عملکرد تولید در هکتار محصولات زراعی دیم در شهرستانهای استان اردبیل با متوسط عملکرد متناظر آن در کل استان در سال	
۲۰۸	زراعی ۸۵-۱۳۸۴	
	جدول(۸۴-۱): برآورد متوسط مقدار نهاده های مصرفی برای تولید هر کیلوگرم محصولات زراعی آبی در استان اردبیل درسالهای زراعی ۷۹-۱۳۷۸	
۲۱۲	و ۸۳-۱۳۸۲	
	جدول(۸۵-۱): برآورد متوسط مقدار نهاده های مصرفی برای تولید هر کیلوگرم محصولات زراعی دیم در استان اردبیل در سالهای زراعی ۷۹-۱۳۷۸	
۲۱۲	و ۸۳-۱۳۸۲	
۲۱۳	جدول(۱-۲): مقایسه جمعیت دامی استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۴	
۲۱۸	جدول(۲-۲): تعداد دام شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵	
۲۱۹	جدول(۳-۲): سهم نسبی هر شهرستان از انواع دام استان اردبیل در سال ۱۳۸۵	
	جدول(۴-۲): مقدار تولید گوشت قرمز و شیرخام در شهرستانهای استان اردبیل در	
۲۱۹	سال ۱۳۸۵	
	جدول(۱-۳): مقایسه ظرفیت پرورش طیور و تولیدات عمده این فعالیت در استان	
۲۲۲	اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۴	
۲۲۶	جدول(۲-۳): تعداد انواع طیور در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵	
۲۲۶	جدول(۳-۳): سهم نسبی هر شهرستان از انواع طیور استان اردبیل در سال ۱۳۸۵	
	جدول(۴-۳): مقدار تولید گوشت مرغ و تخم مرغ در شهرستان های استان اردبیل	
۲۲۷	در سال ۱۳۸۵	
	جدول(۱-۴): مقایسه تعداد کندو و عسل تولیدی آنها در استان اردبیل و کشور در	
۲۳۰	سال ۱۳۸۴	
	جدول(۲-۴): تعداد کندو و مقدار عسل تولیدی آنها در شهرستانهای استان اردبیل	
۲۳۲	در سال ۱۳۸۵	
۲۳۲	جدول(۳-۴): سهم نسبی هر شهرستان در فعالیت زنبورداری استان اردبیل در سال ۱۳۸۵	

جدول (۵-۱): امکانات فعالیت آبی پروری و مقدار تولید ماهی در شهرستانهای استان

۲۳۷

اردبیل در سال ۱۳۸۴

جدول (۵-۲): سهم نسبی هر شهرستان از امکانات فعالیت آبی پروری و تولید ماهی در

۲۳۷

استان اردبیل در سال ۱۳۸۴

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱۵	نمودار (۱-۱): سهم نسبی استان اردبیل از مساحت اراضی کشاورزی کشور در سالهای ۱۳۷۴ و ۱۳۸۴
۳۱	نمودار(۱-۲): میزان تمرکز نسبی اراضی کشاورزی در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۳۲	نمودار(۱-۳): سهم نسبی اراضی آبی و دیم در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۳۳	نمودار(۱-۴): سهم نسبی زراعت و باغداری در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۳۴	نمودار(۱-۵): سهم نسبی زراعت آبی و دیم در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۳۵	نمودار(۱-۶): سهم نسبی باغداری آبی و دیم در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵
۴۸	نمودار(۱-۷): الگوی کشت زراعت در استان اردبیل و کل کشور در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳
۴۹	نمودار(۱-۸): سهم نسبی دیمکاری در فعالیت زراعت استان اردبیل و کل کشور در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳
۵۰	نمودار(۱-۹): الگوی کشت اراضی باغی در استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۴
۵۸	نمودار(۱-۱۰): جایگاه نسبی شهرستان اردبیل در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۵۹	نمودار(۱-۱۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۶۰	نمودار(۱-۱۲): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

۶۹	نمودار(۱۳-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵
۷۰	نمودار(۱۴-۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان بيله سوار و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۷۱	نمودار(۱۵-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان بيله سوار و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵
۸۰	نمودار(۱۶-۱): جایگاه نسبی شهرستان پارس آباد در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۸۱	نمودار(۱۷-۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۸۲	نمودار(۱۸-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵
۹۱	نمودار(۱۹-۱): جایگاه نسبی شهرستان خلخال در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۹۲	نمودار(۲۰-۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۹۳	نمودار(۲۱-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵
۱۰۱	نمودار(۲۲-۱): جایگاه نسبی شهرستان کوثر در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۰۲	نمودار(۲۳-۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴
۱۰۳	نمودار(۲۴-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

- نمودار(۲۵-۱): جایگاه نسبی شهرستان گرمی در اراضی کشاورزی استان اردبیل در
 ۱۱۱ سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
- نمودار(۲۶-۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال
 ۱۱۲ زراعی ۱۳۸۴-۸۵
- نمودار(۲۷-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال
 ۱۱۳ زراعی ۱۳۸۵
- نمودار(۲۸-۱): جایگاه نسبی شهرستان مشگین شهر در اراضی کشاورزی استان اردبیل
 ۱۲۱ در سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
- نمودار(۲۹-۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان مشگین شهر و استان اردبیل در
 ۱۲۲ سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
- نمودار(۳۰-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان مشگین شهر و استان اردبیل در
 ۱۲۳ سال زراعی ۱۳۸۵
- نمودار(۳۱-۱): جایگاه نسبی شهرستان نمین در اراضی کشاورزی استان اردبیل در
 ۱۳۱ سال زراعی ۱۳۸۴-۸۵
- نمودار(۳۲-۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان نمین و استان اردبیل در سال
 ۱۳۲ زراعی ۱۳۸۴-۸۵
- نمودار(۳۳-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان نمین و استان اردبیل در سال
 ۱۳۳ زراعی ۱۳۸۵
- نمودار(۳۴-۱): جایگاه نسبی شهرستان نیر در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال
 ۱۴۱ زراعی ۱۳۸۴-۸۵
- نمودار(۳۵-۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان نیر و استان اردبیل در سال
 ۱۴۲ زراعی ۱۳۸۴-۸۵
- نمودار(۳۶-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان نیر و استان اردبیل در سال
 ۱۴۳ زراعی ۱۳۸۵

۱۵۱	نمودار(۳۷-۱): ساختار تعداد بهره برداریهای زراعی برحسب اندازه آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲
۱۵۲	نمودار(۳۸-۱): توزیع مساحت زمین واحدهای بهره برداری زراعی برحسب اندازه زمین آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲
۱۵۳	نمودار(۳۹-۱): ساختار تعداد بهره برداریهای باغی برحسب اندازه آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲
۱۵۴	نمودار(۴۰-۱): ساختار مساحت زمین بهره برداریهای باغی برحسب اندازه آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲
۱۷۰	نمودار(۴۱-۱): شدت نسبی استفاده از ادوات کشاورزی (مکانیزاسیون) در استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۲
۱۷۱	نمودار(۴۲-۱): میزان نسبی استفاده از آبیاری تحت فشار در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵
۱۷۴	نمودار(۴۳-۱): سهم نسبی استان اردبیل در مساحت اراضی و تولید محصولات زراعی کشور در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳
۲۱۵	نمودار(۱-۲): جایگاه نسبی استان اردبیل در تعداد دام و فرآورده های دامی کشور در سال ۱۳۸۴
۲۲۰	نمودار(۲-۲): جایگاه نسبی هر شهرستان در تعداد دام و فرآورده های دامی استان اردبیل در سال ۱۳۸۵
۲۲۳	نمودار(۱-۳): جایگاه نسبی استان اردبیل در ظرفیت پرورش طیور و فرآورده های آن در سال ۱۳۸۴
۲۲۸	نمودار(۲-۳): سهم نسبی هر شهرستان از تعداد طیور و فرآورده های آن در استان اردبیل در سال ۱۳۸۵
۲۳۳	نمودار(۱-۴): سهم نسبی هر شهرستان در تولید عسل در استان اردبیل در سال ۱۳۸۵
۲۳۸	نمودار(۱-۵): جایگاه نسبی استان اردبیل در فعالیت آبیاری پروری در سال ۱۳۸۴
۲۳۹	نمودار(۲-۵): سهم نسبی هر شهرستان در تولید ماهی در استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

مطالعات ساختار کشاورزی در طرح آمایش استان با هدف شناخت برخی از ویژگیهای عمده امکانات و محدودیتها و عملکرد رشته فعالیتهای این بخش در استان و شهرستانهای تابعه آن و تعیین جایگاه نسبی استان در کشور و نیز هریک از شهرستانها در استان از منظر این ویژگیها می باشد. در انطباق با دستورالعمل انجام شرح خدمات مطالعات طرح آمایش استان، موارد زیر در بررسیهای ساختار کشاورزی استان تحلیل می شود:

- الگوی توزیع اراضی کشاورزی برحسب اراضی زراعی و باغی، زیرکشت و آیش، کشت آبی و دیم.
- الگوی کشت اراضی زراعی و باغی برحسب کشت آبی و دیم.
- الگوی بهره برداری از واحدهای زراعی و باغی برحسب وضعیت حقوقی و اندازه زمین واحدها.
- الگوی آبیاری اراضی زراعی و باغی برحسب روش سنتی (غرقابی) و روش مدرن (بارانی و قطره ای).
- الگوی استفاده از ادوات و تجهیزات مکانیکی و ماشینی (مکانیزاسیون) در فعالیتهای زراعی و باغی.
- میزان تولید و عملکرد تولید در هکتار (بهره وری زمین) زراعت و باغداری به تفکیک نوع کشت.
- بهره وری نهاده های تولید (زمین، بذر، نیروی انسانی و...) در فعالیتهای زراعی و باغی.
- ساختار هزینه و درآمد و ضریب سوددهی فعالیتهای زراعی و باغی.
- ویژگیهای فعالیت پرورش دام (مانند تعداد انواع دام و ترکیب گله، مقدار تولید محصولات دامی و...).

- ویژگیهای فعالیت پرورش طیور (مانند ظرفیت پرورش انواع طیور، مقدار تولید محصولات طیور و...).
- ویژگیهای فعالیت آبی پروری (مانند ظرفیت تولید انواع آبزیان، مقدار تولید آبزیان و...).
- ویژگیهای فعالیت زنبورداری (مانند ظرفیت پرورش زنبور، میزان تولید عسل و...).

این بررسی با توجه به امکانات و محدودیتهای منابع اطلاعاتی و آماری در دسترس، به تفصیل لازم و متناسب با مقیاس مطالعات آمایش استان انجام شده است که نتایج آن در متن گزارش آمده است. برخی از این نتایج^۱ عبارتند از:

۱. شدت نسبی تمرکز اراضی کشاورزی در استان (۳/۳۹ درصد) بیش از ۴ برابر شدت نسبی متناظر آن در کل کشور (۶/۹ درصد) می باشد. سهم نسبی استان از کل اراضی زیرکشت کشور ۴/۵ درصد بوده و اندازه متناظر آن برای اراضی زراعی ۵/۲ درصد و اراضی باغی ۱/۱ درصد است. به این ترتیب، در این استان، رواج نسبی فعالیت زراعت بیشتر و فعالیت باغداری کمتر از متوسط متناظر آن در کشور می باشد.
۲. سهم نسبی اراضی زراعی و باغی از کل اراضی زیرکشت استان به ترتیب ۹۵/۹ درصد و ۴/۱ درصد است. سهم نسبی کشت آبی و دیم در اراضی زراعی استان ۳۲/۶ درصد و ۶۷/۴ درصد و در اراضی باغی استان ۹۹/۶ درصد و ۰/۴ درصد است. اهمیت نسبی زراعت دیم در فعالیت زراعت و باغداری آبی در فعالیت باغداری استان بیشتر از متوسط متناظر آن در کشور است.
۳. در دهه مورد بررسی، سهم نسبی اراضی زراعی (و کل اراضی کشاورزی) استان در کشور افزایش یافته و لیکن سهم نسبی اراضی باغی استان در کشور تنزل یافته است.
۴. در میان شهرستانهای استان، حداقل اندازه شدت تمرکز نسبی اراضی کشاورزی ۱۴/۸ درصد (در شهرستان خلخال) و حداکثر اندازه آن ۶۴/۴ درصد (در شهرستان بیله سوار) است. اندازه این دو نسبت برای سهم نسبی اراضی زراعی به ترتیب ۷۲/۵ درصد (در شهرستان نیر) و ۹۹/۳ درصد (در شهرستان بیله سوار)، برای سهم نسبی زراعت آبی به ترتیب ۱۱/۸ درصد (در شهرستان گرمی) و ۹۲/۲ درصد (در شهرستان پارس آباد)،

^۱ سالهای مرجع این نتایج در متن گزارش آمده است.

برای باغداری به ترتیب ۰/۷ درصد (در شهرستان بيله سوار) و ۱۴/۲ درصد (در شهرستان خلخال) و... است که نشان دهنده تفاوت قابل ملاحظه این ویژگیها در شهرستان های استان می باشد.

۵. در الگوی کشت زراعت استان، اهمیت نسبی اراضی زیرکشت غلات ۶۹/۵ درصد، حبوبات ۱۱/۴ درصد، نباتات صنعتی ۳/۳ درصد، سبزیجات ۴/۴ درصد، محصولات جالیزی ۰/۲ درصد، نباتات علوفه ای ۱۰/۱ درصد و سایر محصولات ۱/۳ درصد است. در این الگوی کشت، سهم نسبی اراضی زیرکشت گندم ۵۴/۱ درصد، جو ۱۴/۲ درصد، عدس ۹/۷ درصد، یونجه ۷/۴ درصد و سیب زمینی ۳/۸ درصد است که مهمترین محصولات زراعی کشت شده در استان هستند. الگوی کشت زراعت آبی و دیم استان، الگوی کشت (آبی و دیم و کل) استان و کشور، الگوی کشت (آبی، دیم و کل) شهرستانهای استان و... با یکدیگر متفاوت هستند که بازتاب امکانات و محدودیتهای منابع آب و خاک، شرایط طبیعی و اقلیمی و... آنها می باشد. در الگوی کشت زراعت استان، اهمیت نسبی کشت حبوبات، نباتات علوفه ای و سبزیجات بیشتر و برای سایر گروههای محصولات زراعی کمتر از آن در کشور است. به همین ترتیب، سهم نسبی اراضی زیرکشت عدس، سیب زمینی، یونجه، سویا، پنبه، جو و گندم در الگوی کشت استان بیشتر و برای سایر محصولات زراعی کمتر از متوسط های متناظرشان در الگوی کشت زراعت کشور است.

۶. در الگوی کشت باغات استان، اهمیت نسبی اراضی زیرکشت میوه های دانه دار ۳۸/۳ درصد، میوه های هسته دار، ۳۱/۰ درصد، میوه های دانه ریز ۷/۷ درصد، میوه های خشک ۹/۰ درصد، میوه های نیمه گرمسیری ۲/۳ درصد و سایر باغات مثمر و غیرمثمر ۱۱/۷ درصد است. همچنین در این الگوی کشت، سهم نسبی اراضی زیرکشت درختان سیب ۳۴/۴ درصد، هلو ۱۱/۵ درصد، گردو ۸/۵ درصد، انگور ۷/۴ درصد و زردآلو و قیسی ۷/۵ درصد است که مهمترین محصولات باغی الگوی کشت باغداری استان هستند. اطلاعات در دسترس مبین تفاوت الگوی کشت باغات استان و کشور و نیز شهرستانهای استان با یکدیگر است. تقریباً، اهمیت نسبی همه میوه های دانه دار و میوه های هسته دار و گردو در الگوی کشت باغات استان بیشتر و برای سایر محصولات باغی کمتر از متوسط های متناظرشان در الگوی کشت باغات کشور می باشد.

۷. واحدهای بهره برداری زراعی و باغی استان، عموماً واحدهای کوچکی هستند که به صورت فردی (اختصاصی و شریکی) اداره می شوند و سهم نسبی واحدهای شرکتی (اعم از دولتی و خصوصی)، در میان این واحدها بسیار اندک (۰/۱ درصد) است. در میان کل تعداد بهره برداریهای زراعی استان، مساحت زمین حدود ۷/۶ درصد آنها کمتر از ۱ هکتار، ۴۲/۰ درصد بین ۱ تا ۵ هکتار، ۴۱/۳ درصد بین ۵ تا ۲۰ هکتار، ۸/۱ درصد بین ۲۰ تا ۵۰ هکتار است، متوسط مساحت هر واحد بهره برداری زراعی استان حدود ۸/۲ هکتار است. به همین ترتیب، در میان کل تعداد واحدهای بهره برداری باغی استان، مساحت باغات حدود ۶۲/۸ درصد آنها کمتر از ۱ هکتار، ۳۵/۵ درصد بین ۱ تا ۵ هکتار و ۱/۷ درصد بیشتر از ۵ هکتار است. مساحت اراضی هر بهره برداری باغی استان حدود ۱/۱ هکتار است.

۸. سهم نسبی واحدهای بهره برداری زراعی و باغی استفاده کننده از ادوات و تجهیزات ماشینی و مکانیکی در استان برای تراکتور ۷۴/۲ درصد، کمباین ۵۸/۵ درصد، تریلر ۶۴/۴ درصد، ماشین خرمکوب ۴۶/۴ درصد، گاوآهن تراکتوری ۸۵/۹ درصد، دیسک ۲۴/۹ درصد، نهرکن ۱۵/۹ درصد و... است. می توان نشان داد شدت نسبی استفاده از تراکتور، کمباین، تریلر، علف چین، بسته بند، ماشین خرمکوب، گاوآهن تراکتوری، دیسک، فاروئر و نهرکن در استان بیشتر از آن در کل کشور بوده و برای سایر تجهیزات منتخب کمتر از آن در کل کشور است.

۹. بخش بزرگی از اراضی زراعی و باغی استان (و شهرستانهای آن) با روشهای سنتی (غرقابی) آبیاری می شوند و سهم نسبی اراضی تحت پوشش شبکه آبیاری مدرن (بارانی و قطره‌ای) بسیار محدود است، اندازه سهم نسبی اراضی زیرکشت آبیاری سنتی و مدرن در زراعت استان به ترتیب ۹۷/۵ درصد و ۲/۵ درصد و در باغداری استان به ترتیب ۹۰/۷ درصد و ۹/۳ درصد است. این نسبتها مبین شدت نسبی بیشتر استفاده از روشهای آبیاری تحت فشار در باغداری نسبت به زراعت در استان می باشد، ضمناً، روش غالب آبیاری مدرن در زراعت آبیاری بارانی و در باغداری آبیاری قطره ای است. در میان شهرستانهای استان، شدت نسبی استفاده از آبیاری مدرن در شهرستانهای بيله سوار و پارس آباد بیشتر از آن در سایر شهرستانها است.

۱۰. سهم نسبی استان در کشور در تولید عدس ۲۹/۶ درصد، سیب زمینی ۱۵/۲ درصد، پنبه ۷/۲ درصد، سویا ۶/۷ درصد، یونجه ۴/۷ درصد، جو ۴/۶ درصد، گندم ۴/۳ درصد و نیز در تولید آلبالو ۱۲/۰ درصد، هلو ۶/۵ درصد، سیب ۵/۱ درصد، گیلان ۳/۷ درصد، شلیل ۳/۶ درصد، زردآلو و قیسی ۲/۲ درصد، گردو ۰/۹ درصد و انگور ۰/۵ درصد است که مهمترین محصولات زراعی و باغی تولید شده در استان می باشند.

۱۱. ضریب سوددهی تولید مهمترین محصولات زراعی تولید شده در استان در سطح متوسط یا کم بوده و برای محصولات زراعی دیم بیشتر از آن برای محصولات زراعی آبی است. اندازه این ضریب در سال زراعی مورد بررسی در زراعت دیم بین ۳۵/۳ درصد (برای نخود) و ۱۸/۱ درصد (برای جو) و در زراعت آبی بین ۵۶/۵ درصد (برای گوجه فرنگی) و ۱/۲- درصد برای سیب زمینی قرار دارد. می توان نشان داد که در دوره پنجساله مورد بررسی، در مجموع، ضریب سوددهی فعالیت زراعت در استان کاهش یافته است.

۱۲. ساختار هزینه تولید مهمترین محصولات زراعی کشت شده در استان نشان می دهد که دامنه تغییرات سهم نسبی هزینه هریک از نهاده ها در هزینه کل تولید آبی این محصولات برای زمین بین ۱۸/۹ درصد (در تولید سیب زمینی) و ۱۵/۲ درصد (در تولید پنبه)، برای آب بین ۲/۱ درصد (در تولید گوجه فرنگی) و ۵ درصد (در تولید سیب زمینی)، برای بذر بین ۱/۹ درصد (در تولید پنبه) و ۴۱/۵ درصد در تولید سیب زمینی و... قرار دارد. اندازه این دو دامنه در کشت دیم محصولات زراعی برای زمین بین ۱۲/۳ درصد (در تولید نخود) و ۳۹/۳ درصد (در تولید گندم)، برای بذر بین ۱۶/۱ درصد (در تولید جو) و ۱۹/۷ درصد (در تولید گندم) و... است. هرچند اطلاعات در دسترس، امکان برآورد مستقیم سهم نسبی هزینه نیروی انسانی در ساختار هزینه تولید محصولات زراعی را به دست نمی دهد، با این حال می توان گفت که هزینه این عامل هم در کشت آبی و هم در کشت دیم محصولات زراعی دارای اهمیت نسبی زیادی است.

۱۳. بهره وری عوامل و نهاده های تولید (زمین، آب، نیروی انسانی ، بذر و...) در محصولات زراعی مختلف متفاوت است. از آن جمله در کشت آبی مهمترین محصولات زراعی استان دامنه تغییرات حداقل و حداکثر مصرف هریک از نهاده ها برای تولید یک کیلوگرم از این محصولات ، برای زمین بین ۰/۳۴ مترمربع (در تولید گوجه فرنگی) و ۴/۹ مترمربع (در تولید جو) ، برای بذر بین ۰/۱۴ گرم (در تولید گوجه فرنگی) و ۱۵۸/۶ گرم (در تولید

سیب زمینی)، برای نیروی انسانی بین ۰/۰۰۴۶ نفر روز (در تولید گوجه فرنگی) و ۰/۰۲۴۸ نفر روز (در تولید پنبه) و... است.

۱۴. تعداد جمعیت دامی (معادل گوسفند) استان حدود ۵/۱ میلیون راس، تولید گوشت قرمز استان ۳۳/۴ هزار تن و تولید شیر خام استان ۲۸۶/۹ هزار تن است که به ترتیب ۴/۱ درصد، ۴/۲ درصد و ۴/۰ درصد مقادیر متناظرشان در کشور می باشد. بنابراین می توان گفت که ضریب شیردهی گله دامهای استان کمتر و ضریب تولید گوشت آن بیشتر از متوسط آنها در کل کشور است. در میان شهرستانهای استان، شهرستان پارس آباد با داشتن ۲۳/۴ درصد جمعیت دامی استان و شهرستان کوثر با داشتن ۲/۹ درصد آن دارای بیشترین و کمترین تعداد دامهای استان هستند. همچنین شهرستان های اردبیل و کوثر به ترتیب با تولید ۲۱/۳ درصد و ۲/۳ درصد شیر خام استان و شهرستانهای پارس آباد و کوثر به ترتیب با تولید ۲۱/۹ درصد و ۲/۹ درصد گوشت قرمز استان دارای بیشترین و کمترین تولیدات دامی در استان می باشند.

۱۵. در سال مورد بررسی از کل ظرفیت پرورش طیور کشور، سهم نسبی استان برای مرغ گوشتی ۱/۷ درصد، مرغ تخمگذار ۱/۰ درصد، مرغ مادر ۲/۹ درصد و واحدهای جوجه کشی ۲/۲ درصد است. ضمناً حدود ۱/۷ درصد گوشت مرغ و ۱/۰ درصد تخم مرغ تولیدی کشور در این استان تولید شده است. شهرستان اردبیل با اختصاص ۴۰/۶ درصد از تولید گوشت مرغ و ۲۳/۵ درصد از تولید تخم مرغ استان مهمترین کانون فعالیت پرورش طیور استان است. در حالی که شهرستان کوثر با تولید ۱/۴ درصد تولید گوشت مرغ و شهرستان خلخال با تولید ۲/۸ درصد تولید تخم مرغ استان دارای اهمیتی کمتر از سایر شهرستانها در پرورش طیور استان می باشند.

۱۶. حدود ۱ درصد از کل تولید ماهی پرورشی کشور در استان اردبیل تولید می شود، اندازه این سهم نسبی برای تولید ماهیان گرمابی ۰/۳ درصد، ماهیان سردابی ۱/۵ درصد و ماهیان (سردابی و گرمابی) آبهای داخلی ۲/۶ درصد است. اطلاعات در دسترس مبین بیشتر بودن بهره وری فعالیت آبی پروری (تولید ماهی در واحد سطح مزارع پرورش ماهی) در این استان در قیاس با متوسط متناظر آن در کل کشور است. در میان شهرستانهای دارای فعالیت آبی پروری در استان (شهرستانهای بيله سوار و گرمی فاقد این فعالیت هستند)، شهرستان مشگین شهر با تولید ۴۹/۷ درصد ماهیان سردابی،

شهرستان پارس آباد با تولید ۹۲/۶ درصد ماهیان گرمابی و ۴۲/۶ درصد تولید ماهیان منابع آبهای داخلی، مهمترین کانونهای فعالیت آبی پروری در استان می باشند. ۱۷. حدود ۱۳/۳ درصد تعداد کندوهای عسل کشور در استان اردبیل مورد بهره برداری قرار می گیرد، در حالی که تنها ۶/۷ درصد عسل تولیدی کشور در این استان تولید می شود. بنابراین بهره وری فعالیت زنبورداری (عسل تولیدی هر کندو) در استان در حدود نصف آن در کشور می باشد. شهرستان اردبیل با در اختیار داشتن بیش از نیمی از کندوهای استان و تولید نزدیک به سه چهارم عسل تولیدی استان، مهمترین کانون فعالیت زنبورداری استان است.

• ساختار کشاورزی استان

در طبقه بندی استاندارد بین المللی رشته فعالیتهای اقتصادی (ISIC)، بخش کشاورزی شامل رشته فعالیتهای زراعت و باغداری، پرورش دام و طیور و زنبور عسل، شیلات و آبی پروری و... است. در این چارچوب و در انطباق با دستورالعمل و شرح خدمات انجام مطالعات ساختار کشاورزی در طرح آمایش استان از یک سو و امکانات و محدودیتهای منابع اطلاعات آماری در دسترس از سوی دیگر، این مطالعات به منظور پوشش مهمترین عملکردهای این بخش در پنج فصل به تفکیک فعالیت زراعت و باغداری، فعالیت پرورش دام، فعالیت پرورش طیور، فعالیت زنبورداری و فعالیت آبی پروری انجام شده و نتایج آن در زیر ارائه شده است. گفتنی است، بسته به مورد و برای تحلیل آخرین اطلاعات آماری در دسترس ناگزیر از منابع آماری متفاوت و سالهای مختلف استفاده شده است که در تفسیرها و برداشتهای اصلی از مطالعات باید به آن توجه داشت.

۱: فعالیت زراعت و باغداری

فعالیت زراعت و باغداری استان، چه از نظر ایجاد اشتغال، چه از نظر تولید و ایجاد ارزش افزوده و چه از نظر گسترش در شهرستانهای استان دارای اهمیتی به مراتب بیشتر از سایر فعالیتهای بخش کشاورزی بوده و یکی از مهمترین رشته فعالیتهای نظام اقتصادی استان است. این فعالیت در نظام اقتصاد روستایی و برخی از شهر- روستاهای استان دارای نقش پایه و مسلط می باشد.

۱-۱: الگوی کشت و بهره برداری

بررسی و تحلیل الگوی کشت و بهره برداری در زراعت و باغداری (و نیز سایر ویژگیهای عملکردی این فعالیت، مانند مکانیزاسیون و آبیاری، بهره وری عوامل تولید، شاخصهای عملکرد اقتصادی و...) مستلزم آگاهی از الگوی توزیع اراضی زراعی و باغی و چگونگی کشت آنها در استان (در قیاس با موارد متناظرشان در کشور) و شهرستانهای استان (در قیاس با یکدیگر و نیز متوسط استان) می باشد. لذا ابتدا، در چارچوب شرح خدمات مطالعات، به تفصیل لازم به تشریح این الگوهای توزیع پرداخته شده و پس از آن، ویژگیهای عملکردی این فعالیت تحلیل می شود.

۱-۱-۱: الگوی توزیع اراضی کشاورزی در استان^۱

به علت پیوستگی، اندرکنش و تاثیرگذاری نظام اقتصادی استان و کشور با یکدیگر، شناخت ویژگیهای نظام اقتصادی استان در کنار شناخت جایگاه نسبی این نظام (و هریک از بخشها و

---

^۱اطلاعات آماری مورد استفاده در تحلیل توزیع اراضی کشاورزی در استان مربوط به سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ بوده و از آمار نامه کشاورزی وزارت جهاد کشاورزی استخراج و پردازش شده است.

رشته فعالیتهای اقتصادی) آن در کشور از الزامات گریز ناپذیر تحلیل امکانات و محدودیتهای این نظام و هریک از بخشها و رشته فعالیتهای آن است. از این رو، در سطرهای زیر، ویژگیهای کلی الگوی توزیع اراضی کشاورزی استان و جایگاه نسبی آن در کشور، از طریق بررسی اطلاعات آماری آنها در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، ارائه می شود.

۱-۱-۱-۱: سطح اراضی زیرکشت

بر پایه آمارهای در دسترس، مساحت کل اراضی زیرکشت استان بالغ بر ۷۰۲/۵ هزار هکتار و مساحت متناظر این اراضی در کل کشور نزدیک به ۱۵۶۴۶ هزار هکتار است. از این رو، حدود ۴/۵ درصد از مساحت اراضی زیرکشت کشور در محدوده این استان قرار دارد. همچنین می توان نشان داد، سهم نسبی مساحت اراضی زیرکشت استان از کل مساحت آن ۳۹/۵ درصد بوده و اندازه نسبت متناظر آن در کل کشور حدود ۹/۶ درصد است. بنابراین، با توجه به سهم نسبی مساحت استان در مساحت کل کشور (۱/۰۹ درصد) ملاحظه می شود که شدت نسبی تمرکز اراضی زیرکشت در این استان به مراتب بیشتر از متوسط متناظر آن در کشور بوده و این استان یکی از قطبهای فعالیت کشاورزی و باغداری کشور است، زیرا:

- اندازه ضریب توزیع و ضریب مکانی اراضی زیرکشت استان بیش از ۴/۱ برابر آن در کشور است.

۱-۱-۱-۲: سطح اراضی زیرکشت آبی و دیم

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت اراضی زیرکشت استان حدود ۲۴۸/۳ هزار هکتار (۳۵/۳ درصد) اراضی آبی و حدود ۴۵۴/۱ هزار هکتار (۶۴/۷ درصد) اراضی دیم است که مبین بیشتر بودن اراضی دیم نسبت به اراضی آبی و وجود نسبت ۲ به ۱ بین آنهاست. در همین سال زراعی، سهم نسبی اراضی آبی از کل مساحت زیرکشت کشور ۵۶/۱ درصد و اندازه متناظر آن برای اراضی دیم ۴۳/۹ درصد است. بنابراین ملاحظه می شود که شدت نسبی فعالیت دیمکاری در این استان بیشتر از آن در کشور بوده و در مقابل، زراعت آبی در این استان به طور نسبی کمتر از متوسط متناظر آن در کشور است. ترکیب این ویژگی با ویژگی تمرکز نسبی زیاد اراضی زیرکشت در استان باعث می شود تا:

- اندازه ضریب توزیع اراضی آبی استان حدود ۲/۶ برابر و اندازه همین ضریب برای اراضی دیم استان نزدیک به ۶/۱ برابر آن در کشور باشد.

- اندازه ضریب مکانی اراضی آبی استان ۰/۶۳ برابر و اندازه ضریب مکانی اراضی دیم استان حدود ۱/۵ برابر آن در کشور باشد.
- بیش از ۲/۸ درصد اراضی آبی و ۶/۶ درصد اراضی دیم کشور در محدوده این استان زیر کشت رود.

۳-۱-۱-۱: سطح زیر کشت اراضی زراعی و باغی

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت اراضی زیر کشت استان حدود ۶۷۳/۳ هزار هکتار (۹۵/۸۵ درصد) زیر کشت محصولات زراعی سالانه و ۲۹/۱ هزار هکتار (۴/۱۵ درصد) زیر کشت محصولات باغی است. در همین سال زراعی، در کل کشور، اندازه سهم نسبی اراضی زراعی ۸۳/۴۱ درصد و سهم نسبی اراضی باغی ۱۶/۵۹ درصد کل مساحت اراضی زیر کشت می باشد. به این ترتیب ملاحظه می شود که فعالیت باغداری در این استان در قیاس با کل کشور رواج کمتری داشته و در مقابل، فعالیت زراعت در استان بیشتر انجام می شود. بر پایه اطلاعات در دسترس:

- حدود ۵/۲ درصد اراضی زراعی و ۱/۱ درصد اراضی باغی کشور در محدوده این استان زیر کشت می رود.
- اندازه ضریب توزیع اراضی زراعی استان بیش از ۴/۷ برابر و اندازه متناظر این ضریب برای اراضی باغی استان ۱/۰۳ برابر آن در کشور است.
- اندازه ضریب مکانی اراضی زراعی استان ۱/۱۵ برابر و اندازه ضریب مکانی اراضی باغی استان ۰/۲۵ برابر آن در کشور است.

۴-۱-۱-۱: سطح زیر کشت زراعت و باغداری آبی و دیم

در سال زراعی مورد بررسی، شیوه دیمکاری در فعالیتهای زراعی استان به مراتب بیشتر از آن در کشور بوده و در مقابل، سهم نسبی زراعت آبی در استان کمتر از سهم نسبی متناظر آن در کشور است. در این سال زراعی، سهم نسبی اراضی زراعی دیم ۴۹/۶ درصد و سهم نسبی اراضی زراعی آبی ۵۰/۴ درصد کل مساحت اراضی زراعی در کشور است، در حالی که اندازه های متناظر این دو نسبت برای اراضی زراعی استان به ترتیب ۷۹/۲ درصد و ۲۰/۸ درصد است. این وضعیت در فعالیت باغداری استان برعکس بوده و سهم نسبی کشت دیم در باغداری استان (۰/۴ درصد) به

مراتب کمتر از آن در کشور (۱۵/۳ درصد) بوده و در مقابل، سهم نسبی اراضی آبی در باغداری استان (۹۹/۶ درصد) بسیار بیشتر از آن در باغات کشور (۸۴/۷ درصد) می باشد.

۵-۱-۱-۱: تراکم بیولوژیک جمعیت

بر پایه برآوردهای مشاور از تعداد کل جمعیت و تعداد جمعیت شهری و جمعیت روستایی استان و کشور برای سال ۱۳۸۴، متوسط اندازه تراکم جمعیت به ازای هر هکتار اراضی زیرکشت در استان ۱/۷۴ نفر و در کشور ۴/۴۳ نفر است. اندازه متناظر این تراکم جمعیتی برای جمعیت روستایی استان ۰/۷۴ نفر و برای جمعیت روستایی کشور ۱/۴۳ نفر است. این ارقام نشان دهنده کمتر بودن اندازه تراکم بیولوژیک جمعیت (کل و روستایی) در استان در قیاس با آن در کشور بوده و ناشی از بیشتر بودن شدت نسبی تمرکز اراضی کشاورزی در استان، علیرغم تمرکز نسبی بالاتر جمعیت در این استان می باشد.

۶-۱-۱-۱: تحول سطح زیرکشت در دهه ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴

بر پایه اطلاعات در دسترس، در سال زراعی ۱۳۷۳-۷۴ مساحت کل اراضی زیرکشت استان بالغ بر ۶۰۵/۸ هزار هکتار است که ۳۴ درصد کل مساحت استان است. از کل مساحت این اراضی حدود ۵۸۳/۸ هزار هکتار (۹۶/۴ درصد) زیرکشت محصولات زراعی و ۲۲/۰ هزار هکتار (۳/۶ درصد) دیگر زیرکشت باغات است. همچنین از کل اراضی زراعی استان حدود ۱۹۱/۷ هزار هکتار (۳۲/۸ درصد) تحت کشت آبی و ۳۹۲/۲ هزار هکتار (۶۷/۲ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد. با توجه به اندازه این کمیتهای مطلق و نسبی در کشور در سال زراعی مورد بررسی می توان نشان داد:

- حدود ۴/۲ درصد از اراضی زیرکشت کشور در محدوده این استان کشت می شود، اندازه متناظر این نسبت برای اراضی زراعی ۴/۶ درصد و برای اراضی باغی ۱/۲ درصد است.
- شدت نسبی تمرکز اراضی کشاورزی در استان بسیار بیشتر از متوسط متناظر آن در کشور (۸/۸ درصد) است.
- حدود ۳/۳ درصد اراضی زراعی آبی کشور و ۵/۸ درصد اراضی زراعی دیم کشور در محدوده این استان قرار دارد.

- سهم نسبی اراضی زیر کشت محصولات زراعی در استان بیشتر از سهم نسبی متناظر آن در کشور (۸۷/۵ درصد) است و در مقابل، سهم نسبی اراضی زیر کشت باغات در استان به مراتب کمتر از آن در کشور (۱۲/۵ درصد) است.
  - سهم نسبی اراضی زراعی آبی در استان به مراتب کمتر از آن در کشور (۴۶/۵ درصد) بوده و به تبع آن، سهم نسبی اراضی زراعی دیم در استان بسیار بیشتر از آن در کشور (۵۳/۵ درصد) است.
- علاوه بر این، با یک مقایسه تطبیقی زمانی بین دو سال زراعی ۱۳۷۳-۷۴ و ۱۳۸۳-۸۴ نتایج زیر را برای این دوره زمانی می توان استخراج کرد:
- هم در استان و هم در کشور، سطح کل اراضی زیر کشت محصولات زراعی و نیز مساحت اراضی زراعی آبی افزایش یافته و در مقابل از مساحت اراضی زراعی دیم کاسته شده است.
  - هم در استان و هم در کشور، مساحت کل اراضی باغی افزایش یافته است.
  - هم در استان و هم در کشور، سهم نسبی اراضی زیر کشت (زراعی و باغی) از کل مساحت آنها افزایش یافته است.
  - هم در استان و هم در کشور، سهم نسبی اراضی زراعی از کل مساحت اراضی زیر کشت افزایش یافته و در مقابل، سهم نسبی اراضی باغی در کل اراضی زیر کشت کاهش یافته است.
  - در حالی که سهم نسبی اراضی زراعی آبی از کل مساحت اراضی زراعی در استان افزایش یافته است، اندازه نسبت متناظر آن در کشور با کاهش مواجه شده است.
  - سهم نسبی استان از کل مساحت اراضی زیر کشت کشور (از ۴/۲ درصد به ۴/۵ درصد) افزایش یافته است. این افزایش ناشی از افزایش سهم نسبی اراضی زراعی استان در کشور (از ۴/۶ درصد به ۵/۲ درصد) است و گرنه سهم نسبی اراضی باغی استان از کل مساحت این اراضی در کشور (از ۱/۲ درصد به ۱/۱ درصد) کاهش یافته است.
  - در حالی که سهم نسبی اراضی زراعی آبی استان در کشور (در سطح ۳/۳ درصد) ثابت باقی مانده است، سهم نسبی اراضی زراعی دیم استان در کل اراضی زراعی دیم کشور (از ۷/۰ درصد به ۵/۸ درصد) کاهش یافته است.

- کماکان ، سهم نسبی اراضی زراعی آبی در کل مساحت اراضی زراعی در استان کمتر از اندازه سهم نسبی متناظر آن در کشور است که روی دیگر آن تدوام بیشتر بودن اندازه سهم نسبی اراضی زراعی دیم در کل مساحت اراضی زراعی استان از اندازه متناظر آن در کشور است. با این حال، از دامنه این تفاوت به نفع افزایش سهم نسبی اراضی زراعی آبی کاسته شده است.
  - اندازه ضریب توزیع برای کل اراضی زیرکشت استان (از $3/8$ به $4/1$)، اراضی زراعی (از $4/2$ به $4/7$) و اراضی زراعی دیم (از $5/3$ به $6/4$) افزایش یافته است، در حالی که اندازه این ضریب برای اراضی زراعی آبی (در سطح $3/1$) ثابت باقی مانده و برای اراضی باغی (از $1/1$ به $1/0$) کاهش یافته است.
  - اندازه ضریب مکانی برای کل اراضی زیرکشت استان (از $3/8$ به $4/1$)، اراضی زراعی (از $1/1$ به $1/15$) و اراضی زراعی دیم (از $1/3$ به $1/6$) افزایش یافته و در مقابل، اندازه این ضریب برای اراضی زراعی آبی (از $0/7$ به $0/4$) و اراضی باغی (از $0/29$ به $0/25$) کاهش یافته است.
- در جدول شماره (۱-۱)، ویژگیهای کلی الگوی توزیع اراضی کشاورزی در استان اردبیل و کل کشور در دهه ۸۴-۱۳۷۴ مورد مقایسه قرار گرفته است.
- در نمودار شماره (۱-۱) نیز، سهم نسبی استان اردبیل از مساحت اراضی کشاورزی در سالهای یاد شده ارایه گردیده است.

جدول (۱-۱): مقایسه ویژگیهای کلی الگوی توزیع اراضی کشاورزی در استان اردبیل و کل کشور در دهه ۸۴-۱۳۷۴

سهم نسبی استان در کشور		استان اردبیل		کل کشور		شرح
۱۳۸۳-۸۴	۱۳۷۳-۷۴	۱۳۸۳-۸۴	۱۳۷۳-۷۴	۱۳۸۳-۸۴	۱۳۷۳-۷۴	
۴/۴۹	۴/۲۱	۷۰۲۴۵۶	۶۰۵۸۱۸	۱۵۶۴۵۹۶۱	۱۴۳۹۲۵۰۳	کل مساحت اراضی زیر کشت (هکتار)
۲/۸۳	*	۲۴۸۲۹۷	*	۸۷۸۲۰۵۰	*	آبی
۶/۶۲	*	۴۵۴۱۵۹	*	۶۸۶۳۹۱۱	*	دیم
۵/۱۶	۴/۶۳	۶۷۳۳۳۷	۵۸۳۸۴۸	۱۳۰۴۹۹۴۴	۱۲۵۹۷۱۹۱	مساحت اراضی زراعی
۳/۳۳	۳/۲۷	۲۱۹۲۹۸	۱۹۱۶۸۲	۶۵۸۳۰۶۷	۵۸۵۷۰۹۳	آبی
۷/۰۲	۵/۸۲	۴۵۴۰۳۹	۳۹۲۱۶۶	۶۴۶۶۸۷۷	۶۷۴۰۱۰۰	دیم
۱/۱۲	۱/۲۲	۲۹۱۱۹	۲۱۹۷۰	۲۵۹۶۰۱۷	۱۷۹۵۳۱۲	مساحت اراضی باغی
۱/۳۲	*	۲۸۹۹۹	*	۲۱۹۸۹۸۳	*	آبی
۰/۰۳	*	۱۲۰	*	۳۹۷۰۳۴	*	دیم
۱/۰۹	۱/۰۹	۱۷۸۶۷	۱۷۸۶۷	۱۶۲۸۵۵۴	۱۶۲۸۵۵۴	مساحت کل
۱/۷۶	۱/۹۶	۱۲۱۹۴۹۰	۱۱۶۰۴۴۷	۶۹۳۵۴۵۴۱	۵۹۱۸۷۰۶۹	نعداد جمعیت
۲/۳۲	۲/۵۸	۵۲۰۱۷۸	۶۰۴۹۱۴	۲۲۳۹۶۱۲۲	۲۳۴۲۴۲۷۰	جمعیت روستایی
۱/۴۹	۱/۵۵	۶۹۹۳۱۲	۵۵۵۵۳۳	۴۶۹۵۸۴۱۹	۳۵۷۶۲۷۹۹	جمعیت شهری
۰/۳۹	۰/۴۷	۱/۷۴	۱/۹۲	۴/۴۳	۴/۱۱	تراکم بیولوژیک کل جمعیت
۰/۵۲	۰/۶۱	۰/۷۴	۱/۰۰	۱/۴۳	۱/۶۳	جمعیت روستایی

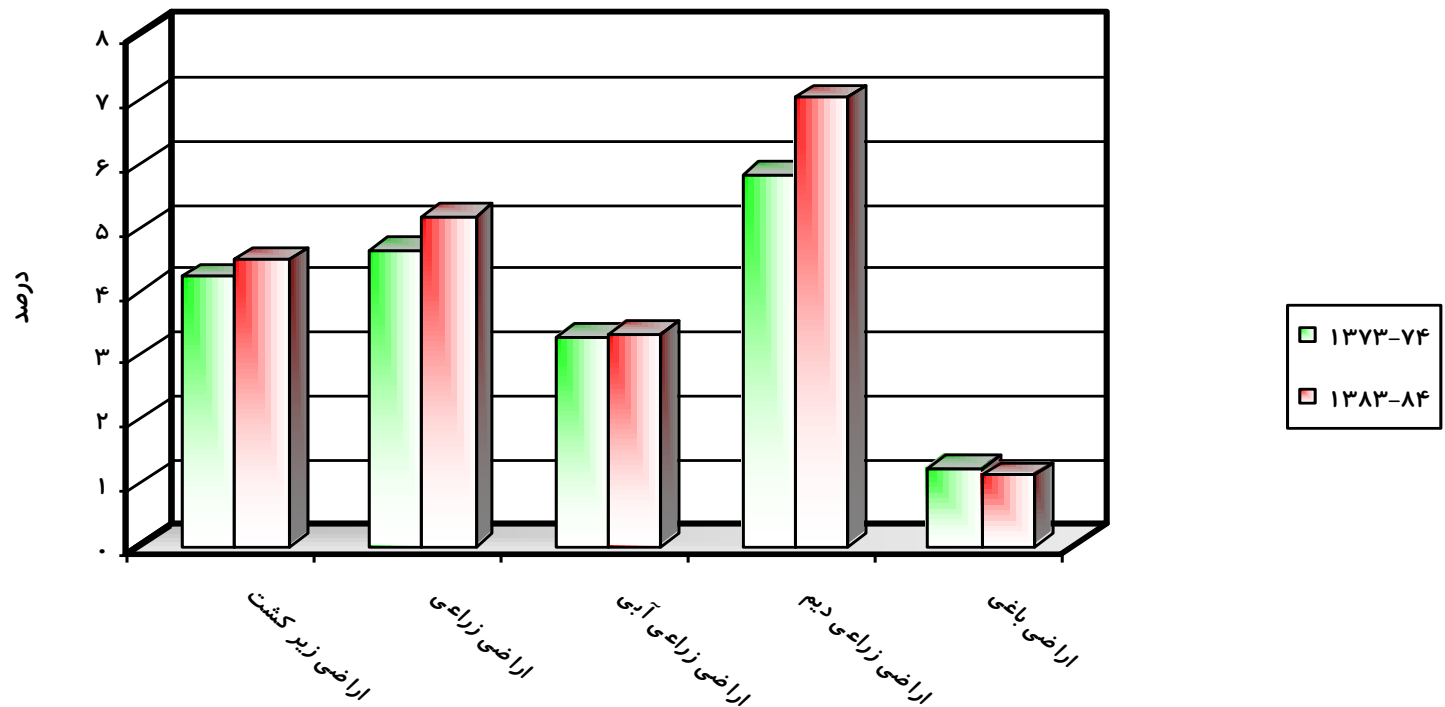
مآخذ: ۱. آمار نامه کشاورزی کشور، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ - وزارت جهاد کشاورزی

۲. آمار نامه کشاورزی کشور، سال زراعی ۷۴-۱۳۷۳ - وزارت جهاد کشاورزی

۳. سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ - مرکز آمار ایران

۴. برآورد مشاور

نمودار شماره (۱ - ۱) : سهم نسبی استان اردبیل از مساحت اراضی کشاورزی کشور در سالهای ۱۳۷۴ و ۱۳۸۴

۱-۲: الگوی توزیع اراضی کشاورزی در شهرستانهای استان^۱

۱-۲-۱: سطح کل اراضی کشاورزی

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، کل مساحت اراضی کشاورزی (اراضی زیر کشت محصولات زراعی و باغی و اراضی آیش) استان بالغ بر ۷۱۹/۳ هزار هکتار است که حدود ۴۰/۳ درصد کل مساحت استان می باشد. توزیع اراضی کشاورزی در شهرستانهای تابعه استان در این سال زراعی نشان می دهد:

- در حالی که شهرستان مشکین شهر با داشتن ۱۴۳/۱ هزار هکتار (۱۹/۹ درصد) اراضی کشاورزی استان و شهرستان کوثر با داشتن ۴۱/۳ هزار هکتار (۵/۷ درصد) اراضی کشاورزی استان، در میان شهرستانهای استان به ترتیب دارای بیشترین و کمترین سطح اراضی کشاورزی هستند، سهم نسبی اراضی کشاورزی سایر شهرستانهای استان از کل اراضی کشاورزی استان به ترتیب اهمیت در شهرستان اردبیل ۱۷/۱ درصد، شهرستان بیله سوار ۱۵/۸ درصد، شهرستان گرمی ۱۳/۶ درصد، شهرستان نمین ۷/۹ درصد، شهرستان پارس آباد ۷/۶ درصد، شهرستان نیر ۶/۷ درصد و شهرستان خلخال ۵/۸ درصد است. نسبت مساحت اراضی کشاورزی شهرستان مشکین شهر به مساحت متناظر این اراضی در شهرستان کوثر مانند نسبت ۳/۵ به ۱ می باشد.

- تعدیل مساحت اراضی کشاورزی شهرستانهای تابعه استان با مساحت کل این شهرستانها از طریق اندازه گیری سهم نسبی اراضی کشاورزی هر شهرستان در مساحت کل آن (= تمرکز نسبی اراضی کشاورزی) نشان می دهد که بیشترین اندازه این سهم نسبی (۶۴/۴ درصد) در شهرستان بیله سوار و کمترین اندازه آن (۱۴/۸ درصد) در شهرستان خلخال می باشد و به بیان دیگر، این دو شهرستان در میان شهرستانهای تابعه استان به ترتیب دارای بیشترین و کمترین اندازه تمرکز نسبی اراضی کشاورزی هستند. اندازه این نسبت در سایر شهرستانهای استان به ترتیب در شهرستان نمین ۵۴/۸ درصد، شهرستان اردبیل ۴۹/۲ درصد، شهرستان گرمی ۴۷/۴ درصد، شهرستان پارس آباد ۳۹/۶ درصد،

^۱اطلاعات آماری مورد استفاده در تحلیل توزیع اراضی کشاورزی در شهرستانهای استان مربوط به سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ بوده و از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل اخذ شده است.

شهرستان نیر ۳۹/۴ درصد، شهرستان مشکین شهر ۳۷/۴ درصد و شهرستان کوثر ۳۱/۹ درصد است. به این ترتیب دیده می شود که شدت نسبی تمرکز اراضی کشاورزی در شهرستانهای بيله سوار، نمین، اردبیل و گرمی بیشتر از متوسط اندازه متناظر این نسبت در کل استان بوده و در سایر شهرستانهای استان کمتر از آن است.

- اندازه ضریب مکانی توزیع اراضی کشاورزی در استان مویید نتیجه گیری بالاست. به این ترتیب که اندازه این ضریب در شهرستان بيله سوار ۱/۶۰، شهرستان نمین ۱/۳۶، شهرستان اردبیل ۱/۲۲ و شهرستان گرمی ۱/۱۸ بوده و بیشتر بودن آن از عدد واحد، نشان دهنده بیشتر بودن شدت نسبی تمرکز اراضی کشاورزی در این شهرستانها نسبت به شدت نسبی متناظر آن در استان است. در مقابل، اندازه این شاخص در شهرستان نیر ۰/۹۸، شهرستان پارس آباد ۰/۹۸، شهرستان مشکین شهر ۰/۹۳، شهرستان کوثر ۰/۷۹ و شهرستان خلخال ۰/۳۷ بوده و کمتر بودن آن از عدد واحد حاکی از کمتر بودن شدت نسبی تمرکز اراضی کشاورزی در این شهرستانها نسبت به متوسط شدت نسبی متناظر آن در استان است.

- اندازه شاخص سنجش سطح تمرکز (میزان تمرکز) اراضی کشاورزی در کل استان در حدود ۰/۱۳ است که تفاوت کم آن با صفر (نشاندهنده توزیع کاملاً متعادل) و فاصله زیاد آن با عدد یک (نشان دهنده توزیع کاملاً نامتعادل) حاکی از توزیع نسبتاً متعادل اراضی کشاورزی استان در شهرستانهای تابعه آن می باشد.

۱-۱-۲-۱: سطح کل اراضی زراعی

در سال زراعی مورد بررسی، مساحت کل اراضی زراعی (اراضی زیر کشت محصولات زراعی و اراضی آیش) استان بالغ بر ۶۵۲ هزار هکتار است که حدود ۹۰/۶ درصد کل مساحت اراضی کشاورزی استان بوده و حاکی از اختصاص بخش بسیار بزرگی از اراضی کشاورزی استان به کشت محصولات زراعی سالانه است. این ویژگی، با شدت وضعف محدود، در همه شهرستانهای استان دیده می شود، مهمترین ویژگی های توزیع اراضی زراعی در شهرستانهای استان در سال زراعی مورد بررسی عبارتند از:

- شهرستان اردبیل با داشتن ۱۲۰/۶ هزار هکتار اراضی زراعی و شهرستان خلخال با داشتن ۳۱/۷ هزار هکتار اراضی زراعی، در میان شهرستانهای استان، به ترتیب دارای بیشترین و کمترین سطح اراضی زراعی هستند که ۱۸/۵ درصد و ۴/۹ درصد مساحت کل اراضی

- زراعی استان می باشد. اندازه سهم نسبی اراضی زراعی سایر شهرستانها از کل مساحت این اراضی در استان به ترتیب در شهرستان مشگین شهر ۱۸/۵ درصد، شهرستان بيله سوار ۱۷/۳ درصد، شهرستان گرمی ۱۴/۵ درصد، شهرستان نمین ۸/۰ درصد، شهرستان پارس آباد ۷/۹ درصد، شهرستان نیر ۵/۳ درصد و شهرستان کوثر ۵/۱ درصد است.
- گرچه شدت نسبی زراعت کاری (= تمرکز نسبی اراضی زراعی در کل اراضی کشاورزی) در همه شهرستانهای استان در سطح بالایی قرار دارد، با این حال تفاوتی در این زمینه بین شهرستانهای استان وجود دارد. در سال زراعی مورد بررسی، بیشترین اندازه تمرکز نسبی اراضی زراعی در کل اراضی کشاورزی در شهرستانهای استان مربوط به شهرستان بيله سوار (۹۸/۱ درصد) و کمترین اندازه متناظر این نسبت مربوط به شهرستان نیر (۷۲/۵ درصد) است. اندازه شدت نسبی زراعت کاری در شهرستان اردبیل ۹۸/۱ درصد، شهرستان گرمی ۹۷ درصد، شهرستان پارس آباد ۹۴/۶ درصد، شهرستان نمین ۹۲/۲ درصد، شهرستان مشگین شهر ۸۴/۲ درصد، شهرستان کوثر ۸۰/۷ درصد و شهرستان خلخال ۷۶ درصد است. به این ترتیب دیده می شود که اندازه تمرکز نسبی اراضی زراعی در کل اراضی کشاورزی شهرستان های بيله سوار، پارس آباد، گرمی، اردبیل و نمین بیشتر از اندازه متوسط متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانهای استان از آن کمتر است.
  - با توجه به اندازه ضریب مکانی توزیع اراضی زراعی در شهرستان بيله سوار (۱۰/۱)، شهرستان اردبیل (۱/۰۸)، شهرستان گرمی (۱/۰۷)، شهرستان پارس آباد (۱/۰۴) و شهرستان نمین (۱/۰۲) می توان گفت که شدت نسبی تمرکز اراضی زراعی در این شهرستانها بیشتر از متوسط متناظر آن در کل استان است، در حالیکه اندازه ضریب مکانی توزیع این اراضی در شهرستان مشگین شهر (۰/۹۳)، شهرستان کوثر (۰/۸۹)، شهرستان خلخال (۰/۸۴) و شهرستان نیر (۰/۸) حاکی از کمتر بودن شدت نسبی تمرکز اراضی زراعی در این شهرستانها در قیاس با آن در کل استان است. در هر حال، فاصله محدود این نسبتها با واحد، حاکی از ناچیز بودن میزان نابرابری و محدود بودن شدت نسبی تمرکز این الگوی توزیع در استان می باشد.
  - تعدیل مساحت اراضی زراعی شهرستانهای تابعه استان با مساحت کل این شهرستانها از طریق اندازه گیری ضریب توزیع (= نسبت سهم نسبی اراضی زراعی هر شهرستان در

استان به اندازه سهم نسبی مساحت کل هر شهرستان در استان) نشان می دهد که بیشترین اندازه ضریب توزیع اراضی زراعی در شهرستانهای تابعه استان مربوط به شهرستان بيله سوار (۱/۷۵) و کمترین اندازه متناظر آن مربوط به شهرستان خلخال (۰/۳۱) است، ضمن آن که اندازه این نسبت برای شهرستان نمین ۱/۳۸، شهرستان اردبیل ۱/۳۲، شهرستان گرمی ۱/۲۶، شهرستان پارس آباد ۱/۰۳، شهرستان مشگین شهر ۰/۸۶، شهرستان نیر ۰/۷۸ و شهرستان کوثر ۰/۷۱ است. مقایسه اندازه این نسبتها با عدد واحد مبین بیشتر بودن میزان تمرکز اراضی زراعی در شهرستانهای بيله سوار، نمین، اردبیل، گرمی و پارس آباد از متوسط متناظر این تمرکز در سطح استان و کمتر بودن میزان تمرکز اراضی زراعی در سایر شهرستانهای استان از آن می باشد.

- اندازه شاخص سنجش سطح کلی تمرکز اراضی زراعی در شهرستانهای استان (۰/۰۴) نشان دهنده ناچیز بودن میزان نابرابری و تمرکز در الگوی توزیع این اراضی در سطح استان است.

۱-۲-۱-۲: سطح اراضی زراعی آبی

در سال زراعی مورد بررسی، حدود ۲۳۳/۵ هزار هکتار از اراضی کشاورزی استان به صورت آبی تحت کشت محصولات زراعی سالانه قرار دارد. مساحت اراضی زراعی آبی حدود ۳۵/۸ درصد مساحت اراضی زراعی استان است که حاکی از محدود بودن نسبی اراضی زراعی آبی استان است. اطلاعات تفصیلی در دسترس نشان دهنده تفاوت بالنسبه قابل ملاحظه شهرستانها در برخورداری از این اراضی است. برپایه این اطلاعات:

- شهرستان اردبیل با داشتن ۶۹/۵ هزار هکتار (۲۹/۸ درصد) از اراضی زراعی آبی استان و شهرستان خلخال با داشتن ۴/۷ هزار هکتار (۲/۰ درصد) از اراضی آبی استان، در میان شهرستانهای تابعه استان، به ترتیب شهرستانهایی هستند که دارای بیشترین و کمترین سطح اراضی زراعی آبی هستند که در ضمن مبین ۱۵ برابر بودن سطح اراضی زراعی آبی شهرستان اردبیل نسبت به سطح اراضی زراعی آبی خلخال است. با توجه به این که سهم نسبی اراضی زراعی آبی سایر شهرستانهای استان از کل اراضی زراعی آبی استان برای شهرستان پارس آباد ۲۰/۵ درصد، شهرستان مشگین شهر ۱۹/۸ درصد، شهرستان نمین ۸/۹ درصد، شهرستان بيله سوار ۷ درصد، شهرستان گرمی ۴/۸ درصد، شهرستان کوثر ۳/۸ درصد و شهرستان نیر ۳/۵ درصد است، می توان نشان داد که توزیع اراضی زراعی

آبی در شهرستانهای استان دارای الگوی توزیع نامتعادلتتری در قیاس با سایر امکانات بخش بوده و تمرکز نسبی بیشتری در استقرار این اراضی در برخی شهرستانهای استان وجود دارد.

- نابرابری بیشتر در توزیع اراضی زراعی آبی در قیاس با نابرابری توزیع کل اراضی زراعی را در تفاوت دامنه سهم نسبی کشت آبی در فعالیتهای زراعت در شهرستانهای استان می توان به وضوح ملاحظه کرد. در سال زراعی مورد بررسی، در حالی که حدود ۹۲/۲ درصد از اراضی زراعی شهرستان پارس آباد به صورت آبی کشت می شود، سهم نسبی مساحت اراضی زراعی کشت آبی در کل اراضی زراعی شهرستان گرمی تنها ۱۱/۸ درصد است. به بیان دیگر، شدت نسبی کشت آبی در فعالیتهای زراعی شهرستان پارس آباد ۸ برابر بیشتر از آن در شهرستان گرمی است. ضمناً، اندازه سهم نسبی اراضی زراعی آبی از کل اراضی زراعی در شهرستان اردبیل ۵۷/۷ درصد، شهرستان نمین ۳۹/۶ درصد و شهرستان مشگین شهر ۳۸/۳ درصد بوده و شدت نسبی کشت آبی در فعالیتهای زراعی این شهرستانها (و نیز شهرستان پارس آباد) بیشتر از متوسط سهم نسبی کشت آبی در زراعت استان است، در حالی که اندازه نسبت متناظر آن در شهرستان کوثر ۲۶/۶ درصد، شهرستان نیر ۲۳/۶ درصد، شهرستان خلخال ۱۴/۸ درصد و شهرستان بیله سوار ۱۴/۶ درصد است و شهرستانهای اخیرالذکر (به اضافه شهرستان گرمی) شهرستانهایی هستند که شدت نسبی رواج کشت آبی در زراعت آنها کمتر از متوسط استان است.

- اندازه ضریب مکانی الگوی توزیع اراضی زراعی آبی در شهرستانهای استان در سال زراعی مورد بررسی نشان دهنده تمرکز نسبی این اراضی در تعداد محدودی از شهرستانهای استان است. در این سال زراعی، اندازه ضریب مکانی توزیع اراضی زراعی آبی در شهرستان پارس آباد ۲/۵۷، شهرستان اردبیل ۱/۶۱، شهرستان نمین ۱/۱۱ و شهرستان مشکین شهر ۱/۰۷ است که نشان دهنده شدت نسبی بیشتر تمرکز اراضی زراعی آبی در این شهرستانها (بویژه در شهرستان پارس آباد) در قیاس با متوسط متناظر آن در استان است، در حالی که اندازه این ضریب در شهرستان کوثر ۰/۷۴، شهرستان نیر ۰/۶۶، شهرستان بیله سوار ۰/۴۱، شهرستان خلخال ۰/۴۱ و شهرستان گرمی ۰/۳۳ است که

حاکی از رواج نسبی بسیار کمتر زراعت آبی در این شهرستانها در قیاس با کل استان می‌باشد.

- نابرابری در الگوی توزیع اراضی زراعی آبی در شهرستانهای استان را از طریق بررسی تفاوت اندازه ضریب توزیع این اراضی نیز می‌توان ملاحظه کرد که برپایه آن اندازه این ضریب در شهرستان پارس آباد (۲/۱۳) بیش از ۱۶ برابر اندازه متناظر آن در شهرستان خلخال (۰/۱۳) است. ضمن آن که اندازه این ضریب در شهرستان اردبیل ۲/۱۳ و شهرستان نمین ۱/۵۳ بیشتر از واحد بوده و در مقابل، اندازه متناظر آن در شهرستان مشکین شهر ۰/۹۲، شهرستان بيله سوار ۰/۷۱، شهرستان نیر ۰/۵۲، شهرستان کوثر ۰/۵۲ و شهرستان گرمی ۰/۴۱ است که کمتر از واحد است، بنابر این درحالی که شهرستانهای پارس‌آباد، اردبیل و نمین از اراضی زراعی آبی بیشتری برخوردارند، سهم نسبی زراعت آبی در سایر شهرستانهای استان بسیار محدود است.

- اندازه ضریب سنجش سطح تمرکز اراضی زراعی آبی در استان (۰/۲۶) و مقایسه آن با اندازه متناظر این ضریب برای سایر اراضی زراعی و باغی، هم نشان دهنده سطح بالای نابرابری توزیع این اراضی در شهرستانهای استان و تمرکز آن در تعداد کمتری از این شهرستانها و هم نشان دهنده بیشتر بودن این نابرابری از نابرابری متناظر آن در توزیع سایر امکانات زراعی استان است.

۳-۲-۱: سطح اراضی زراعی دیم

برپایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد نظر، مساحت کل اراضی زراعی زیر کشت دیم استان بالغ بر ۴۱۸/۵ هزار هکتار است که ۶۴/۲ درصد مساحت کل اراضی زراعی استان است. این ارقام نشان دهنده رواج نسبی زیاد دیمکاری در فعالیتهای زراعی استان و حاکی از آن است که یک سوم اراضی زراعی استان از طریق کشت آبی و دو سوم آن از طریق کشت دیم مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد و شدت نسبی دیمکاری زراعی در استان دو برابر زراعت آبی آن است. همین آمارها نشان می‌دهند که شدت نسبی دیمکاری و استقرار اراضی دیم در شهرستانهای استان با یکدیگر متفاوت بوده و دامنه این تفاوت نیز نسبتاً زیاد است.

در این سال زراعی، شهرستان بيله سوار با ۹۶ هزار هکتار اراضی زراعی دیم و شهرستان پارس آباد با ۴/۱ هزار هکتار اراضی زراعی دیم، در میان شهرستانهای استان، به ترتیب دارای بیشترین و کمترین سطح اراضی زراعی دیم هستند که ۲۳ درصد و ۱ درصد کل مساحت اراضی دیم

استان می باشد. به بیان دیگر، مساحت اراضی زراعی دیم شهرستان بيله سوار نزدیک به ۲۳ برابر سطح این اراضی در شهرستان پارس آباد میباشد. به همین ترتیب می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی دیم استان حدود ۲۰ درصد در شهرستان گرمی، ۱۷/۸ درصد در شهرستان مشکین شهر، ۱۲/۲ درصد در شهرستان اردبیل، ۷/۶ درصد در شهرستان نمین، ۶/۴ درصد در شهرستان خلخال، ۶/۳ درصد در شهرستان نیر و ۵/۸ درصد در شهرستان کوثر قرار دارد.

- علاوه بر تفاوت قدر مطلق مساحت اراضی زراعی دیم در شهرستانهای استان، شدت نسبی دیمکاری در فعالیت زراعت این شهرستانها نیز با یکدیگر متفاوت بوده و دامنه تفاوت آنها نیز قابل ملاحظه است. در سال زراعی مورد بررسی در حالی که، سهم نسبی اراضی دیم از کل اراضی زراعی (شدت نسبی دیمکاری) در شهرستان گرمی ۸۸/۲ درصد است، اندازه متناظر آن در شهرستان پارس آباد تنها ۷/۹ درصد است و این دو شهرستان به ترتیب دارای بیشترین و کمترین میزان دیمکاری در فعالیتهای زراعی خود هستند. ضمن آن که اندازه این نسبت در شهرستان بيله سوار ۸۵/۴ درصد، شهرستان خلخال ۸۵/۲ درصد، شهرستان نیر ۷۶/۴ درصد، شهرستان کوثر ۷۳/۴ درصد، شهرستان مشکین شهر ۶۱/۷ درصد، شهرستان نمین ۶۰/۴ درصد و شهرستان اردبیل ۴۲/۴ درصد است. به این ترتیب ملاحظه می شود، شدت نسبی دیمکاری در غالب شهرستانهای استان در سطح بالایی قرار دارد و اندازه آن در شهرستانهای گرمی، خلخال، بيله سوار، نیر و کوثر بیشتر از متوسط اندازه متناظر آن در استان و در شهرستانهای مشکین شهر، نمین، اردبیل و پارس آباد کمتر از آن است.

- اندازه استاندارد شده شدت نسبی تمرکز اراضی زراعی دیم با شدت نسبی متناظر آن در کل اراضی زراعی از طریق ضریب مکانی ارائه می شود که بر پایه آن، اندازه این ضریب در شهرستان گرمی ۱/۳۷ و در شهرستان پارس آباد ۰/۱۲ بوده و این دو شهرستان به ترتیب دارای بیشترین و کمترین شدت نسبی تمرکز اراضی زراعی دیم هستند. اندازه این ضریب در شهرستان خلخال ۱/۳۳، شهرستان بيله سوار ۱/۳۳، شهرستان نیر ۱/۱۹ و شهرستان کوثر ۱/۱۴ بوده و حاکی از شدت نسبی بیشتر تمرکز اراضی زراعی دیم در آنها در قیاس با متوسط آن در استان می باشد. در حالی که اندازه این ضریب در شهرستان مشکین شهر ۰/۹۶، شهرستان نمین ۰/۹۴ و شهرستان اردبیل ۰/۶۶ بوده و شدت نسبی

تمرکز اراضی زراعی دیم در آنها (و نیز شهرستان پارس آباد) کمتر از متوسط شدت نسبی متناظر آن در کل استان است.

- ضریب توزیع شاخص استاندارد شده دیگری است که نابرابری در الگوی توزیع اراضی زراعی دیم در شهرستانهای استان را با آن می توان نشان داد. این ضریب از طریق سهم نسبی مساحت کل هر شهرستان در مساحت استان، اندازه شدت نسبی تمرکز دیمکاری در این شهرستانها را تعدیل و استاندارد می کند. اندازه این ضریب نشان می دهد که بیشترین تمرکز نسبی اراضی زراعی دیم در شهرستان بيله سوار (۲/۳۳) و کمترین اندازه آن در شهرستان پارس آباد (۰/۱۳) می باشد، در حالی که اندازه متناظر آن در سایر شهرستانهای استان به ترتیب در شهرستان گرمی ۱/۷۳ و شهرستان نمین ۱/۳۰ بوده و این شهرستانها (به اضافه شهرستان بيله سوار) دارای تمرکز نسبی بیشتری از اراضی زراعی دیم در قیاس با آن در کل استان می باشند، در حالی که اندازه این ضریب در شهرستان نیر ۰/۹۳، شهرستان اردبیل ۰/۸۷، شهرستان مشکین شهر ۰/۸۳، شهرستان کوثر ۰/۸۱ و شهرستان خلخال ۰/۴۱ بوده و این شهرستانها (و نیز شهرستان پارس آباد) در قیاس با متوسط استان دارای تمرکز نسبی کمتری از اراضی زراعی دیم هستند.
- شاخص سنجش سطح تمرکز اراضی زراعی دیم در استان یکی از ضرایبی است که اندازه کلی نابرابری در الگوی توزیع این اراضی و شدت نسبی تمرکز آنها در شهرستانهای استان را نشان می دهد. اندازه این شاخص ۰/۱۴ است و در قیاس با بیشترین و کمترین اندازه های متناظر آن در استان (به ترتیب ۰/۴۱ برای اراضی باغی و ۰/۰۴ برای کل اراضی زراعی) نشان دهنده سطح متوسط تمرکز نسبی این اراضی در سطح استان است.

۴-۱-۲-۱: سطح اراضی باغی

در سال زراعی مورد بررسی، مساحت کل اراضی باغی استان بالغ بر ۳۱/۸ هزار هکتار است که تنها ۴/۴ درصد از مساحت اراضی کشاورزی استان را به خود اختصاص داده و نشان دهنده تخصیص بخش کوچکی از اراضی کشاورزی استان به باغداری است.

مهمترین ویژگی های الگوی توزیع اراضی باغی استان در شهرستانهای تابعه آن عبارتند از:

- در سال زراعی مورد بررسی، شهرستان مشکین شهر با داشتن ۱۳/۹ هزار هکتار اراضی باغی و شهرستان نیر با داشتن حدود ۰/۵ هزار هکتار اراضی باغی به ترتیب ۴۳/۸ درصد

و ۱/۷ درصد از اراضی باغی استان را به خود اختصاص داده و دارای بیشترین و کمترین سطح زیر کشت باغات می باشند. به این ترتیب ملاحظه می شود که مساحت اراضی باغات مشکین شهر در حدود ۲۶ برابر آن در شهرستان نیر است. به همین ترتیب می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی باغی شهرستانها از کل اراضی باغات استان برای شهرستان خلخال ۱۸/۶ درصد، شهرستان پارس آباد ۹/۳ درصد، شهرستان کوثر ۷/۹ درصد، شهرستان اردبیل ۶/۵ درصد، شهرستان نمین ۴/۹ درصد، شهرستان گرمی ۴/۵ درصد و شهرستان بیله سوار ۲/۶ درصد است. این نسبتها به وضوح نشان دهنده نابرابری در الگوی توزیع این اراضی در شهرستانهای استان و تمرکز نسبی بیشتر باغات در برخی از شهرستانهای استان (بویژه در مشکین شهر) است.

- نه تنها مساحت اراضی باغی در شهرستانهای استان با یکدیگر متفاوت است، بلکه شدت نسبی باغداری (= سهم نسبی اراضی باغات از کل اراضی کشاورزی) در این شهرستانها نیز، با دامنه ای نسبتاً وسیع، با یکدیگر فرق می کند. ضمن آن که لزوماً تناظری یک به یک بین شدت نسبی باغداری و مساحت اراضی باغی در شهرستانهای استان وجود ندارد. در سال زراعی مورد بررسی، بیشترین اندازه شدت نسبی باغداری در شهرستان خلخال (۱۴/۲ درصد) و کمترین اندازه آن در شهرستان بیله سوار (۰/۷ درصد) است که حاکی از ۱۹ برابر بودن رواج نسبی باغداری در شهرستان خلخال نسبت به شهرستان بیله سوار است. در این سال زراعی، اندازه سهم نسبی باغداری در شهرستان مشکین شهر ۹/۸ درصد، شهرستان کوثر ۶/۱ درصد، شهرستان پارس آباد ۵/۴ درصد، شهرستان نمین ۲/۷ درصد، شهرستان اردبیل ۱/۷ درصد، شهرستان گرمی ۱/۵ درصد و شهرستان نیر ۱/۱ درصد است. این ارقام به وضوح نشان دهنده کم بودن شدت نسبی باغداری در شهرستانهای استان و تفاوت نسبتاً زیاد میان آنها در این زمینه است.

- اندازه شاخص ضریب مکانی نشان می دهد که شدت نسبی تمرکز اراضی باغی در شهرستان خلخال (۳/۲۱) بیشتر و در شهرستان بیله سوار (۰/۱۷) کمتر از آن در سایر شهرستانهای استان است که اندازه این ضریب در آنها به ترتیب در شهرستان مشکین شهر ۲/۲۱، شهرستان کوثر ۱/۳۷، شهرستان پارس آباد ۱/۲۳، شهرستان نمین ۰/۶۲، شهرستان اردبیل ۰/۳۸، شهرستان گرمی ۰/۳۳ و شهرستان نیر ۰/۲۶ است. برپایه این مقادیر، شدت نسبی تمرکز نسبی اراضی باغی در شهرستانهای خلخال، مشکین

شهر، کوثر و پارس آباد بیشتر از متوسط شدت نسبی متناظر آن در استان بوده و در شهرستانهای نمین، اردبیل، گرمی، بيله سوار و نیر کمتر از آن است.

- اندازه ضریب توزیع اراضی باغی نیز میزان نابرابری در برخورداری شهرستانهای استان از این اراضی را نشان می دهد که بر پایه آن، اندازه ضریب توزیع اراضی باغی در شهرستان مشکین شهر ۲/۰۵، شهرستان پارس آباد ۱/۲۱، شهرستان خلخال ۱/۱۹ و شهرستان کوثر ۱/۰۸ است که مبین بیشتر بودن شدت نسبی تمرکز اراضی باغی در این شهرستانها در قیاس با متوسط متناظر آن در کل استان است. همچنین اندازه این ضریب در شهرستان نمین ۰/۸۴، شهرستان اردبیل ۰/۴۶، شهرستان گرمی ۰/۳۹، شهرستان بيله سوار ۰/۲۷ و شهرستان نیر ۰/۲۵ است که حاکی از کمتر بودن شدت نسبی تمرکز اراضی باغی در این شهرستانها در قیاس با متوسط آن در استان است.

- اندازه ضریب سنجش سطح تمرکز کلی اراضی باغی در استان ۰/۴۱ است که در قیاس با اندازه متناظر آن برای اراضی کشاورزی و زراعی (آبی و دیم) نشان دهنده بیشتر بودن نابرابری در الگوی توزیع اراضی باغی و شدت نسبی تمرکز آن در استان است.

در جداول شماره (۱-۲) الی (۱-۱۱)، به ترتیب الگوی توزیع اراضی کشاورزی قابل کشت، اراضی زراعی آبی، اراضی زراعی دیم، باغات و کل اراضی زراعی و ضرایب تمرکز نسبی آنها در هریک از شهرستانهای استان و در کل استان ارایه شده است.

همچنین در نمودارهای شماره (۱-۲) الی (۱-۶)، به ترتیب میزان تمرکز نسبی اراضی کشاورزی، سهم نسبی اراضی آبی و دیم، سهم نسبی زراعت و باغداری، سهم نسبی زراعت آبی و دیم و سهم نسبی باغداری آبی و دیم در شهرستانهای استان در سال ۸۵-۱۳۸۴، نشان داده شده است.

جدول (۱-۲): الگوی توزیع اراضی کشاورزی قابل کشت و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی کشاورزی (درصد)	ضرایب تمرکز	
	کل	اراضی قابل کشت	کل	اراضی کشاورزی		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۱۷۸۶۷۳۰	۷۱۹۲۳۴	۱۰۰	۱۰۰	۴۰/۲۶	۱	۱
اردبیل	۲۴۹۸۱۷	۱۲۲۹۸۵	۱۳/۹۸	۱۷/۱۰	۴۹/۲۳	۱/۲۲	۱/۲۲
بيله سوار	۱۷۵۸۳۴	۱۱۳۳۰۲	۹/۸۴	۱۵/۷۵	۶۴/۴۴	۱/۶۰	۱/۶۰
پارس آباد	۱۳۸۲۸۰	۵۴۸۰۴	۷/۷۴	۷/۶۲	۳۹/۶۳	۰/۹۸	۰/۹۸
خلخال	۲۸۰۰۴۷	۴۱۵۶۴	۱۵/۶۷	۵/۷۸	۱۴/۸۴	۰/۳۷	۰/۳۷
کوثر	۱۲۹۲۹۸	۴۱۲۸۸	۷/۲۴	۵/۷۴	۳۱/۹۳	۰/۷۹	۰/۷۹
گرمی	۲۰۵۸۶۱	۹۷۵۹۱	۱۱/۵۲	۱۳/۵۷	۴۷/۴۱	۱/۱۸	۱/۱۸
مشگین شهر	۳۸۲۵۰۷	۱۴۳۰۷۹	۲۱/۴۱	۱۹/۸۹	۳۷/۴۱	۰/۹۳	۰/۹۳
نمین	۱۰۳۶۵۸	۵۶۷۷۶	۵/۸۰	۷/۸۹	۵۴/۷۷	۱/۳۶	۱/۳۶
نیر	۱۲۱۴۲۸	۴۷۸۴۵	۶/۸۰	۶/۶۵	۳۹/۴۰	۰/۹۸	۰/۹۸

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۱-۳): الگوی توزیع اراضی قابل کشت آبی و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی قابل کشت آبی (درصد)	ضرایب تمرکز	
	اراضی قابل کشت	اراضی قابل کشت آبی	اراضی قابل کشت	اراضی قابل کشت آبی		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۷۱۹۲۳۴	۲۶۵۱۳۳	۱۰۰	۱۰۰	۳۶/۸۶	۱	۱
اردبیل	۱۲۲۹۸۵	۷۱۵۹۷	۱۷/۱۰	۲۷	۵۸/۲۲	۱/۵۸	۱/۹۳
بيله سوار	۱۱۳۳۰۲	۱۷۲۵۶	۱۵/۷۵	۶/۵۱	۱۵/۲۳	۰/۴۱	۰/۶۶
پارس آباد	۵۴۸۰۴	۵۰۷۳۴	۷/۶۲	۱۹/۱۴	۹۲/۵۷	۲/۵۱	۲/۴۷
خلخال	۴۱۵۶۴	۱۰۵۲۲	۵/۷۸	۳/۹۷	۲۵/۳۲	۰/۶۹	۰/۲۵
کوثر	۴۱۲۸۸	۱۱۳۵۳	۵/۷۴	۴/۲۸	۲۷/۵۰	۰/۷۵	۰/۵۹
گرمی	۹۷۵۹۱	۱۲۵۶۲	۱۳/۵۷	۴/۷۴	۱۲/۸۷	۰/۳۵	۰/۴۱
مشگین شهر	۱۴۳۰۷۹	۶۰۰۹۵	۱۹/۸۹	۲۲/۶۷	۴۲	۱/۱۴	۱/۰۶
نمین	۵۶۷۷۶	۲۲۲۷۹	۷/۸۹	۸/۴۰	۳۹/۲۴	۱/۰۶	۱/۴۵
نیر	۴۷۸۴۵	۸۷۳۵	۶/۶۵	۳/۲۹	۱۸/۲۶	۰/۵۰	۰/۴۸

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۴-۱): الگوی توزیع اراضی قابل کشت دیم و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی قابل کشت دیم (درصد)	ضرایب تمرکز	
	اراضی قابل کشت	اراضی قابل کشت دیم	اراضی قابل کشت	اراضی قابل کشت دیم		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۷۱۹۲۳۴	۴۵۴۱۰۴	۱۰۰	۱۰۰	۶۳/۱۳	۱	۱
اردبیل	۱۲۲۹۸۵	۵۱۳۸۸	۱۷/۱۰	۱۱/۳۲	۴۱/۷۸	۰/۸۱	۰/۶۶
بيله سوار	۱۱۳۳۰۲	۹۶۰۴۶	۱۵/۷۵	۲۱/۱۵	۸۴/۷۷	۲/۱۵	۱/۳۴
پارس آباد	۵۴۸۰۴	۴۰۷۰	۷/۶۲	۰/۹۰	۷/۴۳	۰/۱۲	۰/۱۲
خلخال	۴۱۵۶۴	۳۱۰۴۲	۵/۷۸	۶/۸۴	۷۴/۶۸	۰/۴۴	۱/۱۸
کوثر	۴۱۲۸۸	۲۹۹۳۵	۵/۷۴	۶/۵۹	۷۲/۵۰	۰/۹۱	۱/۱۵
گرمی	۹۷۵۹۱	۸۵۰۲۹	۱۳/۵۷	۱۸/۷۲	۸۷/۱۳	۱/۶۲	۱/۳۸
مشگین شهر	۱۴۳۰۷۹	۸۲۹۸۴	۱۹/۸۹	۱۸/۲۷	۵۸	۰/۸۵	۰/۹۲
نمین	۵۶۷۷۶	۳۴۵۰۰	۷/۸۹	۷/۶۰	۶۰/۷۶	۱/۳۱	۰/۹۶
نیر	۴۷۸۴۵	۳۹۱۱۰	۶/۶۵	۸/۶۱	۸۱/۷۴	۱/۲۷	۱/۲۹

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۵-۱): الگوی توزیع اراضی زراعی و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی زراعی (درصد)	ضرایب تمرکز	
	اراضی قابل کشت	اراضی زراعی	اراضی قابل کشت	اراضی زراعی		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۷۱۹۲۳۴	۶۵۱۹۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۹۰/۶۴	۱	۱
اردبیل	۱۲۲۹۸۵	۱۲۰۶۳۰	۱۷/۱۰	۱۸/۵۰	۹۸/۰۹	۱/۳۲	۱/۰۸
بيله سوار	۱۱۳۳۰۲	۱۱۲۴۷۱	۱۵/۷۵	۱۷/۲۵	۹۹/۲۷	۱/۷۵	۱/۱۰
پارس آباد	۵۴۸۰۴	۵۱۸۳۱	۷/۶۲	۷/۹۵	۹۴/۵۸	۱/۰۳	۱/۰۴
خلخال	۴۱۵۶۴	۳۱۶۵۰	۵/۷۸	۴/۸۵	۷۵/۹۷	۰/۳۱	۰/۸۴
کوثر	۴۱۲۸۸	۳۳۲۹۰	۵/۷۴	۵/۱۱	۸۰/۶۵	۰/۷۱	۰/۸۹
گرمی	۹۷۵۹۱	۹۴۶۶۸	۱۳/۵۷	۱۴/۵۲	۹۷/۰۱	۱/۲۶	۱/۰۷
مشگین شهر	۱۴۳۰۷۹	۱۲۰۴۰۶	۱۹/۸۹	۱۸/۴۷	۸۴/۱۵	۰/۸۶	۰/۹۳
نمین	۵۶۷۷۶	۵۲۳۲۲	۷/۸۹	۸/۰۳	۹۲/۱۶	۱/۳۸	۱/۰۲
نیر	۴۷۸۴۵	۳۴۷۰۶	۶/۶۵	۵/۳۲	۷۲/۵۴	۰/۷۸	۰/۸۰

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۶-۱): الگوی توزیع اراضی زراعی آبی و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی زراعی آبی (درصد)	ضرایب تمرکز	
	کل اراضی زراعی	اراضی زراعی آبی	کل اراضی زراعی	اراضی زراعی آبی		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۶۵۱۹۷۴/۹	۲۳۲۴۹۱	۱۰۰	۱۰۰	۳۵/۸۱	۱	۱
اردبیل	۱۲۰۶۳۰/۴	۶۹۵۴۲	۱۸/۵۰	۲۹/۷۸	۵۷/۶۵	۲/۱۳	۱/۶۱
بيله سوار	۱۱۲۴۷۱	۱۵۴۲۵	۱۷/۲۵	۷/۰۳	۱۴/۶۰	۰/۷۱	۰/۴۱
پارس آباد	۵۱۸۳۱	۴۷۷۶۱	۷/۹۵	۲۰/۴۶	۹۲/۱۵	۲/۶۴	۲/۵۷
خلخال	۳۱۶۵۰	۴۶۹۶	۴/۸۵	۲/۰۱	۱۴/۸۴	۰/۱۳	۰/۴۱
کوثر	۳۳۲۹۰	۸۸۶۵	۵/۱۱	۳/۸۰	۲۶/۶۳	۰/۵۲	۰/۷۴
گرمی	۹۴۶۶۸	۱۱۱۳۹	۱۴/۵۲	۴/۷۷	۱۱/۷۷	۰/۴۱	۰/۳۳
مشگین شهر	۱۲۰۴۰۶	۴۶۱۴۵	۱۸/۴۷	۱۹/۷۶	۳۸/۳۲	۰/۹۲	۱/۰۷
نمین	۵۲۳۲۲/۲	۲۰۷۲۲	۸/۰۳	۸/۸۷	۳۹/۶۰	۱/۵۳	۱/۱۱
نیر	۳۴۷۰۶/۰۳	۸۱۹۶	۵/۳۲	۳/۵۱	۲۳/۶۲	۰/۵۲	۰/۶۶

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۷-۱): الگوی توزیع اراضی زراعی دیم و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی زراعی دیم (درصد)	ضرایب تمرکز	
	کل اراضی زراعی	اراضی زراعی دیم	کل اراضی زراعی	اراضی زراعی دیم		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۶۵۱۹۷۴/۹	۴۱۸۴۸۳	۱۰۰	۱۰۰	۶۴/۱۹	۱	۱
اردبیل	۱۲۰۶۳۰/۴	۵۱۰۸۸	۱۸/۵۰	۱۲/۲۱	۴۲/۳۵	۰/۸۷	۰/۶۶
بيله سوار	۱۱۲۴۷۱	۹۶۰۴۶	۱۷/۲۵	۲۲/۹۵	۸۵/۴۰	۲/۳۳	۱/۳۳
پارس آباد	۵۱۸۳۱	۴۰۷۰	۷/۹۵	۰/۹۷	۷/۸۵	۰/۱۳	۰/۱۲
خلخال	۳۱۶۵۰	۲۶۹۵۴	۴/۸۵	۶/۴۴	۸۵/۱۶	۰/۴۱	۱/۳۳
کوثر	۳۳۲۹۰	۲۴۴۲۵	۵/۱۱	۵/۸۴	۷۳/۳۷	۰/۸۱	۱/۱۴
گرمی	۹۴۶۶۸	۸۳۵۲۹	۱۴/۵۲	۱۹/۹۶	۸۸/۲۳	۱/۷۳	۱/۳۷
مشگین شهر	۱۲۰۴۰۶	۷۴۲۶۱	۱۸/۴۷	۱۷/۷۵	۶۱/۶۸	۱/۸۳	۰/۹۶
نمین	۵۲۳۲۲/۲	۳۱۶۰۰	۸/۰۳	۷/۵۵	۶۰/۴۰	۱/۳۰	۰/۹۴
نیر	۳۴۷۰۶/۰۳	۲۶۵۱۰	۵/۳۲	۶/۳۳	۷۶/۳۸	۰/۹۳	۱/۱۹

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۸-۱): الگوی توزیع اراضی باغات و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی باغی (درصد)	ضرایب تمرکز	
	اراضی قابل کشت	اراضی باغی	اراضی قابل کشت	اراضی باغی		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۷۱۹۲۳۴	۳۱۷۳۷	۱۰۰	۱۰۰	۴/۴۲	۱	۱
اردبیل	۱۲۲۹۸۵	۲۰۵۵	۱۷/۱۰	۶/۴۶	۱/۶۷	۰/۴۶	۰/۳۸
بيله سوار	۱۱۳۳۰۲	۸۳۱	۱۵/۷۵	۲/۶۱	۰/۷۳	۰/۲۷	۰/۱۷
پارس آباد	۵۴۸۰۴	۲۹۷۳	۷/۶۲	۹/۳۴	۵/۴۲	۱/۲۱	۱/۲۳
خلخال	۴۱۵۶۴	۵۹۱۴	۵/۷۹	۱۸/۵۸	۱۴/۲۰	۱/۱۹	۳/۲۱
کوثر	۴۱۲۸۸	۲۴۹۸	۵/۷۴	۷/۸۵	۶/۰۵	۱/۰۸	۱/۳۷
گرمی	۹۷۵۹۱	۱۴۲۳	۱۳/۵۷	۴/۴۷	۱/۴۶	۰/۳۹	۰/۳۳
مشگین شهر	۱۴۳۰۷۹	۱۳۹۵۰	۱۹/۸۹	۴۳/۸۴	۹/۷۵	۲/۰۵	۲/۲۱
نمین	۵۶۷۷۶	۱۵۵۴	۷/۸۹	۴/۸۸	۲/۷۴	۰/۸۴	۰/۶۲
نیر	۴۷۸۴۵	۵۳۹	۶/۶۵	۱/۶۹	۱/۱۳	۰/۲۵	۰/۲۶

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۹-۱): الگوی توزیع اراضی باغی آبی و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی باغی آبی (درصد)	ضرایب تمرکز	
	اراضی قابل کشت	اراضی باغی آبی	اراضی قابل کشت	اراضی باغی آبی		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۳۱۷۳۶	۳۱۶۳۷	۱۰۰	۱۰۰	۹۹/۴۲	۱	۱
اردبیل	۲۰۵۴/۸	۲۰۵۵	۶/۴۶	۶/۴۹	۱۰۰	۰/۴۶	۱/۰۱
بيله سوار	۸۳۰/۵	۸۳۱	۲/۶۱	۲/۶۳	۱۰۰	۰/۲۷	۱/۰۱
پارس آباد	۲۹۷۳	۲۹۷۳	۹/۳۴	۹/۴۰	۱۰۰	۱/۲۱	۱/۰۱
خلخال	۵۹۱۴	۵۸۲۶	۱۸/۵۸	۱۸/۴۲	۹۸/۵۱	۱/۱۸	۹۹/۰۸
کوثر	۲۴۹۸	۲۴۸۸	۷/۸۵	۷/۸۶	۹۹/۶۰	۱/۰۹	۱/۰۱
گرمی	۱۴۲۲/۷	۱۴۲۳	۴/۴۷	۴/۵۰	۱۰۰	۰/۳۹	۱/۰۱
مشگین شهر	۱۳۹۵۰	۱۳۹۵۰	۴۳/۸۴	۴۴/۰۹	۱۰۰	۲/۰۶	۱/۰۱
نمین	۱۵۵۴	۱۵۵۴	۴/۸۸	۴/۹۱	۱۰۰	۰/۸۵	۱/۰۱
نیر	۵۳۹	۵۳۹	۱/۶۹	۱/۷۰	۱۰۰	۰/۲۵	۱/۰۱

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۱۰-۱): الگوی توزیع اراضی باغی دیم و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی باغی دیم (درصد)	ضرایب تمرکز	
	اراضی قابل کشت	اراضی باغی دیم	اراضی قابل کشت	اراضی باغی دیم		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۳۱۷۳۶	۹۸	۱۰۰	۱۰۰	۰/۵۸	۱	۱
اردبیل	۲۰۵۴/۸	۰	۶/۴۶	۰	۰	۰	۰
بيله سوار	۸۳۰/۵	۰	۲/۶۱	۰	۰	۰	۰
پارس آباد	۲۹۷۳	۰	۹/۳۴	۰	۰	۰	۰
خلخال	۵۹۱۴	۸۸	۱۸/۵۸	۸۹/۸۰	۱/۴۹	۵/۷۳	۴/۸۱
کوثر	۲۴۹۸	۱۰	۷/۸۵	۱۰/۲۰	۰/۴۰	۱/۴۱	۱/۲۹
گرمی	۱۴۲۲/۷	۰	۴/۴۷	۰	۰	۰	۰
مشگین شهر	۱۳۹۵۰	۰	۴۳/۸۴	۰	۰	۰	۰
نمین	۱۵۵۴	۰	۴/۸۸	۰	۰	۰	۰
نیر	۵۳۹	۰	۱/۶۹	۰	۰	۰	۰

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

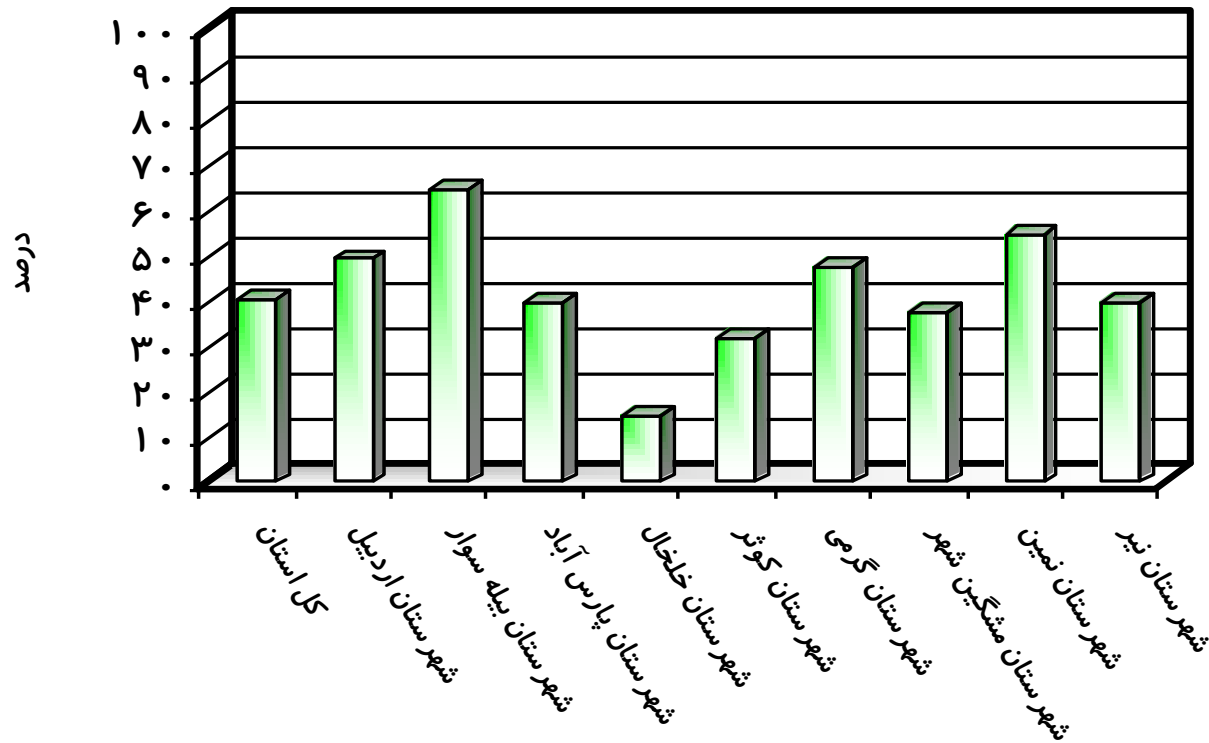
جدول (۱۱-۱): الگوی توزیع اراضی آیش و ضرایب تمرکز نسبی آن در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	مساحت (هکتار)		سهم نسبی در استان (درصد)		سهم نسبی اراضی آیش دیم (درصد)	ضرایب تمرکز	
	اراضی قابل کشت	اراضی آیش آبی	اراضی قابل کشت	اراضی آیش دیم		ضریب مکانی	ضریب توزیع
استان	۷۱۹۲۳۴	۳۵۵۲۳	۱۰۰	۱۰۰	۴/۹۴	۱	۱
اردبیل	۱۲۲۹۸۵	۳۰۰	۱۷/۱۰	۰/۸۴	۰/۲۴	۰/۰۵	۰/۰۶
بيله سوار	۱۱۳۳۰۲	۰	۱۵/۷۵	۰	۰	۰	۰
پارس آباد	۵۴۸۰۴	۰	۷/۶۲	۰	۰	۰	۰
خلخال	۴۱۵۶۴	۴۰۰۰	۵/۷۸	۱۱/۲۶	۹/۶۲	۰/۷۲	۱/۹۵
کوثر	۴۱۲۸۸	۵۵۰۰	۵/۷۴	۱۵/۴۸	۱۳/۳۲	۲/۱۴	۲/۷۰
گرمی	۹۷۵۹۱	۱۵۰۰	۱۳/۵۷	۴/۲۲	۱/۵۴	۰/۳۷	۰/۳۱
مشگین شهر	۱۴۳۰۷۹	۸۷۲۳	۱۹/۸۹	۲۴/۵۶	۶/۱۰	۱/۱۵	۱/۲۳
نمین	۵۶۷۷۶	۲۹۰۰	۷/۸۹	۸/۱۶	۵/۱۱	۱/۴۱	۱/۰۳
نیر	۴۷۸۴۵	۱۲۶۰۰	۶/۶۵	۳۵/۴۷	۲۶/۳۴	۵/۲۲	۵/۳۳

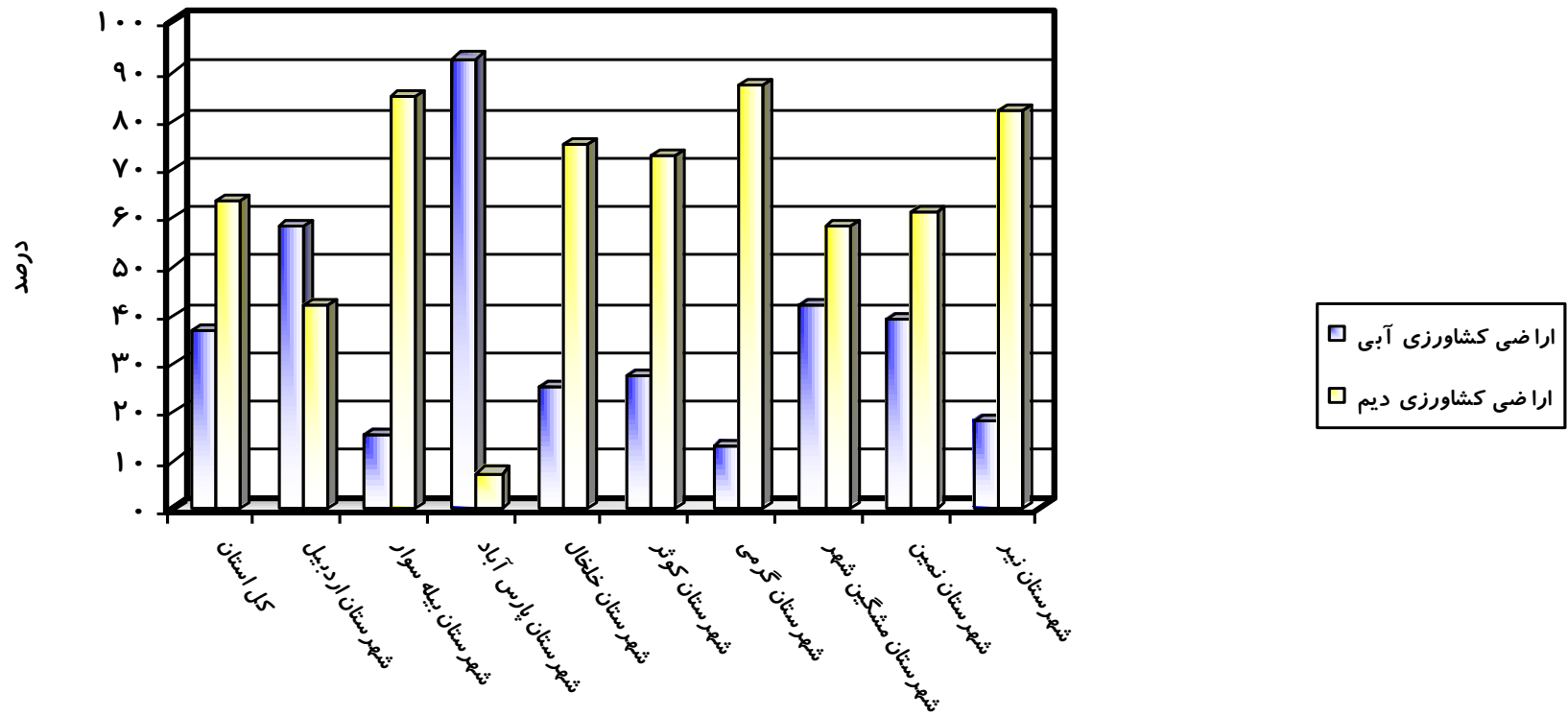
ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

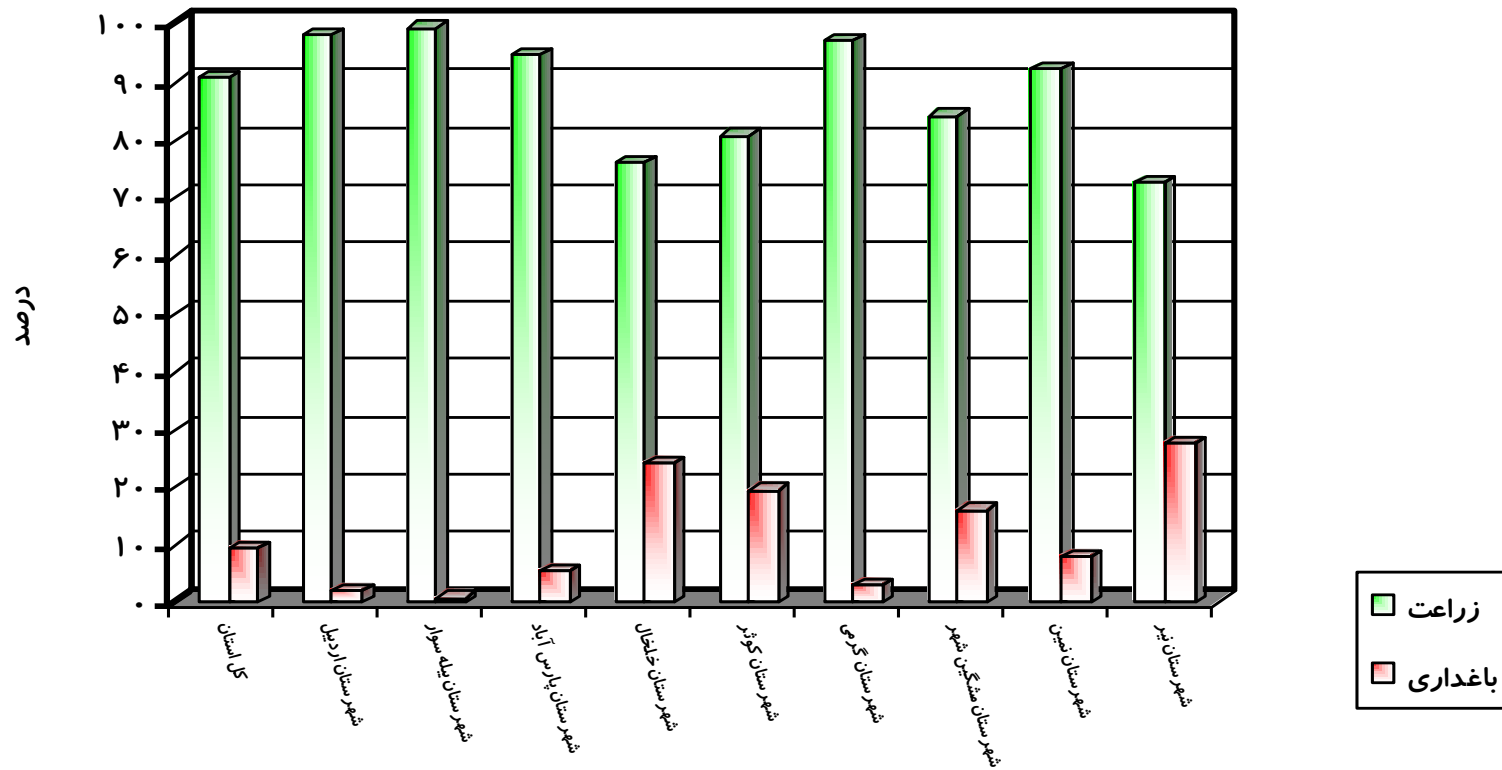
نمودار شماره (۱-۲): میزان تمرکز نسبی اراضی کشاورزی در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

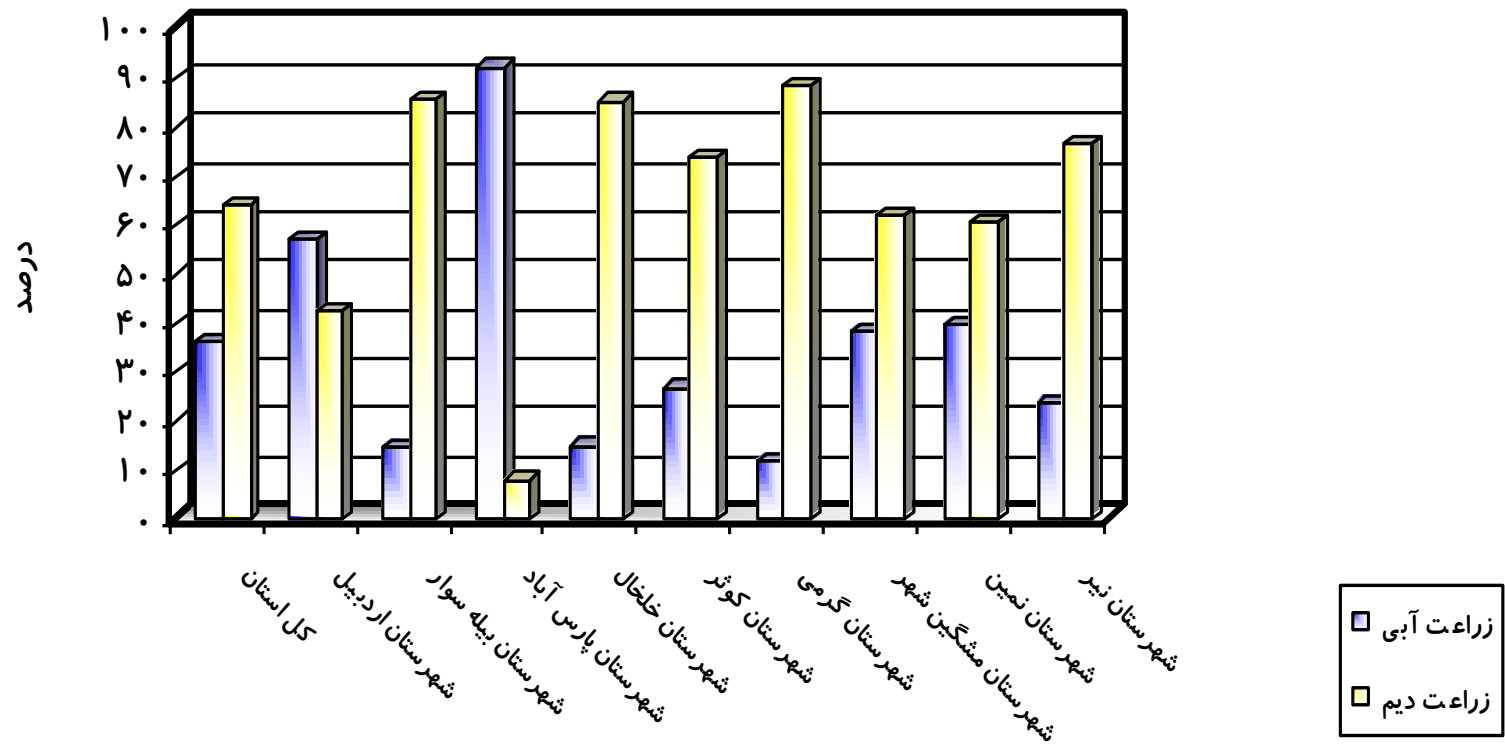
نمودار شماره (۳ - ۱): سهم نسبی اراضی آبی و دیم در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۴ - ۱) : سهم نسبی زراعت و باغداری در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

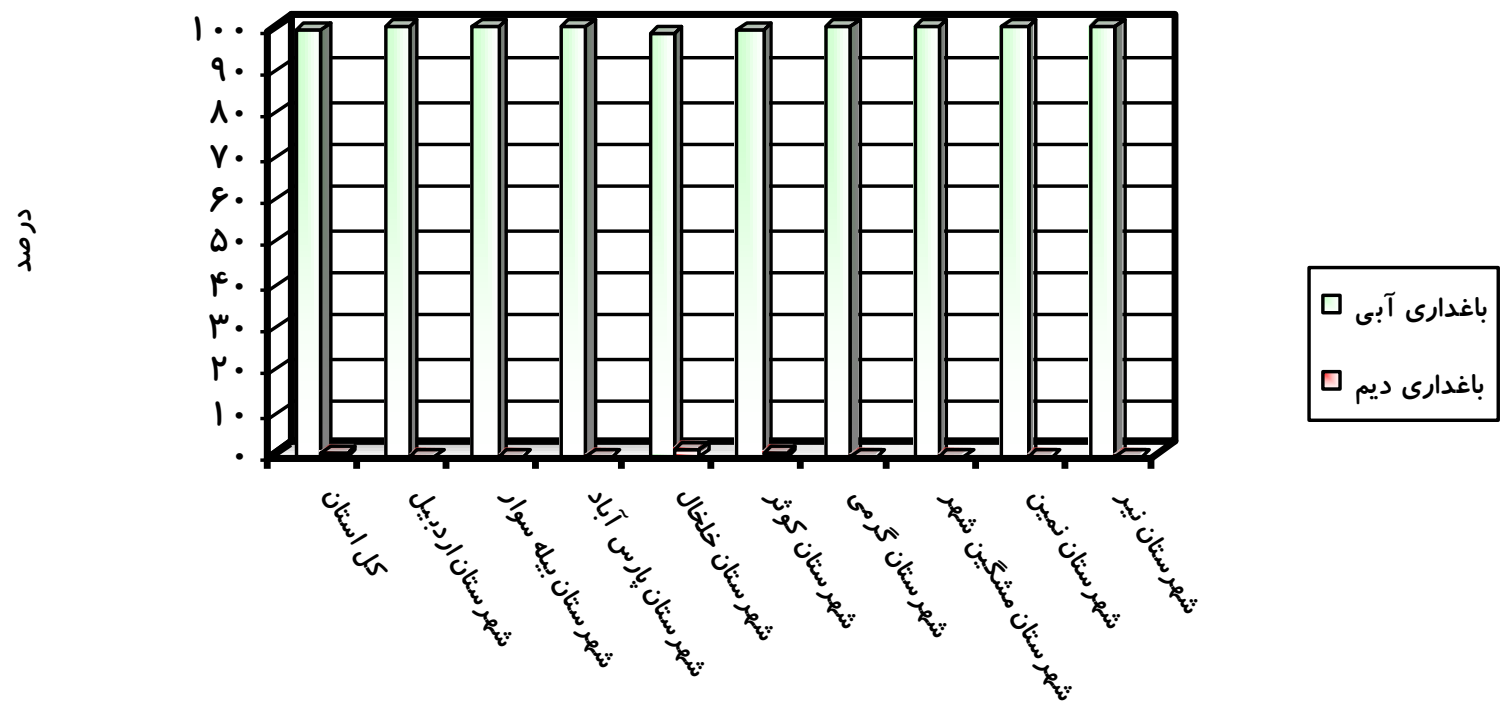

نمودار شماره (۵- ۱): سهم نسبی زراعت آبی و دیم در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۶-۱): سهم نسبی باغداری آبی و دیم در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

۲-۲-۱: الگوی کشت اراضی زراعی در استان

با توجه به تفاوت الگوی کشت آبی و دیم اراضی زراعی استان، هر یک از این دو الگوی کشت و نیز الگوی کلی کشت محصولات زراعی استان، به تفکیک در زیر تحلیل شده است.

۱-۲-۲-۱: الگوی کشت زراعت آبی

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، از کل مساحت ۲۳۰/۹ هزار هکتاری اراضی زراعی آبی استان حدود ۱۰۸/۵ هزار هکتار (۴۷ درصد) به کشت غلات، ۳۸/۶ هزار هکتار (۱۶/۷ درصد) به کشت نباتات علوفه ای، ۲۷/۳ هزار هکتار (۱۱/۸ درصد) به کشت سبزیجات، ۲۱/۶ هزار هکتار (۹/۴ درصد) به کشت محصولات صنعتی، ۳/۵ هزار هکتار (۱/۵ درصد) به کشت حبوبات و ۰/۹ هزار هکتار (۰/۴ درصد) به کشت محصولات جالیزی اختصاص داده شده است، ضمن آن که ۳۰/۳ هزار هکتار (۱۳/۱ درصد) از این اراضی نیز تحت کشت سایر محصولات زراعی گزارش شده است. به این ترتیب ملاحظه می شود که غلات، نباتات علوفه ای، سبزیجات و محصولات صنعتی مهمترین گروه محصولات زراعی در الگوی کشت زراعت آبی استان هستند.

همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی استان حدود ۷۹/۷ هزار هکتار (۳۴/۵ درصد) به کشت گندم، ۳۰/۶ هزار هکتار (۱۳/۲ درصد) به کشت یونجه، ۲۵/۲ هزار هکتار (۱۰/۹ درصد) به کشت سیب زمینی، ۲۴/۴ هزار هکتار (۱۰/۶ درصد) به کشت جو و ۱۰/۳ هزار هکتار (۴/۵ درصد) به کشت پنبه اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که به ترتیب بیشترین سطح از اراضی زراعی آبی استان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. پس از این ۵ محصول، بیشترین سهم نسبی اراضی زراعی آبی استان به ترتیب به کشت اسپرس ۳/۵ درصد، ذرت بذری ۱/۸ درصد، لوبیا ۱/۴ درصد، کلزا ۱/۳ درصد، ذرت دانه ای ۱/۳ درصد، چغندر قند ۱ درصد و... اختصاص داده شده است.

علاوه بر کشت اول، بالغ بر ۱۹/۶ هزار هکتار از اراضی زراعی آبی استان تحت کشت دوم قرار می گیرد که از آن ۶/۸ هزار هکتار (۳۴/۶ درصد) به کشت ذرت علوفه ای، ۶ هزار هکتار (۳۰/۸ درصد) به کشت ذرت دانه ای، ۵/۹ هزار هکتار (۳۰/۳ درصد) به کشت سویا، ۰/۷ هزار هکتار (۳/۸ درصد) به کشت کنجد، ۰/۰۹ هزار هکتار (۰/۵ درصد) به کشت سورگوم بذری و ۰/۰۱ هزار هکتار (۰/۱ درصد) به کشت سورگوم علوفه ای اختصاص داده شده است و به

این ترتیب ذرت (علوفه ای و دانه ای) و سویا مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت آبی دوم استان می باشند.

۲-۲-۱: الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، از کل ۴۰۵ هزار هکتار اراضی زیر کشت دیم محصولات زراعی در استان حدود ۳۰۸/۳ هزار هکتار (۷۶/۱ درصد) به کشت غلات، ۵۲/۷ هزار هکتار (۱۳ درصد) به کشت حبوبات، ۱۱/۸ هزار هکتار (۲/۹ درصد) به کشت نباتات علوفه ای و ۰/۸ هزار هکتار (۰/۲ درصد) به کشت نباتات صنعتی اختصاص داده شده است، ضمن آن که ۲۷/۱ هزار هکتار (۶/۷ درصد) از آن نیز تحت کشت سایر محصولات زراعی قرار دارد. این ارقام نشان دهنده اهمیت نسبی زیاد غلات، حبوبات و علوفه در الگوی کلی کشت زراعت دیم استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم استان حدود ۲۵۳/۲ هزار هکتار (۶۲/۵ درصد) به کشت گندم، ۵۵/۱ هزار هکتار (۱۳/۶ درصد) به کشت جو، ۴۸/۲ هزار هکتار (۱۱/۹ درصد) به کشت عدس، ۱۱/۸ هزار هکتار (۲/۹ درصد) به کشت یونجه و اسپرس و ۷/۵ هزار هکتار (۱/۸ درصد) به کشت سیاهدانه اختصاص داده شده است و این ۵ محصول مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت دیم استان هستند.

۲-۲-۲: الگوی کلی کشت زراعت

بر پایه آنچه در دو بند بالا گفته شد، در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، کل اراضی زراعی زیر کشت استان بالغ بر ۶۷۳/۳ هزار هکتار است که از آن ۴۶۷/۸ هزار هکتار (۶۹/۵ درصد) به کشت غلات، ۷۶/۸ هزار هکتار (۱۱/۴ درصد) به کشت حبوبات، ۲۲/۵ هزار هکتار (۳/۳ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۲۸/۳ هزار هکتار (۴/۲ درصد) به کشت سبزیجات، ۱/۳ هزار هکتار (۰/۲ درصد) به کشت محصولات جالیزی، ۶۸/۲ هزار هکتار (۱۰/۱ درصد) به کشت علوفه و ۸/۴ هزار هکتار (۱/۳ درصد) به کشت سایر محصولات زراعی اختصاص داده شده است که ضمن نشان دادن نقش مسلط و بلامنازع غلات در الگوی کشت استان، حاکی از اهمیت نسبی حبوبات و علوفه در این الگوی کشت نیز می باشد.

برپایه این الگوی کشت، در سال زراعی موردنظر، از کل اراضی زراعی زیر کشت استان حدود ۳۶۴ هزار هکتار (۵۴/۱ درصد) به کشت گندم، ۹۵/۳ هزار هکتار (۱۴/۲ درصد) به کشت جو، ۶۵/۵ هزار هکتار (۹/۷ درصد) به کشت عدس، ۴۹/۵ هزار هکتار (۷/۴ درصد) به کشت یونجه و ۲۵/۵ هزار هکتار (۳/۸ درصد) به کشت سیب زمینی اختصاص داده شده است که به ترتیب مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت زراعت در این استان هستند و مجموعاً بیش از ۸۹ درصد از اراضی زراعی استان به زیر کشت این محصولات رفته است.

یکی از ویژگیهای مهم الگوی کشت استان، گرایش به کشت گیاهان دارویی و نیز کشت گلخانه ای قارچ و صیفی جات است. بر پایه اطلاعات در دسترس، سطح زیر کشت گیاهان دارویی در استان ۲۵ هکتار (شامل ۱۰ هکتار آویشن، ۵ هکتار نعنا، ۴ هکتار بومادران، ۴ هکتار سنبل الطیب و ۲ هکتار سیر خارگل است که همه آن در محدوده شهرستان اردبیل است. میزان تولید این گیاهان دارویی نیز ۵۵ تن (شامل ۲۵ تن آویشن، ۱۵ تن نعنا، ۸ تن بومادران، ۴ تن سنبل الطیب و ۳ تن سیر خارگل) است.

همچنین، سطح زیر کشت گیاهان گلخانه ای در استان حدود ۷/۹ هکتار (شامل ۰/۴ هکتار قارچ و ۷/۵ هکتار صیفی جات) است که تولید سالانه آن ۴۱۲۷ تن (شامل ۱۳۹۸ تن قارچ و ۲۷۲۶ تن صیفی جات) می باشد.

بیش از ۹۰ درصد سطح زیر کشت قارچ گلخانه ای و حدود نیمی از سطح زیر کشت صیفی جات گلخانه ای استان در شهرستان اردبیل می باشد (به ترتیب ۰/۳۶ هکتار و ۳/۶۵ هکتار). ضمناً، گذشته، از شهرستان اردبیل، قارچ گلخانه ای به میزانی محدود تنها در شهرستان نمین کشت می شود (۰/۰۴ هکتار)، در حالی که صیفی جات گلخانه ای در سایر شهرستانهای استان کشت می شود (مشگن شهر ۱/۷ هکتار، بيله سوار (۰/۹۶ هکتار، گرمی ۰/۵۵ هکتار، پارس آباد و نمین ۰/۳ هکتار و خلخال ۰/۵ هکتار).

با توجه به این الگوی توزیع، از کل تولید قارچ گلخانه ای ۸۹/۳ درصد و از کل تولید صیفی جات گلخانه ای استان حدود ۵۰ درصد در شهرستان اردبیل تولید می شود (به ترتیب ۱۲۴۸ تن و ۱۳۶۳ تن) که مهمترین مرکز کشت گیاهان گلخانه ای استان است

۴-۲-۱: اهمیت نسبی کشت آبی و دیم

در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، از کل اراضی زراعی زیر کشت استان حدود ۲۱۹/۳ هزار هکتار (۳۲/۶ درصد) تحت کشت آبی و ۴۵۴ هزار هکتار (۶۷/۴ درصد) تحت کشت دیم مورد

بهره برداری قرار داشته است، به بیان دیگر، اهمیت نسبی کشت دیم از منظر اشغال اراضی زراعی دو برابر اهمیت نسبی متناظر آن برای کشت آبی در استان است.

اهمیت نسبی کشت آبی و کشت دیم در الگوی زراعی استان برای (گروه) محصولات زراعی متفاوت بوده و دامنه این تفاوت نیز بسیار زیاد است. در این سال زراعی، در حالی که همه اراضی زیر کشت محصولات جالیزی و سبزیجات در استان به صورت آبی تحت کشت بوده است و حدود ۹۸/۴ درصد اراضی زراعی زیر کشت نباتات صنعتی به صورت آبی و تنها ۱/۶ درصد آن به صورت دیم به زیر کشت رفته است، این رابطه در مورد حبوبات برعکس بوده و اندازه سهم نسبی اراضی آبی و اراضی دیم زیر کشت این گروه از محصولات زراعی در استان به ترتیب ۴ درصد و ۹۶ درصد است، اندازه متناظر این دو نسبت برای غلات ۲۴/۴ درصد و ۷۵/۶ درصد و برای علوفه ۶۷/۴ درصد و ۳۲/۶ درصد است.

به همین ترتیب می توان نشان داد، در حالی که تمام اراضی زیر کشت پنبه، چغندر قند، سویا، شلتوک، ذرت دانه ای، سیب زمینی، پیاز، گوجه فرنگی، هندوانه و خیار در استان به صورت آبی کشت شده اند، سهم نسبی کشت آبی در زراعت عدس تنها ۰/۳ درصد و برای زراعت نخود فقط ۰/۴ درصد است و اندازه متناظر آن برای گندم ۲۲/۸ درصد، جو ۲۳/۹ درصد و... است.

۵-۲-۱: موقعیت، ویژگیها و جایگاه نسبی زراعت استان در کشور

با مقایسه الگوی کشت محصولات زراعی در استان و کشور در سال زراعی مورد نظر، موقعیت و جایگاه نسبی استان در کشور را به ترتیب زیر می توان فهرست کرد:

- در حالی که حدود ۵/۲ درصد از اراضی زراعی زیر کشت کشور در محدوده این استان قرار دارد، اندازه متناظر آن برای غلات ۴/۹ درصد، حبوبات ۸/۵ درصد، نباتات صنعتی ۳/۲ درصد، سبزیجات ۵/۶ درصد، محصولات جالیزی ۰/۴ درصد و علوفه ۷/۱ درصد است. این ارقام مبین اهمیت نسبی بیشتر حبوبات، علوفه و سبزیجات در الگوی کشت استان در قیاس با آن در کشور می باشد. به همین ترتیب می توان نشان داد که سهم نسبی استان در کشور در اراضی زیر کشت عدس ۲۹/۱ درصد، سیب زمینی ۱۳/۵ درصد، یونجه ۸ درصد، سویا ۷/۴ درصد و پنبه ۶/۱ درصد بوده و تمرکز نسبی کشت این محصولات در استان بیشتر از آن در کشور است.

- در مقایسه با سهم نسبی کل اراضی زراعی زیر کشت استان در کشور (۵/۲ درصد)، سهم نسبی ۷ درصدی اراضی زراعی دیم و سهم نسبی ۳/۳ درصدی اراضی زراعی آبی استان

حاکمی از تمرکز نسبی بیشتر دیمکاری در الگوی کشت زراعی استان است. می توان نشان داد، شدت نسبی دیمکاری در کشت غلات، حبوبات و علوفه در استان بیشتر از آن در کشور بوده و در مقابل، اهمیت نسبی زراعت آبی در کشت نباتات صنعتی، محصولات جالیزی و سبزیجات در استان بیشتر از آن در کشور است.

۶-۲-۱: الگوی کشت باغات در استان

همانطور که پیشتر گفته شد، نزدیک به تمامی اراضی باغی استان به صورت آبی کشت می شود و تنها مقدار اندکی از اراضی باغی در شهرستانهای خلخال و کوثر به صورت دیم کشت می شود. این باغات در شهرستان خلخال زیر کشت انگور و بادام و در شهرستان کوثر زیر کشت انگور است. به این ترتیب، الگوی کشت کل باغات استان تقریباً همانند الگوی کشت باغات آبی است. لذا در این بند تنها به تحلیل الگوی کشت کل باغات استان اکتفا شده و بررسی تفصیلی الگوی کشت آبی و دیم باغات در دو شهرستان مورد اشاره در بندهای دیگر گزارش انجام شده است.

در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، کل اراضی زیر کشت باغات استان بالغ بر ۲۹/۱ هزار هکتار مساحت داشته است که از آن حدود ۱۱/۲ هزار هکتار (۳۸/۳ درصد) زیر کشت درختان میوه های دانه دار، ۹ هزار هکتار (۳۱ درصد) زیر کشت درختان میوه های هسته دار، ۲/۳ هزار هکتار (۷/۷ درصد) زیر کشت درختان میوه های دانه ریز، ۲/۶ هزار هکتار (۹ درصد) زیر کشت درختان میوه های خشک، ۰/۷ هزار هکتار (۲/۳ درصد) زیر کشت درختان میوه های نیمه گرمسیری و ۳/۴ هزار هکتار (۱۱/۷ درصد) زیر کشت درختان سایر میوه ها و درختان غیرثمر قرار دارد. براین اساس ملاحظه می شود که میوه های دانه ریز و میوه های دانه دار مهمترین گروه محصولات باغی در الگوی کشت باغات استان بوده و هر یک از آنها حدود یک سوم از کل اراضی باغات استان را به خود اختصاص داده اند.

الگوی تفصیلی کشت محصولات باغی استان نشان دهنده نقش مسلط و بی بدیل سیب در میان محصولات باغی کشت شده در استان است، به طوری که سطح زیر کشت درختان سیب بیش از ۳۴/۴ درصد کل اراضی باغات استان است. این نقش هنگامی آشکارتر می شود که به سهم نسبی ۱۱/۵ درصدی اراضی زیر کشت هلو و ۸/۵ درصدی اراضی زیر کشت گردو به مثابه دومین و سومین محصول باغی مهم استان توجه شود.

بر پایه اطلاعات مندرج در جداول این مبحث می توان نشان داد:

- مساحت باغات استان تنها ۱/۱ درصد مساحت باغات کشور است. اندازه متناظر این نسبت در استان برای باغات میوه های دانه دار ۴/۹ درصد، میوه های هسته دار ۴/۴ درصد، میوه های دانه ریز ۰/۷ درصد، میوه های خشک ۰/۳ درصد، میوه های نیمه گرمسیری کمتر از ۰/۱ درصد و سایر باغات ۰/۱ درصد است، بنابر این می توان گفت که اهمیت نسبی باغات میوه های دانه دار و میوه های هسته دار در الگوی کشت باغات استان به مراتب بیشتر از آن در الگوی باغداری کشور است و شدت نسبی تمرکز این باغات در استان در حدود ۴ تا ۴/۵ برابر متوسط آن در کشور می باشد. در مقابل، اهمیت نسبی باغات سایر میوه ها در الگوی باغداری استان بسیار کمتر از آن در کشور است.
- با توجه به این که از کل اراضی باغی کشور برای آلبالو ۹/۲ درصد، هلو ۶/۸ درصد، شلیل ۶/۶ درصد، سیب ۵/۰ درصد، گیلاس ۴/۰ درصد و ... در این استان قرار دارد، لذا شدت نسبی اهمیت این محصولات در الگوی باغداری استان به مراتب بیشتر از آن در کشور می باشد.

جداول شماره (۱-۱۲) الی (۱-۱۷) و نمودارهای شماره (۱-۷) الی (۱-۹)، مجموعاً نشان دهنده، الگوی کشت اراضی زراعی کل کشور و استان اردبیل و الگوی کشت اراضی باغی در کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ می باشند.

جدول (۱۲-۱): الگوی کشت اراضی زراعی کل کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ (هکتار)

محصول زراعی	کل کشور			استان اردبیل		
	آبی	دیم	کل	آبی	دیم	کل
کل	۶۵۸۳۰۶۷	۶۴۶۶۸۷۷	۱۳۰۴۹۹۴۴	۲۱۹۲۹۸	۴۵۴۰۳۹	۶۷۳۳۳۷
غلات	۴۱۴۵۶۳۷	۵۳۶۸۶۳۶	۹۵۱۴۲۷۲	۱۱۴۲۸۸	۳۵۳۵۶۶	۴۶۷۸۵۴
گندم	۲۶۳۴۱۰۶	۴۳۱۶۶۱۴	۶۹۵۰۷۲۰	۸۲۹۷۵	۲۸۱۰۱۶	۳۶۳۹۹۱
جو	۶۰۷۴۸۵	۱۰۵۱۶۸۵	۱۶۵۹۱۷۰	۲۲۷۶۶	۷۲۵۵۰	۹۵۳۱۶
شلتوک	۶۲۸۱۰۵	۰	۶۲۸۱۰۵	۲۰۶۷	۰	۲۰۶۷
ذرت دانه ای	۲۷۵۹۴۱	۳۳۶	۲۷۶۲۷۷	۶۴۸۰	۰	۶۴۸۰
حبوبات	۱۵۹۹۷۸	۷۴۷۹۳۵	۹۰۷۹۱۳	۳۰۸۳	۷۳۷۶۰	۷۶۸۴۳
نخود	۱۵۴۶۰	۵۲۲۰۶۴	۵۳۷۵۲۳	۳۶	۸۲۷۳	۸۳۰۹
لوبیا	۱۰۶۰۵۹	۵۲۵۱	۱۱۱۳۱۰	۲۸۸۵	۱۱۰	۲۹۹۵
عدس	۱۲۰۴۳	۲۱۳۴۹۶	۲۲۵۵۳۹	۱۶۲	۶۵۳۷۷	۶۵۵۳۹
سایر حبوبات	۲۶۴۱۷	۷۱۲۵	۳۳۵۴۱	-	-	-
نباتات صنعتی	۵۴۹۸۱۷	۱۵۵۵۱۴	۷۰۵۳۳۱	۲۲۱۰۹	۳۷۲	۲۲۴۸۱
پنبه	۱۴۳۲۳۳	۱۶۲۹۱	۱۵۹۵۲۴	۹۶۸۹	۰	۹۶۸۹
چغندر قند	۱۵۲۸۷۵	۰	۱۵۲۸۷۵	۲۳۶۵	۰	۲۳۶۵
سویا	۵۶۵۸۶	۲۵۶۲۸	۸۲۲۱۳	۶۱۱۸	۰	۶۱۱۸
کلزا	۴۵۸۱۶	۷۳۵۰۵	۱۱۹۳۲۱	۳۱۴۸	۴۳	۳۱۹۱
سایر نباتات صنعتی	۱۵۱۳۰۸	۴۰۰۹۰	۱۹۱۳۹۸	۷۸۹	۳۲۹	۱۱۱۸
سبزیجات	۴۷۸۷۶۷	۲۲۷۴۱	۵۰۱۵۰۸	۲۸۲۶۵	۰	۲۸۲۶۵
سیب زمینی	۱۸۶۸۷۱	۲۷۷۴	۱۸۹۶۴۵	۲۵۵۰۳	۰	۲۵۵۰۳
پیاز	۴۸۷۵۸	۱۱۹۱	۴۹۹۵۰	۳۵	۰	۳۵
گوجه فرنگی	۱۳۷۹۷۱	۸۲۰	۱۳۸۷۹۱	۲۷۲۷	۰	۲۷۲۷
سایر سبزیجات	۱۰۵۱۶۸	۱۷۹۵۶	۱۲۳۱۲۳	-	-	-
محصولات جالیزی	۳۱۹۸۷۲	۲۱۱۸۶	۳۴۱۰۵۸	۱۲۸۸	۰	۱۲۸۸
هندوانه	۱۱۶۳۳۸	۱۵۱۱۷	۱۳۱۴۵۵	۱۰۷۹	۰	۱۰۷۹
خیار	۷۴۷۰۳	۷۳۵	۷۵۴۳۸	۲۰۹	۰	۲۰۹
سایر محصولات جالیزی	۱۲۸۸۳۱	۵۳۳۴	۱۳۴۱۶۵	-	-	-
نباتات علوفه ای	۸۴۵۰۶۲	۱۱۱۴۶۴	۹۵۶۵۲۵	۴۵۹۳۷	۲۲۲۵۴	۶۸۱۹۱
یونجه	۵۵۹۸۵۷	۵۶۲۵۰	۶۱۶۱۰۶	۳۴۵۳۰	۱۴۹۷۲	۴۹۵۰۲
سایر نباتات علوفه ای	۲۸۵۲۰۵	۵۵۲۱۴	۳۴۰۴۱۹	۱۱۴۰۷	۷۲۸۲	۱۸۶۸۹
سایر محصولات زراعی	۸۳۹۳۵	۳۹۴۰۲	۱۲۳۳۳۷	۴۳۲۸	۴۰۸۷	۸۴۱۵

ماخذ: آمار نامه کشاورزی، جلد اول، محصولات زراعی و باغی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی.

جدول (۱۳-۱): الگوی کشت اراضی زراعی کل کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ (درصد)

محصول زراعی	کل کشور			استان اردبیل		
	آبی	دیم	کل	آبی	دیم	کل
کل	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰
غلات	۶۲/۹۷	۸۳/۰۲	۷۲/۹۱	۵۲/۱۱	۷۷/۸۷	۶۹/۴۸
گندم	۴۰/۰۱	۶۶/۷۵	۵۳/۲۶	۳۷/۸۴	۶۱/۸۹	۵۴/۰۶
جو	۹/۲۳	۱۶/۲۶	۱۲/۷۱	۱۰/۳۸	۱۵/۹۸	۱۴/۱۵
شلتوک	۹/۵۴	۰	۴/۸۱	۰/۹۴	۰	۰/۳۱
ذرت دانه ای	۴/۱۹	۰/۰۱	۲/۱۲	۲/۹۵	۰	۰/۹۶
حبوبات	۲/۴۳	۱۱/۵۷	۶/۹۶	۱/۴۱	۱۶/۲۵	۱۱/۴۱
نخود	۰/۲۴	۸/۰۷	۴/۱۲	۰/۰۲	۱/۸۲	۱/۲۳
لوبیا	۱/۶۱	۰/۰۸	۰/۸۵	۱/۳۲	۰/۰۳	۰/۴۵
عدس	۰/۱۸	۳/۳۰	۱/۷۳	۰/۰۷	۱۴/۴۰	۹/۷۳
سایر حبوبات	۰/۴۰	۰/۱۱	۰/۲۶	-	-	-
نباتات صنعتی	۰/۳۵	۲/۴۰	۵/۴۰	۱۰/۰۸	۰/۰۸	۳/۳۴
پنبه	۲/۱۸	۰/۲۵	۱/۲۲	۴/۴۲	-	۱/۴۴
چغندر قند	۲/۳۲	۰	۱/۱۷	۱/۰۸	-	۰/۳۵
سویا	۰/۸۵	۰/۴۰	۰/۶۳	۲/۷۹	-	۰/۹۱
کلزا	۰/۷۰	۱/۱۴	۰/۹۱	۱/۴۳	۰/۰۱	۰/۴۷
سایر نباتات صنعتی	۲/۳۰	۰/۶۲	۱/۴۷	۰/۳۶	۰/۰۷	۰/۱۷
سبزیجات	۷/۲۷	۰/۳۵	۳/۸۴	۱۲/۸۹	۰	۴/۲۰
سیب زمینی	۲/۸۴	۰/۰۴	۱/۴۵	۱۱/۶۳	۰	۳/۷۹
پیاز	۰/۷۴	۰/۰۲	۰/۳۸	۰/۰۲	۰	۰/۰۱
گوجه فرنگی	۲/۰۹	۰/۰۱	۱/۰۶	۱/۲۴	۰	۰/۴۰
سایر سبزیجات	۱/۶۰	۰/۲۸	۰/۹۴	-	۰	-
محصولات جالبزی	۴/۸۶	۰/۳۳	۲/۶۱	۰/۵۹	۰	۰/۱۹
هندوانه	۱/۷۷	۰/۲۳	۱/۰۱	۰/۴۹	۰	۰/۱۶
خیار	۱/۱۳	۰/۰۱	۰/۵۸	۰/۱۰	۰	۰/۰۳
سایر محصولات جالبزی	۱/۹۶	۰/۰۸	۱/۰۳	-	۰	-
نباتات علوفه ای	۱۲/۸۴	۱/۷۲	۷/۳۳	۲۰/۹۵	۴/۹۰	۱۰/۱۳
یونجه	۸/۵۱	۰/۸۷	۴/۷۲	۱۵/۷۵	۳/۳۰	۷/۳۵
سایر نباتات علوفه ای	۴/۳۳	۰/۸۵	۲/۶۱	۵/۲۰	۱/۶۰	۲/۷۸
سایر محصولات زراعی	۱/۲۸	۰/۶۱	۰/۹۵	۱/۹۷	۰/۹۰	۱/۲۵

ماخذ: ۱. آمار نامه کشاورزی، جلد اول، محصولات زراعی و باغی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی.

۲. برآورد مشاور

جدول (۱۴-۱) : سهم نسبی اراضی آبی و دیم در کل اراضی زراعی کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ (درصد)

محصول زراعی	کل کشور		استان اردبیل	
	آبی	دیم	آبی	دیم
کل	۵۰/۴۵	۴۹/۵۵	۳۲/۵۷	۶۷/۴۳
غلات	۴۳/۵۷	۵۶/۴۳	۲۴/۴۳	۷۵/۵۷
گندم	۳۷/۹۰	۶۲/۱۰	۲۲/۸۰	۷۷/۲۰
جو	۳۶/۶۱	۶۳/۳۹	۲۳/۸۸	۷۶/۱۲
شلتوک	۱۰۰/۰۰	۰	۱۰۰/۰۰	۰
ذرت دانه ای	۹۹/۸۸	۰/۱۲	۱۰۰/۰۰	۰
حبوبات	۱۷/۶۲	۸۲/۳۸	۴/۰۱	۹۵/۹۹
نخود	۲/۸۸	۹۷/۱۲	۰/۴۳	۹۹/۵۷
لوبیا	۹۵/۲۸	۴/۷۲	۹۶/۳۳	۳/۶۷
عدس	۵/۳۴	۹۴/۶۶	۰/۲۵	۹۹/۷۵
سایر حبوبات	۷۸/۷۶	۲۱/۲۴	-	-
نباتات صنعتی	۷۷/۹۵	۲۲/۰۵	۹۸/۳۵	۱/۶۵
پنبه	۸۹/۷۹	۱۰/۲۱	۱۰۰/۰۰	۰
چغندر قند	۱۰۰/۰۰	۰	۱۰۰/۰۰	۰
سویا	۶۸/۸۳	۳۱/۱۷	۱۰۰/۰۰	۰
کزرا	۳۸/۴۰	۶۱/۶۰	۹۸/۶۵	۱/۳۵
سایر نباتات صنعتی	۷۹/۰۵	۲۰/۹۵	۷۰/۵۷	۲۹/۴۳
سبزیجات	۹۵/۴۷	۴/۵۳	۱۰۰/۰۰	۰
سیب زمینی	۹۸/۵۴	۱/۴۶	۱۰۰/۰۰	۰
پیاز	۹۷/۶۱	۲/۳۹	۱۰۰/۰۰	۰
گوجه فرنگی	۹۹/۴۱	۰/۵۹	۱۰۰/۰۰	۰
سایر سبزیجات	۸۵/۴۲	۱۴/۵۸	-	-
محصولات جالیزی	۹۳/۷۹	۶/۲۱	۱۰۰/۰۰	۰
هندوانه	۸۸/۵۰	۱۱/۵۰	۱۰۰/۰۰	۰
خیار	۹۹/۰۳	۰/۹۷	۱۰۰/۰۰	۰
سایر محصولات جالیزی	۹۶/۰۲	۳/۹۸	-	-
نباتات علوفه ای	۸۸/۳۵	۱۱/۶۵	۶۷/۳۷	۳۲/۶۳
یونجه	۹۰/۸۷	۹/۱۳	۶۹/۷۵	۳۰/۲۵
سایر نباتات علوفه ای	۸۳/۷۸	۱۶/۲۲	۶۱/۰۴	۳۸/۹۶
سایر محصولات زراعی	۶۸/۰۵	۳۱/۹۵	۵۱/۴۳	۴۸/۵۷

ماخذ: ۱. آمار نامه کشاورزی، جلد اول، محصولات زراعی و باغی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی.

۲. برآورد مشاور

جدول (۱۵-۱): سهم نسبی مساحت اراضی زراعی استان اردبیل در کشور در سال ۸۴-۱۳۸۳ (درصد)

محصول زراعی	اراضی زراعی	
	آبی	دیم
کل	۳/۳۳	۷/۰۲
غلات	۲/۷۶	۶/۵۹
گندم	۳/۱۵	۶/۵۱
جو	۳/۷۵	۶/۹۰
شلتوک	۰/۳۲	-
ذرت دانه ای	۲/۳۵	۰
حبوبات	۱/۹۳	۹/۸۶
نخود	۰/۲۳	۱/۵۸
لوبیا	۲/۷۲	۲/۰۹
عدس	۱/۳۵	۳۰/۶۲
سایر حبوبات	۰	۰
نباتات صنعتی	۴/۰۲	۰/۲۴
پنبه	۶/۷۶	۰
چغندر قند	۱/۵۵	-
سویا	۱۰/۸۱	۰
کلزا	۶/۸۷	۰/۰۶
سایر نباتات صنعتی	۰/۵۲	۰/۸۲
سبزیجات	۵/۹۰	۰
سیب زمینی	۱۳/۶۵	۰
پیاز	۰/۰۷	۰
گوجه فرنگی	۱/۹۸	۰
سایر سبزیجات	۰	۰
محصولات جالیزی	۰/۴۰	۰
هندوانه	۰/۹۳	۰
خیار	۰/۲۸	۰
سایر محصولات جالیزی	۰	۰
نباتات علوفه ای	۵/۴۴	۱۹/۹۷
یونجه	۶/۱۷	۲۶/۶۲
سایر نباتات علوفه ای	۴/۰۰	۱۳/۱۹
سایر محصولات زراعی	۵/۱۶	۱۰/۳۷

ماخذ: ۱. آمار نامه کشاورزی، جلد اول، محصولات زراعی و باغی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی.

۲. برآورد مشاور

جدول (۱۶-۱): الگوی کشت اراضی باغی در کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ (هکتار)

محصول زراعی	کل کشور			استان اردبیل		
	بارور	غیربارور	کل	بارور	غیربارور	کل
کل	۲۰۵۶۶۵۴	۵۳۹۳۶۳	۲۵۹۶۰۱۷	۲۳۶۳۵	۵۴۹۴	۲۹۱۲۹
میوه های دانه دار	۱۸۵۰۰۰	۴۱۸۹۳	۲۲۶۸۹۳	۱۰۲۲۶	۹۳۶	۱۱۱۶۲
سیب	۱۶۲۸۶۲	۳۸۴۸۸	۲۰۱۳۵۰	۹۱۶۴	۸۶۵	۱۰۰۲۹
سایر	۲۲۱۳۸	۳۴۰۵	۲۵۵۴۳	۱۰۶۲	۷۱	۱۱۳۳
میوه های هسته دار	۱۶۲۱۴۸	۴۱۵۰۴	۲۰۳۶۵۲	۷۳۴۱	۱۶۹۸	۹۰۳۹
آلبالو	۹۲۶۶	۲۲۹۱	۱۱۵۵۷	۹۳۷	۱۲۸	۱۰۶۵
کیلاس	۲۷۸۱۵	۵۵۱۴	۳۳۳۲۹	۱۲۶۵	۷۹	۱۳۴۴
هلو	۳۶۹۳۶	۱۲۵۱۱	۴۹۴۴۷	۲۹۰۷	۴۵۱	۳۳۵۸
زردآلو و قیسی	۴۰۶۹۴	۸۶۹۴	۴۹۳۸۸	۱۴۲۵	۱۶۲	۱۵۸۷
شلیل	۱۱۹۶۸	۵۳۴۷	۱۷۳۱۵	۴۸۷	۶۵۱	۱۱۳۸
سایر	۳۵۴۶۹	۷۱۴۷	۴۲۶۱۶	۳۲۰	۲۲۷	۵۴۷
میوه های دانه ریز	۳۰۳۱۳۸	۲۲۳۲۱	۳۲۵۴۵۹	۲۲۰۵	۵۱	۲۲۵۶
انگور	۲۹۳۱۳۴	۲۱۴۱۳	۳۱۴۵۴۷	۲۱۱۷	۴۴	۲۱۶۱
سایر	۱۰۰۰۴	۹۰۸	۱۰۹۱۲	۸۸	۷	۹۵
میوه های خشک	۵۷۸۵۲۲	۲۲۳۷۴۹	۸۱۱۲۷۱	۱۴۸۳	۱۱۳۴	۲۶۱۶
گردو	۹۶۶۹۶	۷۲۹۱۱	۱۶۹۶۰۷	۱۴۱۳	۱۰۵۸	۲۴۷۱
سایر	۴۹۰۸۲۶	۱۵۰۸۳۸	۶۴۱۶۶۴	۷۰	۷۶	۱۴۵
میوه های نیمه گرمسیری	۵۹۳۴۹۴	۱۶۳۳۳۸	۷۵۶۸۳۲	۲۱۸	۴۳۹	۶۵۷
زیتون	۲۳۷۸۰	۷۱۲۶۵	۹۵۰۴۵	۱۲۷	۴۱۸	۵۴۵
سایر	۵۶۹۷۱۴	۹۲۰۷۳	۶۶۱۷۸۷	۹۱	۲۱	۱۱۲
سایر	۲۲۵۳۵۲	۴۶۵۵۸	۲۷۱۹۱۰	۲۱۶۲	۱۲۳۷	۳۳۹۹
درختان غیر مثمر	۷۲۶۶۹	۳۷۷۲۵	۱۱۰۳۹۴	۲۱۶۰	۱۲۳۷	۳۳۹۷
سایر میوه ها (سردسبیری، گرمسیری، دارویی)	۱۵۲۶۸۳	۸۸۳۳	۱۶۱۵۱۶	۲	۰	۲

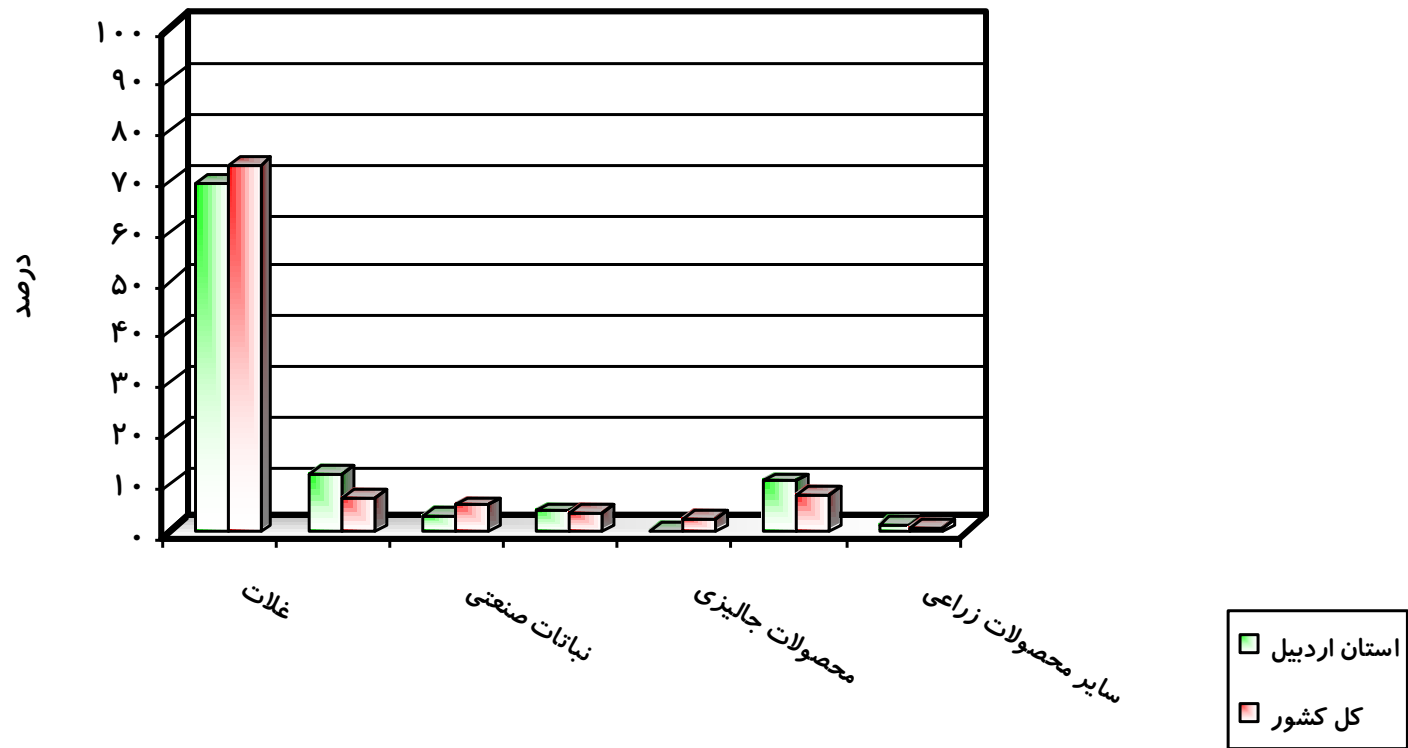
ماخذ: آمار نامه کشاورزی، جلد اول: محصولات زراعی و باغی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی

جدول (۱۷-۱): مقایسه الگوی کشت اراضی باغی در کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ (درصد)

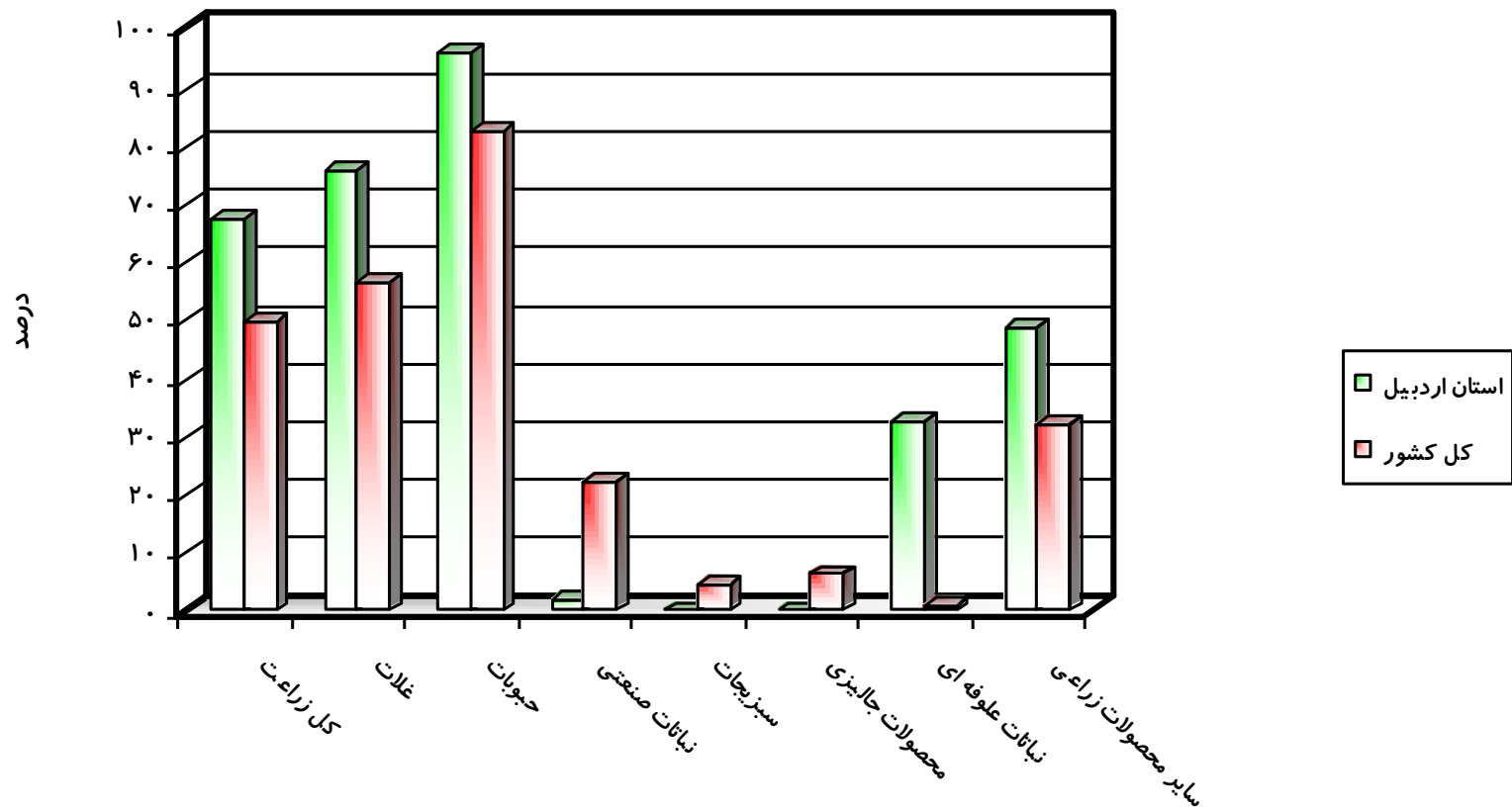
محصول زراعی	کل کشور			استان اردبیل		
	بارور	غیربارور	کل	بارور	غیربارور	کل
کل	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰
میوه های دانه دار	۹/۰۰	۷/۷۷	۸/۷۴	۴۳/۲۷	۱۷/۰۴	۳۸/۳۲
سیب	۷/۹۲	۷/۱۴	۷/۷۶	۳۸/۷۷	۱۵/۷۴	۳۴/۴۳
سایر	۱/۰۸	۰/۶۳	۰/۹۸	۴/۵۰	۱/۳۰	۳/۸۹
میوه های هسته دار	۷/۸۸	۷/۷۰	۷/۸۴	۳۱/۰۶	۳۰/۹۱	۳۱/۰۳
آلبالو	۰/۴۵	۰/۴۲	۰/۴۵	۳/۹۶	۲/۳۳	۳/۶۶
کیلاس	۱/۳۵	۱/۰۲	۱/۲۸	۵/۳۵	۱/۴۴	۴/۶۱
هلو	۱/۸۰	۲/۳۲	۱/۹۱	۱۲/۳۰	۸/۲۱	۱۱/۵۳
زردآلو و قیسی	۱/۹۸	۱/۶۱	۱/۹۰	۶/۰۳	۲/۹۵	۵/۴۵
شلیل	۰/۵۸	۰/۹۹	۰/۶۷	۲/۰۶	۱۱/۸۵	۳/۹۱
سایر	۱/۷۲	۱/۳۳	۱/۶۴	۱/۳۶	۴/۱۳	۱/۸۸
میوه های دانه ریز	۱۴/۷۴	۴/۱۴	۱۲/۵۴	۹/۳۳	۰/۹۳	۷/۷۴
انگور	۱۴/۲۵	۳/۹۷	۱۲/۱۲	۸/۹۶	۰/۸۰	۷/۴۲
سایر	۰/۴۹	۰/۱۷	۰/۴۲	۰/۳۷	۰/۱۳	۰/۳۲
میوه های خشک	۲۸/۵۷	۴۱/۴۸	۳۱/۲۵	۶/۲۷	۲۰/۶۴	۸/۹۸
گردو	۴/۷۰	۱۳/۵۲	۶/۵۳	۵/۹۸	۱۹/۲۶	۸/۴۸
سایر	۲۳/۸۷	۲۷/۹۶	۲۴/۷۲	۰/۲۹	۱/۳۸	۰/۵۰
میوه های نیمه گرمسیری	۲۸/۸۶	۳۰/۲۸	۲۹/۱۵	۰/۹۲	۷/۹۹	۲/۲۶
زیتون	۱/۱۶	۱۳/۲۱	۳/۶۶	۰/۵۴	۷/۶۱	۱/۸۷
سایر	۲۷/۷۰	۱۷/۰۸	۲۵/۴۹	۰/۳۸	۰/۳۸	۰/۳۹
سایر	۱۰/۹۶	۸/۶۳	۱۰/۴۷	۹/۱۵	۲۲/۵۲	۱۱/۶۷
درختان غیر مثمر	۳/۵۳	۶/۹۹	۴/۲۵	۹/۱۴	۲۲/۵۲	۱۱/۶۶
سایر میوه ها (سردسبیری، گرمسیری، دارویی)	۷/۴۳	۱/۶۴	۶/۲۲	۰/۰۱	۰	۰/۰۲

ماخذ: ۱. آمار نامه کشاورزی، جلد اول: محصولات زراعی و باغی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی
 ۲. برآورد مشاور

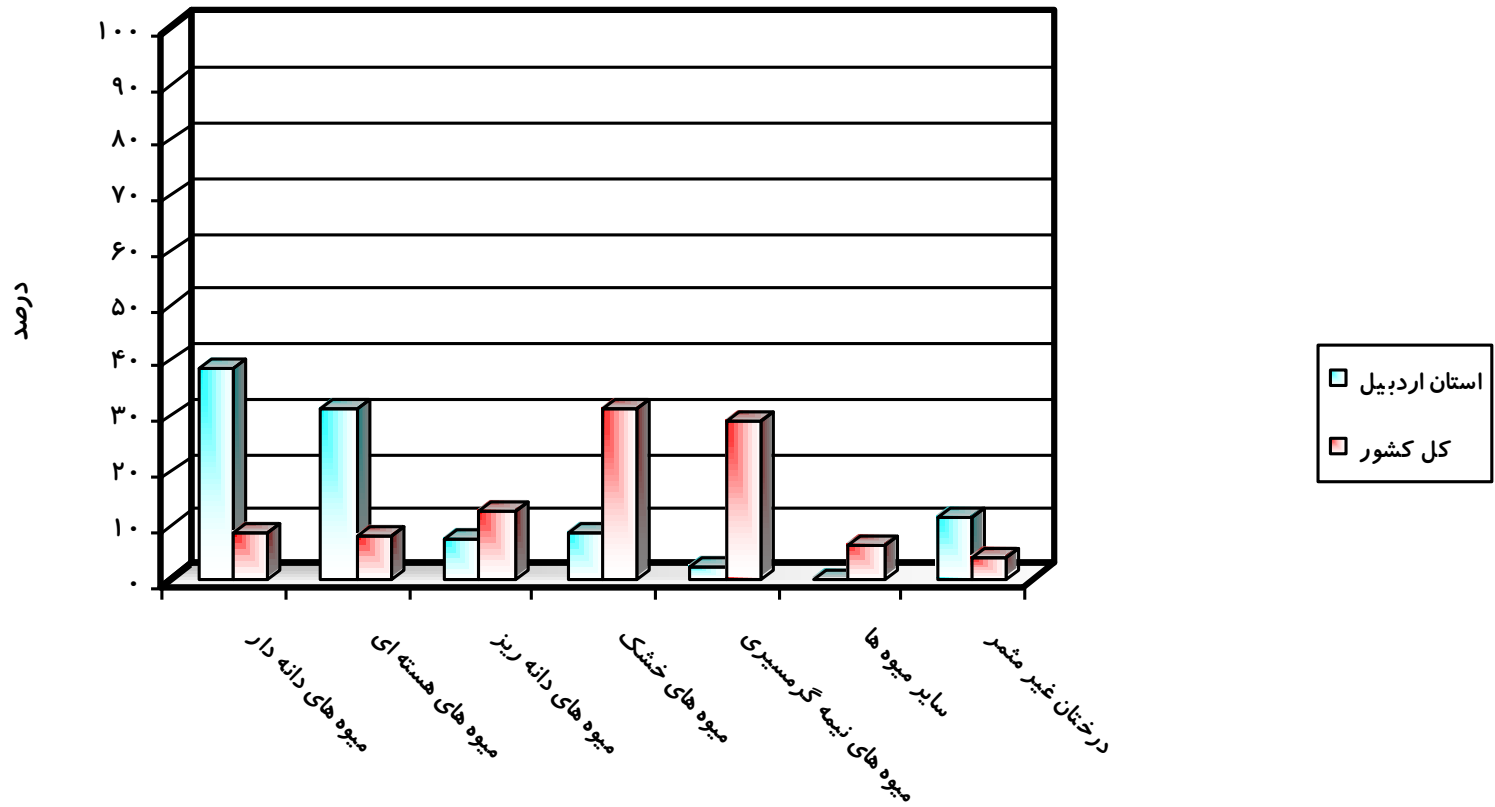
نمودار شماره (۷ - ۱) : الگوی کشت زراعت در استان اردبیل و کل کشور در سال زراعی ۸۴ - ۱۳۸۳

نمودار شماره (۸ - ۱) : سهم نسبی دیمکاری در فعالیت زراعت استان اردبیل و کل کشور در سال زراعی ۸۴ - ۱۳۸۳

نمودار شماره (۹ - ۱) : الگوی کشت اراضی باغی در استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۴

۳-۱: الگوی کشت اراضی زراعی و باغات در شهرستانهای استان

۳-۱-۱: شهرستان اردبیل

مهمترین ویژگی های توزیع اراضی کشاورزی و الگوی کشت زراعت و باغداری در شهرستان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با موارد متناظرشان در استان به شرح زیر است:

- مساحت کل اراضی کشاورزی (قابل کشت) شهرستان ۱۲۳ هزار هکتار بوده و ۱۷/۱ درصد مساحت این اراضی در استان است.
- از کل مساحت اراضی کشاورزی شهرستان ۱۲۰/۶ هزار هکتار (۹۸/۱ درصد) به کشت محصولات زراعی و ۲/۱ هزار هکتار (۱/۷ درصد) به باغات اختصاص داده شده است که به ترتیب ۱۸/۵ درصد و ۶/۵ درصد مساحت اراضی زراعی و باغی استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی زراعی و باغی از اراضی کشاورزی این شهرستان به ترتیب بیشتر و کمتر از آن در استان (به ترتیب ۹۰/۶ درصد و ۴/۴ درصد) است.
- از کل مساحت اراضی زراعی شهرستان ۶۹/۵ هزار هکتار (۵۷/۶ درصد) تحت کشت آبی و ۵۱/۱ هزار هکتار (۴۲/۴ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد که به ترتیب ۲۹/۸ درصد اراضی زراعی آبی و ۱۲/۲ درصد اراضی زراعی دیم استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی زراعت آبی در این شهرستان بیشتر از آن در استان (۳۵/۸ درصد) و سهم نسبی دیمکاری در زراعت این شهرستان کمتر از آن در استان (۶۴/۲ درصد) است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب مکانی اراضی کشاورزی ۱/۲۲، اراضی زراعی ۱/۰۸، اراضی زراعی آبی ۱/۶۱، اراضی زراعی دیم ۰/۶۶ و اراضی باغی ۰/۳۸ است که نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر کل اراضی کشاورزی، اراضی زراعی آبی و کل اراضی زراعی و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی زراعی دیم و اراضی باغی در این شهرستان در قیاس با متوسط آن در استان است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب توزیع اراضی کشاورزی ۱/۲۲، اراضی زراعی ۱/۳۲، اراضی زراعی آبی ۲/۱۳، اراضی زراعی دیم ۰/۸۷ و اراضی باغی ۰/۴۶ است که در قیاس با متوسط متناظر آن در استان نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی کشاورزی، اراضی

زراعی و اراضی زراعی آبی و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی زراعی دیم و اراضی باغی در این شهرستان است.

مهمترین ویژگیهای الگوی کشت زراعی (آبی و دیم) شهرستان اردبیل درسال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ و همانندیاها و ناهمانندیهای آن با همین الگوی کشت در استان عبارت است از:

• الگوی کشت زراعت آبی

درسال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۶۹۵۴۲ هکتاری اراضی زراعی آبی دراین شهرستان، ۳۷۴۸۲ هکتار (۵۳/۹ درصد) به کشت غلات، ۷۷۴ هکتار (۱/۱ درصد) به کشت حبوبات، ۴۴۷ هکتار (۰/۶ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۱۸۸۳۰ هکتار (۲۷/۱ درصد) به کشت سبزیجات، ۱۰۹۶۷ هکتار (۱۵/۸ درصد) به کشت نباتات علوفه ای و ۹۶۴ هکتار (۱/۴ درصد) به کشت سایر محصولات اختصاص داده شده است. به این ترتیب می توان نشان داد:

- غلات، سبزیجات و نباتات علوفه ای مهمترین گروه محصولات زراعت آبی این شهرستان هستند .

- اهمیت نسبی غلات، و سبزیجات درالگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن درالگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای علوفه، نباتات صنعتی، محصولات جالیزی و علوفه کمتر از آن دراستان است.

همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی این شهرستان ۲۵۵۰۰ هکتار (۳۶/۷ درصد) به کشت گندم، ۱۸۸۳۰ هکتار (۲۷/۱ درصد) به کشت سیب زمینی، ۱۱۹۸۲ هکتار (۱۷/۲ درصد) به کشت جو، ۵۳۵۰ هکتار (۷/۷ درصد) به کشت اسپرس و ۵۶۰۰ هکتار (۸/۱ درصد) به کشت یونجه اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که بیشترین سطح از اراضی زراعت آبی شهرستان برای تولید آنها زیرکشت رفته است. پس ازاین محصولات بیشترین سهم نسبی اراضی زراعی آبی شهرستان به ترتیب به کشت چغندر بذری ۱/۰۴ درصد، لوبیا ۰/۹ درصد، کلزا ۰/۶ درصد، نخود ۰/۲ درصد و سایر محصولات ۰/۱ درصد اختصاص داده شده است.

می توان نشان داد، سهم نسبی اراضی اختصاص داده شده در زراعت آبی این شهرستان به کشت گندم، جو، نخود، چغندر بذری، سیب زمینی و اسپرس بیشتر از سهم نسبی متناظرشان در

الگوی کشت آبی استان بوده و برای سایر محصولات زراعت آبی این شهرستان کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد بررسی، از کل ۵۱۰۸۸ هکتار اراضی زیر کشت دیم محصولات زراعی در این شهرستان ۳۴۹۲۸ هکتار (۶۸/۴ درصد) به کشت غلات، ۱۱۶۶۰ هکتار (۲۲/۸ درصد) به کشت حبوبات، ۲۲۰۰ هکتار (۴/۳ درصد) به کشت علوفه و ۲۳۰۰ هکتار (۴/۵ درصد) به کشت سایر محصولات اختصاص داده شده است.

بنابر این، اهمیت نسبی گروه محصولات زراعی حبوبات، علوفه و سایر محصولات در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان بیشتر از آن در این الگوی کشت در استان و برای بقیه گروه محصولات زراعی کشت شده در این شهرستان کمتر از آن در استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم این شهرستان ۲۲۸۷۰ هکتار (۴۴/۸ درصد) به کشت گندم، ۱۲۰۵۸ هکتار (۲۳/۶ درصد) به کشت جو، ۱۰۵۵۰ هکتار (۲۰/۷ درصد) به کشت عدس، ۲۲۰۰ هکتار (۴/۳ درصد) به کشت یونجه و اسپرس و ۱۵۰۰ هکتار (۲/۹ درصد) به کشت گاودانه اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت دیم شهرستان هستند.

در یک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان اهمیت نسبی کشت جو، نخود، عدس، یونجه، سیاهدانه و گاودانه بیشتر و سایر محصولات (کشت شده در این شهرستان) کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت باغات

مهمترین ویژگیهای الگوی کشت باغات شهرستان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با ویژگیهای متناظر هریک در استان اردبیل به شرح زیر است. لیکن قبل از آن متذکر می شود که کلیه باغات این شهرستان به صورت آبی است و اراضی باغی دیم در این شهرستان وجود ندارد.

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۲۰۵۵ هکتاری اراضی باغات این شهرستان، حدود ۵۴۵ هکتار (۲۶/۵ درصد) زیر کشت میوه های دانه دار، ۱۲۳۱ هکتار (۵۹/۹ درصد) زیر کشت

میوه های هسته دار، ۱ هکتار (۰/۰۲ درصد) زیر کشت میوه های دانه ریز، ۱۳۱ هکتار (۶/۴ درصد) زیر کشت میوه های خشک و ۱۴۷ هکتار (۷/۲ درصد) زیر کشت سایر باغات (درختان و درختچه های غیرثمر) است.

میوه های هسته دار، میوه های دانه دار و میوه های خشک مهمترین گروه میوه های کشت شده در باغات این شهرستان هستند.

اهمیت نسبی میوه های هسته دار در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در الگوی کشت باغات استان است. اهمیت نسبی سایر میوه ها در الگوی کشت باغات شهرستان کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهد، از کل اراضی باغات شهرستان حدود ۷۱۳ هکتار (۳۴/۷ درصد) به کشت گیلاس، ۳۹۴ هکتار (۱۹/۲ درصد) به کشت سیب، ۳۵۰ هکتار (۱۷ درصد) به کشت آلبالو و ۱۵۱ هکتار (۷/۴ درصد) به کشت گلابی اختصاص یافته است. این میوه ها مهمترین محصولات باغی هستند که بیشترین سطح باغات شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. همچنین می توان نشان داد، اهمیت نسبی کشت گلابی، آلبالو، گیلاس، شفتالو، قیسی، توت فرنگی و پسته در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات باغی کمتر از آن است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد بالا در جداول شماره (۱۸-۱) تا (۲۱-۱) و نمودارهای شماره (۱۰-۱) تا (۱۲-۱)، آورده شده است.

جدول (۱۸-۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان اردبیل با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شرح	مساحت (هکتار)		سهم نسبی (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان	ضرایب تمرکز	
	استان اردبیل	شهرستان اردبیل	استان اردبیل	شهرستان اردبیل		ضریب مکانی	ضریب توزیع
اراضی کشاورزی	۷۱۹۲۳۲/۹	۱۲۲۹۸۵/۲	۱۰۰	۱۰۰	۱۷/۱۰	۱/۲۲	۱/۲۲
- آبی	۹۲۶۵۱۲۸	۷۱۵۹۷/۲	۳۸/۸۶	۵۸/۲۲	۲۷	۱/۹۳	۱/۵۸
- دیم	۴۵۴۱۰۴	۵۱۳۸۸	۶۳/۱۴	۴۱/۷۸	۱۱/۳۲	۰/۸۱	۰/۶۶
- اراضی زراعی	۶۵۱۹۷۴/۹	۱۲۰۶۳۰/۴	۹۰/۶۵	۹۸/۰۹	۱۸/۵۰	۱/۳۲	۱/۰۸
- آبی	۲۲۳۴۹۱/۹	۶۹۵۴۲	۳۲/۴۶	۵۶/۵۵	۲۹/۷۸	۲/۱۳	۱/۶۱
- دیم	۴۱۸۴۸۳	۵۱۰۸۸	۵۸/۱۸	۴۱/۵۴	۱۲/۲۱	۰/۸۷	۰/۶۶
- اراضی باغی	۳۱۷۳۵	۲۰۵۴/۸	۴/۴۱	۱/۶۷	۶/۴۷	۰/۴۶	۰/۳۸
- آبی	۳۱۶۳۷	۲۰۵۴/۸	۴/۴۰	۱/۶۷	۶/۴۹	۰/۴۶	۰/۰۱
- دیم	۹۸	۰	۰/۰۱	۰	۰	۰	۰
اراضی آیش (دیم)	۳۵۵۲۳	۳۰۰	۴/۹۴	۰/۲۴	۰/۸۴	۵/۲۲	۵/۳۳

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۱۹-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان اردبیل	شهرستان اردبیل	استان اردبیل	شهرستان اردبیل	
کل	۲۳۳۴۹۲	۶۹۵۴۲	۱۰۰	۱۰۰	۲۹/۷۸
غلات	۱۰۹۰۹۸	۳۷۴۸۲	۴۶/۷۲	۵۳/۹۰	۳۴/۳۶
گندم	۸۱۱۱۴	۲۵۵۰۰	۳۴/۷۴	۳۶/۶۷	۳۱/۴۴
جو	۲۴۰۱۰	۱۱۹۸۲	۱۰/۲۸	۱۷/۲۳	۴۹/۹۰
برنج	۱۴۸۳	۰	۰/۶۴	۰	۰
ذرت دانه ای	۲۴۹۱	۰	۱/۰۷	۰	۰
حبوبات	۳۲۹۴	۷۷۴	۱/۴۱	۱/۱۱	۲۳/۵۰
نخود	۱۳۰	۱۳۰	۰/۰۶	۰/۱۹	۱۰۰
لوبیا	۳۱۶۴	۶۴۴	۱/۳۶	۰/۹۳	۲۰/۳۵
نباتات صنعتی	۱۴۷۹۷	۴۴۷	۶/۳۴	۰/۶۴	۳/۰۲
پنبه	۵۱۰۰	۰	۲/۱۸	۰	۰
چغندر قند	۳۸۳۰	۰	۱/۶۴	۰	۰
سویا	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۵۸۵۸	۴۴۷	۲/۵۱	۰/۶۴	۷/۶۳
آفتابگردان	۹	۰	۰	۰	۰
کنجد	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۲۷۷۶۶	۱۸۸۳۰	۱۱/۸۹	۲۷/۰۸	۶۷/۸۲
سیب زمینی	۲۵۹۵۶	۱۸۸۳۰	۱۱/۱۲	۲۷/۰۸	۷۲/۵۵
کوجه فرنگی	۱۶۷۲	۰	۰/۷۲	۰	۰
پیاز	۱۳۸	۰	۰/۰۶	۰	۰
محصولات جالیزی	۷۶۹	۰	۰/۳۳	۰	۰
خیار	۲۸۲	۰	۰/۱۲	۰	۰
خرپزه	۱۸۰	۰	۰/۰۸	۰	۰
هندوانه	۳۰۸	۰	۰/۱۳	۰	۰
نباتات علوفه ای	۳۹۵۹۷	۱۰۹۶۷	۱۶/۹۶	۱۵/۷۷	۲۷/۷۰
ذرت علوفه ای	۳۴۰	۱۷	۰/۱۵	۰/۰۲	۵
یونجه	۳۰۰۰۰	۵۶۰۰	۱۲/۸۵	۸/۰۵	۱۸/۶۷
اسپرس	۹۲۵۷	۵۳۵۰	۳/۹۶	۷/۶۹	۵۷/۷۹
سایر محصولات	۴۵۴۲	۹۶۴	۱/۹۴	۱/۳۹	۲۱/۲۷
چغندر بذر ریشهای	۲۴۱	۲۴۱	۰/۱۰	۰/۳۵	۱۰۰
چغندر بذر ری	۷۲۳	۷۲۳	۰/۳۱	۱/۰۴	۱۰۰
ذرت بذر ری	۳۴۱۸	۰	۱/۴۶	۰	۰
سورگوم بذر ری	۱۵۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
سایر	۳۳۶۳۹	۷۸	۱۴/۴۱	۰/۱۱	۰/۲۳

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۲۰-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

سهم نسبی شهرستان در استان	الگوی کشت (درصد)		مساحت (هکتار)		نام محصول
	شهرستان اردبیل	استان اردبیل	شهرستان اردبیل	استان اردبیل	
۱۲/۲۱	۱۰۰	۱۰۰	۵۱۰۸۸	۴۱۸۴۸۳	اراضی زیر کشت
۱۰/۵۷	۶۸/۳۷	۷۸/۹۹	۳۴۹۲۸	۳۳۰۵۶۲	غلات
۸/۶۸	۴۴/۷۷	۶۲/۹۳	۲۲۸۷۰	۲۶۳۳۳۲	گندم
۱۷/۹۴	۲۳/۶۰	۱۶/۰۷	۱۲۰۵۸	۶۷۲۳۰	جو
۲۲/۳۳	۲۲/۸۲	۱۲/۴۸	۱۱۶۶۰	۵۲۲۱۹	حبوبات
۲۲/۳۶	۲۰/۶۵	۱۱/۲۷	۱۰۵۵۰	۴۷۱۷۷	عدس
۲۲/۰۲	۲/۱۷	۱/۲۰	۱۱۱۰	۵۰۴۲	نخود
۰	۰	۰/۱۸	۰	۷۶۶	نباتات صنعتی
۰	۰	۰/۱۱	۰	۴۸۰	آفتابگردان
۰	۰	۰/۰۷	۰	۲۸۶	کلزا
۲۳/۲۱	۴/۳۱	۲/۲۷	۲۲۰۰	۹۴۸۰	نباتات علوفه ای
۲۳/۲۱	۴/۳۱	۲/۲۷	۲۲۰۰	۹۴۸۰	یونجه
۲۹/۱۹	۴/۵۰	۱/۸۸	۲۳۰۰	۷۸۸۰	سایر محصولات
۱۳/۴۲	۱/۵۷	۱/۴۲	۸۰۰	۵۹۶۰	سیاهدانه
۷۸/۱۳	۲/۹۴	۰/۴۶	۱۵۰۰	۱۹۲۰	گاو دانه
۰	۰	۴/۲۰	۰	۱۷۵۷۶	سایر
۰/۸۴	-	-	۳۰۰	۳۵۵۲۳	اراضی آیش
۱۱/۳۲	-	-	۵۱۳۸۸	۴۵۴۰۰۶	کل اراضی

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

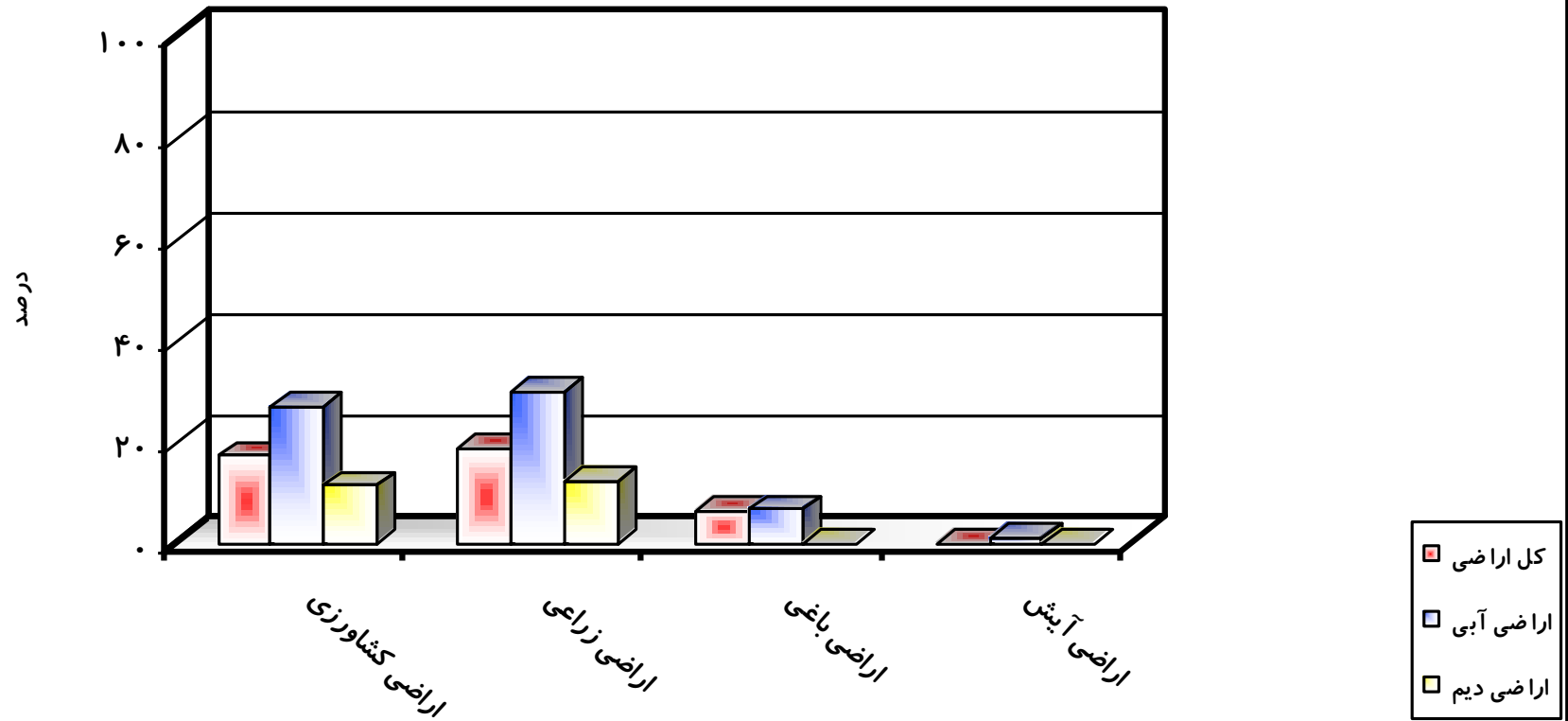
جدول (۲۱-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

الگوی کشت (درصد)			مساحت (هکتار)			محصولات باغی
نسبت شهرستان در استان	شهرستان اردبیل	استان اردبیل	نسبت شهرستان در استان	شهرستان اردبیل	استان اردبیل	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۶/۴۹	۲۰۵۵	۳۱۶۳۷	کل
۷۳/۱۸	۲۶/۵۲	۳۶/۲۴	۴/۷۵	۵۴۵	۱۱۴۶۶	میوه های دانه دار
۵۸/۸۴	۱۹/۱۷	۳۲/۵۹	۳/۸۲	۳۹۴	۱۰۳۱۱	سیب
۲۳۷/۴۸	۷/۳۵	۳/۰۹	۱۵/۴۲	۱۵۱	۹۷۹	گلابی
.	.	۰/۵۶	.	.	۱۷۷	به
۱۹۸/۶۶	۵۹/۹۲	۳۰/۱۶	۱۲/۹۰	۱۲۳۱	۹۵۴۳	میوه های هسته دار
۴۹۵/۹۸	۱۷/۰۳	۳/۴۳	۳۲/۲۱	۳۵۰	۱۰۸۷	آلبالو
۸۰۳/۳۵	۳۴/۷۰	۴/۳۲	۵۲/۱۸	۷۱۳	۱۳۶۷	گیلاس
.	.	۰/۶۷	.	.	۲۱۱	گوجه
.	.	۰/۹۵	.	.	۳۰۱	آلو
۲۰/۲۱	۲/۲۴	۱۱/۰۸	۱/۳۱	۴۶	۳۵۰۵	هلو
۱۲۸۸/۲۹	۲	۰/۱۵	۸۳/۶۷	۴۱	۴۹	شفتالو
۱/۰۶	۰/۰۵	۴/۵۷	۰/۰۷	۱	۱۴۴۶	زردآلو
۷۲۸/۱۲	۳/۹۱	۰/۵۴	۴۷/۲۹	۸۰	۱۷۰	قیسی
.	.	۴/۳۹	.	.	۱۳۹۰	شلیل
.	.	۰/۰۶	.	.	۲۰	آلو قطره طلا
۰/۳۵	۰/۰۲	۶/۹۴	۰/۰۲	۱	۲۱۹۷	میوه های دانه ریز
.	.	۶/۹۴	.	.	۲۱۰۱	انگور آبی
۱۵۳۹/۶۶	۰/۰۲	.	۱۰۰	۱	۱	توت فرنگی
.	.	۰/۳۰	.	.	۹۵	انواع توت درختی
۴۳/۶۰	۶/۳۸	۱۴/۶۲	۲/۸۳	۱۳۱	۴۶۲۷	میوه های خشک
۱۰۹/۹۸	۰/۰۵	۰/۰۴	۷/۱۴	۱	۱۴	پسته
.	.	۰/۳۱	.	.	۹۸	بادام آبی
۴۸/۶۳	۶/۳۳	۱۳/۰۱	۳/۱۶	۱۳۰	۴۱۱۶	گردو
.	.	۱/۲۴	.	.	۳۹۲	فندق
.	.	۰/۰۲	.	.	۷	سنجد
.	.	۰/۰۵	.	.	۱۵	میوه های سردسیری
.	.	۰/۰۵	.	.	۱۵	زائالک
.	.	.	.	.	.	ذغال اخته
.	.	۲/۹۷	.	.	۹۴۰	میوه های نیمه گرمسیری
.	.	۲/۶۱	.	.	۸۲۷	زیتون
.	.	۰/۱۹	.	.	۶۰	انار
.	.	۰/۱۷	.	.	۵۳	انجیر
۷۹/۴۲	۷/۱۵	۹/۰۱	۵/۱۶	۱۴۷	۲۸۵۰	سایر
.	.	.	.	.	۱	سایر
.	.	.	.	.	۱	توتستان برای نوغان
۷۹/۴۷	۷/۱۵	۹	۵/۱۶	۱۴۷	۲۸۴۸	درختان و درختچه های غیرمثمر

مأخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

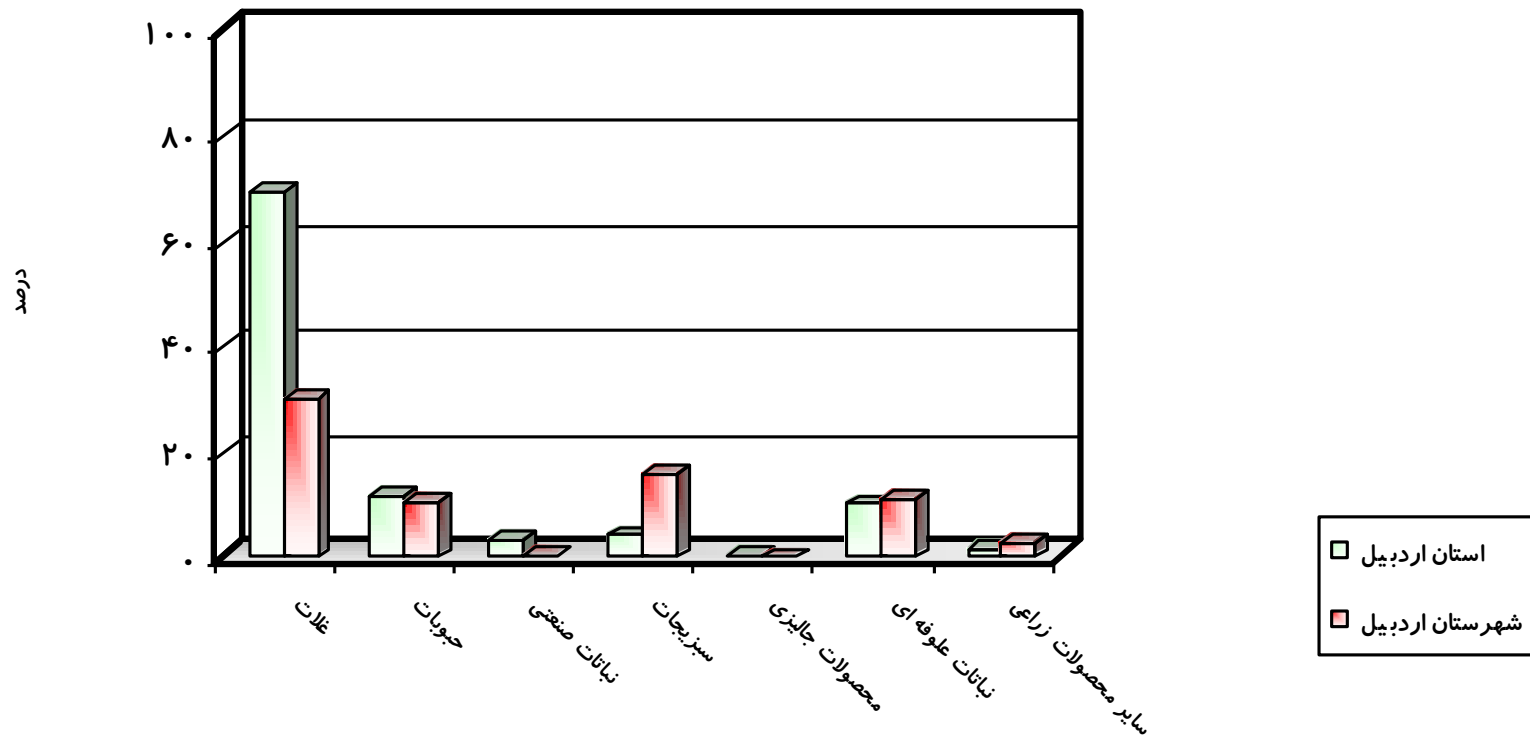
۲. برآورد مشاور

نمودار شماره (۱۰-۱): جایگاه نسبی شهرستان اردبیل در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

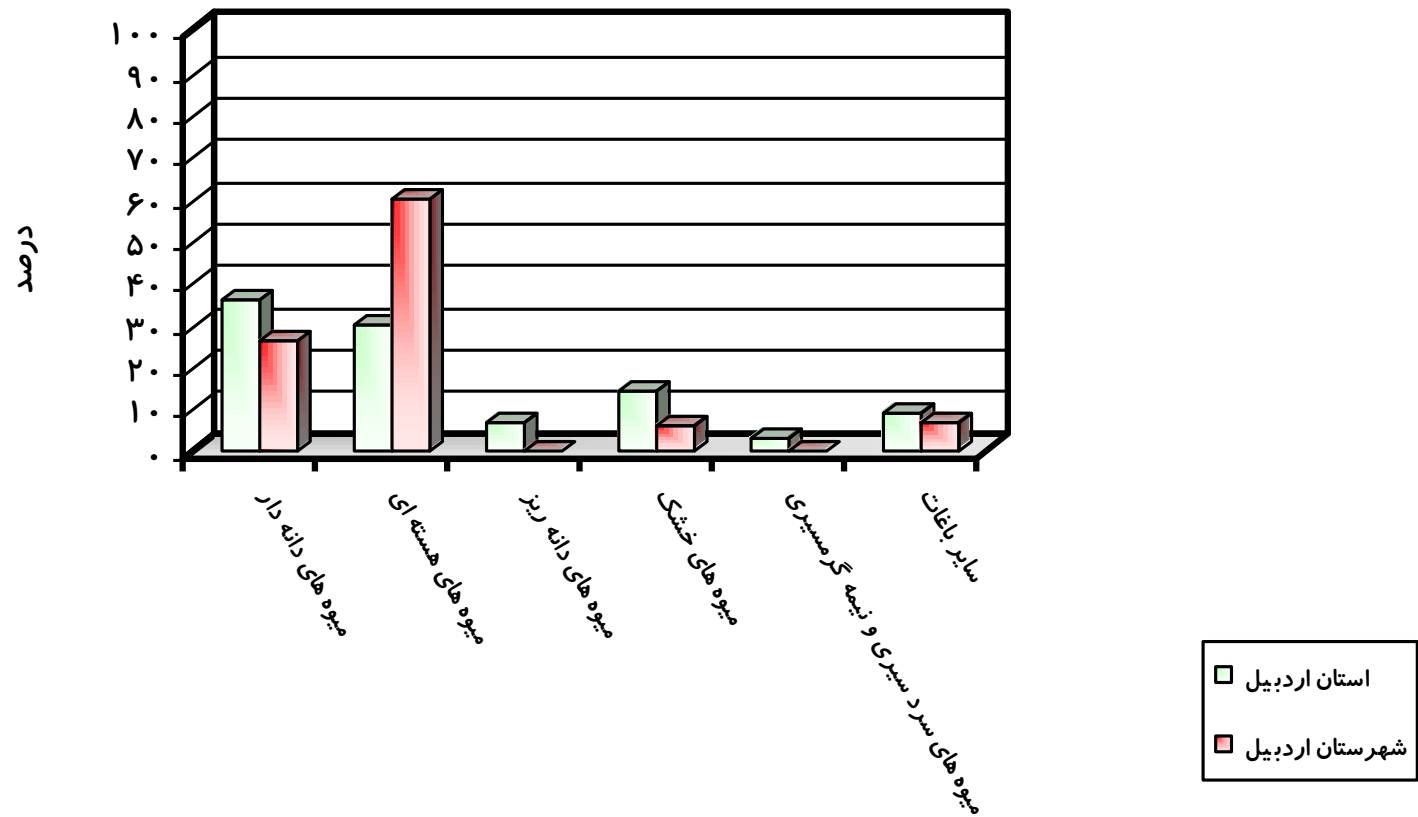

نمودار شماره (۱-۱۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۱-۱۲) :: الگوی کشت باغات آبی در شهرستان اردبیل و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

۲-۳-۱: شهرستان بيله سوار

مهمترین ویژگی های توزیع اراضی کشاورزی و الگوی کشت زراعت و باغداری در شهرستان بيله سوار در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با موارد متناظر آن در استان به شرح زیر است:

- مساحت کل اراضی کشاورزی (قابل کشت) شهرستان ۱۱۳/۳ هزار هکتار بوده و ۱۵/۸ درصد مساحت این اراضی در استان است.
- از کل مساحت اراضی کشاورزی شهرستان ۱۱۲/۵ هزار هکتار (۹۹/۳ درصد) به کشت محصولات زراعی و ۰/۸ هزار هکتار (۰/۷ درصد) به باغات اختصاص داده شده است که به ترتیب ۱۷/۳ درصد و ۲/۶ درصد مساحت اراضی زراعی و باغی استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی زراعی و باغی از اراضی کشاورزی این شهرستان به ترتیب بیشتر و کمتر از آن در استان (به ترتیب ۹۰/۶ درصد و ۴/۴ درصد) است.
- از کل مساحت اراضی زراعی شهرستان ۱۶/۴ هزار هکتار (۱۴/۶ درصد) تحت کشت آبی و ۹۶ هزار هکتار (۸۴/۸ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد که به ترتیب ۷ درصد اراضی زراعی آبی و ۲۳ درصد اراضی زراعی دیم استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی زراعت آبی در این شهرستان کمتر از آن در استان (۳۵/۸ درصد) و سهم نسبی دیمکاری در زراعت این شهرستان بیشتر از آن در استان (۶۴/۲ درصد) است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب مکانی اراضی کشاورزی ۱/۶۰، اراضی زراعی ۱/۱۰، اراضی زراعی آبی ۰/۴۱، اراضی زراعی دیم ۱/۳۳ و اراضی باغی ۰/۱۷ است که نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی دیم و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی زراعی آبی و اراضی باغی در این شهرستان در قیاس با آن در استان است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب توزیع اراضی کشاورزی ۱/۶۰، اراضی زراعی ۲/۷۵، اراضی زراعی آبی ۰/۷۱، اراضی زراعی دیم ۲/۳۳ و اراضی باغی ۰/۲۷ است که در قیاس با متوسط متناظر آن در استان نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی دیم و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی زراعی آبی و اراضی باغی در این شهرستان است.

- مهمترین ویژگیهای الگوی کشت زراعت (آبی و دیم) شهرستان بيله سوار درسال زراعی ۸۵-۴۳ و همانندیاها و ناهمانندیهای آن با همین الگوی کشت در استان عبارت است از:

• الگوی کشت اراضی آبی

درسال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۱۶۴۲۵ هکتاری اراضی زراعی آبی دراین شهرستان، ۱۱۴۶۳ هکتار (۶۹/۸ درصد) به کشت غلات، ۱۹۱۵ هکتار (۱۱/۷ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۷۳ هکتار (۰/۴ درصد) به کشت محصولات جالیزی، ۳۰ هکتار (۰/۲ درصد) به کشت سبزیجات، ۱۱۰۰ هکتار (۶/۷ درصد) به کشت علوفه و ۱۸۴۴ هکتار (۱۱/۲ درصد) به کشت سایر محصولات اختصاص یافته است. به این ترتیب می توان نشان داد:

- غلات، نباتات صنعتی و علوفه مهمترین گروه محصولات زراعت آبی این شهرستان هستند.

- اهمیت نسبی غلات، نباتات صنعتی، محصولات جالیزی و سایر محصولات درالگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن درالگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای سبزیجات و علوفه کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی این شهرستان ۱۱۰۰۰ هکتار (۶۷ درصد) به کشت گندم، ۷۵۰ هکتار (۴/۶ درصد) به کشت پنبه، ۱۱۰۰ هکتار (۶/۷ درصد) به کشت یونجه، ۸۸۸ هکتار (۵/۴ درصد) به کشت ذرت بذری و ۱۰۱۵ هکتار (۶/۲ درصد) به کشت کلزا اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که بیشترین سطح از اراضی زراعت آبی شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. پس از این محصولات، بیشترین سهم نسبی اراضی زراعی آبی شهرستان به ترتیب به کشت ذرت دانه ای ۲/۲ درصد، چغندر قند ۰/۹ درصد، جو ۰/۶ درصد، هندوانه ۰/۴ درصد و... اختصاص داده شده است.

می توان نشان داد، در الگوی زراعت آبی این شهرستان، سهم نسبی اراضی اختصاص داده شده به کشت گندم، ذرت دانه ای، ذرت بذری، کلزا، سورگوم بذری، پنبه و هندوانه بیشتر از سهم نسبی متناظرشان در الگوی زراعت آبی استان بوده و برای سایر محصولات کشت شده در زراعت آبی شهرستان کمتر از آن است.

همچنین ، بالغ بر ۷۱۴۴ هکتار از اراضی آبی شهرستان تحت کشت دوم قرار گرفته است که از آن ۷۰۰۰ هکتار (۹۸ درصد) به کشت سویا، ۸۰ هکتار (۱/۱ درصد) به کشت کنجد و ۶۴ هکتار (۰/۹ درصد) به کشت ذرت بذری اختصاص داده شده است.

• الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد بررسی، از کل ۹۶۰۴۶ هکتار اراضی زیر کشت دیم محصولات زراعی در این شهرستان، ۸۳۲۰۰ هکتار (۸۶/۶ درصد) به کشت غلات، ۱۱۶۵۰ هکتار (۱۲/۱ درصد) به کشت حبوبات، ۷۰ هکتار (۰/۰۷ درصد) به کشت علوفه، ۲۶ هکتار (۰/۰۳ درصد) به کشت نباتات صنعتی و ۱۱۰۰ هکتار (۱/۲ درصد) به کشت سایر محصولات اختصاص داده شده است.

بنابر این ،اهمیت نسبی گروه محصولات زراعی غلات در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان بیشتر از آن در این الگوی کشت در استان و برای بقیه گروه محصولات زراعی در این شهرستان کمتر از آن در استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم این شهرستان ۷۵۰۰۰ هکتار (۷۸/۱ درصد) به کشت گندم ، ۱۱۵۰۰ هکتار (۱۲/۰ درصد) به کشت عدس، ۸۲۰۰ هکتار (۸/۵ درصد) به کشت جو، ۱۱۰۰ هکتار (۱/۲ درصد) به کشت سیاه دانه و ۱۵۰ هکتار (۰/۲ درصد) به کشت نخود اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت دیم شهرستان هستند.

دریک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان اهمیت نسبی کشت گندم و عدس بیشتر و سایر محصولات (کشت شده در این شهرستان) کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت باغات

مهمترین ویژگیهای الگوی کشت باغات شهرستان بيله سوار در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با ویژگیهای متناظر هریک در استان اردبیل به شرح زیر است. لیکن قبل از آن متذکر می شود که کلیه باغات این شهرستان به صورت آبی است و اراضی باغی دیم در این شهرستان وجود ندارد.

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۸۳۰ هکتاری اراضی باغات این شهرستان، حدود ۲۱ هکتار (۲/۵ درصد) زیرکشت میوه های دانه دار، ۳۹ هکتار (۴/۶ درصد) زیرکشت میوه های هسته دار، ۱۶ هکتار (۱/۹ درصد) زیرکشت میوه های دانه ریز، ۶۱ هکتار (۷/۳ درصد) زیرکشت میوه های خشک، ۴۵ هکتار (۵/۴ درصد) زیرکشت میوه های نیمه گرمسیری و ۶۵۰ هکتار (۷۸/۳ درصد) زیرکشت سایر باغات (درختان و درختچه های غیرثمر) است.

میوه های خشک، میوه های نیمه گرمسیری و میوه های هسته دار مهمترین گروه میوه های کشت شده در باغات این شهرستان هستند.

اهمیت نسبی میوه های نیمه گرمسیری درالگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در الگوی کشت باغات استان است. اهمیت نسبی سایر میوه ها در الگوی کشت باغات شهرستان کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهد، از کل اراضی باغات شهرستان حدود ۳۹ هکتار (۴/۷ درصد) به کشت گردو، ۳۸ هکتار (۴/۶ درصد) به کشت زیتون، ۲۱ هکتار (۲/۵ درصد) به کشت شلیل و ۱۹ هکتار (۲/۳ درصد) به کشت سیب اختصاص یافته است. این میوه ها مهمترین محصولات باغی هستند که بیشترین سطح باغات شهرستان برای تولید آنها زیرکشت رفته است. همچنین می توان نشان داد، اهمیت نسبی کشت آلوقطره طلا، توت درختی، پسته، بادام، فندق، زیتون، انار و انجیر درالگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات باغی کمتر از آن است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد بالا در جداول شماره (۱-۲۲) تا (۱-۲۵) و نمودارهای شماره (۱-۱۳) تا (۱-۱۵)، آورده شده است.

جدول (۲۲-۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان بيله سوار با استان اردبيل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

ضرایب تمرکز		سهم نسبی شهرستان در استان	سهم نسبی (درصد)		مساحت (هکتار)		شرح
ضریب مکانی	ضریب توزیع		شهرستان	استان	شهرستان	استان	
۱/۶۰	۱/۶۰	۱۵/۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۱۳۳۰۱/۵	۷۱۹۲۳۲/۹	اراضی کشاورزی
۰/۴۱	۰/۶۶	۶/۵۱	۱۵/۲۳	۳۶/۸۶	۱۷۲۵۵/۵	۹۲۶۵۱۲۸	- آبی
۱/۳۴	۲/۱۵	۲۱/۱۵	۸۴/۷۷	۶۳/۱۴	۹۶۰۴۶	۴۵۴۱۰۴	- دیم
۱/۱۰	۲/۷۵	۱۷/۲۵	۹۹/۲۷	۹۰/۶۵	۱۱۲۴۷۱	۶۵۱۹۷۴/۹	- اراضی زراعی
۰/۴۱	۰/۷۱	۷/۰۳	۱۴/۵۰	۳۲/۴۶	۱۶۴۲۵	۲۳۳۴۹۱/۹	- آبی
۱/۳۳	۲/۳۳	۲۲/۹۵	۸۴/۷۷	۵۸/۱۸	۹۶۰۴۶	۴۱۸۴۸۳	- دیم
۰/۱۷	۰/۲۷	۲/۶۲	۰/۷۳	۴/۴۱	۸۳۰/۵	۳۱۷۳۵	- اراضی باغی
۱/۰۱	۰/۲۷	۲/۶۳	۰/۷۳	۴/۴۰	۸۳۰/۵	۳۱۶۳۷	- آبی
۰	۰	۰	۰	۰/۰۱	۰	۹۸	- دیم
۰	۰	۰	۰	۴/۹۴	۰	۳۵۵۲۳	اراضی آیش(دیم)

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۲۳-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان بیله سوار و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
کل	۲۳۳۴۹۲	۱۶۴۲۵	۱۰۰	۱۰۰	۷/۰۳
غلات	۱۰۹۰۹۸	۱۱۴۶۳	۴۶/۷۲	۶۹/۷۹	۱۰/۵۱
گندم	۸۱۱۱۴	۱۱۰۰۰	۳۴/۷۴	۶۶/۹۷	۱۳/۵۶
جو	۲۴۰۱۰	۱۰۰	۱۰/۲۸	۰/۶۱	۰/۴۲
برنج	۱۴۸۳	۰	۰/۶۴	۰	۰
ذرت دانه ای	۲۴۹۱	۳۶۳	۱/۰۷	۲/۲۱	۱۴/۵۴
حبوبات	۳۲۹۴	۰	۱/۴۱	۰	۰
نخود	۱۳۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
لوبیا	۳۱۶۴	۰	۱/۳۶	۰	۰
نباتات صنعتی	۱۴۷۹۷	۱۹۱۵	۶/۳۴	۱۱/۶۶	۱۲/۹۴
پنبه	۵۱۰۰	۷۵۰	۲/۱۸	۴/۵۷	۱۴/۷۱
چغندر قند	۳۸۳۰	۱۵۰	۱/۶۴	۰/۹۱	۳/۹۲
سویا	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۵۸۵۸	۱۰۱۵	۲/۵۱	۶/۱۸	۱۷/۳۳
آفتابگردان	۹	۰	۰	۰	۰
کنجد	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۲۷۷۶۶	۳۰	۱۱/۸۹	۰/۱۸	۰/۱۱
سیب زمینی	۲۶۹۵۶	۰	۱۱/۱۲	۰	۰
کوجه فرنگی	۱۶۷۱/۵	۳۰	۰/۷۲	۰/۱۸	۱/۷۹
پیاز	۱۳۸	۰	۰/۰۶	۰	۰
محصولات جالیزی	۷۶۹	۷۳	۰/۳۳	۰/۴۴	۹/۴۹
خیار	۲۸۲	۳	۰/۱۲	۰/۰۲	۱/۰۶
خریزه	۱۸۰	۰	۰/۰۸	۰	۰
هندوانه	۳۰۷	۷۰	۰/۱۳	۰/۴۳	۲۲/۸۰
نباتات علوفه ای	۳۹۵۹۷	۱۱۰۰	۱۶/۹۶	۶/۷۰	۲/۷۸
ذرت علوفه ای	۳۴۰	۰	۰/۱۵	۰	۰
یونجه	۳۰۰۰	۱۱۰۰	۱۲/۸۵	۶/۷۰	۳/۶۷
اسپرس	۹۲۵۷	۰	۳/۹۶	۰	۰
سایر محصولات	۴۵۳۲	۹۸۳	۱/۹۴	۵/۹۸	۲۱/۶۹
چغندر بذر ریشهای	۲۴۱	۰	۰/۱۰	۰	۰
چغندر بذری	۷۲۳	۰	۰/۳۱	۰	۰
ذرت بذری	۳۴۱۸	۸۸۸	۱/۴۶	۵/۴۱	۲۵/۹۸
سورگوم بذری	۱۵۰	۹۵	۰/۰۶	۰/۵۸	۶۳/۳۳
سایر	۳۳۶۳۹	۸۶۱	۱۴/۴۱	۵/۲۴	۲/۵۶

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۲۴-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان بیله سوار و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
اراضی زیر کشت	۴۱۸۴۸۳	۹۶۰۴۶	۱۰۰	۱۰۰	۲۲/۹۵
غلات	۳۳۰۵۶۲	۸۳۲۰۰	۷۸/۹۹	۸۶/۶۳	۲۵/۱۷
گندم	۲۶۳۳۳۲	۷۵۰۰۰	۶۲/۹۳	۷۸/۰۹	۲۸/۴۸
جو	۶۷۲۳۰	۸۲۰۰	۱۶/۰۷	۸/۵۴	۱۲/۲۰
حبوبات	۵۲۲۱۹	۱۱۶۵۰	۱۲/۴۸	۱۲/۱۳	۲۲/۳۱
عدس	۴۷۱۷۷	۱۱۵۰۰	۱۱/۲۷	۱۱/۹۷	۲۴/۳۸
نخود	۵۰۴۲	۱۵۰	۱/۲۰	۰/۱۶	۲/۹۸
نباتات صنعتی	۷۶۶	۲۶	۰/۱۸	۰/۰۳	۳/۳۹
آفتابگردان	۴۸۰	۰	۰/۱۱	۰	۰
کلزا	۲۸۶	۲۶	۰/۰۷	۰/۰۳	۹/۰۹
نباتات علوفه ای	۹۴۸۰	۷۰	۲/۲۷	۰/۰۷	۰/۷۴
یونجه	۹۴۸۰	۷۰	۲/۲۷	۰/۰۷	۰/۷۴
سایر محصولات	۷۸۸۰	۱۱۰۰	۱/۸۸	۱/۱۵	۱۳/۹۶
سیاهدانه	۵۹۶۰	۱۱۰۰	۱/۴۲	۱/۱۵	۱۸/۴۶
گاو دانه	۱۹۲۰	۰	۰/۴۶	۰	۰
سایر	۱۷۵۷۶	۰	۴/۲۰	۰	۰
اراضی آیش	۳۵۵۲۳	۰	-	-	۰
کل اراضی	۴۵۴۰۰۶	۹۶۰۴۶	-	-	۲۱/۱۶

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

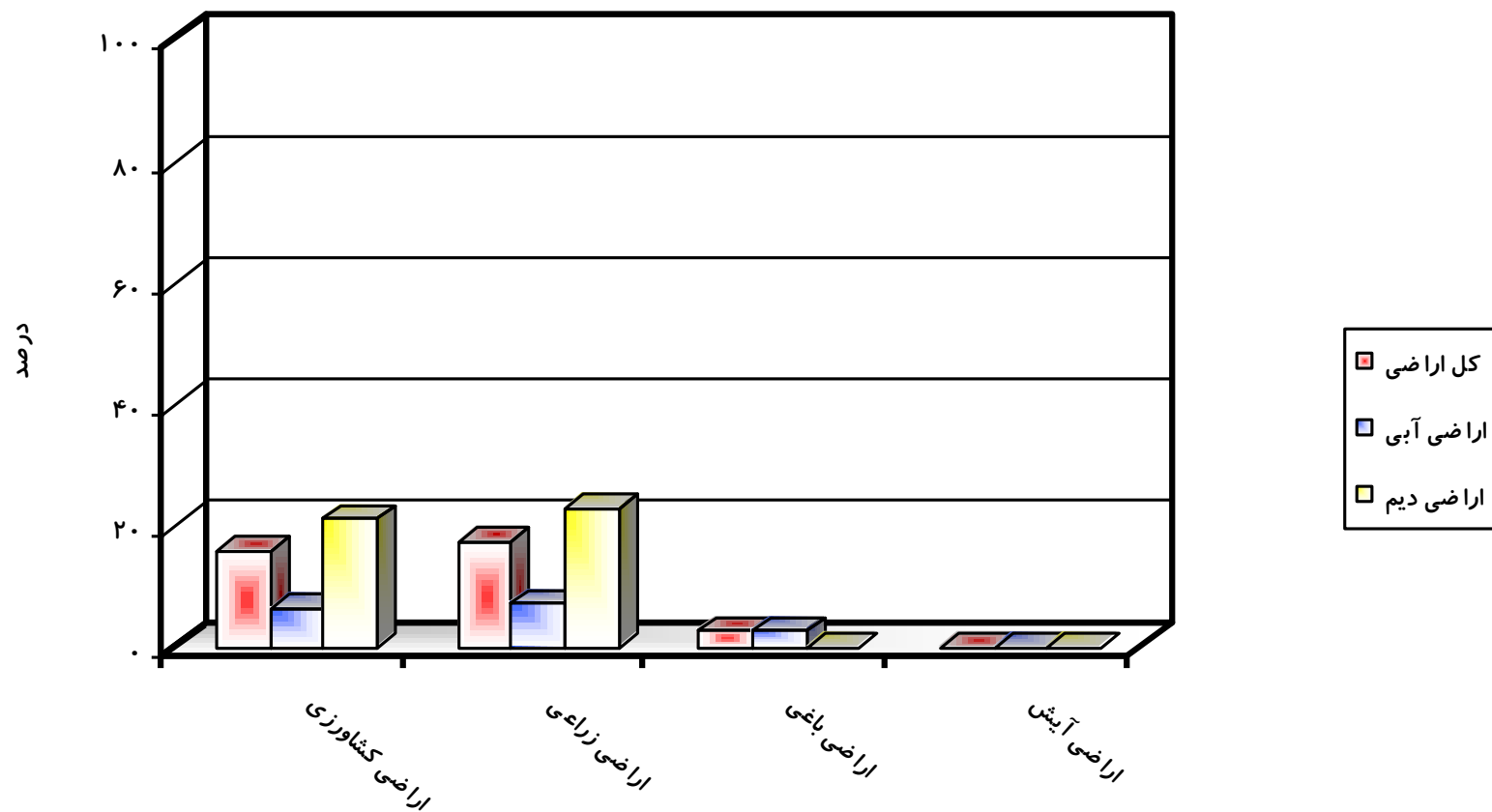
جدول (۲۵-۱) : مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان بيله سوار و استان اردبيل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات باغی	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		
	استان	شهرستان	نسبت شهرستان در استان	استان اردبیل	شهرستان بيله سوار
کل	۳۱۶۳۷	۸۳۳	۲/۶۳	۱۰۰	۱۰۰
میوه های دانه دار	۱۱۴۶۶	۲۱	۰/۱۸	۳۶/۲۴	۲/۴۷
سیب	۱۰۳۱۱	۱۹	۰/۱۸	۳۲/۵۹	۲/۲۹
کلابی	۹۷۹	۱	۰/۰۵	۳/۰۹	۰/۰۶
به	۱۷۷	۱	۰/۵۷	۰/۵۶	۰/۱۲
میوه های هسته دار	۹۵۴۳	۴۰	۰/۴۰	۳۰/۱۶	۴/۶۴
آلبالو	۱۰۸۷	۴	۰/۳۷	۳/۴۳	۰/۴۸
گیلاس	۱۳۶۷	۱	۰/۰۴	۴/۳۲	۰/۰۶
گوجه	۲۱۱	۳	۱/۴۲	۰/۶۷	۰/۳۶
آلو	۳۰۱	۰	۰	۰/۹۵	۰
هلو	۳۵۰۵	۳	۰/۰۷	۱۱/۰۸	۰/۳۰
شفتالو	۴۹	۰	۰	۰/۱۵	۰
زردآلو	۱۴۴۶	۱	۰/۰۷	۴/۵۷	۰/۱۲
قیسی	۱۷۰	۰	۰	۰/۵۴	۰
شلیل	۱۳۹۰	۲۱	۱/۴۸	۴/۳۹	۲/۴۷
آلو قطره طلا	۲۰	۷	۳۵	۰/۰۶	۰/۸۴
میوه های دانه ریز	۲۱۹۷	۱۶	۰/۷۱	۶/۹۴	۱/۸۷
انگور آبی	۲۱۰۱	۷	۰/۳۱	۶/۹۴	۰/۷۸
توت فرنگی	۱	۰	۰	۰	۰
انواع توت درختی	۹۵	۹	۹/۴۴	۰/۳۰	۱/۰۸
میوه های خشک	۴۶۲۷	۶۱	۱/۳۲	۱۴/۶۲	۷/۳۴
پسته	۱۴	۴	۲۸/۵۷	۰/۰۴	۰/۴۸
بادام آبی	۹۸	۷	۷/۱۸	۰/۳۱	۰/۸۴
گردو	۴۱۱۶	۳۹	۰/۹۵	۱۳/۰۱	۴/۷۰
فندق	۳۹۲	۱۱	۲/۸۱	۱/۲۴	۱/۳۲
سنجد	۷	۰	۰	۰/۰۲	۰
میوه های سردسیری	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰
زالزالک	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰
ذغال اخته	۰	۰	۰	۰	۰
میوه های نیمه گرمسیری	۹۴۰	۴۵	۴/۷۹	۲/۹۷	۵/۴۲
زیتون	۸۲۷	۳۸	۴/۵۹	۲/۶۱	۴/۵۸
انار	۶۰	۳	۵/۰۳	۰/۱۹	۰/۳۶
انجیر	۵۳	۴	۷/۵۵	۰/۱۷	۰/۴۸
سایر	۲۸۵۰	۶۵۰	۲۲/۸۱	۹/۰۱	۷۸/۲۷
سایر	۱	۰	۰	۰	۰
تونستان برای نوغان	۱	۰	۰	۰	۰
درختان و درختچه های غیرمثمر	۲۸۴۸	۶۵۰	۲۲/۸۲	۹	۷۸/۲۷

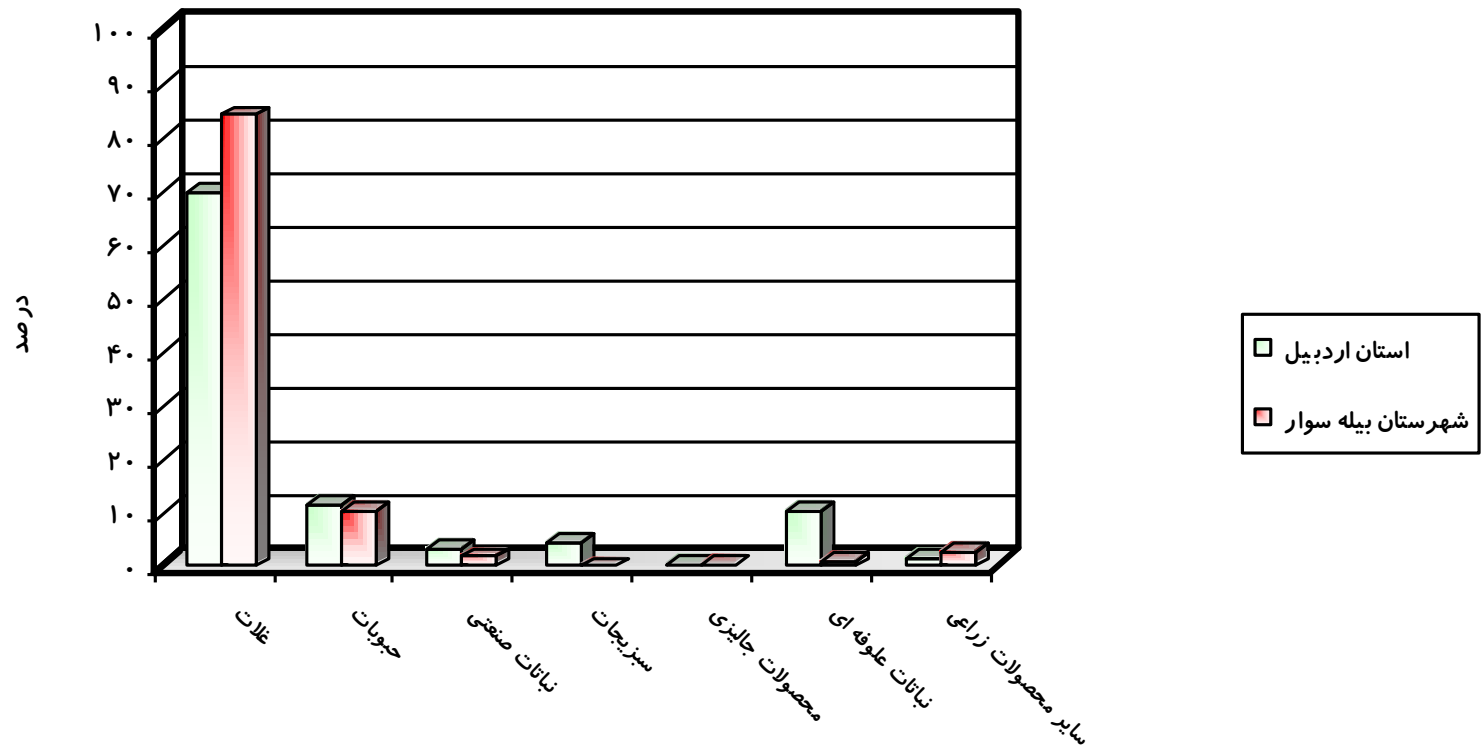
ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

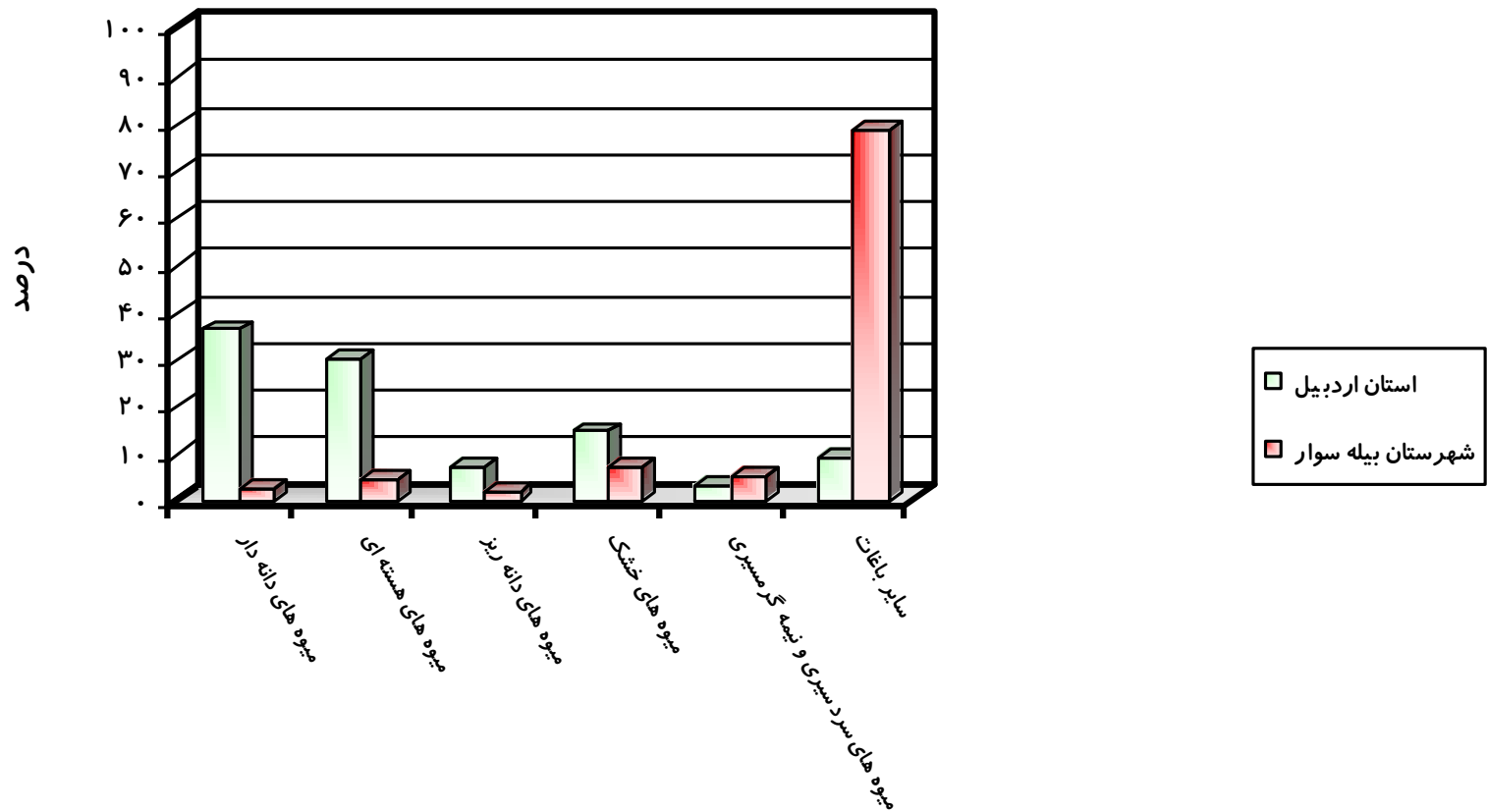
نمودار شماره (۱-۱۳) : جایگاه نسبی شهرستان بيله سوار در اراضي کشاورزي استان اردبيل در سال زراعي ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۱ - ۱۴): الگوی کشت زراعت در شهرستان بيله سوار و استان اردبيل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۱۵ - ۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان بيله سوار و استان اردبيل در سال زراعی ۱۳۸۵

۳-۳-۱: شهرستان پارس آباد

مهمترین ویژگی های توزیع اراضی کشاورزی و الگوی کشت زراعت و باغداری در شهرستان پارس آباد در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با موارد متناظرشان در استان به شرح زیر است:

- مساحت کل اراضی کشاورزی (قابل کشت) شهرستان ۵۴/۸ هزار هکتار بوده و ۷/۶ درصد مساحت این اراضی در استان است.
- از کل مساحت اراضی کشاورزی شهرستان ۵۱/۸ هزار هکتار (۹۴/۶ درصد) به کشت محصولات زراعی و ۳ هزار هکتار (۵/۴ درصد) به باغات اختصاص داده شده است که به ترتیب ۸ درصد و ۹/۴ درصد مساحت اراضی زراعی و باغی استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی زراعی و باغی از اراضی کشاورزی این شهرستان به ترتیب کمتر و بیشتر از آن در استان (به ترتیب ۹۰/۶ درصد و ۴/۴ درصد) است.
- از کل مساحت اراضی زراعی شهرستان ۴۷/۸ هزار هکتار (۹۲/۱ درصد) تحت کشت آبی و ۴/۱ هزار هکتار (۷/۹ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد که به ترتیب ۲۰/۵ درصد اراضی زراعی آبی و ۱ درصد اراضی زراعی دیم استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی زراعت آبی در این شهرستان بیشتر از آن در استان (۳۵/۸ درصد) و سهم نسبی دیمکاری در زراعت این شهرستان کمتر از آن در استان (۶۴/۲ درصد) است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب مکانی اراضی کشاورزی ۰/۹۸، اراضی زراعی ۱/۰۴ اراضی زراعی آبی ۲/۵۷، اراضی زراعی دیم ۰/۱۲ و اراضی باغی ۱/۲۳ است که نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی زراعی، اراضی زراعی آبی و اراضی باغی و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی کشاورزی، و اراضی زراعی دیم در این شهرستان در قیاس با سایر شهرستانها در استان است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب توزیع اراضی کشاورزی ۰/۹۸، اراضی زراعی ۱/۰۳، اراضی زراعی آبی ۲/۶۴، اراضی زراعی دیم ۰/۱۳ و اراضی باغی ۱/۲۱ است که در قیاس با متوسط متناظر آن نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر کل اراضی زراعی، اراضی زراعی آبی و اراضی باغی و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی کشاورزی، و اراضی زراعی دیم در این شهرستان است.

- مهمترین ویژگیهای الگوی کشت زراعی (آبی و دیم) شهرستان پارس آباد در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ و همانندیها و ناهمانندیهای آن با همین الگوی کشت در استان عبارت است از:

• الگوی کشت اراضی آبی

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۴۷۷۶۱ هکتاری اراضی زراعی آبی در این شهرستان، ۲۹۶۰۱ هکتار (۶۲/۰ درصد) به کشت غلات، ۱۱۵۳۷ هکتار (۲۴/۲ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۲۸۲۳ هکتار (۵/۹ درصد) به کشت علوفه، ۸۷۰ هکتار (۱/۸ درصد) به کشت سبزیجات، ۳۴۵ هکتار (۰/۷ درصد) به کشت محصولات جالیزی و ۲۵۸۵ (۵/۴ درصد) به کشت سایر محصولات اختصاص داده شده است. به این ترتیب می توان نشان داد:

- غلات، نباتات صنعتی و علوفه مهمترین گروه محصولات زراعت آبی این شهرستان هستند.

- اهمیت نسبی غلات، نباتات صنعتی و محصولات جالیزی در الگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن در الگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای سبزیجات و علوفه کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی این شهرستان، ۲۶۷۴۴ هکتار (۵۶/۰ درصد) به کشت گندم، ۴۲۰۰ هکتار (۸/۸ درصد) به کشت پنبه، ۳۶۸۰ هکتار (۷/۷ درصد) به کشت چغندر قند، ۳۶۵۷ هکتار (۷/۷ درصد) به کشت کلزا، ۲۵۰۰ هکتار (۵/۲ درصد) به کشت یونجه، ۲۵۳۰ هکتار (۵/۳ درصد) به کشت ذرت بذری و ۲۱۲۸ هکتار (۴/۵ درصد) به کشت ذرت دانه ای اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که بیشترین سطح از اراضی زراعت آبی شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. پس از این محصولات، بیشترین سهم نسبی اراضی زراعی آبی شهرستان به ترتیب به کشت گوجه فرنگی ۱/۸ درصد، برنج ۱/۰ درصد، ذرت علوفه ای ۰/۷ درصد و... اختصاص داده شده است.

می توان نشان داد، در الگوی زراعت آبی این شهرستان، سهم نسبی اراضی اختصاص داده شده به کشت گندم، ذرت دانه ای، ذرت علوفه ای، ذرت بذری، کلزا، پنبه، چغندر قند، خربزه، هندوانه، خیار، گوجه فرنگی و برنج بیشتر از سهم نسبی متناظرشان در الگوی زراعت آبی استان بوده و برای جو و یونجه کمتر از آن است.

همچنین ، بالغ بر ۱۵۱۱۸ هکتار از اراضی زراعی آبی شهرستان تحت کشت دوم قرار گرفته است که از آن ۱۲۰۰ هکتار (۷/۹ درصد) به کشت سویا، ۵۸۷۱ هکتار (۳۸/۸ درصد) به کشت ذرت علوفه ای، ۱۴۷۰ هکتار (۹/۷ درصد) به کشت کنجد ، ۶۴۳۳ هکتار (۴۲/۶ درصد) به کشت ذرت دانه ای و ۱۴۴ هکتار (۰/۹ درصد) به کشت ذرت بذری اختصاص داده شده است.

• الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد بررسی، از کل ۴۰۷۰ هکتار اراضی زیر کشت دیم محصولات زراعی در این شهرستان، ۳۰۶۲ هکتار (۷۵/۲ درصد) به کشت غلات و ۱۳۱۱ هکتار (۳/۲ درصد) به کشت نباتات صنعتی و ۶۰ هکتار (۱/۵ درصد) به کشت علوفه اختصاص داده شده است.

اهمیت نسبی گروه محصولات زراعی نباتات صنعتی در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان بیشتر از آن در این الگوی کشت در استان و برای غلات و نباتات علوفه ای در این شهرستان کمتر از آن در استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم این شهرستان، ۲۳۶۲ هکتار (۵۸/۰ درصد) به کشت گندم، ۷۰۰ هکتار (۱۷/۲ درصد) به کشت جو ، ۱۳۱۱ هکتار (۳/۲ درصد) به کشت کلزا و ۶۰ هکتار (۱/۵ درصد) به کشت یونجه و اسپرس اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت دیم شهرستان هستند.

در یک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان اهمیت نسبی کشت گندم و جو بیشتر و علوفه کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت باغات

مهمترین ویژگیهای الگوی کشت باغات شهرستان پارس آباد در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با ویژگیهای متناظر هر یک در استان اردبیل به شرح زیر است . لیکن قبل از آن متذکر می شود که کلیه باغات این شهرستان به صورت آبی است و اراضی باغی دیم در این شهرستان وجود ندارد.

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۲۹۷۳ هکتاری اراضی باغات این شهرستان، حدود ۱۷ هکتار (۰/۶ درصد) زیرکشت میوه های دانه دار، ۱۷۳۷ هکتار (۵۸/۴ درصد) زیرکشت میوه های هسته دار، ۳ هکتار (۰/۱ درصد) زیرکشت میوه های دانه ریز، ۴۰۷ هکتار (۱۳/۷ درصد) زیرکشت میوه های خشک، ۷۹۰ هکتار (۲۶/۶ درصد) زیرکشت میوه های نیمه گرمسیری و ۲۱ هکتار (۰/۷ درصد) زیر کشت سایر باغات است.

میوه های هسته دار، میوه های نیمه گرمسیری و میوه های خشک مهمترین گروه میوه های کشت شده در باغات این شهرستان هستند.

اهمیت نسبی میوه های هسته دار و میوه های نیمه گرمسیری در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در الگوی کشت باغات استان است. اهمیت نسبی سایر میوه ها در الگوی کشت باغات شهرستان کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهد، از کل اراضی باغات شهرستان حدود ۹۵۵ هکتار (۳۲/۱ درصد) به کشت هلو، ۷۹۰ هکتار (۲۶/۶ درصد) به کشت زیتون، ۵۳۰ هکتار (۱۷/۸ درصد) به کشت شلیل و ۳۷۸ هکتار (۱۲/۷ درصد) به کشت فندق اختصاص یافته است. این میوه ها مهمترین محصولات باغی هستند که بیشترین سطح باغات شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. همچنین می توان نشان داد، اهمیت نسبی کشت گوجه، آلو، هلو، شلیل، بادام، فندق و زیتون در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات باغی کمتر از آن است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد بالا در جدول شماره (۱-۲۶) تا (۱-۲۹) و نمودارهای شماره (۱-۱۶) تا (۱-۱۸) آورده شده است.

جدول (۱-۲۶): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان پارس آباد با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

ضرایب تمرکز		سهم نسبی شهرستان در استان	سهم نسبی (درصد)		مساحت (هکتار)		شرح
ضرب مکانی	ضرب توزیع		شهرستان	استان	شهرستان	استان	
۰/۹۸	۰/۹۸	۷/۶۲	۱۰۰	۱۰۰	۵۴۸۰۴	۷۱۹۲۳۲/۹	اراضی کشاورزی
۲/۵۱	۲/۴۷	۱۹/۱۴	۹۲/۵۷	۳۶/۸۶	۵۰۷۳۴	۹۲۶۵۱۲۸	- آبی
۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۹۰	۷/۴۳	۶۳/۱۴	۴۰۷۰	۴۵۴۱۰۴	- دیم
۱/۰۴	۱/۰۳	۷/۹۵	۹۴/۵۸	۹۰/۶۵	۵۱۸۳۱	۶۵۱۹۷۴/۹	اراضی زراعی
۲/۵۷	۲/۶۴	۲۰/۴۶	۸۷/۱۵	۳۲/۴۶	۴۷۷۶۱	۲۳۳۴۹۱/۹	- آبی
۰/۱۲	۰/۱۳	۰/۹۷	۷/۴۳	۵۸/۱۸	۴۰۷۰	۴۱۸۴۸۳	- دیم
۱/۲۳	۱/۲۱	۹/۳۷	۵/۴۲	۴/۴۱	۲۹۷۳	۳۱۷۳۵	اراضی باغی
۱/۰۱	۱/۲۱	۹/۴۰	۵/۴۲	۴/۴۰	۲۹۷۳	۳۱۶۳۷	- آبی
۰	۰	۰	۰	۰/۰۱	۰	۹۸	- دیم
۰	۰	۰	۰	۴/۹۴	۰	۳۵۵۲۳	اراضی آیش (دیم)

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۲۷-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
کل	۲۳۳۴۹۲	۴۷۷۶۱	۱۰۰	۱۰۰	۲۰/۴۶
غلات	۱۰۹۰۹۸	۲۹۶۰۱	۴۶/۷۲	۶۱/۹۸	۲۷/۱۳
گندم	۸۱۱۱۴	۲۶۷۴۴	۳۴/۷۴	۵۶	۳۲/۹۷
جو	۲۴۰۱۰	۲۵۶	۱۰/۲۸	۰/۵۴	۱/۰۷
برنج	۱۴۸۳	۴۷۳	۰/۶۴	۰/۹۹	۳۱/۸۹
ذرت دانه ای	۲۴۹۱	۲۱۲۸	۱/۰۷	۴/۴۶	۸۵/۴۳
حبوبات	۳۲۹۴	۰	۱/۴۱	۰	۰
نخود	۱۳۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
لوبیا	۳۱۶۴	۰	۱/۳۶	۰	۰
نباتات صنعتی	۱۴۷۹۷	۱۱۵۳۷	۶/۳۴	۲۴/۱۶	۷۷/۹۷
پنبه	۵۱۰۰	۴۲۰۰	۲/۱۸	۸/۷۹	۸۲/۳۵
چغندر قند	۳۸۳۰	۳۶۸۰	۱/۶۴	۷/۷۱	۹۶/۰۸
سویا	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۵۸۵۸	۳۶۵۷	۲/۵۱	۷/۶۶	۶۲/۴۳
آفتابگردان	۹	۰	۰	۰	۰
کنجد	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۲۷۷۶۶	۸۷۰	۱۱/۸۹	۱/۸۲	۳/۱۳
سیب زمینی	۲۶۹۵۶	۰	۱۱/۱۲	۰	۰
کوجه فرنگی	۱۶۷۱/۵	۸۷۰	۰/۷۲	۱/۸۲	۵۲/۰۵
پیاز	۱۳۸	۰	۰/۰۶	۰	۰
محصولات جالیزی	۷۶۹	۳۴۵	۰/۳۳	۰/۷۲	۴۴/۸۶
خیار	۲۸۲	۱۱۵	۰/۱۲	۰/۲۴	۴۰/۷۸
خریزه	۱۸۰	۸۰	۰/۰۸	۰/۱۷	۴۴/۴۴
هندوانه	۳۰۷	۱۵۰	۰/۱۳	۰/۳۱	۴۸/۸۶
نباتات علوفه ای	۳۹۵۹۷	۲۸۲۳	۱۶/۹۶	۵/۹۱	۷/۱۳
ذرت علوفه ای	۳۴۰	۳۲۳	۰/۱۵	۰/۶۸	۹۵
یونجه	۳۰۰۰۰	۲۵۰۰	۱۲/۸۵	۵/۲۳	۸/۳۳
اسپرس	۹۲۵۷	۰	۳/۹۶	۰	۰
سایر محصولات	۴۵۳۲	۲۵۸۵	۱/۹۴	۵/۴۱	۵۷/۰۴
چغندر بذر ریشهای	۲۴۱	۰	۰/۱۰	۰	۰
چغندر بذری	۷۲۳	۰	۰/۳۱	۰	۰
ذرت بذری	۳۴۱۸	۲۵۳۰	۱/۴۶	۵/۳۰	۷۴/۰۲
سورگوم بذری	۱۵۰	۵۵	۰/۰۶	۰/۱۲	۳۶/۶۷
سایر	۳۳۶۳۹	۰	۱۴/۴۱	۰	۰

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۲۸-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

سهم نسبی شهرستان در استان	الگوی کشت (درصد)		مساحت (هکتار)		نام محصول
	شهرستان	استان	شهرستان	استان	
۰/۹۷	۱۰۰	۱۰۰	۴۰۷۰	۴۱۸۴۸۳	اراضی زیر کشت
۰/۹۳	۷۵/۲۳	۷۸/۹۹	۳۰۶۲	۳۳۰۵۶۲	غلات
۰/۹۰	۵۸/۰۳	۶۲/۹۳	۲۳۶۲	۲۶۳۳۳۲	گندم
۱/۰۴	۱۷/۲۰	۱۶/۰۷	۷۰۰	۶۷۲۳۰	جو
۰	۰	۱۲/۴۸	۰	۵۲۲۱۹	حبوبات
۰	۰	۱۱/۲۷	۰	۴۷۱۷۷	عدس
۰	۰	۱/۲۰	۰	۵۰۴۲	نخود
۱۷/۱۰	۳/۲۲	۰/۱۸	۱۳۱	۷۶۶	نباتات صنعتی
۰	۰	۰/۱۱	۰	۴۸۰	آفتابگردان
۴۵/۸۰	۳/۲۲	۰/۰۷	۱۳۱	۲۸۶	کلزا
۰/۶۳	۱/۴۷	۲/۲۷	۶۰	۹۴۸۰	نباتات علوفه ای
۰/۶۳	۱/۴۷	۲/۲۷	۶۰	۹۴۸۰	یونجه
۰	۰	۱/۸۸	۰	۷۸۸۰	سایر محصولات
۰	۰	۱/۴۲	۰	۵۹۶۰	سیاهدانه
۰	۰	۰/۴۶	۰	۱۹۲۰	گاودانه
۴/۶۵	۲۰/۰۷	۴/۲۰	۸۱۷	۱۷۵۷۶	سایر
۰	-	-	۰	۳۵۵۲۳	اراضی آیش
۰/۹۰	-	-	۴۰۷۰	۴۵۴۰۰۶	کل اراضی

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

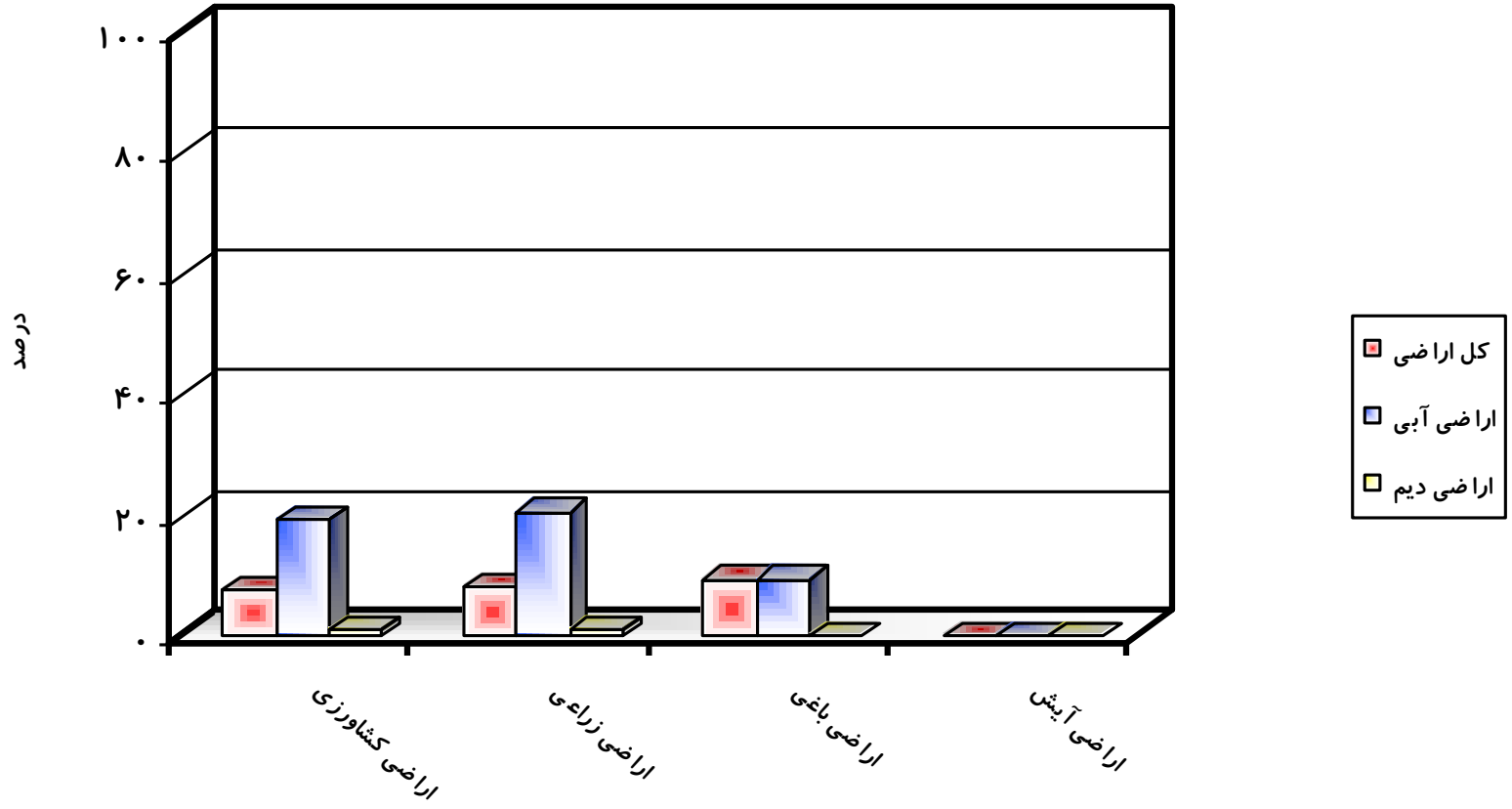
جدول (۲۹-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات باغی	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		
	استان	شهرستان	نسبت شهرستان در استان	استان	شهرستان
کل	۲۱۶۳۷	۲۹۷۳	۹/۴۰	۱۰۰	۱۰۰
میوه های دانه دار	۱۱۴۶۶	۱۷	۰/۱۴	۳۶/۲۴	۰/۵۵
سیب	۱۰۳۱۱	۱۴	۰/۱۳	۳۲/۵۹	۰/۴۵
کلابی	۹۷۹	۳	۰/۳۱	۳/۰۹	۰/۱۰
به	۱۷۷	۰	۰	۰/۵۶	۰
میوه های هسته دار	۹۵۴۳	۱۷۳۷	۱۸/۲۰	۳۰/۱۶	۵۸/۴۱
آلبالو	۱۰۸۷	۵۰	۴/۵۶	۳/۴۳	۱/۶۶
گیلاس	۱۳۶۷	۳۶	۲/۶۰	۴/۳۲	۱/۱۹
گوجه	۲۱۱	۲۴	۱۱/۲۸	۰/۶۷	۰/۸۰
آلو	۳۰۱	۱۲۶	۴۱/۹۳	۰/۹۵	۴/۲۴
هلو	۳۵۰۵	۹۵۵	۲۷/۲۴	۱۱/۰۸	۳۲/۱۱
شفتالو	۴۹	۰	۰	۰/۱۵	۰
زردآلو	۱۴۴۶	۱۷	۱/۱۹	۴/۵۷	۰/۵۸
قیسی	۱۷۰	۰	۰	۰/۵۴	۰
شلیل	۱۳۹۰	۵۳۰	۳۸/۱۴	۴/۳۹	۱۷/۸۳
آلو قطره طلا	۲۰	۰	۰	۰/۰۶	۰
میوه های دانه ریز	۲۱۹۷	۳	۰/۱۴	۶/۹۴	۰/۱۰
انگور آبی	۲۱۰۱	۳	۰/۱۴	۶/۹۴	۰/۱۰
توت فرنگی	۱	۰	۰	۰	۰
انواع توت درختی	۹۵	۰	۰	۰/۳۰	۰
میوه های خشک	۴۶۲۷	۴۰۷	۸/۷۹	۱۴/۶۲	۱۳/۶۷
پسته	۱۴	۰	۰	۰/۰۴	۰
بادام آبی	۹۸	۲۹	۲۹/۲۳	۰/۳۱	۰/۹۶
گردو	۴۱۱۶	۰	۰	۱۳/۰۱	۰
فندق	۳۹۲	۳۷۸	۹۶/۴۳	۱/۲۴	۱۲/۷۱
سجده	۷	۰	۰	۰/۰۲	۰
میوه های سردسیری	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰
زالزالک	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰
ذغال اخته	۰	۰	۰	۰	۰
میوه های نیمه گرمسیری	۹۴۰	۷۹۰	۸۴/۰۷	۲/۹۷	۲۶/۵۷
زیتون	۸۲۷	۷۹۰	۹۵/۵۳	۲/۶۱	۲۶/۵۷
انار	۶۰	۰	۰	۰/۱۹	۰
انجیر	۵۳	۰	۰	۰/۱۷	۰
سایر	۲۸۵۰	۲۱	۰/۷۲	۹/۰۱	۰/۶۹
سایر	۱	۱	۱۰۰	۰	۰/۰۲
توتستان برای نوغان	۱	۰	۰	۰	۰
درختان و درختچه های غیرشمر	۲۸۴۸	۲۰	۰	۹	۰/۶۷

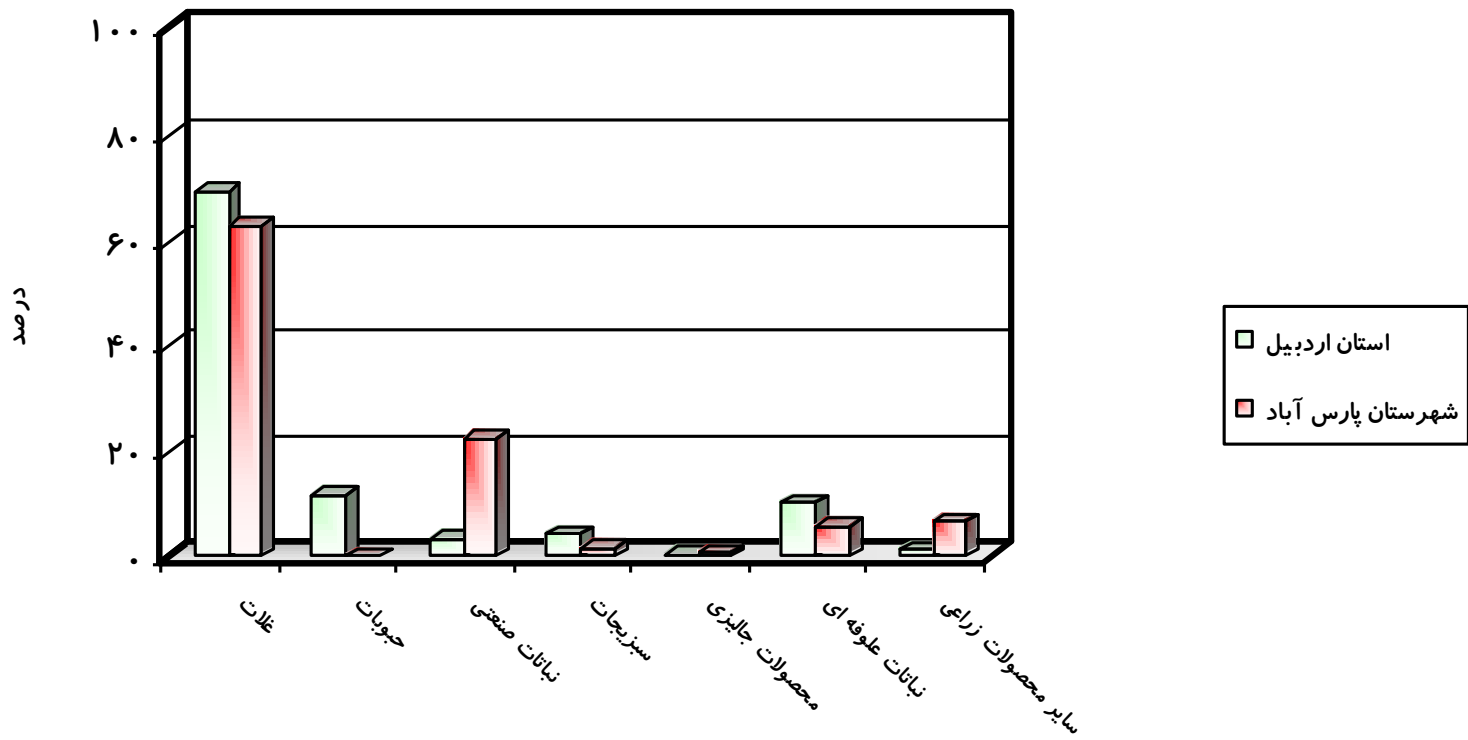
ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

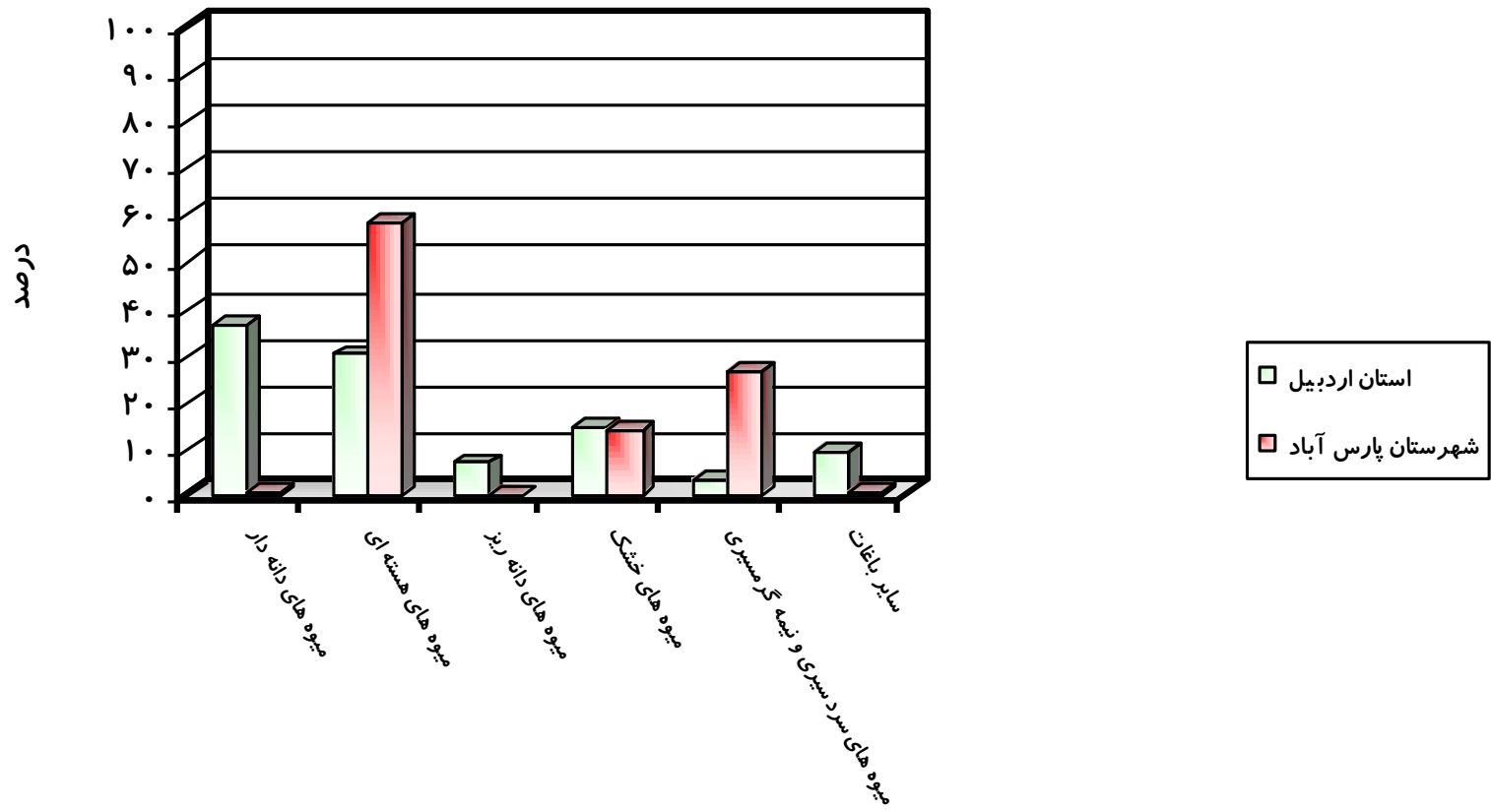
نمودار شماره (۱-۱۶) : جایگاه نسبی شهرستان پارس آباد در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۱۷ - ۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۱۸-۱) :: الگوی کشت باغات آبی در شهرستان پارس آباد و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

۴-۳-۱: شهرستان خلخال

- مهمترین ویژگی های توزیع اراضی کشاورزی و الگوی کشت زراعت و باغداری در شهرستان خلخال در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در استان به شرح زیر است:
- مساحت کل اراضی کشاورزی (قابل کشت) شهرستان $41/6$ هزارهکتار بوده و $5/8$ درصد مساحت این اراضی در استان است.
  - از کل مساحت اراضی کشاورزی شهرستان $31/7$ هزارهکتار ($76/2$ درصد) به کشت محصولات زراعی و $5/9$ هزار هکتار ($14/2$ درصد) به باغات اختصاص داده شده است که به ترتیب $4/9$ درصد و $18/6$ درصد مساحت اراضی زراعی و باغی استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی زراعی و باغی از اراضی کشاورزی این شهرستان به ترتیب کمتر و بیشتر از آن در استان (به ترتیب $90/6$ درصد و $4/2$ درصد) است.
  - از کل مساحت اراضی زراعی شهرستان $4/7$ هزار هکتار ($14/8$ درصد) تحت کشت آبی و 27 هزار هکتار ($85/2$ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد که به ترتیب 2 درصد اراضی زراعی آبی و $6/4$ درصد اراضی زراعی دیم استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی زراعت آبی در این شهرستان کمتر از آن در استان ($35/8$ درصد) و سهم نسبی دیمکاری در زراعت این شهرستان بیشتر از آن در استان ($64/2$ درصد) است.
  - در این شهرستان، اندازه ضریب مکانی اراضی کشاورزی $0/37$ ، اراضی زراعی $0/84$ اراضی زراعی آبی $0/41$ ، اراضی زراعی دیم $1/33$ و اراضی باغی $3/21$ است که نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی زراعی دیم و باغات و کمتر بودن تمرکز نسبی کل اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی آبی در این شهرستان در قیاس با متوسط آن در استان است.
  - در این شهرستان، اندازه ضریب توزیع اراضی کشاورزی $0/37$ ، اراضی زراعی $0/31$ ، اراضی زراعی آبی $0/13$ ، اراضی زراعی دیم $0/41$ و اراضی باغی $1/19$ است که در قیاس با متوسط متناظر آنها در استان نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی باغی و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی آبی و دیم در این شهرستان است.

- مهمترین ویژگیهای الگوی کشت زراعی (آبی و دیم) شهرستان خلخال در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ و همانندیها و ناهمانندیهای آن با همین الگوی کشت در استان عبارت است از:

• الگوی کشت اراضی آبی

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۴۶۹۶ هکتاری اراضی زراعی آبی در این شهرستان، ۸۸۵ هکتار (۱۸/۹ درصد) به کشت غلات، ۲۰ هکتار (۰/۴ درصد) به کشت حبوبات، ۵۹ هکتار (۱/۳ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۳۵ هکتار (۰/۷ درصد) به کشت محصولات جالیزی، ۸۵ هکتار (۱/۸ درصد) به کشت سبزیجات و ۳۳۳۰ هکتار (۷۰/۹ درصد) به کشت علوفه اختصاص داده شده است. ضمن آن که ۲۸۲ هکتار (۶ درصد) از این اراضی نیز تحت کشت سایر محصولات زراعی بوده است. به این ترتیب می توان نشان داد:

- علوفه و غلات، مهمترین گروه محصولات زراعت آبی این شهرستان هستند.
- اهمیت نسبی علوفه و محصولات جالیزی در الگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن در الگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای غلات، نباتات صنعتی، سبزیجات کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی این شهرستان، ۳۳۰۰ هکتار (۷۰/۳ درصد) به کشت یونجه، ۵۰۰ هکتار (۱۰/۶ درصد) به کشت گندم، ۳۱۵ هکتار (۶/۷ درصد) به کشت جو، ۷۰ هکتار (۱/۵ درصد) به کشت برنج و ۶۰ هکتار (۱/۳ درصد) به کشت پیاز اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که بیشترین سطح از اراضی زراعت آبی شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. پس از این محصولات، بیشترین سهم نسبی اراضی زراعی آبی شهرستان به ترتیب به کشت کلزا ۱/۱ درصد، خیار ۰/۸ اسپرس ۰/۶ درصد، و سایر محصولات ۷/۲ درصد اختصاص داده شده است.

می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت آبی این شهرستان، اهمیت نسبی آفتابگردان، خیار، پیاز، یونجه و برنج بیشتر از آن در الگوی کشت زراعت آبی استان و برای سایر محصولات کمتر از آن است.

• الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد بررسی، از کل ۲۶۹۵۴ هکتار اراضی زیر کشت دیم محصولات زراعی در این شهرستان، ۱۹۵۰۰ هکتار (۷۲/۴ درصد) به کشت غلات، ۲۱۵۰ هکتار (۸/۰ درصد) به کشت حبوبات، ۲۳۰۰ هکتار (۸/۵ درصد) به کشت علوفه و ۳۰۰۴ هکتار (۱۱/۱ درصد) به کشت سایر محصولات اختصاص داده شده است.

اهمیت نسبی گروه محصولات زراعی علوفه و سایر محصولات در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان بیشتر از آن در این الگوی کشت در استان و برای بقیه گروه محصولات زراعی کشت شده در این شهرستان کمتر از آن در استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم این شهرستان ۱۶۰۰۰ هکتار (۵۹/۴ درصد) به کشت گندم، ۳۵۰۰ هکتار (۱۳/۰ درصد) به کشت جو، ۲۳۰۰ هکتار (۸/۵ درصد) به کشت یونجه، ۱۵۰۰ هکتار (۵/۶ درصد) به کشت عدس و ۶۵۰ هکتار (۲/۴ درصد) به کشت نخود اختصاص داده شده است که محصولات زراعی کشت شده در الگوی کشت دیم شهرستان هستند.

در یک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان اهمیت نسبی کشت نخود، کلزا و یونجه بیشتر و سایر محصولات (کشت شده در این شهرستان) کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت باغات

مهمترین ویژگیهای الگوی کشت باغات شهرستان خلخال در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با ویژگیهای متناظر آن در استان اردبیل به شرح زیر است. لیکن قبل از آن متذکر می شود که این شهرستان یکی از دو شهرستان استان است که علاوه بر باغات آبی دارای ۸۸ هکتار باغات دیم نیز است.

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۵۸۲۶ هکتاری اراضی باغات آبی این شهرستان، حدود ۱۷۸۵ هکتار (۳۰/۶ درصد) زیر کشت میوه های دانه دار، ۱۱۵۳ هکتار (۱۹/۸ درصد) زیر کشت میوه های هسته دار، ۲۸ هکتار (۰/۵ درصد) زیر کشت میوه های دانه ریز، ۱۸۷۸ هکتار (۳۲/۲ درصد) زیر کشت میوه های خشک، ۱۵ هکتار (۰/۳ درصد) زیر کشت میوه های سردسیری، ۶۷ هکتار (۱/۲ درصد) زیر کشت میوه های نیمه گرمسیری و ۹۰۰ هکتار (۱۵/۵ درصد)

زیرکشت باغات غیرثمر است. ضمناً از کل مساحت باغات دیم این شهرستان، ۶۵ هکتار (۷۳/۹ درصد) زیرکشت میوه های دانه ریز و ۲۳ هکتار (۲۶/۱ درصد) زیرکشت میوه های خشک است. میوه های خشک، میوه های دانه دار و میوه های دانه دار و میوه های هسته دار مهمترین گروه میوه های کشت شده در باغات آبی این شهرستان هستند.

اهمیت نسبی میوه های خشک و میوه های سردسیری در الگوی کشت باغات آبی این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در الگوی کشت باغات استان است. اهمیت نسبی سایر میوه ها در الگوی کشت باغات آبی شهرستان کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهد، از کل اراضی باغات آبی شهرستان، حدود ۱۸۶۵ هکتار (۳۲/۰ درصد) به کشت گردو، ۱۳۵۰ هکتار (۲۳/۲ درصد) به کشت سیب، ۴۱۸ هکتار (۷/۲ درصد) به کشت گلابی و ۳۷۹ هکتار (۶/۵ درصد) به کشت زردآلو اختصاص یافته است. این میوه ها مهمترین محصولات باغی هستند که بیشترین سطح باغات شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. همچنین می توان نشان داد، اهمیت نسبی کشت گلابی، آلبالو، گوجه، آلو، زردآلو، آلوقطره طلا، توت درختی، پسته، گردو، سنجد، زالزالک، انار و انجیر در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات باغی کمتر از آن است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد بالا در جداول شماره (۳۰-۱) تا (۳۴-۱) و نمودارهای شماره (۱۹-۱) تا (۲۱-۱) آورده شده است.

جدول (۳۰-۱) : مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان خلخال با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شرح	مساحت (هکتار)		سهم نسبی (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان	ضرایب تمرکز	
	شهرستان	استان	شهرستان	استان		ضریب مکانی	ضریب توزیع
اراضی کشاورزی	۷۱۹۲۳۲/۹	۴۱۵۶۴	۱۰۰	۱۰۰	۵/۷۸	۰/۳۷	۰/۳۷
- آبی	۹۲۶۵۱۲۸	۱۰۵۲۲	۳۶/۸۶	۲۵/۳۲	۳/۹۷	۰/۲۵	۰/۶۹
- دیم	۴۵۴۱۰۴	۳۱۰۴۲	۶۳/۱۴	۷۴/۶۸	۶/۸۴	۰/۴۴	۱/۱۸
اراضی زراعی	۶۵۱۹۷۴/۹	۳۱۶۵۰	۹۰/۶۵	۷۶/۱۵	۴/۸۵	۰/۳۱	۰/۸۴
- آبی	۲۳۳۴۹۱/۹	۴۶۹۶	۳۲/۴۶	۱۱/۳۰	۲/۰۱	۰/۱۳	۰/۴۱
- دیم	۴۱۸۴۸۳	۲۶۹۵۴	۵۸/۱۸	۶۴/۸۵	۶/۴۴	۰/۴۱	۱/۳۳
اراضی باغی	۳۱۷۳۵	۵۹۱۴	۴/۴۱	۱۴/۲۳	۱۸/۶۴	۱/۱۹	۳/۲۱
- آبی	۲۱۶۳۷	۵۸۲۶	۴/۴۰	۱۴/۰۲	۱۸/۴۲	۱/۱۸	۹۹/۰۸
- دیم	۹۸	۸۸	۰/۰۱	۰/۲۱	۸۹/۸۰	۵/۷۳	۴/۸۱
اراضی آیشی (دیم)	۳۵۵۲۳	۴۰۰۰	۴/۹۴	۹/۶۲	۱۱/۲۶	۰/۷۲	۱/۹۵

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۳۱-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
کل	۲۳۳۴۹۲	۴۶۹۶	۱۰۰	۱۰۰	۲/۰۱
غلات	۱۰۹۰۹۸	۸۸۵	۴۶/۷۲	۱۸/۸۵	۰/۸۱
گندم	۸۱۱۱۴	۵۰۰	۳۴/۷۴	۱۰/۶۵	۰/۶۲
جو	۲۴۰۱۰	۳۱۵	۱۰/۲۸	۶/۷۱	۱/۳۱
برنج	۱۴۸۳	۷۰	۰/۶۴	۱/۴۹	۴/۷۲
ذرت دانه ای	۲۴۹۱	۰	۱/۰۷	۰	۰
حبوبات	۳۲۹۴	۲۰	۱/۴۱	۰/۴۳	۰/۶۱
نخود	۱۳۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
لوبیا	۳۱۶۴	۲۰	۱/۳۶	۰/۴۳	۰/۶۳
نباتات صنعتی	۱۴۷۹۷	۵۹	۶/۳۴	۱/۲۶	۰/۴۰
پنبه	۵۱۰۰	۰	۲/۱۸	۰	۰
چغندر قند	۳۸۳۰	۰	۱/۶۴	۰	۰
سویا	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۵۸۵۸	۵۰	۲/۵۱	۱/۰۶	۰/۸۵
آفتابگردان	۹	۹	۰	۰/۱۹	۱۰۰
کنجد	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۲۷۷۶۶	۸۵	۱۱/۸۹	۱/۸۱	۰/۳۱
سیب زمینی	۲۶۹۵۶	۰	۱۱/۱۲	۰	۰
کوجه فرنگی	۱۶۷۱/۵	۲۵	۰/۷۲	۰/۵۳	۱/۵۰
پیاز	۱۳۸	۶۰	۰/۰۶	۱/۲۸	۴۳/۴۸
محصولات جالیزی	۷۶۹	۳۵	۰/۳۳	۰/۷۵	۴/۵۵
خیار	۲۸۲	۳۵	۰/۱۲	۰/۷۵	۱۲/۴۱
خریزه	۱۸۰	۰	۰/۰۸	۰	۰
هندوانه	۳۰۷	۰	۰/۱۳	۰	۰
نباتات علوفه ای	۳۹۵۹۷	۳۳۳۰	۱۶/۹۶	۷۰/۹۱	۸/۴۱
ذرت علوفه ای	۳۴۰	۰	۰/۱۵	۰	۰
یونجه	۳۰۰۰۰	۳۳۰۰	۱۲/۸۵	۷۰/۲۷	۱۱
اسپرس	۹۲۵۷	۳۰	۳/۹۶	۰/۶۴	۰/۳۲
سایر محصولات	۴۵۳۲	۰	۱/۹۴	۰	۰
چغندر بذر ریشهای	۲۴۱	۰	۰/۱۰	۰	۰
چغندر بذری	۷۲۳	۰	۰/۳۱	۰	۰
ذرت بذری	۳۴۱۸	۰	۱/۴۶	۰	۰
سورگوم بذری	۱۵۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
سایر	۳۳۶۳۹	۲۸۲	۱۴/۴۱	۶/۰۱	۰/۸۴

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۳۲-۱) : مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

سهم نسبی شهرستان در استان	الگوی کشت (درصد)		مساحت (هکتار)		نام محصول
	شهرستان	استان	شهرستان	استان	
۶/۴۴	۱۰۰	۱۰۰	۲۶۹۵۴	۴۱۸۴۸۳	اراضی زیر کشت
۵/۹۰	۷۲/۳۵	۷۸/۹۹	۱۹۵۰۰	۳۳۰۵۶۲	غلات
۶/۰۸	۵۹/۳۶	۶۲/۹۳	۱۶۰۰۰	۲۶۳۳۳۲	گندم
۵/۲۱	۱۲/۹۹	۱۶/۰۷	۳۵۰۰	۶۷۲۳۰	جو
۴/۱۲	۷/۹۸	۱۲/۴۸	۲۱۵۰	۵۲۲۱۹	حبوبات
۳/۱۸	۵/۵۷	۱۱/۲۷	۱۵۰۰	۴۷۱۷۷	عدس
۱۲/۸۹	۲/۴۱	۱/۲۰	۶۵۰	۵۰۴۲	نخود
۰	۰	۰/۱۸	۰	۷۶۶	نباتات صنعتی
۰	۰	۰/۱۱	۰	۴۸۰	آفتابگردان
۰	۰	۰/۰۷	۰	۲۸۶	کلزا
۲۴/۲۶	۸/۵۳	۲/۲۷	۲۳۰۰	۹۴۸۰	نباتات علوفه ای
۲۴/۲۶	۸/۵۳	۲/۲۷	۲۳۰۰	۹۴۸۰	یونجه
۰	۰	۱/۸۸	۰	۷۸۸۰	سایر محصولات
۰	۰	۱/۴۲	۰	۵۹۶۰	سیاهدانه
۰	۰	۰/۴۶	۰	۱۹۲۰	گاو دانه
۱۷/۰۹	۱۱/۱	۴/۲۰	۳۰۰۴	۱۷۵۷۶	سایر
۱۱/۲۶	-	-	۴۰۰۰	۳۵۵۲۳	اراضی آیش
۶/۸۲	-	-	۳۰۹۵۴	۴۵۴۰۰۶	کل اراضی

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۳۳-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات باغی	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		
	استان	شهرستان	نسبت شهرستان در استان	استان	شهرستان
کل	۳۱۶۳۷	۵۸۲۶	۱۸/۴۲	۱۰۰	۱۰۰
میوه های دانه دار	۱۱۴۶۶	۱۷۸۵	۱۵/۵۷	۳۶/۲۴	۳۰/۶۴
سیب	۱۰۳۱۱	۱۳۵۰	۱۳/۰۹	۳۲/۵۹	۲۳/۱۷
کلابی	۹۷۹	۴۱۸	۴۲/۷۰	۳/۰۹	۷/۱۷
به	۱۷۷	۱۷	۹/۶۳	۰/۵۶	۰/۲۹
میوه های هسته دار	۹۵۴۳	۱۱۵۳	۱۲/۰۸	۳۰/۱۶	۱۹/۷۹
آلبالو	۱۰۸۷	۲۸۷	۲۶/۴۲	۳/۴۳	۴/۹۳
گیلاس	۱۳۶۷	۲۳۹	۱۷/۴۹	۴/۳۲	۴/۱۰
گوجه	۲۱۱	۷۷	۳۶/۵۷	۰/۶۷	۱/۳۲
آلو	۳۰۱	۷۶	۲۵/۲۹	۰/۹۵	۱/۳۰
هلو	۳۵۰۵	۵۵	۱/۵۷	۱۱/۰۸	۰/۹۴
شفتالو	۴۹	۸	۱۶/۳۳	۰/۱۵	۰/۱۴
زردآلو	۱۴۴۶	۳۷۹	۲۶	۴/۵۷	۶/۴۵
قیسی	۱۷۰	۱۶	۹/۴۲	۰/۵۴	۰/۲۷
شلیل	۱۳۹۰	۱۲	۰/۸۶	۴/۳۹	۰/۲۱
آلو قطره طلا	۲۰	۷	۳۵	۰/۰۶	۰/۲
میوه های دانه ریز	۲۱۹۷	۲۸	۱/۲۷	۶/۹۴	۰/۴۸
انگور آبی	۲۱۰۱	۰	۰	۶/۹۴	۰
توت فرنگی	۱	۰	۰	۰	۰
انواع توت درختی	۹۵	۲۸	۲۹/۳۸	۰/۳۰	۰/۴۸
میوه های خشک	۴۶۲۷	۱۸۷۸	۴۰/۵۹	۱۴/۶۲	۳۲/۲۳
پسته	۱۴	۶	۴۲/۸۶	۰/۰۴	۰/۱۰
بادام آبی	۹۸	۰	۰	۰/۳۱	۰
گردو	۴۱۱۶	۱۸۶۵	۴۵/۳۱	۱۳/۰۱	۳۲/۰۱
فندق	۳۹۲	۰	۰	۱/۲۴	۰
سجده	۷	۷	۱۰۰	۰/۰۲	۰/۱۲
میوه های سردسیری	۱۵	۱۵	۱۰۰	۰/۰۵	۰/۲۶
زالزالک	۱۵	۱۵	۱۰۰	۰/۰۵	۰/۲۶
ذغال اخته	۰	۰	۰	۰	۰
میوه های نیمه گرمسیری	۹۴۰	۶۷	۷/۱۳	۲/۹۷	۱/۱۵
زیتون	۸۲۷	۰	۰	۲/۶۱	۰
انار	۶۰	۲۴	۴۰/۲۰	۰/۱۹	۰/۴۱
انجیر	۵۳	۴۳	۸۱/۱۳	۰/۱۷	۰/۷۴
سایر	۲۸۵۰	۹۰۰	۳۱/۵۸	۹/۰۱	۱۵/۴۵
سایر	۱	۰	۰	۰	۰
نوتستان برای نوغان	۱	۰	۰	۰	۰
درختان و درختچه های غیرشمر	۲۸۴۸	۹۰۰	۳۱۲/۶۰	۹	۱۵/۴۵

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۳۴-۱) : مقایسه الگوی کشت باغات دیم در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

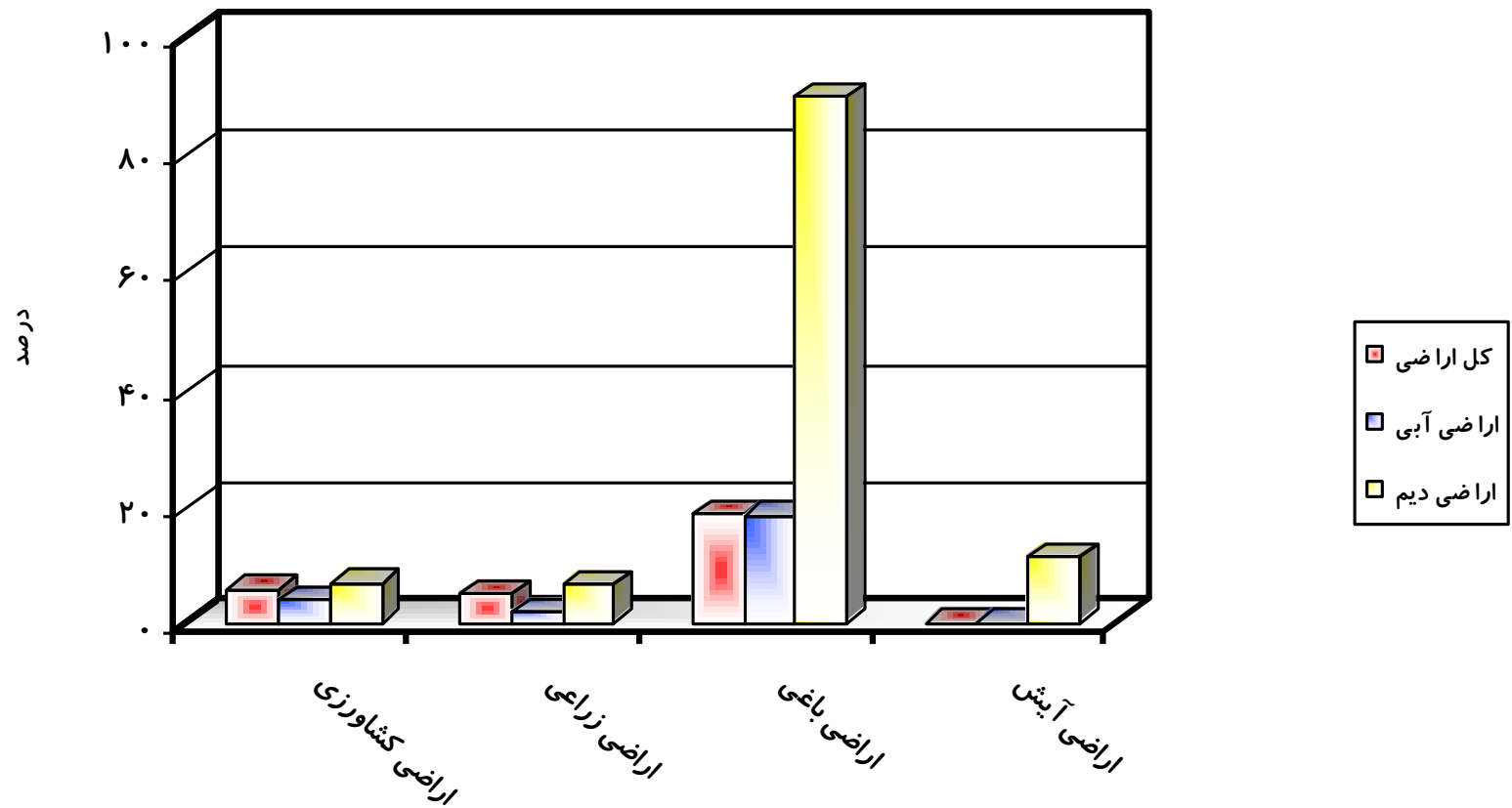
الگوی کشت (درصد)			مساحت (هکتار)			محصولات باغی
نسبت شهرستان در استان	شهرستان	استان	نسبت شهرستان در استان	شهرستان	استان	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۹/۸۰	۸۸	۹۸	کل
۹۶/۵۲	۷۳/۸۶	۷۶/۵۳	۸۶/۶۷	۶۵	۷۵	میوه های دانه ریز
۹۲/۵۲	۷۳/۸۶	۷۶/۵۳	۸۶/۶۷	۶۵	۷۵	انگور دیم
۱۱۱/۳۶	۲۶/۱۴	۲۳/۴۷	۱۰۰	۲۳	۲۳	میوه های خشک
۱۱۱/۳۶	۲۶/۱۴	۲۳/۴۷	۱۰۰	۲۳	۲۳	بادام دیم

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

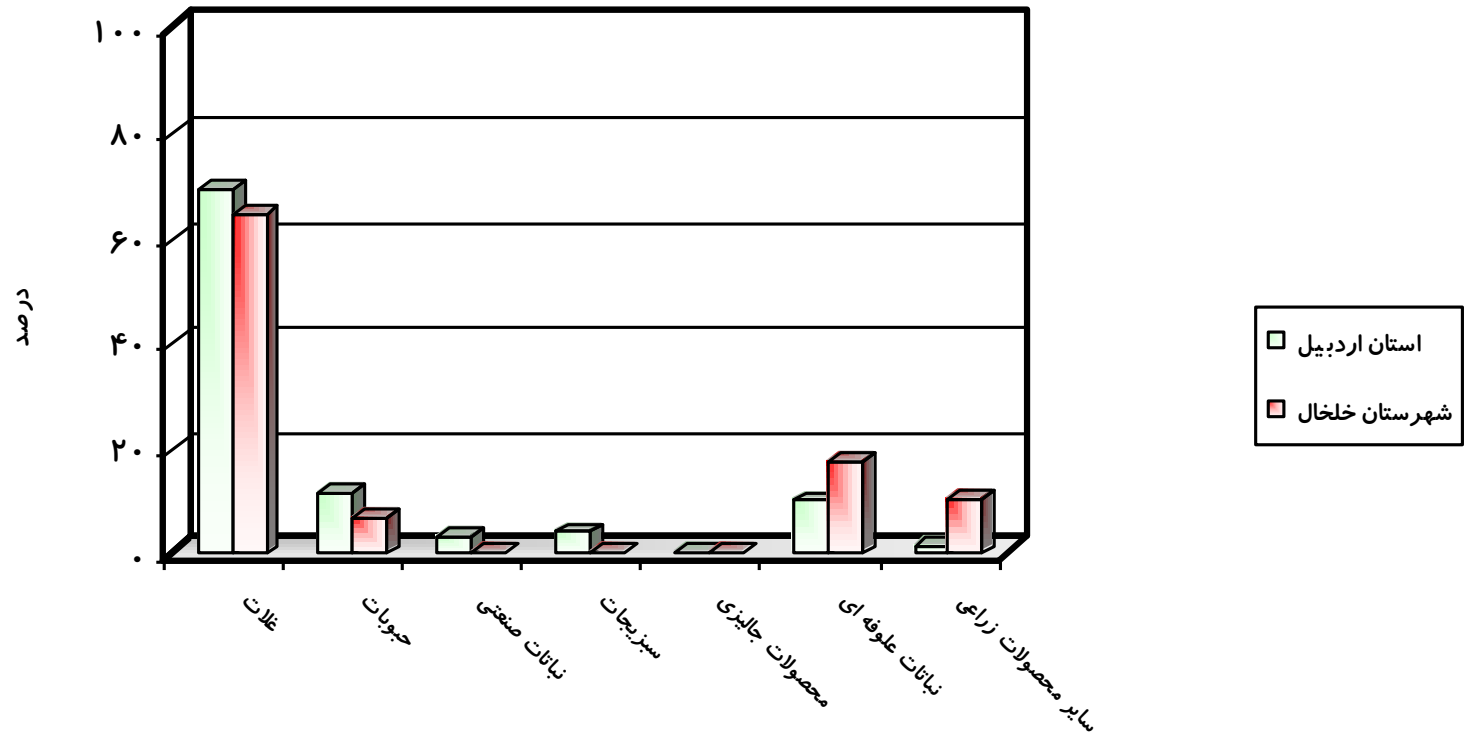
۲. برآورد مشاور

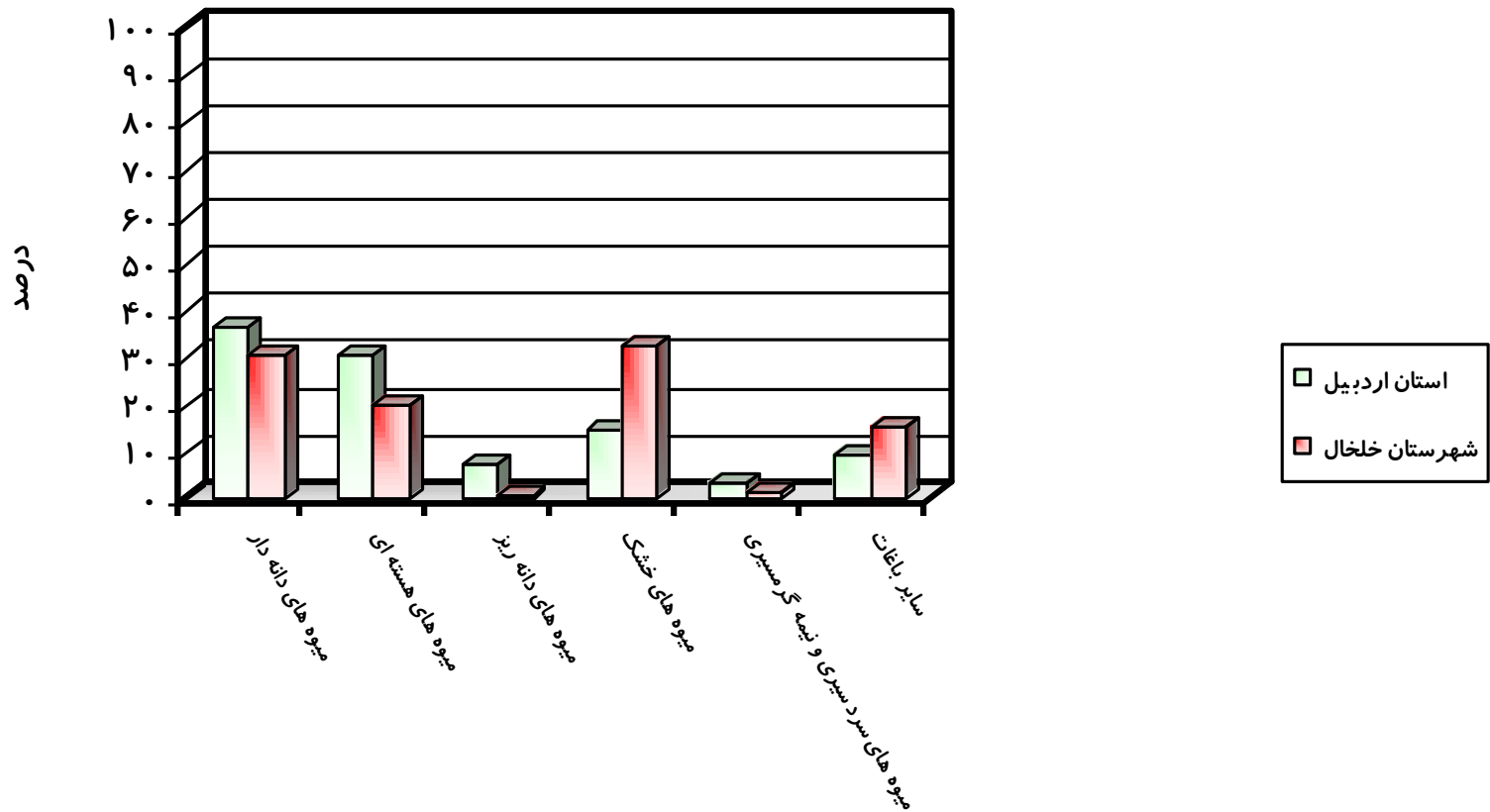
نمودار شماره (۱-۱۹): جایگاه نسبی شهرستان خلخال در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۲۰-۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۲۱-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان خلخال و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

۵-۳-۱: شهرستان کوثر

- مهمترین ویژگی های توزیع اراضی کشاورزی و الگوی کشت زراعت و باغداری در شهرستان کوثر در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با موارد متناظرشان در استان به شرح زیر است:
- مساحت کل اراضی کشاورزی (قابل کشت) شهرستان، ۴۱/۳ هزار هکتار بوده و ۵/۷ درصد مساحت این اراضی در استان است.
  - از کل مساحت اراضی کشاورزی شهرستان ۳۳/۳ هزار هکتار (۸۰/۶ درصد) به کشت محصولات زراعی و ۲/۵ هزار هکتار (۶/۱ درصد) به باغات اختصاص داده شده است که به ترتیب ۵/۱ درصد و ۷/۹ درصد مساحت اراضی زراعی و باغی استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی زراعی و باغی از اراضی کشاورزی این شهرستان به ترتیب کمتر و بیشتر از آن در استان (به ترتیب ۹۰/۶ درصد و ۴/۴ درصد) است.
  - از کل مساحت اراضی زراعی شهرستان ۸/۹ هزار هکتار (۲۶/۶ درصد) تحت کشت آبی و ۲۴/۴ هزار هکتار (۷۳/۴ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد که به ترتیب ۳/۸ درصد اراضی زراعی آبی و ۵/۸ درصد اراضی زراعی دیم استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی زراعت آبی در این شهرستان کمتر از آن در استان (۳۵/۸ درصد) و سهم نسبی دیمکاری در زراعت این شهرستان بیشتر از آن در استان (۶۴/۲ درصد) است.
  - در این شهرستان، اندازه ضریب مکانی اراضی کشاورزی ۰/۷۹، اراضی زراعی ۰/۸۹، اراضی زراعی آبی ۰/۷۴، اراضی زراعی دیم ۱/۱۴ و اراضی باغی ۱/۳۷ است که نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی زراعی دیم و باغات و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی آبی در این شهرستان در قیاس با متوسط آن در استان است.
  - در این شهرستان، اندازه ضریب توزیع اراضی کشاورزی ۰/۷۹، اراضی زراعی ۰/۷۱، اراضی زراعی آبی ۰/۵۲، اراضی زراعی دیم ۰/۸۱ و اراضی باغی ۱/۰۸ است که در قیاس با متوسط متناظر آنها در استان نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی باغات و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی آبی و دیم در این شهرستان است.
  - مهمترین ویژگیهای الگوی کشت زراعی (آبی و دیم) شهرستان کوثر در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ همانند آنها و ناهمانندیهای آن با همین الگوی کشت در استان عبارت است از:

• الگوی کشت اراضی آبی

درسال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۸۸۶۵ هکتاری اراضی زراعی آبی در این شهرستان، ۵۴۰۲ هکتار (۶۰/۹ درصد) به کشت غلات، ۱۳ هکتار (۰/۲ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۱۰۰ هکتار (۱/۱ درصد) به کشت محصولات جالیزی، ۲۵۰ هکتار (۲/۸ درصد) به کشت سبزیجات، ۳۱۰۰ هکتار (۳۵ درصد) به کشت علوفه اختصاص داده شده است.

- غلات، و علوفه مهمترین گروه محصولات زراعت آبی این شهرستان هستند.
- اهمیت نسبی غلات، محصولات جالیزی و علوفه درالگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن درالگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای نباتات صنعتی و سبزیجات کمتر از آن دراستان است.

همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی این شهرستان، ۴۱۷۰ هکتار (۴۷ درصد) به کشت گندم، ۱۶۰۰ هکتار (۱۸/۱ درصد) به کشت یونجه، ۱۵۰۰ هکتار (۱۶/۹ درصد) به کشت اسپرس، ۱۲۳۲ هکتار (۱۳/۹ درصد) به کشت جو و ۲۵۰ هکتار (۲/۸ درصد) به کشت گوجه فرنگی اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که بیشترین سطح از اراضی زراعت آبی شهرستان برای تولید آنها زیرکشت رفته است. پس از این محصولات، بیشترین سهم نسبی اراضی زراعی آبی شهرستان به ترتیب به کشت خیار ۱/۱ درصد، و کزلا ۰/۲ درصد اختصاص داده شده است.

می توان نشان داد، که اهمیت نسبی کشت گندم، جو، خیار، و گوجه فرنگی، یونجه و اسپرس درالگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی کمتر از آن است.

• الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد بررسی، از کل ۲۴۴۲۵ هکتار اراضی زیرکشت دیم محصولات زراعی در این شهرستان، ۱۷۷۷۰ هکتار (۷۲/۸ درصد) به کشت غلات، ۲۵۰۰ هکتار (۱۰/۲ درصد) به کشت حبوبات، ۳۰۰۰ هکتار (۱۲/۳ درصد) به کشت علوفه و ۱۱۵۵ هکتار (۴/۷ درصد) به کشت سایر محصولات اختصاص داده شده است.

اهمیت نسبی گروه محصولات زراعی علوفه درالگوی کشت زراعت دیم این شهرستان بیشتر از آن در این الگوی کشت دراستان و برای بقیه گروه محصولات زراعی در این شهرستان کمتر از آن در استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم این شهرستان، ۱۴۱۰۰ هکتار (۵۷/۷ درصد) به کشت گندم، ۳۶۷۰ هکتار (۱۵ درصد) به کشت جو، ۳۰۰۰ هکتار (۱۲/۳ درصد) به کشت یونجه، ۱۴۰۰ هکتار (۵/۷ درصد) به کشت عدس و ۱۱۰۰ هکتار (۴/۵ درصد) به کشت نخود اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت دیم شهرستان هستند.

دریک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد، درالگوی کشت زراعت دیم این شهرستان اهمیت نسبی کشت، نخود و یونجه بیشتر و سایر محصولات (کشت شده در این شهرستان) کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت باغات

مهمترین ویژگیهای الگوی کشت باغات شهرستان کوثر در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با ویژگیهای متناظر آن در استان اردبیل به شرح زیر است. لیکن قبل از آن متذکر می شود که علاوه بر باغات آبی حدود ۱۰ هکتار باغات دیم (نهال) نیز در این شهرستان وجود دارد. در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۲۴۸۸ هکتاری اراضی باغات آبی این شهرستان، حدود ۱۱۷۹ هکتار (۴۷/۴ درصد) زیر کشت میوه های دانه دار، ۷۲۰ هکتار (۲۸/۹ درصد) زیر کشت میوه های هسته دار، ۱۱۰ هکتار (۴/۴ درصد) زیر کشت میوه های دانه ریز، ۲۹۴ هکتار (۱۱/۸ درصد) زیر کشت میوه های خشک و ۱۸۵ هکتار (۷/۴ درصد) زیر کشت باغات غیرثمر است.

میوه های دانه دار، میوه های هسته دار و میوه های خشک مهمترین گروه میوه های کشت شده در باغات این شهرستان هستند.

اهمیت نسبی میوه های دانه دار در الگوی کشت باغات آبی این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در الگوی کشت باغات استان است. اهمیت نسبی سایر میوه ها در الگوی کشت باغات آبی شهرستان کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهد، از کل اراضی باغات شهرستان حدوداً ۱۰۰۱ هکتار (۲/۴۰ درصد) به کشت سیب، ۴۴۵ هکتار (۹/۱۷ درصد) به کشت زردآلو، ۲۸۵ هکتار (۵/۱۱ درصد) به کشت گردو و ۱۴۱ هکتار (۷/۵ درصد) به کشت گیلاس اختصاص یافته است. این میوه ها مهمترین محصولات باغی هستند که بیشترین سطح باغات آبی شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. همچنین می توان نشان داد، اهمیت نسبی کشت سیب، گلابی، به، آلبالو، گیلاس، زردآلو و بادام در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات باغی کمتر از آن است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد بالا در جداول شماره (۳۵-۱) تا (۳۸-۱) و نمودارهای شماره (۲۲-۱) تا (۲۴-۱) آورده شده است.

جدول (۳۵-۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان کوثر با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

ضریب تمرکز		سهم نسبی شهرستان در استان	سهم نسبی (درصد)		مساحت (هکتار)		شرح
ضریب مکانی	ضریب توزیع		شهرستان	استان	شهرستان	استان	
۰/۷۹	۰/۷۹	۵/۷۴	۱۰۰	۱۰۰	۴۱۲۸۸	۷۱۹۲۳۲/۹	اراضی کشاورزی
۰/۷۵	۰/۵۹	۴/۲۸	۲۷/۵۰	۳۶/۸۶	۱۱۳۵۳	۹۲۶۵۱۲۸	- آبی
۱/۱۸	۰/۹۱	۶/۵۹	۷۲/۵۰	۶۳/۱۴	۲۹۹۳۵	۴۵۴۱۰۴	- دیم
۰/۸۹	۰/۷۱	۵/۱۱	۸۰/۶۳	۹۰/۶۵	۳۳۲۹۰	۶۵۱۹۷۴/۹	اراضی زراعی
۰/۷۴	۰/۵۲	۳/۸۰	۲۱/۴۷	۳۲/۴۶	۸۸۶۵	۲۳۳۴۹۱/۹	- آبی
۱/۱۴	۰/۸۱	۵/۸۴	۵۹/۱۶	۵۸/۱۸	۲۴۴۲۵	۴۱۸۴۸۳	- دیم
۱/۳۷	۱/۰۸	۷/۸۷	۶/۰۵	۴/۴۱	۲۴۹۸	۳۱۷۳۵	اراضی باغی
۱/۰۱	۱/۰۹	۷/۸۶	۶/۰۳	۴/۴۰	۲۴۸۸	۳۱۶۳۷	- آبی
۱/۲۹	۱/۴۱	۱۰/۲۰	۰/۰۲	۰/۰۱	۱۰	۹۸	- دیم
۲/۷۰	۲/۱۴	۱۵/۴۸	۱۳/۳۲	۴/۹۴	۵۵۰۰	۳۵۵۲۳	اراضی آبی (دیم)

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۳۶-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
کل	۲۳۳۴۹۲	۸۸۶۵	۱۰۰	۱۰۰	۳/۸۰
غلات	۱۰۹۰۹۸	۵۴۰۲	۴۶/۷۲	۶۰/۹۴	۴/۹۵
گندم	۸۱۱۱۴	۴۱۷۰	۳۴/۷۴	۴۷/۰۴	۵/۱۴
جو	۲۴۰۱۰	۱۲۳۲	۱۰/۲۸	۱۳/۹۰	۵/۱۳
برنج	۱۴۸۳	۰	۰/۶۴	۰	۰
ذرت دانه ای	۲۴۹۱	۰	۱/۰۷	۰	۰
حبوبات	۳۲۹۴	۰	۱/۴۱	۰	۰
نخود	۱۳۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
لوبیا	۳۱۶۴	۰	۱/۳۶	۰	۰
نباتات صنعتی	۱۴۷۹۷	۱۳	۶/۳۴	۰/۱۵	۰/۰۹
پنبه	۵۱۰۰	۰	۲/۱۸	۰	۰
چغندر قند	۳۸۳۰	۰	۱/۶۴	۰	۰
سویا	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۵۸۵۸	۱۳	۲/۵۱	۰/۱۵	۰/۲۲
آفتابگردان	۹	۰	۰	۰	۰
کنجد	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۲۷۷۶۶	۲۵۰	۱۱/۸۹	۲/۸۲	۰/۹۰
سیب زمینی	۲۶۹۵۶	۰	۱۱/۱۲	۰	۰
کوجه فرنگی	۱۶۷۱/۵	۲۵۰	۰/۷۲	۲/۸۲	۱۴/۹۶
پیاز	۱۳۸	۰	۰/۰۶	۰	۰
محصولات جالیزی	۷۶۹	۱۰۰	۰/۳۳	۱/۱۳	۱۳
خیار	۲۸۲	۱۰۰	۰/۱۲	۱/۱۳	۳۵/۴۶
خریزه	۱۸۰	۰	۰/۰۸	۰	۰
هندوانه	۳۰۷	۰	۰/۱۳	۰	۰
نباتات علوفه ای	۳۹۵۹۷	۳۱۰۰	۱۶/۹۶	۳۴/۹۷	۷/۸۳
ذرت علوفه ای	۳۴۰	۰	۰/۱۵	۰	۰
یونجه	۳۰۰۰۰	۱۶۰۰	۱۲/۸۵	۱۸/۰۵	۵/۳۳
اسپرس	۹۲۵۷	۱۵۰۰	۳/۹۶	۱۶/۹۲	۱۶/۲۰
سایر محصولات	۴۵۳۲	۰	۱/۹۴	۰	۰
چغندر بذر ریشهای	۲۴۱	۰	۰/۱۰	۰	۰
چغندر بذری	۷۲۳	۰	۰/۳۱	۰	۰
ذرت بذری	۳۴۱۸	۰	۱/۴۶	۰	۰
سورگوم بذری	۱۵۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
سایر	۳۳۶۳۹	۰	۱۴/۴۱	۰	۰

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۳۷-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
اراضی زیر کشت	۴۱۸۴۸۳	۲۴۴۲۵	۱۰۰	۱۰۰	۵/۸۴
غلات	۳۳۰۵۶۲	۱۷۷۷۰	۷۸/۹۹	۷۲/۷۵	۵/۳۸
گندم	۲۶۳۳۳۲	۱۴۱۰۰	۶۲/۹۳	۵۷/۷۳	۵/۳۵
جو	۶۷۲۳۰	۳۶۷۰	۱۶/۰۷	۱۵/۰۳	۵/۴۶
حبوبات	۵۲۲۱۹	۲۵۰۰	۱۲/۴۸	۱۰/۲۴	۴/۷۹
عدس	۴۷۱۷۷	۱۴۰۰	۱۱/۲۷	۵/۷۳	۲/۹۷
نخود	۵۰۴۲	۱۱۰۰	۱/۲۰	۴/۵۰	۲۱/۸۲
نباتات صنعتی	۷۶۶	۰	۰/۱۸	۰	۰
آفتابگردان	۴۸۰	۰	۰/۱۱	۰	۰
کلزا	۲۸۶	۰	۰/۰۷	۰	۰
نباتات علوفه ای	۹۴۸۰	۳۰۰۰	۲/۲۷	۱۲/۲۸	۳۱/۶۵
یونجه	۹۴۸۰	۳۰۰۰	۲/۲۷	۱۲/۲۸	۳۱/۶۵
سایر محصولات	۷۸۸۰	۰	۱/۸۸	۰	۰
سیاهدانه	۵۹۶۰	۰	۱/۴۲	۰	۰
گاو دانه	۱۹۲۰	۰	۰/۴۶	۰	۰
سایر	۱۷۵۷۶	۱۱۵۵	۴/۲۰	۴/۷۳	۶/۵۷
اراضی آبی	۳۵۵۲۳	۵۵۰۰	-	-	۱۵/۴۸
کل اراضی	۴۵۴۰۰۶	۲۹۹۲۵	-	-	۶/۵۹

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

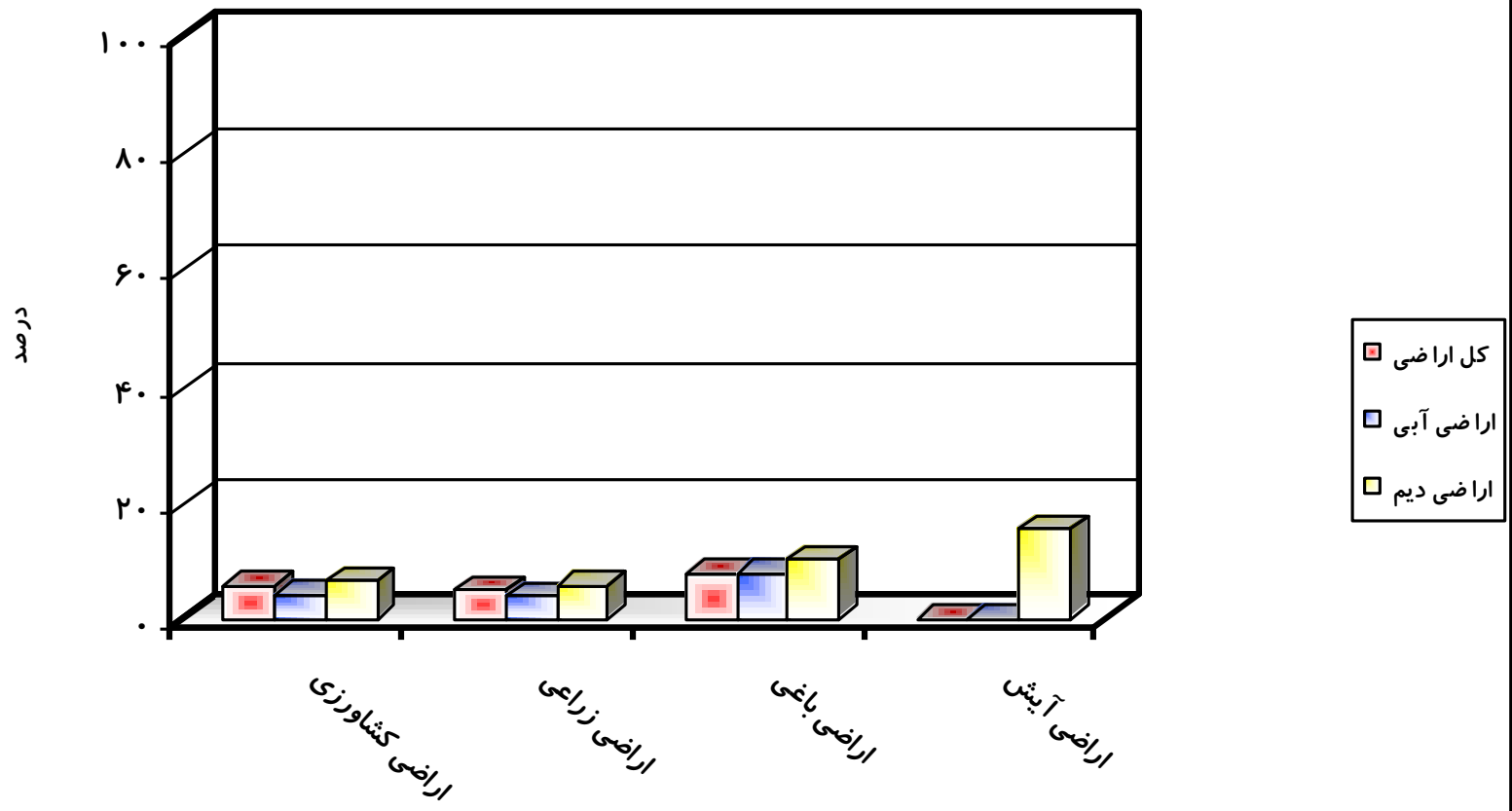
جدول (۳۸-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات باغی	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		
	استان	شهرستان	نسبت شهرستان در استان	استان	شهرستان
کل	۳۱۶۳۷	۲۴۸۸	۷/۸۶	۱۰۰	۱۰۰
میوه های دانه دار	۱۱۴۶۶	۱۱۷۹	۱۰/۲۸	۳۶/۲۴	۴۷/۳۹
سیب	۱۰۳۱۱	۱۰۰۱	۹/۷۱	۳۲/۵۹	۴۰/۲۳
کلابی	۹۷۹	۹۵	۹/۷۰	۳/۰۹	۳/۸۲
به	۱۷۷	۸۳	۴۷/۰۳	۰/۵۶	۳/۳۴
میوه های هسته دار	۹۵۴۳	۹۱۰	۷/۵۴	۳۰/۱۶	۲۸/۹۴
آلبالو	۱۰۸۷	۱۰۶	۹/۷۶	۳/۴۳	۴/۲۶
گیلاس	۱۳۶۷	۱۴۱	۱۰/۳۲	۴/۳۲	۵/۶۷
گوجه	۲۱۱	۳	۱/۴۲	۰/۶۷	۰/۱۲
آلو	۳۰۱	۲	۰/۶۷	۰/۹۵	۰/۰۸
هلو	۳۵۰۵	۲۱۴	۰/۶۰	۱۱/۰۸	۰/۸۴
شفتالو	۴۹	۰	۰	۰/۱۵	۰
زردآلو	۱۴۴۶	۴۴۵	۳۰/۷۷	۴/۵۷	۱۷/۸۹
قیسی	۱۷۰	۰	۰	۰/۵۴	۰
شلیل	۱۳۹۰	۲	۰/۱۴	۴/۳۹	۰/۰۸
آلو قطره طلا	۲۰	۰	۰	۰/۰۶	۰
میوه های دانه ریز	۲۱۹۷	۱۱۰	۵/۰۱	۶/۹۴	۴/۴۲
انگور آبی	۲۱۰۱	۱۱۰	۵/۲۴	۶/۹۴	۴/۴۲
توت فرنگی	۱	۰	۰	۰	۰
انواع توت درختی	۹۵	۰	۰	۰/۳۰	۰
میوه های خشک	۴۶۲۷	۲۹۴	۶/۳۵	۱۴/۶۲	۱۱/۸۲
پسته	۱۴	۰	۰	۰/۰۴	۰
بادام آبی	۹۸	۹	۹/۲۳	۳/۳۱	۰/۳۶
گردو	۴۱۱۶	۲۸۵	۶/۹۲	۱۳/۰۱	۱۱/۴۵
فندق	۳۹۲	۰	۰	۱/۲۴	۰
سنجد	۷	۰	۰	۰/۰۲	۰
میوه های سردسیری	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰
زالزالک	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰
ذغال اخته	۰	۰	۰	۰	۰
میوه های نیمه گرمسیری	۹۴۰	۰	۰	۲/۹۷	۰
زیتون	۸۲۷	۰	۰	۲/۶۱	۰
انار	۶۰	۰	۰	۰/۱۹	۰
انجیر	۵۳	۰	۰	۰/۱۷	۰
سایر	۲۸۵۰	۱۸۵	۶/۴۹	۹/۰۱	۷/۴۴
سایر	۱	۰	۰	۰	۰
نوتستان برای نوغان	۱	۰	۰	۰	۰
درختان و درختچه های غیرشمر	۲۸۴۸	۱۸۵	۶/۵۰	۹	۷/۴۴

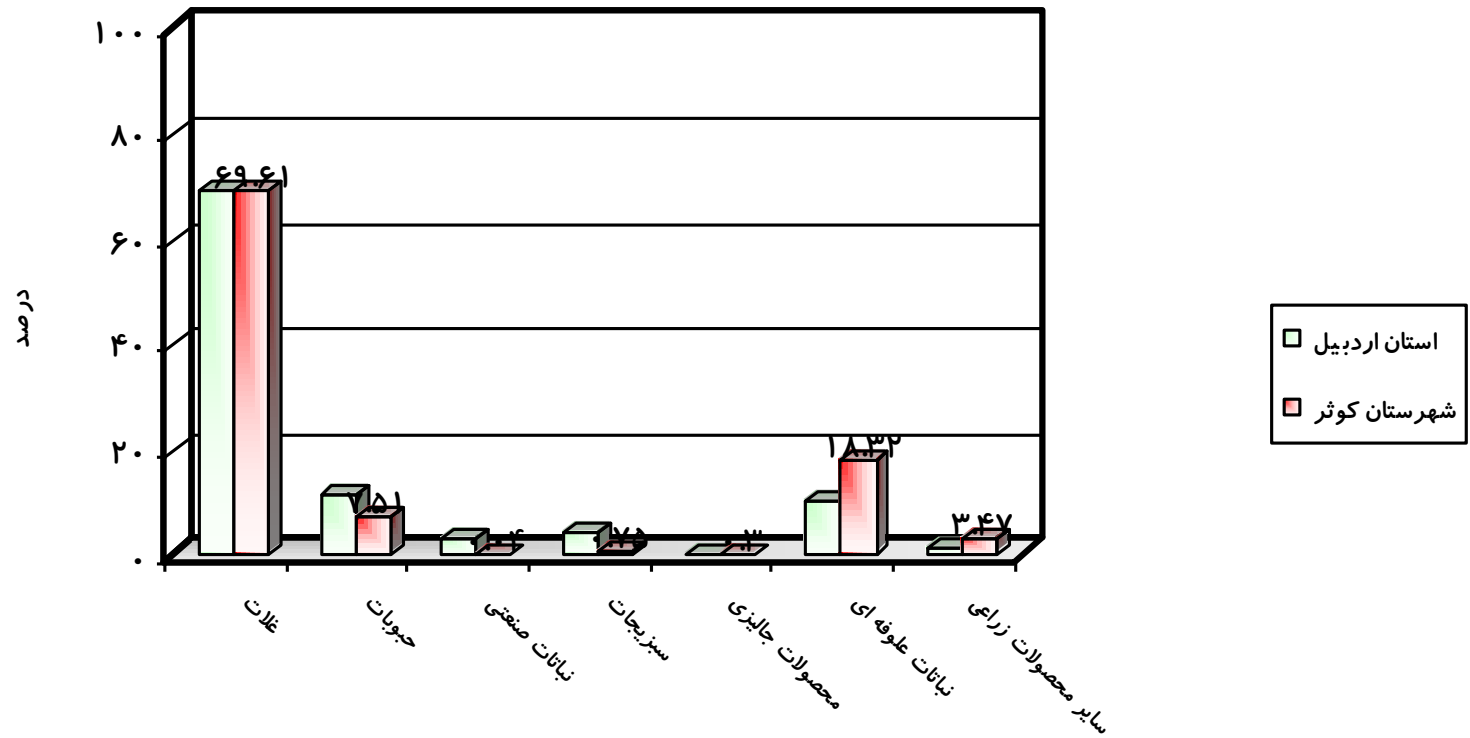
ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

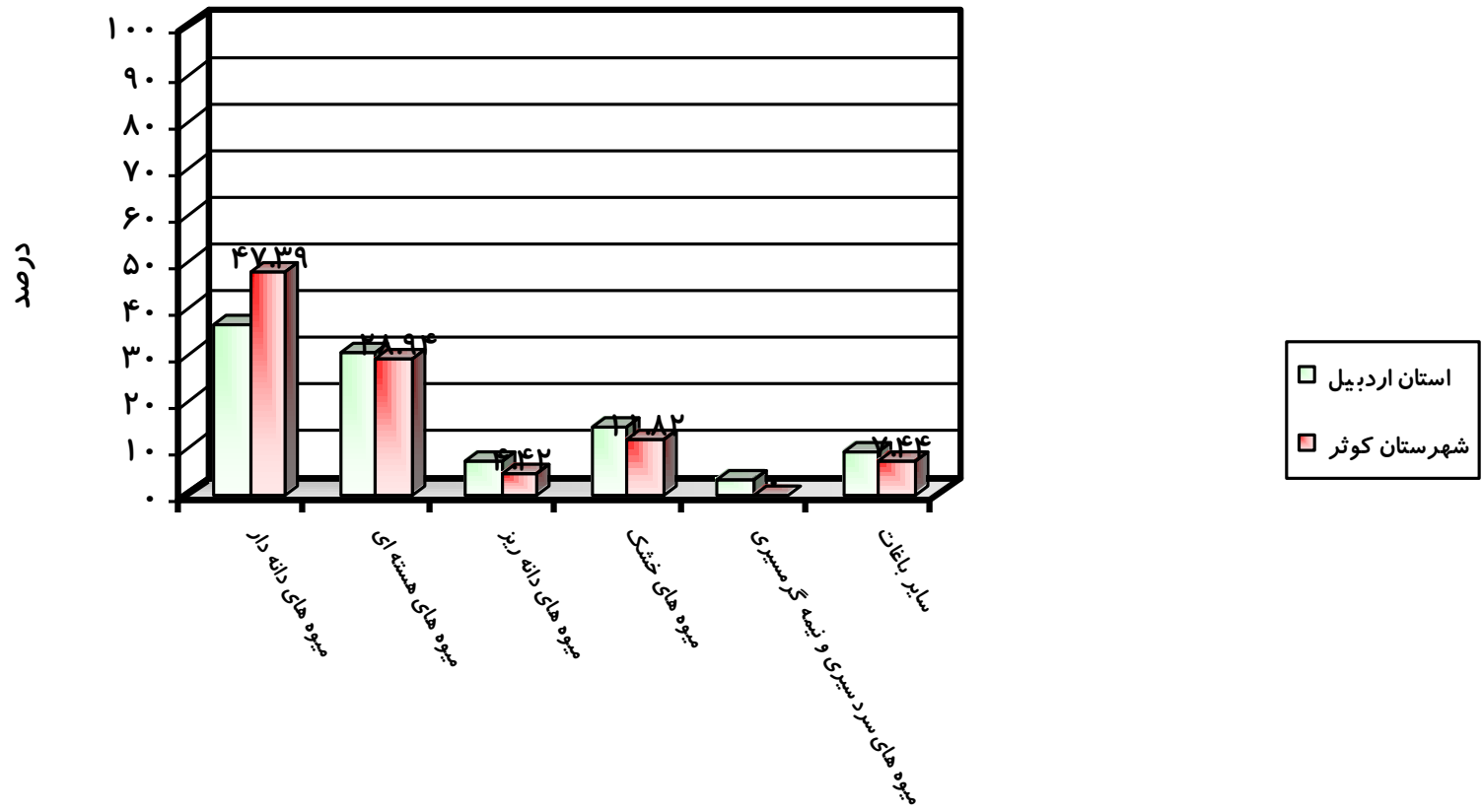
نمودار (۲۲-۱): جایگاه نسبی شهرستان کوثر در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۲۳ - ۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۲۴-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان کوثر و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

۶-۳-۱: شهرستان گرمی

مهمترین ویژگی های توزیع اراضی کشاورزی و الگوی کشت زراعت و باغداری در شهرستان گرمی در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با موارد متناظرشان در استان به شرح زیر است:

- مساحت کل اراضی کشاورزی (قابل کشت) شهرستان ۹۷/۶ هزار هکتار بوده و ۱۳/۶ درصد مساحت این اراضی در استان است.
- از کل مساحت اراضی کشاورزی شهرستان ۹۴/۷ هزار هکتار (۹۷ درصد) به کشت محصولات زراعی و ۱/۴ هزار هکتار (۱/۵ درصد) به باغات اختصاص داده شده است که به ترتیب ۱۴/۵ درصد و ۴/۵ درصد مساحت اراضی زراعی و باغی استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی زیر کشت زراعی و باغی از اراضی کشاورزی این شهرستان به ترتیب بیشتر و کمتر از آن در استان (به ترتیب ۹۰/۶ درصد و ۴/۴ درصد) است.
- از کل مساحت اراضی زراعی شهرستان ۱۱/۱ هزار هکتار (۱۱/۸ درصد) تحت کشت آبی و ۸۳/۵ هزار هکتار (۸۸/۲ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد که به ترتیب ۴/۸ درصد اراضی زراعی آبی و ۲۰/۰ درصد اراضی زراعی دیم استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی زراعت آبی در این شهرستان کمتر از آن در استان (۳۵/۸ درصد) و سهم نسبی دیمکاری در زراعت این شهرستان بیشتر از آن در استان (۶۴/۲ درصد) است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب مکانی اراضی کشاورزی ۱/۱۸، اراضی زراعی ۱/۰۷، اراضی زراعی آبی ۰/۳۳، اراضی زراعی دیم ۱/۳۷ و اراضی باغی ۰/۳۳ است که نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی کشاورزی، اراضی زراعی، اراضی زراعی دیم و کمتر بودن تمرکز نسبی، اراضی زراعی آبی و اراضی باغات در این شهرستان در قیاس با متوسط آن در استان است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب توزیع اراضی کشاورزی ۱/۱۸، اراضی زراعی ۱/۲۶، اراضی زراعی آبی ۰/۴۱، اراضی زراعی دیم ۱/۷۳ و اراضی باغی ۰/۳۹ است که در قیاس با متوسط متناظر آنها در استان نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی دیم و کمتر بودن نسبی اراضی زراعی آبی و اراضی باغات در این شهرستان است.

- مهمترین ویژگیهای الگوی کشت زراعی (آبی و دیم) شهرستان گرمی در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ و همانند آنها و ناهمانندیهای آن با همین الگوی کشت در استان عبارت است از:

• الگوی کشت اراضی آبی

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۱۱۱۳۹ هکتاری اراضی زراعی آبی در این شهرستان ۴۸۳۰ هکتار (۴۳/۴ درصد) به کشت غلات، ۳۵۰ هکتار (۳/۱ درصد) به کشت حبوبات، ۴۰۶ هکتار (۳/۶ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۹۰ هکتار (۰/۸ درصد) به کشت محصولات جالیزی، ۶۳ هکتار (۰/۶ درصد) به کشت سبزیجات و ۵۴۰۰ هکتار (۴۸/۵ درصد) به کشت علوفه اختصاص داده شده است. به این ترتیب می توان نشان داد :

- علوفه و غلات مهمترین گروه محصولات زراعت آبی این شهرستان هستند .
  - اهمیت نسبی حبوبات ، محصولات جالیزی و علوفه در الگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن در الگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای غلات ، نباتات صنعتی و سبزیجات کمتر از آن در استان است.
- همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی این شهرستان ، ۵۲۰۰ هکتار (۴۶/۷ درصد) به کشت یونجه، ۲۰۰۰ هکتار (۱۸/۰ درصد) به کشت گندم، ۲۰۰۰ هکتار (۱۸/۰ درصد) به کشت جو، ۸۳۰ هکتار (۷/۵ درصد) به کشت برنج و ۳۵۰ هکتار (۳/۱ درصد) به کشت لوبیا اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که بیشترین سطح از اراضی زراعت آبی شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. پس از این محصولات، بیشترین سهم نسبی اراضی زراعی آبی شهرستان به ترتیب به کشت کلزا ۲/۳ درصد ، پنبه ۱/۴ درصد، هندوانه ۰/۷ درصد و گوجه فرنگی ۰/۴ درصد اختصاص داده شده است.
- می توان نشان داد، در الگوی زراعت آبی این شهرستان، سهم نسبی اراضی اختصاص داده شده به کشت جو، لوبیا، خربزه، هندوانه ، پیاز، یونجه و برنج بیشتر از سهم نسبی متناظر آنها در الگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای سایر محصولات زراعی کمتر از آن است.

• الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد بررسی، از کل ۸۳۵۲۹ هکتار اراضی زیرکشت دیم محصولات زراعی دراین شهرستان، ۶۸۰۰۰ هکتار (۸۱/۴ درصد) به کشت غلات، ۱۱۵۰۰ هکتار (۱۳/۸ درصد) به کشت حبوبات، ۴۰۰ هکتار (۰/۵ درصد) به کشت علوفه، ۱۲۹ هکتار (۰/۲ درصد) به کشت نباتات صنعتی و ۳۵۰۰ هکتار (۴/۲ درصد) به کشت سایر محصولات اختصاص داده شده است.

اهمیت نسبی گروه محصولات زراعی غلات و حبوبات درالگوی کشت زراعت دیم این شهرستان بیشتر از آن دراین الگوی کشت دراستان و برای نباتات علوفه ای و نباتات صنعتی دراین شهرستان کمتر از آن در استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم این شهرستان، ۵۸۰۰۰ هکتار (۶۹/۴ درصد) به کشت گندم، ۱۰۰۰۰ هکتار (۱۲/۰ درصد) به کشت جو، ۱۰۰۰۰ هکتار (۱۲/۰ درصد) به کشت عدس و ۳۵۰۰ هکتار (۴/۲ درصد) به کشت سیاهدانه اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات در الگوی کشت دیم شهرستان هستند.

دریک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد، درالگوی کشت زراعت دیم این شهرستان اهمیت نسبی کشت کلزا، گندم، نخود، عدس و سیاهدانه بیشتر و سایر محصولات (کشت شده دراین شهرستان) کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت باغات

مهمترین ویژگیهای الگوی کشت باغات شهرستان گرمی درسال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ درقیاس با ویژگیهای متناظر آن در استان اردبیل به شرح زیر است. لیکن قبل از آن متذکر می شود که کلیه باغات این شهرستان به صورت آبی است و اراضی باغی دیم دراین شهرستان وجود ندارد.

درسال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۱۴۲۲/۷ هکتاری اراضی باغات این شهرستان، حدود ۱۵۲/۵ هکتار (۱۰/۷ درصد) زیرکشت میوه های دانه دار، ۱۹۵/۳ هکتار (۱۳/۷ درصد) زیرکشت میوه های هسته دار، ۷/۰ هکتار (۰/۵ درصد) زیرکشت میوه های دانه ریز، ۶۹۲

هکتار(۴۸/۶ درصد) زیر کشت میوه های خشک، ۳۸/۷ هکتار(۲/۷ درصد) زیر کشت میوه های نیمه گرمسیری و ۳۳۷/۲ هکتار(۲۳/۷ درصد) زیر کشت سایر باغات است.

میوه های خشک، میوه های هسته دار و میوه های دانه دار مهمترین گروه میوه های کشت شده در باغات این شهرستان هستند.

اهمیت نسبی میوه های خشک در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در الگوی کشت باغات استان است. اهمیت نسبی سایر میوه ها در الگوی کشت باغات شهرستان کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهد، از کل اراضی باغات شهرستان، حدود ۶۸۵ هکتار(۴۸/۲ درصد) به کشت گردو، ۱۲۵ هکتار (۸/۷ درصد) به کشت سیب، ۴۱ هکتار(۲/۹ درصد) به کشت زردآلو و ۳۲/۷ هکتار(۲/۳ درصد) به کشت انار اختصاص یافته است. این میوه ها مهمترین محصولات باغی هستند که بیشترین سطح باغات شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. همچنین می توان نشان داد، اهمیت نسبی کشت آلو، آلو قطره طلا، بادام، گردو، انار و انجیر در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات باغی کمتر از آن است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد بالا درجداول شماره (۳۹-۱) تا (۴۲-۱) و نمودارهای شماره(۲۵-۱) تا (۲۷-۱) آورده شده است.

جدول (۳۹-۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان گرمی با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شرح	مساحت (هکتار)		سهم نسبی (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان	ضرایب تمرکز	
	استان	شهرستان	استان	شهرستان		ضریب مکانی	ضریب توزیع
اراضی کشاورزی	۷۱۹۳۲۰/۷۵	۹۷۵۹۰/۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۳/۵۷	۱/۱۸	۱/۱۸
- آبی	۲۶۵۱۲۸/۹	۱۲۵۶۱/۷	۳۶/۸۶	۱۲/۸۷	۴/۷۴	۰/۴۱	۰/۳۵
- دیم	۴۵۴۱۹۱/۸۵	۸۵۰۲۹	۶۳/۱۴	۸۷/۱۳	۱۸/۷۲	۱/۶۲	۱/۳۸
اراضی زراعی	۶۵۱۹۷۴/۹	۹۴۶۶۸	۹۰/۶۴	۹۷/۰۱	۱۴/۵۲	۱/۲۶	۱/۰۷
- آبی	۲۳۳۴۹۱/۹	۱۱۱۳۹	۳۲/۴۶	۱۱/۴۱	۴/۷۷	۰/۴۱	۰/۳۳
- دیم	۴۱۸۴۸۳	۸۳۵۲۹	۵۸/۱۸	۸۵/۵۹	۱۶/۹۶	۱/۷۳	۱/۳۷
اراضی باغی	۳۱۸۲۲/۸۵	۱۴۲۲/۷	۴/۴۲	۱/۴۶	۴/۴۷	۰/۳۹	۰/۳۳
- آبی	۳۱۶۳۷	۱۴۲۲/۷	۴/۴۰	۱/۴۶	۴/۵۰	۰/۳۹	۱/۰۱
- دیم	۱۸۵/۸۵	۰	۰/۰۳	۰	۰	۰	۰
اراضی آیش(دیم)	۳۵۵۲۳	۱۵۰۰	۴/۹۴	۱/۵۴	۴/۲۲	۰/۳۷	۰/۳۱

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۴۰-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
کل	۲۳۳۴۹۲	۱۱۱۳۹	۱۰۰	۱۰۰	۴/۷۷
غلات	۱۰۹۰۹۸	۴۸۳۰	۴۶/۷۲	۴۳/۳۶	۴/۴۳
گندم	۸۱۱۱۴	۲۰۰۰	۳۴/۷۴	۱۷/۹۵	۲/۴۷
جو	۲۴۰۱۰	۲۰۰۰	۱۰/۲۸	۱۷/۹۵	۸/۳۳
برنج	۱۴۸۳	۸۳۰	۰/۶۴	۷/۴۵	۵۵/۹۷
ذرت دانه ای	۲۴۹۱	۰	۱/۰۷	۰	۰
حبوبات	۳۲۹۴	۳۵۰	۱/۴۱	۳/۱۴	۱۰/۶۳
نخود	۱۳۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
لوبیا	۳۱۶۴	۳۵۰	۱/۳۶	۳/۱۴	۱۱/۰۶
نباتات صنعتی	۱۴۷۹۷	۴۰۶	۶/۳۴	۳/۶۴	۲/۷۴
پنبه	۵۱۰۰	۱۵۰	۲/۱۸	۱/۳۵	۲/۹۴
چغندر قند	۳۸۳۰	۰	۱/۶۴	۰	۰
سویا	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۵۸۵۸	۲۵۶	۲/۵۱	۲/۳۰	۴/۳۷
آفتابگردان	۹	۰	۰	۰	۰
کنجد	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۲۷۷۶۶	۶۳	۱۱/۸۹	۰/۵۷	۰/۲۳
سیب زمینی	۲۶۹۵۶	۰	۱۱/۱۲	۰	۰
کوجه فرنگی	۱۶۷۱/۵	۴۵	۰/۷۲	۰/۴۰	۲/۶۹
پیاز	۱۳۸	۱۸	۰/۰۶	۰/۱۶	۱۳/۰۴
محصولات جالیزی	۷۶۹	۹۰	۰/۳۳	۰/۸۱	۱۱/۷۰
خیار	۲۸۲	۵	۰/۱۲	۰/۰۴	۱/۷۷
خریزه	۱۸۰	۱۰	۰/۰۸	۰/۰۹	۵/۵۶
هندوانه	۳۰۷	۷۵	۰/۱۳	۰/۶۷	۲۴/۴۳
نباتات علوفه ای	۳۹۵۹۷	۵۴۰۰	۱۶/۹۶	۴۸/۴۸	۱۳/۶۴
ذرت علوفه ای	۳۴۰	۰	۰/۱۵	۰	۰
یونجه	۳۰۰۰۰	۵۲۰۰	۱۲/۸۵	۴۶/۶۸	۱۷/۳۳
اسپرس	۹۲۵۷	۲۰۰	۳/۹۶	۱/۸۰	۲/۱۶
سایر محصولات	۴۵۳۲	۰	۱/۹۴	۰	۰
چغندر بذر ریشهای	۲۴۱	۰	۰/۱۰	۰	۰
چغندر بذری	۷۲۳	۰	۰/۳۱	۰	۰
ذرت بذری	۳۴۱۸	۰	۱/۴۶	۰	۰
سورگوم بذری	۱۵۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
سایر	۳۳۶۳۹	۰	۱۴/۴۱	۰	۰

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۴۱-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

سهم نسبی شهرستان در استان	الگوی کشت (درصد)		مساحت (هکتار)		نام محصول
	شهرستان	استان	شهرستان	استان	
۱۹/۹۶	۱۰۰	۱۰۰	۸۳۵۲۹	۴۱۸۴۸۳	اراضی زیر کشت
۲۰/۵۷	۸۱/۴۱	۷۸/۹۹	۶۸۰۰۰	۳۳۰۵۶۲	غلات
۲۲/۰۳	۶۹/۴۴	۶۲/۹۳	۵۸۰۰۰	۲۶۳۳۳۲	گندم
۱۴/۸۷	۱۱/۹۷	۱۶/۰۷	۱۰۰۰۰	۶۷۲۳۰	جو
۲۲/۰۲	۱۳/۷۷	۱۲/۴۸	۱۱۵۰۰	۵۲۲۱۹	حبوبات
۲۱/۲۰	۱۱/۹۷	۱۱/۲۷	۱۰۰۰۰	۴۷۱۷۷	عدس
۲۹/۷۵	۱/۸۰	۱/۲۰	۱۵۰۰	۵۰۴۲	نخود
۱۶/۸۴	۰/۱۵	۰/۱۸	۱۲۹	۷۶۶	نباتات صنعتی
۰	۰	۰/۱۱	۰	۴۸۰	آفتابگردان
۴۵/۱۰	۰/۱۵	۰/۰۷	۱۲۹	۲۸۶	کلزا
۴/۲۲	۰/۴۸	۲/۲۷	۴۰۰	۹۴۸۰	نباتات علوفه ای
۴/۲۲	۰/۴۸	۲/۲۷	۴۰۰	۹۴۸۰	یونجه
۴۴/۴۲	۴/۱۹	۱/۸۸	۳۵۰۰	۷۸۸۰	سایر محصولات
۵۸/۷۲	۴/۱۹	۱/۴۲	۳۵۰۰	۵۹۶۰	سیاهدانه
۰	۰	۰/۴۶	۰	۱۹۲۰	گاو دانه
۰	۰	۴/۲۰	۰	۱۷۵۷۶	سایر
۴/۲۲	-	-	۱۵۰۰	۳۵۵۲۳	اراضی آیش
۱۸/۷۳	-	-	۸۵۰۲۹	۴۵۴۰۰۶	کل اراضی

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

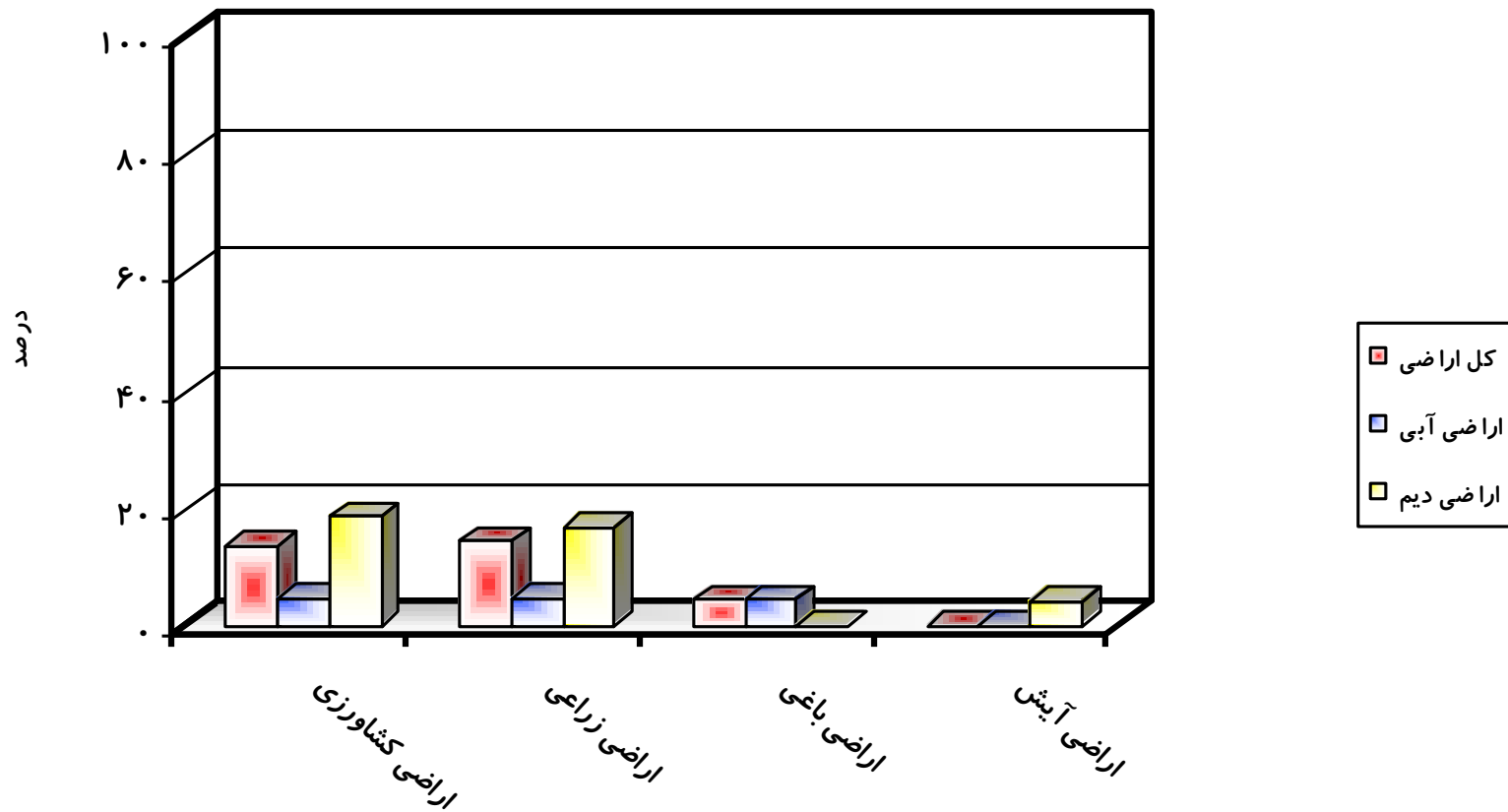
جدول (۴۲-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات باغی	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		نسبت شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
کل	۳۱۶۳۷	۱۴۲۲/۷	۴/۵۰	۱۰۰	۱۰۰
میوه های دانه دار	۱۱۴۶۶	۱۵۲/۵	۱/۳۳	۱۰/۷۲	۲۹/۵۸
سیب	۱۰۳۱۱	۱۲۵/۰	۱/۲۱	۸/۷۹	۲۶/۹۶
کلابی	۹۷۹	۶/۵	۰/۶۶	۰/۴۶	۱۴/۷۶
به	۱۷۷	۲۱	۱۱/۹۰	۱/۴۸	۲۶۴/۵۸
میوه های هسته دار	۹۵۴۳	۱۹۵/۳	۲/۰۵	۱۳/۷۳	۴۵/۵۱
آلبالو	۱۰۸۷	۳۰	۲/۷۶	۲/۱۱	۶۱/۴۰
گیلاس	۱۳۶۷	۲۶	۱/۹۰	۱/۸۳	۴۲/۳۱
گوجه	۲۱۱	۳/۳	۱/۵۷	۰/۲۳	۳۴/۸۵
آلو	۳۰۱	۲۶	۸/۶۵	۱/۸۳	۱۶۲/۴۰
هلو	۳۵۰۵	۳۸	۱/۰۸	۱۱/۰۸	۲۴/۱۱
شفتالو	۴۹	۰	۰	۰/۱۵	۰
زردآلو	۱۴۴۶	۴۱	۲/۸۳	۲/۸۸	۶۳/۰۴
قیسی	۱۷۰	۰	۰	۰/۵۴	۰
شلیل	۱۳۹۰	۲۸	۲/۰۲	۱/۹۷	۴۴/۸۱
آلو قطره طلا	۲۰	۳	۱۵	۰/۲۱	۳۳۳/۵۶
میوه های دانه ریز	۲۱۹۷	۷	۰/۳۲	۰/۴۹	۷/۰۹
انگور آبی	۲۱۰۱	۳/۷	۰/۱۸	۰/۲۶	۳/۹۲
توت فرنگی	۱	۰	۰	۰	۰
انواع توت درختی	۹۵	۳/۳	۳/۴۶	۰/۲۳	۷۷
میوه های خشک	۴۶۲۷	۶۹۲	۱۴/۹۶	۴۸/۶۴	۳۳۲/۶۱
پسته	۱۴	۰	۰	۰/۰۴	۰
بادام آبی	۹۸	۷	۷/۱۸	۰/۴۹	۱۵۹/۶۵
گردو	۴۱۱۶	۶۸۵	۱۶/۶۴	۴۸/۱۵	۳۷۰/۰۸
فندق	۳۹۲	۰	۰	۱/۲۴	۰
سنجد	۷	۰	۰	۰/۰۲	۰
میوه های سردسیری	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰
زانزالک	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰
ذغال اخته	۰	۰	۰	۰	۰
میوه های نیمه گرمسیری	۹۴۰	۳۸/۷	۴/۱۲	۲/۷۲	۹۱/۵۸
زیتون	۸۲۷	۰	۰	۲/۶۱	۰
انار	۶۰	۳۲/۷	۵۴/۷۷	۲/۳۰	۱۲۱۸/۰۲
انجیر	۵۳	۶	۱۱/۳۲	۰/۴۲	۲۵۱/۲۴
سایر	۲۸۵۰	۳۳۷/۲	۱۱/۸۳	۲۳/۷۰	۲۶۳/۱۳
سایر	۱	۰	۰	۰	۰
توتستان برای نوغان	۱	۱/۲	۱۰۰	۰/۰۸	۲۲۲۳/۷۳
درختان و درختچه های غیرمثمر	۲۸۴۸	۳۳۶	۱۱/۸۰	۲۴/۶۲	۲۶۲/۳۵

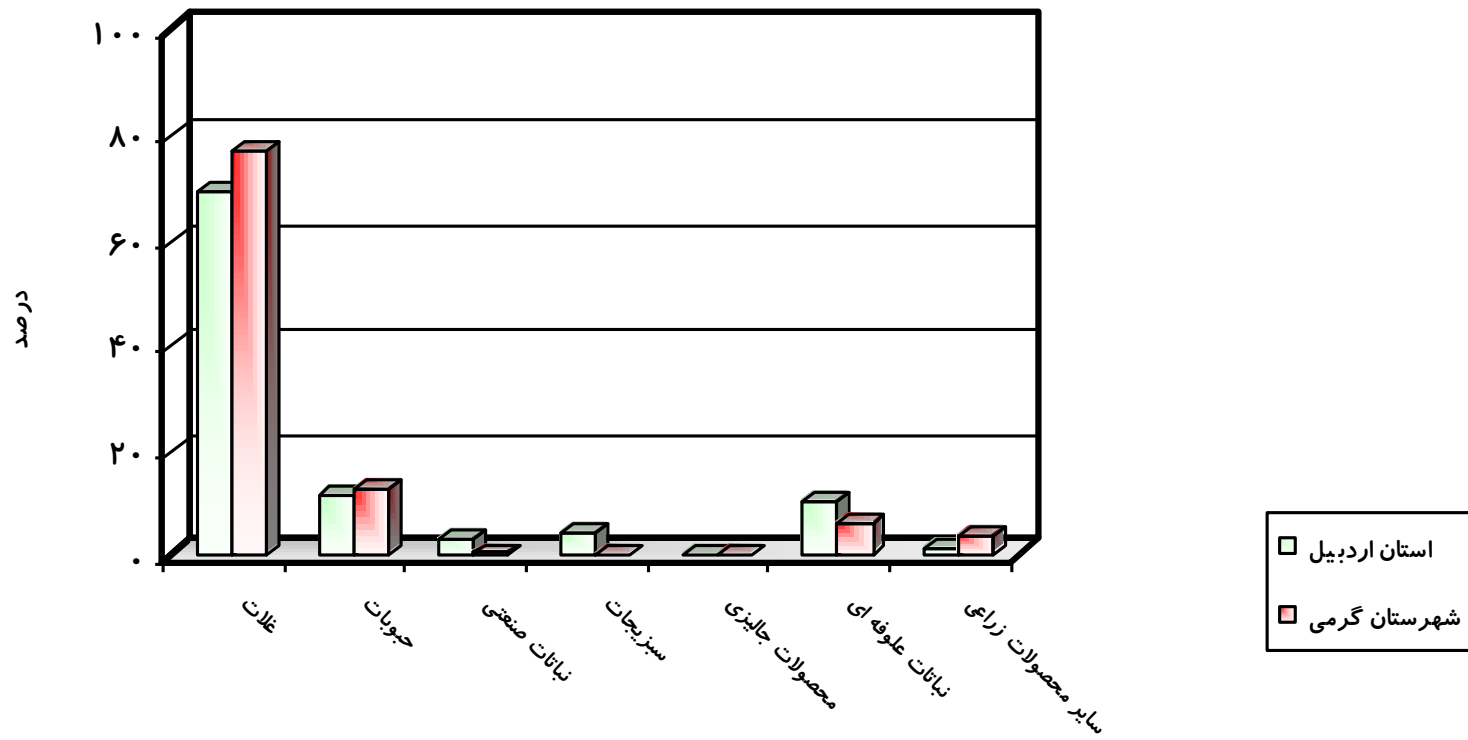
ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

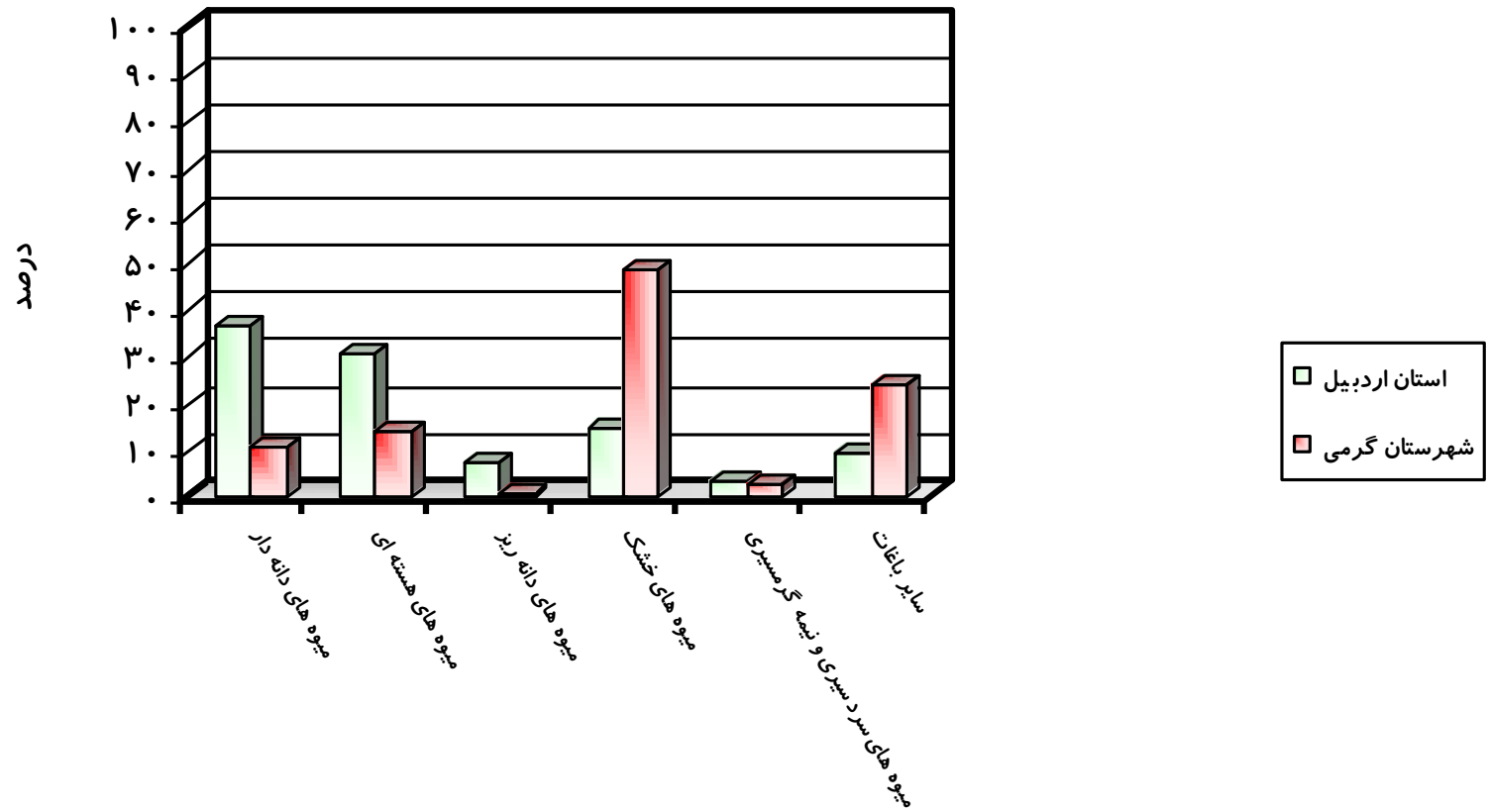
نمودار شماره (۲۵ - ۱) : جایگاه نسبی شهرستان گرمی در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۲۶ - ۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۱-۲۷): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان گرمی و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

۷-۳-۱: شهرستان مشکین شهر

مهمترین ویژگی های توزیع اراضی کشاورزی و الگوی کشت زراعت و باغداری در شهرستان مشکین شهر در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با موارد متناظرشان در استان به شرح زیر است:

- مساحت کل اراضی کشاورزی (قابل کشت) شهرستان ۱۴۳/۱ هزارهکتار بوده و ۱۹/۹ درصد مساحت این اراضی در استان است.
- از کل مساحت اراضی کشاورزی شهرستان ۱۲۰/۴ هزارهکتار (۸۴/۲ درصد) به کشت محصولات زراعی و ۱۳/۹ هزار هکتار (۹/۸ درصد) به باغات اختصاص داده شده است که به ترتیب ۱۸/۵ درصد و ۴۳/۸ درصد مساحت اراضی زراعی و باغی استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی زراعی و باغی از اراضی کشاورزی این شهرستان به ترتیب کمتر و بیشتر از آن در استان (به ترتیب ۹۰/۶ درصد و ۴/۴ درصد) است.
- از کل مساحت اراضی زراعی شهرستان ۴۶/۱ هزار هکتار (۳۸/۳ درصد) تحت کشت آبی و ۷۴/۳ هزار هکتار (۶۱/۷ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد که به ترتیب ۱۹/۸ درصد اراضی زراعی آبی و ۱۷/۸ درصد اراضی زراعی دیم استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی زراعت آبی در این شهرستان بیشتر از آن در استان (۳۵/۸ درصد) و سهم نسبی دیمکاری در زراعت این شهرستان کمتر از آن در استان (۶۴/۲ درصد) است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب مکانی اراضی کشاورزی ۰/۹۳، اراضی زراعی ۰/۹۳، اراضی زراعی آبی ۱/۰۷، اراضی زراعی دیم ۰/۹۶ و اراضی باغی ۲/۲۱ است که نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی زراعی آبی و اراضی باغات و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی دیم در این شهرستان در قیاس با متوسط آنها در استان است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب توزیع اراضی کشاورزی ۰/۹۳، اراضی زراعی ۰/۸۶، اراضی زراعی آبی ۰/۹۲، اراضی زراعی دیم ۰/۸۳ و اراضی باغی ۲/۰۵ است که در قیاس با متوسط متناظر آنها در استان نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی باغی و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی کشاورزی و اراضی زراعی و (آبی و دیم) در این شهرستان است.

- مهمترین ویژگیهای الگوی کشت زراعی (آبی و دیم) شهرستان مشکین شهر درسال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ و همانندیاها و ناهمانندیهای آن با همین الگوی کشت در استان عبارت است از:

• الگوی کشت اراضی آبی

درسال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۴۶۱۴۵ هکتاری اراضی زراعی آبی در این شهرستان ۶۸۳۵ هکتار (۱۴/۸ درصد) به کشت غلات، ۲۱۵۰ هکتار (۴/۷ درصد) به کشت حبوبات، ۸۰ هکتار (۰/۲ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۱۲۶ هکتار (۰/۳ درصد) به کشت محصولات جالیزی، ۵۱۰ هکتار (۱/۱ درصد) به کشت سبزیجات و ۶۹۱۲ هکتار (۱۵/۰ درصد) به کشت علوفه اختصاص داده شده است. ضمن آن که ۲۹۵۳۲ هکتار (۶۴ درصد) از این اراضی نیز تحت کشت سایر محصولات زراعی بوده است. به این ترتیب می توان نشان داد:

- غلات و علوفه، مهمترین گروه محصولات زراعت آبی این شهرستان هستند.
- اهمیت نسبی حبوبات درالگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن درالگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای غلات، نباتات صنعتی، محصولات جالیزی و سبزیجات کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی این شهرستان، ۶۷۰۰ هکتار (۱۴/۵ درصد) به کشت یونجه، ۴۰۰۰ هکتار (۸/۷ درصد) به کشت گندم، ۲۷۲۵ هکتار (۵/۹ درصد) به کشت جو و ۲۱۵۰ هکتار (۴/۷ درصد) به کشت لوبیا اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که بیشترین سطح از اراضی زراعت آبی شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. پس از این محصولات، بیشترین سهم نسبی اراضی زراعی آبی شهرستان به ترتیب به کشت گوجه فرنگی ۱ درصد، اسپرس ۰/۵ درصد، برنج ۰/۲ درصد و... اختصاص داده شده است.

می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت آبی این شهرستان، سهم نسبی اراضی اختصاص داده شده به کشت لوبیا، خربزه، پیاز، گوجه فرنگی و یونجه بیشتر از سهم نسبی متناظر آنها درالگوی کشت آبی زراعت در استان بوده و برای سایر محصولات از آن کمتر است.

• الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد بررسی، از کل ۷۴۲۶۱ هکتار اراضی زیر کشت دیم محصولات زراعی در این شهرستان، ۶۱۶۰۲ هکتار (۸۳ درصد) به کشت غلات، ۲۲۷۹ هکتار (۳/۱ درصد) به کشت حبوبات، ۴۸۰ هکتار (۰/۷ درصد) به کشت نباتات صنعتی و ۲۵۰ هکتار (۰/۳ درصد) به کشت علوفه اختصاص داده شده است، ضمن آن که ۹۵۰۰ هکتار (۱۳ درصد) از آن نیز زیر کشت سایر محصولات قرار دارد. بنابراین، اهمیت نسبی گروه محصولات زراعی غلات و نباتات صنعتی در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان بیشتر از آن در این الگوی کشت در استان و برای بقیه گروه محصولات زراعی در این شهرستان کمتر از آن در استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم این شهرستان، ۵۰۰۰۰ هکتار (۶۷/۳ درصد) به کشت گندم، ۱۱۶۰۲ هکتار (۱۵/۶ درصد) به کشت جو، ۱۸۲۷ هکتار (۲/۵ درصد) به کشت عدس و ۴۸۰ هکتار (۰/۷ درصد) به کشت آفتابگردان اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت دیم شهرستان هستند.

در یک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان اهمیت نسبی کشت گندم و آفتابگردان بیشتر و سایر محصولات (کشت شده در این شهرستان) کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت باغات

مهمترین ویژگی های الگوی کشت باغات شهرستان مشکین شهر در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با ویژگیهای متناظر آن در استان اردبیل به شرح زیر است. لیکن قبل از آن متذکر می شود که کلیه باغات این شهرستان به صورت آبی است و اراضی باغی دیم در این شهرستان وجود ندارد.

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۱۳۹۵۰ هکتاری اراضی باغات این شهرستان، حدود ۶۷۵۳ هکتار (۴۸/۴ درصد) زیر کشت میوه های دانه دار، ۴۰۶۱ هکتار (۲۹/۱ درصد) زیر کشت میوه های هسته دار، ۲۰۳۳ هکتار (۱۴/۶ درصد) زیر کشت میوه های دانه ریز، ۵۵۳ هکتار (۴ درصد) زیر کشت میوه های خشک و ۵۵۰ هکتار (۳/۹ درصد) زیر کشت باغات غیرمثمر است.

میوه های دانه ریز، میوه های هسته دار و میوه های دانه ریز مهمترین گروه میوه های کشت شده در باغات این شهرستان هستند.

اهمیت نسبی میوه های دانه دار و میوه های دانه ریز در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در الگوی کشت باغات استان است. اهمیت نسبی سایر میوه ها در الگوی کشت باغات شهرستان کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهد، از کل اراضی باغات شهرستان حدود ۶۶۵۰ هکتار (۴/۴۷ درصد) به کشت سیب، ۲۳۸۲ هکتار (۱/۱۷ درصد) به کشت هلو ۱۹۷۸ هکتار (۲/۱۴ درصد) به کشت انگور و ۷۹۰ هکتار (۵/۷ درصد) به کشت شلیل اختصاص یافته است. این میوه ها مهمترین محصولات باغی هستند که بیشترین سطح باغات شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. همچنین میتوان نشان داد، اهمیت نسبی کشت سیب، هلو، شلیل، انگور و توت درختی در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات باغی کمتر از آن است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد بالا در جداول شماره (۴۳-۱) تا (۴۶-۱) و نمودارهای شماره (۲۸-۱) تا (۳۰-۱) آورده شده است.

جدول (۴۳-۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان مشکین شهر با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

شرح	مساحت (هکتار)		سهم نسبی (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان	ضرایب تمرکز	
	شهرستان	استان	شهرستان	استان		ضریب مکانی	ضریب توزیع
اراضی کشاورزی	۷۱۹۳۲۰/۷۵	۱۴۳۰۷۹	۱۰۰	۱۰۰	۱۹/۸۹	۰/۹۳	۰/۹۳
- آبی	۲۶۵۱۲۸/۹	۶۰۰۹۵	۴۲	۳۶/۸۶	۲۲/۶۷	۱/۰۶	۱/۱۴
- دیم	۴۵۴۱۹۱/۸۵	۸۲۹۸۴	۵۸	۶۳/۱۴	۱۸/۲۷	۰/۸۵	۰/۹۲
اراضی زراعی	۶۵۱۹۷۴/۹	۱۲۰۴۰۶	۸۴/۱۵	۹۰/۶۴	۱۸/۴۷	۰/۸۶	۰/۹۳
- آبی	۲۳۳۴۹۱/۹	۴۶۱۴۵	۳۲/۲۵	۳۲/۴۶	۱۹/۷۶	۰/۹۲	۱/۰۷
- دیم	۴۱۸۴۸۳	۷۴۲۶۱	۵۱/۹۰	۵۸/۱۸	۱۷/۷۵	۰/۸۳	۰/۹۶
اراضی باغی	۳۱۸۲۲/۸۵	۱۳۹۵۰	۹/۷۵	۴/۴۲	۴۳/۸۴	۲/۰۵	۲/۲۱
- آبی	۳۱۶۳۷	۱۳۹۵۰	۹/۷۵	۴/۴۰	۴۴/۰۹	۲/۰۶	۱/۰۱
- دیم	۱۸۵/۸۵	۰	۰	۰/۰۳	۰	۰	۰
اراضی آیشی (دیم)	۳۵۵۲۳	۸۷۲۳	۶/۱۰	۴/۹۴	۲۴/۵۶	۱/۱۵	۱/۲۳

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۴۴-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان مشکین شهر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
کل	۲۳۳۴۹۲	۴۶۱۴۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۹/۷۶
غلات	۱۰۹۰۹۸	۶۸۳۵	۴۶/۷۲	۱۴/۸۱	۶/۲۷
گندم	۸۱۱۱۴	۴۰۰۰	۳۴/۷۴	۸/۶۷	۴/۹۳
جو	۲۴۰۱۰	۲۷۲۵	۱۰/۲۸	۵/۹۱	۱۱/۳۵
برنج	۱۴۸۳	۱۱۰	۰/۶۴	۰/۲۴	۷/۴۲
ذرت دانه ای	۲۴۹۱	۰	۱/۰۷	۰	۰
حبوبات	۳۲۹۴	۲۱۵۰	۱/۴۱	۴/۶۶	۶۵/۲۷
نخود	۱۳۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
لوبیا	۳۱۶۴	۲۱۵۰	۱/۳۶	۴/۶۶	۶۷/۹۵
نباتات صنعتی	۱۴۷۹۷	۸۰	۶/۳۴	۰/۱۷	۰/۵۴
پنبه	۵۱۰۰	۰	۲/۱۸	۰	۰
چغندر قند	۳۸۳۰	۰	۱/۶۴	۰	۰
سویا	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۵۸۵۸	۸۰	۲/۵۱	۰/۱۷	۱/۳۷
آفتابگردان	۹	۰	۰	۰	۰
کنجد	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۲۷۷۶۶	۵۱۰	۱۱/۸۹	۱/۱۱	۱/۸۴
سیب زمینی	۲۶۹۵۶	۰	۱۱/۱۲	۰	۰
کوجه فرنگی	۱۶۷۱/۵	۴۵۰	۰/۷۲	۰/۹۸	۲۶/۹۲
پیاز	۱۳۸	۶۰	۰/۰۶	۰/۱۳	۴۳/۴۸
محصولات جالیزی	۷۶۹	۱۲۶	۰/۳۳	۰/۲۷	۱۶/۳۸
خیار	۲۸۲	۲۴	۰/۱۲	۰/۰۵	۸/۵۱
خرپزه	۱۸۰	۹۰	۰/۰۸	۰/۲۰	۵۰
هندوانه	۳۰۷	۱۲	۰/۱۳	۰/۰۳	۳/۹۱
نباتات علوفه ای	۳۹۵۹۷	۶۹۱۲	۱۶/۹۶	۱۴/۹۸	۱۷/۴۶
ذرت علوفه ای	۳۴۰	۰	۰/۱۵	۰	۰
یونجه	۳۰۰۰۰	۶۷۰۰	۱۲/۸۵	۱۴/۵۲	۲۲/۳۳
اسپرس	۹۲۵۷	۲۱۲	۳/۹۶	۰/۴۶	۲/۲۹
سایر محصولات	۴۵۳۲	۰	۱/۹۴	۰	۰
چغندر بذر ریشهای	۲۴۱	۰	۰/۱۰	۰	۰
چغندر بذری	۷۲۳	۰	۰/۳۱	۰	۰
ذرت بذری	۳۴۱۸	۰	۱/۴۶	۰	۰
سورگوم بذری	۱۵۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
سایر	۳۳۶۳۹	۲۹۵۳۲	۱۴/۴۱	۶۴	۸۷/۷۹

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۴۵- ۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان مشگین شهر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهام نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
اراضی زیر کشت	۴۱۸۴۸۳	۷۴۲۶۱	۱۰۰	۱۰۰	۱۷/۷۵
غلات	۳۳۰۵۶۲	۶۱۶۰۲	۷۸/۹۹	۸۲/۹۵	۱۸/۶۴
گندم	۲۶۳۳۳۲	۵۰۰۰۰	۶۲/۹۳	۶۷/۳۳	۱۸/۹۹
جو	۶۷۲۳۰	۱۱۶۰۲	۱۶/۰۷	۱۵/۶۲	۱۷/۲۶
حبوبات	۵۲۲۱۹	۲۲۷۹	۱۲/۴۸	۳/۰۷	۴/۳۶
عدس	۴۷۱۷۷	۱۸۲۷	۱۱/۲۷	۲/۴۶	۳/۸۷
نخود	۵۰۴۲	۴۵۲	۱/۲۰	۰/۶۱	۸/۹۶
نباتات صنعتی	۷۶۶	۴۸۰	۰/۱۸	۰/۶۵	۶۲/۶۶
آفتابگردان	۴۸۰	۴۸۰	۰/۱۱	۰/۶۵	۱۰۰
کلزا	۲۸۶	۰	۰/۰۷	۰	۰
نباتات علوفه ای	۹۴۸۰	۲۵۰	۲/۲۷	۰/۳۴	۲/۶۴
یونجه	۹۴۸۰	۲۵۰	۲/۲۷	۰/۳۴	۲/۶۴
سایر محصولات	۷۸۸۰	۱۵۰	۱/۸۸	۰/۲۰	۱/۹۰
سیاهدانه	۵۹۶۰	۱۵۰	۱/۴۲	۰/۲۰	۲/۵۲
گاو دانه	۱۹۲۰	۰	۰/۴۶	۰	۰
سایر	۱۷۵۷۶	۹۵۰۰	۴/۲۰	۱۲/۷۹	۵۴/۰۵
اراضی آیش	۳۵۵۲۳	۸۷۲۳	-	-	۲۴/۵۶
کل اراضی	۴۵۴۰۰۶	۸۲۹۸۴	-	-	۱۸/۲۸

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

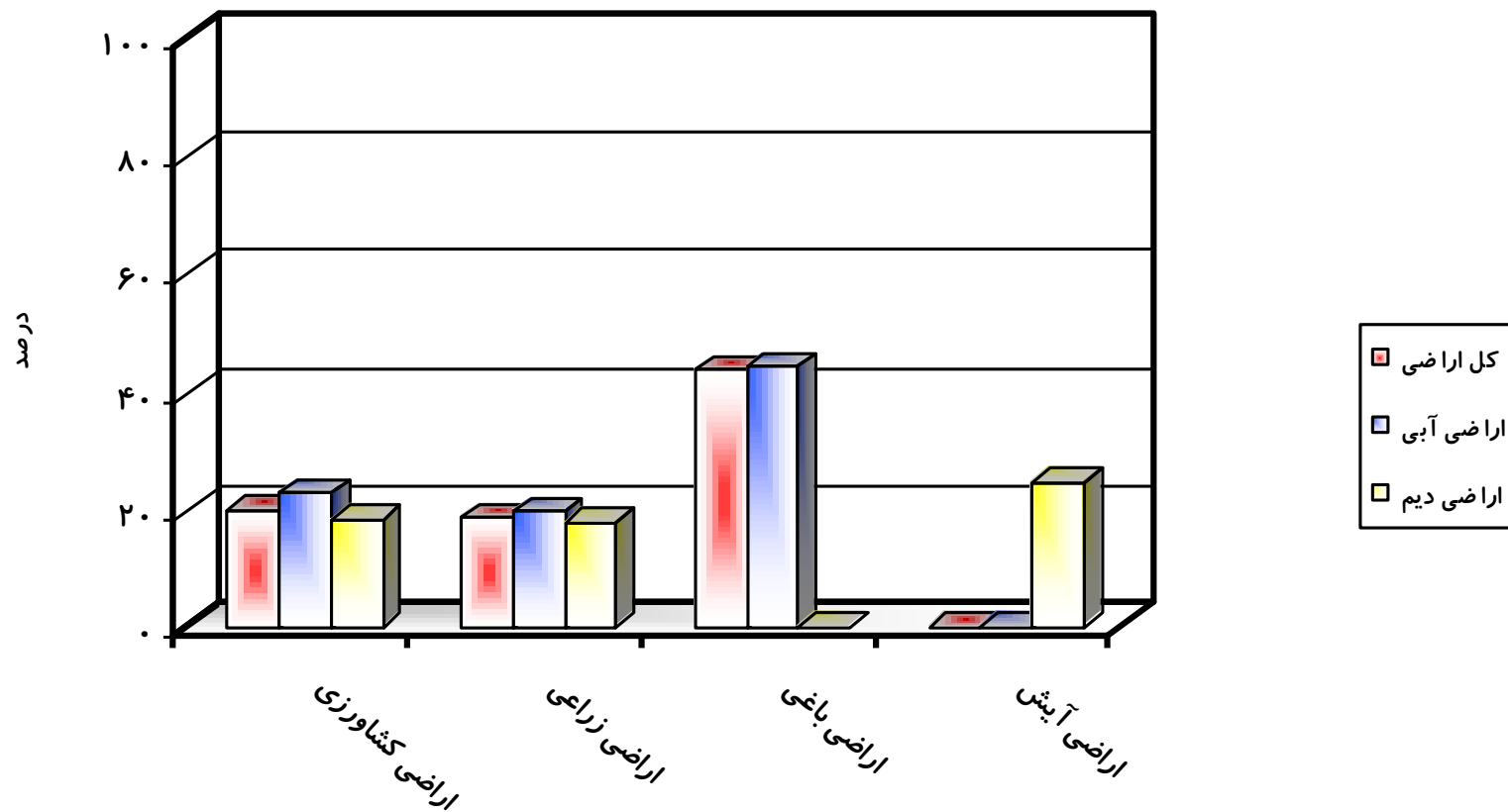
جدول (۴۶-۱) : مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان مشکین شهر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

الگوی کشت (درصد)			مساحت (هکتار)			محصولات باغی
نسبت شهرستان در استان	شهرستان	استان	نسبت شهرستان در استان	شهرستان	استان	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۴۴/۰۹	۱۳۹۵۰	۲۱۶۳۷	کل
۱۳۳/۵۷	۴۸/۴۱	۳۶/۲۴	۵۸/۹۰	۶۷۵۳	۱۱۴۶۶	میوه های دانه دار
۱۴۶/۲۷	۴۷/۶۷	۳۲/۵۹	۶۴/۵۰	۶۶۵۰	۱۰۳۱۱	سیب
۱۳/۴۴	۰/۵۲	۳/۰۹	۵/۹۲	۵۸	۹۷۹	کلابی
۵۷/۸۲	۰/۳۲	۰/۵۶	۲۵/۵۰	۴۵	۱۷۷	به
۹۶/۵۱	۲۹/۱۱	۳۰/۱۶	۴۲/۵۵	۴۰۶۱	۹۵۴۳	میوه های هسته دار
۳۴/۴۴	۱/۱۸	۳/۴۳	۱۵/۱۹	۱۶۵	۱۰۸۷	آلبالو
۳۰/۳۷	۱/۳۱	۴/۳۲	۱۳/۳۹	۱۸۳	۱۳۶۷	گیلاس
۵۷/۰۹	۰/۳۸	۰/۶۷	۲۵/۱۷	۵۳	۲۱۱	گوجه
۳۶/۲۳	۰/۳۴	۰/۹۵	۱۵/۹۷	۴۸	۳۰۱	آلو
۱۵۴/۱۵	۱۷/۰۸	۱۱/۰۸	۶۷/۹۷	۲۳۸۲	۳۵۰۵	هلو
۰	۰	۰/۱۵	۰	۰	۴۹	شفتالو
۶۲/۷۲	۲/۸۷	۴/۵۷	۲۷/۶۶	۴۰۰	۱۴۴۶	زردآلو
۵۳/۴۲	۰/۲۹	۰/۵۴	۲۳/۵۶	۴۰	۱۷۰	قیسی
۱۲۸/۹۴	۵/۶۶	۴/۳۹	۵۶/۸۵	۷۹۰	۱۳۹۰	شلیل
۰	۰	۰/۰۶	۰	۰	۲۰	آلو قطره طلا
۲۰۹/۸۶	۱۴/۵۷	۶/۹۴	۹۲/۵۴	۲۰۳۳	۲۱۹۷	میوه های دانه ریز
۲۱۳/۴۹	۱۴/۱۸	۶/۹۴	۹۴/۱۴	۱۹۷۸	۲۱۰۱	انگور آبی
۰	۰	۰	۰	۰	۱	توت فرنگی
۱۳۰/۸۹	۰/۳۹	۰/۳۰	۵۷/۷۱	۵۵	۹۵	انواع توت درختی
۲۷/۱۱	۳/۹۶	۱۴/۶۲	۱۱/۹۵	۵۵۳	۴۶۲۷	میوه های خشک
۴۸/۶۰	۰/۰۲	۰/۰۴	۲۱/۴۳	۳	۱۴	پسته
۶۲/۸۰	۰/۱۹	۰/۳۱	۲۷/۶۹	۲۷	۹۸	بادام آبی
۲۸/۶۵	۳/۷۳	۱۳/۰۱	۲/۶۳	۵۲۰	۴۱۱۶	گردو
۱/۷۴	۰/۰۲	۱/۲۴	۰/۷۷	۳	۳۹۲	فندق
۰	۰	۰/۰۲	۰	۰	۷	سندج
۰	۰	۰/۰۵	۰	۰	۱۵	میوه های سردسیری
۰	۰	۰/۰۵	۰	۰	۱۵	زائزاک
۰	۰	۰	۰	۰	۰	ذغال اخته
۰	۰	۲/۹۷	۰	۰	۹۴۰	میوه های نیمه گرمسیری
۰	۰	۲/۶۱	۰	۰	۸۲۷	زیتون
۰	۰	۰/۱۹	۰	۰	۶۰	انار
۰	۰	۰/۱۷	۰	۰	۵۳	انجیر
۴۳/۷۷	۳/۹۴	۹/۰۱	۱۹/۳۰	۵۵۰	۲۸۵۰	سایر
۰	۰	۰	۰	۰	۱	سایر
۰	۰	۰	۰	۰	۱	توتستان برای نوغان
۴۳/۸۰	۳/۹۴	۹	۱۹/۳۱	۵۵۰	۲۸۴۸	درختان و درختچه های غیرمثمر

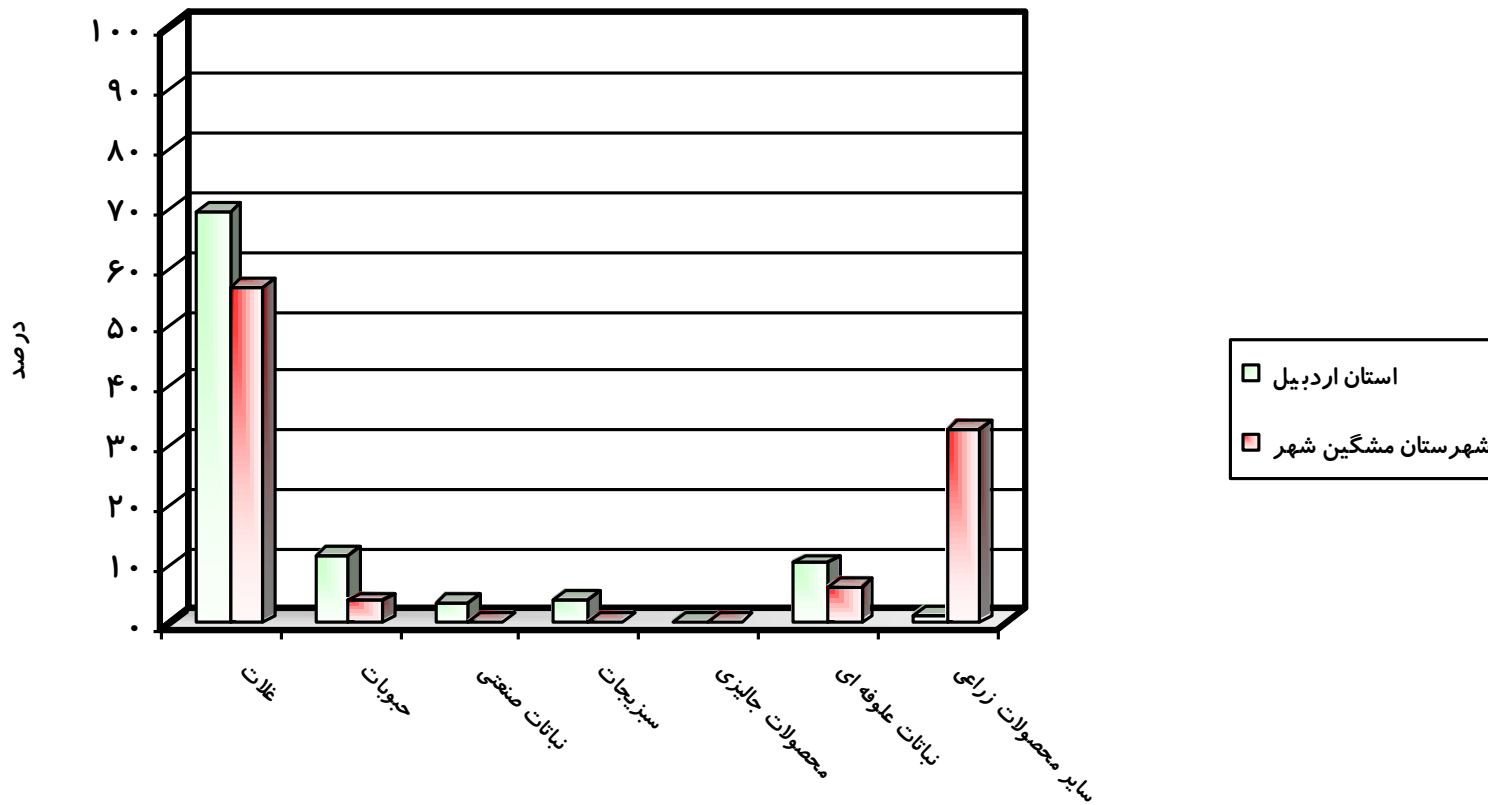
ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

نمودار شماره (۲۸- ۱) : جایگاه نسبی شهرستان مشگین شهر در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

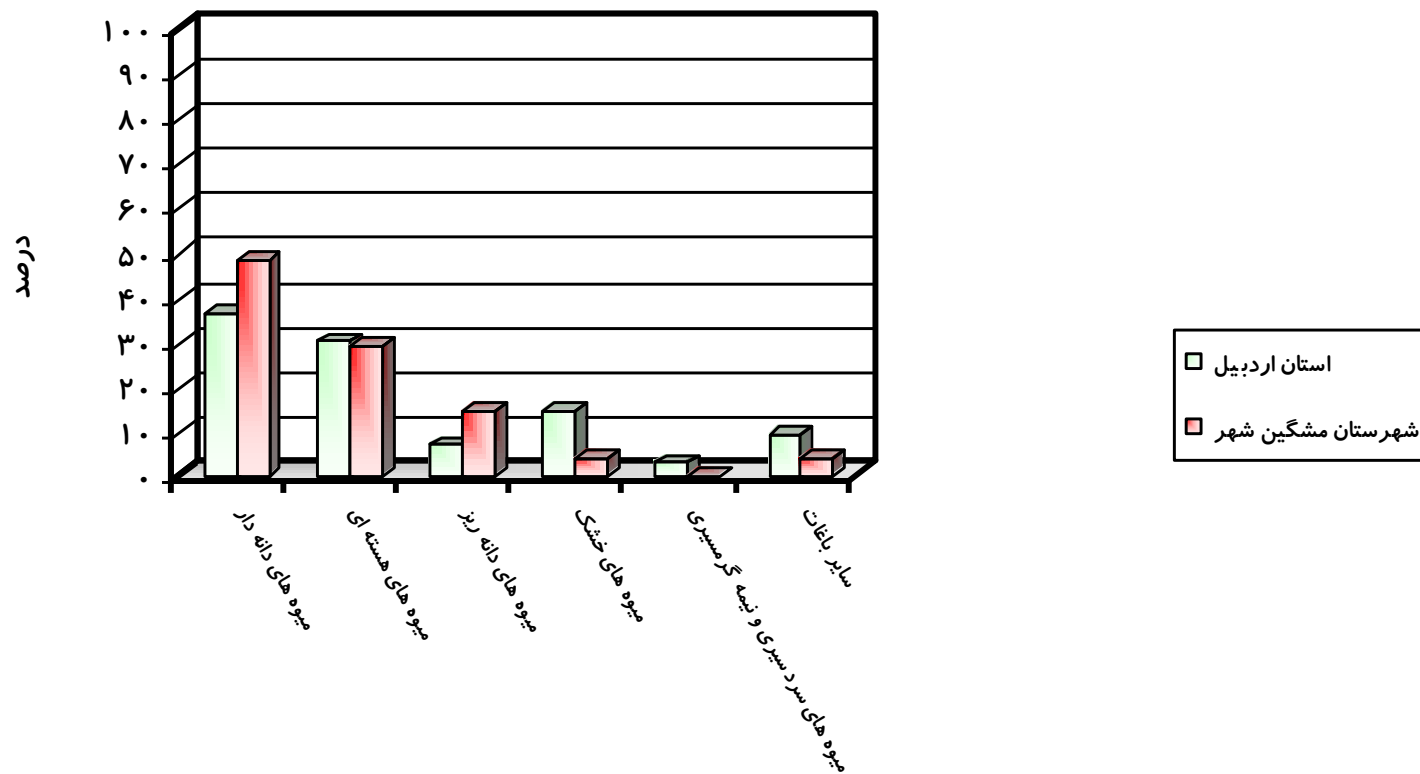

نمودار شماره (۲۹ - ۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان مشگین شهر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۳۰-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان مشگین شهر و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

۸-۳-۱: شهرستان نمین

مهمترین ویژگی های توزیع اراضی کشاورزی و الگوی کشت زراعت و باغداری در شهرستان نمین در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با موارد متناظرشان در استان به شرح زیر است:

- مساحت کل اراضی کشاورزی (قابل کشت) شهرستان ۵۶/۸ هزار هکتار بوده و ۷/۹ درصد مساحت این اراضی در استان است.
- از کل مساحت اراضی کشاورزی شهرستان ۵۲/۳ هزار هکتار (۹۲/۲ درصد) به کشت محصولات زراعی و ۱/۵ هزار هکتار (۲/۷ درصد) به باغات اختصاص داده شده است که به ترتیب ۸ درصد و ۴/۹ درصد مساحت اراضی زراعی و باغی استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی زراعی و باغی از اراضی کشاورزی این شهرستان به ترتیب بیشتر و کمتر از آن در استان (به ترتیب ۹۰/۶ درصد و ۴/۴ درصد) است.
- از کل مساحت اراضی زراعی شهرستان ۲۰/۷ هزار هکتار (۳۹/۶ درصد) تحت کشت آبی و ۳۱/۶ هزار هکتار (۶۰/۴ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد که به ترتیب ۸/۹ درصد اراضی زراعی آبی و ۷/۶ درصد اراضی زراعی دیم استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی زراعت آبی در این شهرستان بیشتر از آن در استان (۳۵/۸ درصد) و سهم نسبی دیمکاری در زراعت این شهرستان کمتر از آن در استان (۶۴/۲ درصد) است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب مکانی اراضی کشاورزی ۱/۳۶، اراضی زراعی ۱/۰۲ اراضی زراعی آبی ۱/۱۱، اراضی زراعی دیم ۰/۹۴ و اراضی باغی ۰/۶۲ است که نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی آبی و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی زراعی دیم و اراضی باغی در این شهرستان در قیاس با متوسط آنها در استان است.
- در این شهرستان، اندازه ضریب توزیع اراضی کشاورزی ۱/۳۶، اراضی زراعی ۱/۳۸، اراضی زراعی آبی ۱/۵۳، اراضی زراعی دیم ۱/۳۰ و اراضی باغی ۰/۸۴ درصد است که در قیاس با متوسط متناظر آنها در استان نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی کشاورزی و اراضی زراعی (آبی و دیم) و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی باغی در این شهرستان است.

- مهمترین ویژگیهای الگوی کشت زراعی (آبی و دیم) شهرستان نمین در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ و همانند آنها و ناهمانندیهای آن با همین الگوی کشت در استان عبارت است از:

• الگوی کشت اراضی آبی

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۲۰۷۲۲ هکتاری اراضی زراعی آبی در این شهرستان، ۹۰۰۰ هکتار (۴۳/۴ درصد) به کشت غلات، ۲۹۰ هکتار (۱/۴ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۶۰۰۲ هکتار (۲۹ درصد) به کشت سبزیجات و ۳۵۰۰ هکتار (۱۶/۹ درصد) به کشت علوفه اختصاص داده شده است. ضمن آن که ۱۹۳۰ هکتار (۹/۳ درصد) از این اراضی نیز تحت کشت سایر محصولات زراعی بوده است. به این ترتیب می توان نشان داد:

- غلات، سبزیجات و علوفه مهمترین گروه محصولات زراعت آبی این شهرستان هستند.
- اهمیت نسبی سبزیجات در الگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن در الگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای غلات، نباتات صنعتی و علوفه کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی این شهرستان ۶۰۰۰ هکتار (۲۹ درصد) به کشت سیب زمینی، ۵۰۰۰ هکتار (۲۴/۱ درصد) به کشت گندم، ۴۰۰۰ هکتار (۱۹/۳ درصد) به کشت جو، ۱۹۰۰ هکتار (۹/۲ درصد) به کشت اسپرس و ۱۶۰۰ هکتار (۷/۷ درصد) به کشت یونجه اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که بیشترین سطح از اراضی زراعت آبی شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. پس از این محصولات، بیشترین سهم نسبی اراضی زراعی آبی شهرستان به ترتیب به کشت کلزا ۱/۴ درصد و سایر محصولات ۹/۳ درصد اختصاص داده شده است.

می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت آبی شهرستان، سهم نسبی اراضی زیر کشت جو، چغندر بذری، سیب زمینی و اسپرس بیشتر از سهم نسبی متناظر آن در این الگوی کشت در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی از آن کمتر است.

• الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد بررسی، از کل ۳۱۶۰۰ هکتار اراضی زیر کشت دیم محصولات زراعی در این شهرستان، ۲۳۵۰۰ هکتار (۷۴/۴ درصد) به کشت غلات، ۵۳۰۰ هکتار (۱۶/۸ درصد) به کشت حبوبات و ۷۰۰ هکتار (۲/۲ درصد) به کشت علوفه اختصاص داده شده است، ضمن آن که ۲۱۰۰ هکتار (۶/۷ درصد) از آن نیز زیر کشت سایر محصولات قرار دارد. بنابراین، اهمیت نسبی گروه محصولات زراعی حبوبات در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان بیشتر از آن در این الگوی کشت در استان و برای بقیه گروه محصولات زراعی در این شهرستان کمتر از آن در استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم این شهرستان، ۱۶۵۰۰ هکتار (۵۲/۲ درصد) به کشت گندم، ۷۰۰۰ هکتار (۲۲/۲ درصد) به کشت جو، ۵۳۰۰ هکتار (۱۶/۸ درصد) به کشت عدس، ۷۰۰ هکتار (۲/۲ درصد) به کشت یونجه و ۳۵۰ هکتار (۱/۱ درصد) به کشت هریک از دو محصول سیاهدانه و گاودانه اختصاص داده شده است که محصولات زراعی الگوی کشت دیم شهرستان هستند.

در یک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان اهمیت نسبی کشت جو، عدس و گاودانه بیشتر و سایر محصولات (کشت شده در این شهرستان) کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت باغات

مهمترین ویژگیهای الگوی کشت باغات شهرستان نمین در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با ویژگیهای متناظر آن در استان اردبیل به شرح زیر است. لیکن قبل از آن متذکر می شود که کلیه باغات این شهرستان به صورت آبی است و اراضی باغی دیم در این شهرستان وجود ندارد. در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۱۵۵۴ هکتاری اراضی باغات این شهرستان، حدود ۸۰۵ هکتار (۵۱/۸ درصد) زیر کشت میوه های دانه دار، ۳۷۸ هکتار (۲۴/۳ درصد) زیر کشت میوه های هسته دار و ۳۷۱ هکتار (۲۳/۹ درصد) زیر کشت میوه های خشک است. میوه های دانه دار، میوه های هسته دار و میوه های خشک مهمترین گروه میوه های کشت شده در باغات این شهرستان هستند.

اهمیت نسبی میوه های دانه دار و میوه های خشک در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در الگوی کشت باغات استان است. اهمیت نسبی میوه های هسته دار در الگوی کشت باغات شهرستان کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهد، از کل اراضی باغات شهرستان حدود ۵۷۳ هکتار (۳۶/۹ درصد) به کشت سیب، ۳۵۸ هکتار (۲۳ درصد) به کشت گردو، ۲۲۴ هکتار (۱۴/۴ درصد) به کشت گلابی و ۱۶۲ هکتار (۱۰/۴ درصد) به کشت زردآلو اختصاص یافته است. این میوه ها مهمترین محصولات باغی هستند که بیشترین سطح باغات شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. همچنین می توان نشان داد، اهمیت نسبی کشت سیب، گلابی، آلبالو، گوجه، آلو، زردآلو، قیسی، شلیل، آلو قطره طلا، بادام و گردو در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات باغی کمتر از آن است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد بالا در جدول شماره (۱-۴۷) تا (۱-۵۰) و نمودارهای شماره (۱-۳۱) تا (۱-۳۳) آورده شده است.

جدول (۱-۴۷): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان نمین با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

ضرایب تمرکز		سهم نسبی شهرستان در استان	سهم نسبی (درصد)		مساحت (هکتار)		شرح
ضریب مکانی	ضریب توزیع		شهرستان	استان	شهرستان	استان	
۱/۳۶	۱/۳۶	۷/۸۹	۱۰۰	۱۰۰	۵۶۷۷۶/۲	۷۱۹۳۲۰/۷۵	اراضی کشاورزی
۱/۰۶	۱/۴۵	۸/۴۰	۳۹/۲۴	۳۶/۸۶	۲۲۲۷۶/۲	۲۶۵۱۲۸/۹	- آبی
۰/۹۶	۱/۳۱	۷/۶۰	۶۰/۷۶	۶۳/۱۴	۳۴۵۰۰	۴۵۴۱۹۱/۸۵	- دیم
۱/۰۲	۱/۳۸	۸/۰۳	۹۲/۱۶	۹۰/۶۴	۵۲۳۲۲/۲	۶۵۱۹۷۴/۹	اراضی زراعی
۱/۱۱	۱/۵۳	۸/۸۷	۳۶/۵۰	۳۲/۴۶	۲۰۷۲۲/۲	۲۳۳۴۹۱/۹	- آبی
۰/۹۴	۱/۳۰	۷/۵۵	۵۵/۶۶	۵۸/۱۸	۳۱۶۰۰	۴۱۸۴۸۳	- دیم
۰/۶۲	۰/۸۴	۴/۸۸	۲/۷۴	۴/۴۲	۱۵۵۴	۳۱۸۲۲/۸۵	اراضی باغی
۱/۰۱	۰/۸۵	۴/۹۱	۲/۷۴	۴/۴۰	۱۵۵۴	۳۱۶۳۷	- آبی
۰	۰	۰	۰	۰/۰۳	۰	۱۸۵/۸۵	- دیم
۱/۰۳	۱/۴۱	۸/۱۶	۵/۱۱	۴/۹۴	۲۹۰۰	۳۵۵۲۳	اراضی آیش (دیم)

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۴۸-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان نمین و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
کل	۲۳۳۴۹۲	۲۰۷۲۲	۱۰۰	۱۰۰	۸/۸۸
غلات	۱۰۹۰۹۸	۹۰۰۰	۴۶/۷۲	۴۳/۴۳	۸/۲۵
گندم	۸۱۱۱۴	۵۰۰۰	۳۴/۷۴	۲۴/۱۳	۶/۱۶
جو	۲۴۰۱۰	۴۰۰۰	۱۰/۲۸	۱۹/۳۰	۱۶/۶۶
برنج	۱۴۸۳	۰	۰/۶۴	۰	۰
ذرت دانه ای	۲۴۹۱	۰	۱/۰۷	۰	۰
حبوبات	۳۲۹۴	۰	۱/۴۱	۰	۰
نخود	۱۳۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
لوبیا	۳۱۶۴	۰	۱/۳۶	۰	۰
نباتات صنعتی	۱۴۷۹۷	۲۹۰	۶/۳۴	۱/۴۰	۱/۹۶
پنبه	۵۱۰۰	۰	۲/۱۸	۰	۰
چغندر قند	۳۸۳۰	۰	۱/۶۴	۰	۰
سویا	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۵۸۵۸	۲۹۰	۲/۵۱	۱/۴۰	۴/۹۵
آفتابگردان	۹	۰	۰	۰	۰
کنجد	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۲۷۷۶۶	۶۰۰۲	۱۱/۸۹	۲۸/۹۶	۲۱/۶۱
سیب زمینی	۲۶۹۵۶	۶۰۰۰	۱۱/۱۲	۲۸/۹۵	۲۳/۱۲
کوجه فرنگی	۱۶۷۱/۵	۱/۵	۰/۷۲	۰/۰۱	۰/۰۹
پیاز	۱۳۸	۰	۰/۰۶	۰	۰
محصولات جالیزی	۷۶۹	۰	۰/۳۳	۰	۰
خیار	۲۸۲	۰	۰/۱۲	۰	۰
خریزه	۱۸۰	۰	۰/۰۸	۰	۰
هندوانه	۳۰۷	۰	۰/۱۳	۰	۰
نباتات علوفه ای	۳۹۵۹۷	۳۵۰۰	۱۶/۹۶	۱۶/۸۹	۸/۸۴
ذرت علوفه ای	۳۴۰	۰	۰/۱۵	۰	۰
یونجه	۳۰۰۰	۱۶۰۰	۱۲/۸۵	۷/۷۲	۵/۳۳
اسپرس	۹۲۵۷	۱۹۰۰	۳/۹۶	۹/۱۷	۲۰/۵۳
سایر محصولات	۴۵۳۲	۰	۱/۹۴	۰	۰
چغندر بذر ریشه‌ای	۲۴۱	۰	۰/۱۰	۰	۰
چغندر بذری	۷۲۳	۰	۰/۳۱	۰	۰
ذرت بذری	۳۴۱۸	۰	۱/۴۶	۰	۰
سورگوم بذری	۱۵۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
سایر	۳۳۶۳۹	۱۹۳۱۱۹۳۰	۱۴/۴۱	۹/۳۱	۵/۷۴

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۴۹-۱) : مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان نمین و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۸۴/۱۳

سهم نسبی شهرستان در استان	الگوی کشت (درصد)		مساحت (هکتار)		نام محصول
	شهرستان	استان	شهرستان	استان	
۷/۵۵	۱۰۰	۱۰۰	۳۱۶۰۰	۴۱۸۴۸۳	اراضی زیر کشت
۷/۱۱	۷۴/۳۷	۷۸/۹۹	۲۳۵۰۰	۳۳۰۵۶۲	غلات
۶/۲۷	۵۲/۲۲	۶۲/۹۳	۱۶۵۰۰	۲۶۳۳۳۲	گندم
۱۰/۴۱	۲۲/۱۵	۱۶/۰۷	۷۰۰۰	۶۷۲۳۰	جو
۱۰/۱۵	۱۶/۷۷	۱۲/۴۸	۵۳۰۰	۵۲۲۱۹	حبوبات
۱۱/۲۳	۱۶/۷۷	۱۱/۲۷	۵۳۰۰	۴۷۱۷۷	عدس
۰	۰	۱/۲۰	۰	۵۰۴۲	نخود
۰	۰	۰/۱۸	۰	۷۶۶	نباتات صنعتی
۰	۰	۰/۱۱	۰	۴۸۰	آفتابگردان
۰	۰	۰/۰۷	۰	۲۸۶	کلزا
۷/۳۸	۲/۲۲	۲/۲۷	۷۰۰	۹۴۸۰	نباتات علوفه ای
۷/۳۸	۲/۲۲	۲/۲۷	۷۰۰	۹۴۸۰	یونجه
۸/۸۸	۲/۲۲	۱/۸۸	۷۰۰	۷۸۸۰	سایر محصولات
۵/۸۷	۱/۱۱	۱/۴۲	۳۵۰	۵۹۶۰	سیاهدانه
۱۸/۲۳	۱/۱۱	۰/۴۶	۳۵۰	۱۹۲۰	گاو دانه
۷/۹۷	۴/۴۳	۴/۲۰	۱۴۰۰	۱۷۵۷۶	سایر
۸/۱۶	-	-	۲۹۰۰	۳۵۵۲۳	اراضی آبی
۷/۶۰	-	-	۳۴۵۰۰	۴۵۴۰۰۶	کل اراضی

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۵۰-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان نمین و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

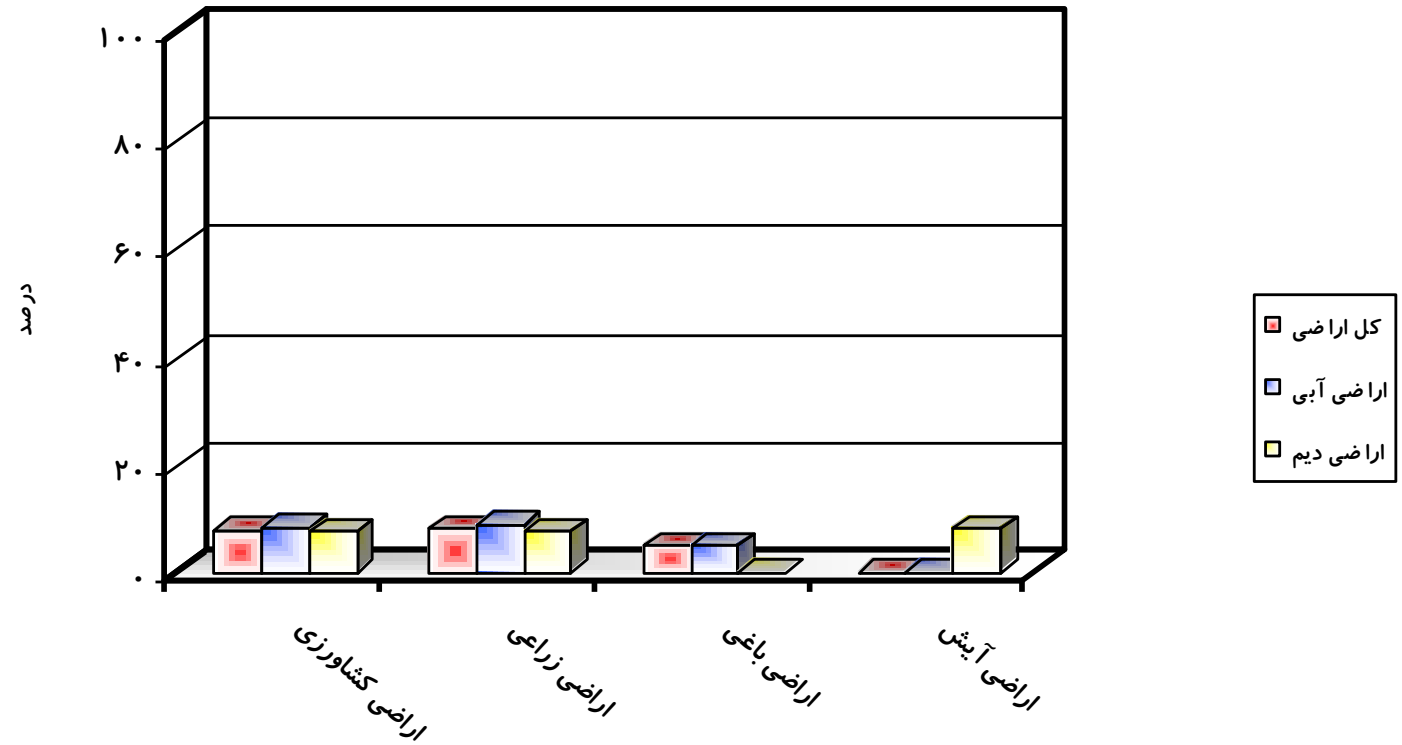
الگوی کشت (درصد)			مساحت (هکتار)			محصولات باغی
نسبت شهرستان در استان	شهرستان	استان	نسبت شهرستان در استان	شهرستان	استان	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۴/۹۱	۱۵۵۴	۳۱۶۳۷	کل
۱۴۲/۹۳	۵۱/۸۰	۳۶/۲۴	۷/۰۲	۸۰۵	۱۱۴۶۶	میوه های دانه دار
۱۱۳/۱۴	۳۶/۸۷	۳۲/۵۹	۵/۵۶	۵۷۳	۱۰۳۱۱	سیب
۴۶۵/۸۱	۱۴/۴۱	۳/۰۹	۲۲/۸۸	۲۲۴	۹۷۹	کلابی
۹۲/۲۸	۰/۵۱	۰/۵۶	۴/۵۳	۸	۱۷۷	به
۸۰/۶۴	۲۴/۳۲	۳۰/۱۶	۳/۹۶	۳۷۸	۹۵۴۳	میوه های هسته دار
۱۶۶/۷۶	۵/۷۳	۳/۴۳	۸/۱۹	۸۹	۱۰۸۷	آلبالو
۲۶/۸۲	۱/۱۶	۴/۳۲	۱/۳۲	۱۸	۱۳۶۷	گیلاس
۴۴۴/۷۸	۲/۹۶	۰/۶۷	۲۱/۸۵	۴۶	۲۱۱	گوجه
۱۳۵/۵۰	۱/۲۹	۰/۹۵	۶/۶۶	۲۰	۳۰۱	آلو
۰	۰	۱۱/۰۸	۰	۰	۳۵۰۵	هلو
۰	۰	۰/۱۵	۰	۰	۴۹	شفتالو
۲۲۸/۰۴	۱۰/۴۲	۴/۵۷	۱۱/۲۰	۱۶۲	۱۴۴۶	زردآلو
۳۹۵/۶۶	۲/۱۲	۰/۵۴	۱۹/۴۳	۳۳	۱۷۰	قیسی
۱۰/۲۶	۰/۴۵	۴/۳۹	۰/۵۰	۷	۱۳۹۰	شلیل
۳۰۵/۳۸	۰/۱۹	۰/۰۶	۱۵	۳	۲۰	آلو قطره طلا
۰	۰	۶/۹۴	۰	۰	۲۱۹۷	میوه های دانه ریز
۰	۰	۶/۹۴	۰	۰	۲۱۰۱	انگور آبی
۰	۰	۰	۰	۰	۱	توت فرنگی
۰	۰	۰/۳۰	۰	۰	۹۵	انواع توت درختی
۱۶۳/۲۵	۲۳/۸۷	۱۴/۶۲	۸/۰۲	۳۷۱	۴۶۲۷	میوه های خشک
۰	۰	۰/۰۴	۰	۰	۱۴	پسته
۲۷۱/۴۵	۰/۸۴	۰/۳۱	۱۳/۳۳	۱۳	۹۸	بادام آبی
۱۷۷/۰۷	۲۳/۰۴	۱۳/۰۱	۸/۷۰	۳۵۸	۴۱۱۶	گردو
۰	۰	۱/۲۴	۰	۰	۳۹۲	فندق
۰	۰	۰/۰۲	۰	۰	۷	سنگد
۰	۰	۰/۰۵	۰	۰	۱۵	میوه های سردسیری
۰	۰	۰/۰۵	۰	۰	۱۵	زائزالک
۰	۰	۰	۰	۰	۰	ذغال اخته
۰	۰	۲/۹۷	۰	۰	۹۴۰	میوه های نیمه گرمسیری
۰	۰	۲/۶۱	۰	۰	۸۲۷	زیتون
۰	۰	۰/۱۹	۰	۰	۶۰	انار
۰	۰	۰/۱۷	۰	۰	۵۳	انجیر
۰	۰	۹/۰۱	۰	۰	۲۸۵۰	سایر
۰	۰	۰	۰	۰	۱	سایر
۰	۰	۰	۰	۰	۱	توتستان برای نوغان
۰	۰	۹	۰	۰	۲۸۴۸	درختان و درختچه های غیرشمر

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

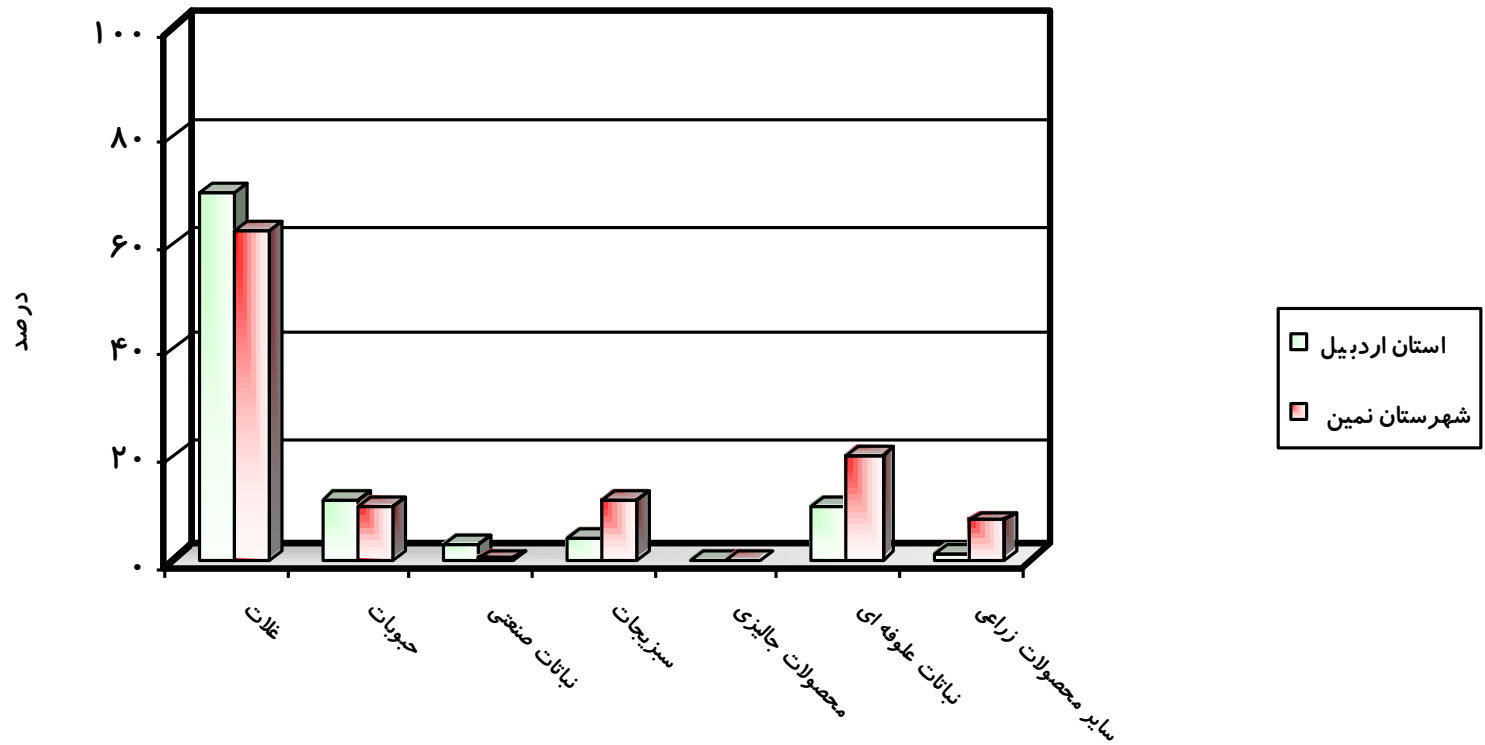
۲. برآورد مشاور

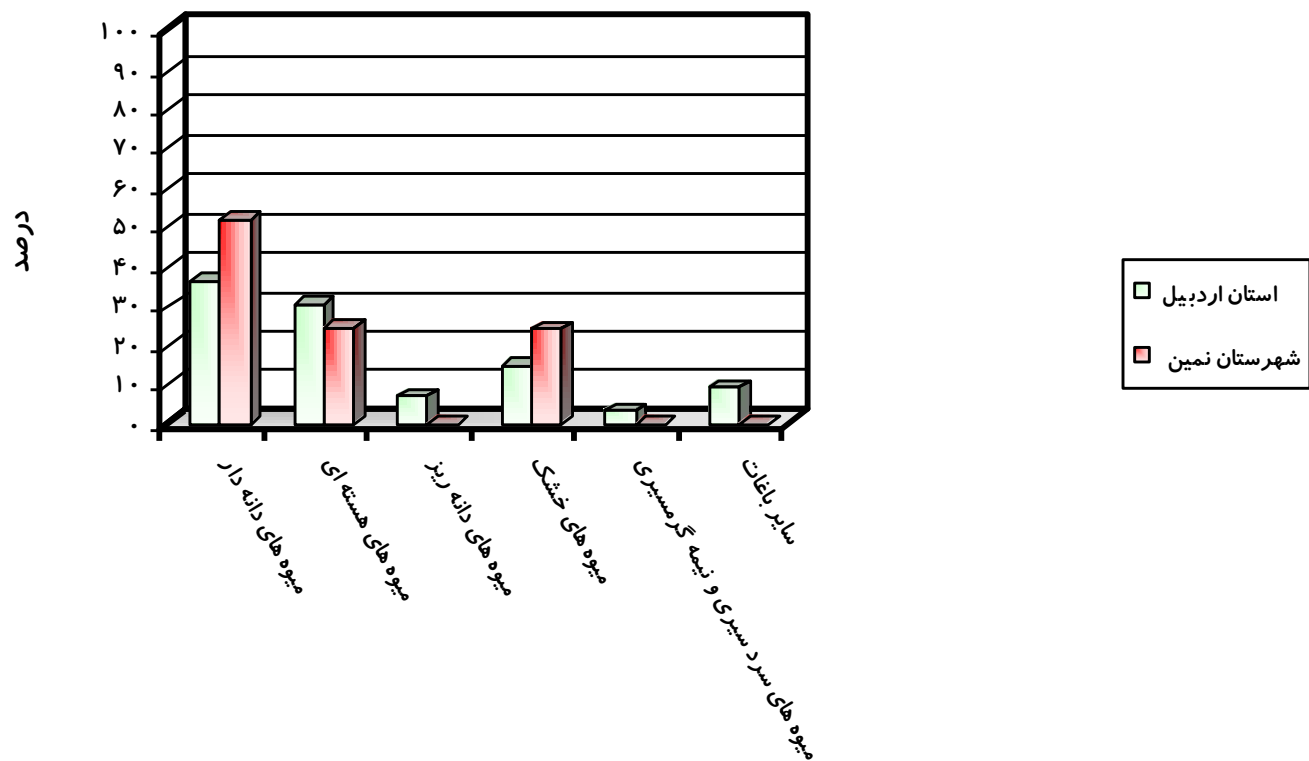
نمودار شماره (۳۱-۱) : جایگاه نسبی شهرستان نمین در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۳۲ - ۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان نمین و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۳۳- ۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان نمین و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

- مهمترین ویژگی های توزیع اراضی کشاورزی و الگوی کشت زراعت و باغداری در شهرستان نیر در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با موارد متناظرشان در استان به شرح زیر است:
- مساحت کل اراضی کشاورزی (قابل کشت) شهرستان ۴۷/۸ هزار هکتار بوده و ۶/۷ درصد مساحت این اراضی در استان است.
  - از کل مساحت اراضی کشاورزی شهرستان ۳۴/۷ هزار هکتار (۷۲/۵ درصد) به کشت محصولات زراعی و ۰/۵ هزار هکتار (۱/۱ درصد) به باغات اختصاص داده شده است که به ترتیب ۵۳ درصد و ۱/۷ درصد مساحت اراضی زراعی و باغی استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی اراضی زیر کشت زراعی و باغی اراضی کشاورزی این شهرستان به ترتیب بیشتر و کمتر از آن در استان (به ترتیب ۹۰/۶ درصد و ۴/۴ درصد) است.
  - از کل مساحت اراضی زراعی شهرستان ۸/۲ هزار هکتار (۲۳/۶ درصد) تحت کشت آبی و ۲۶/۵ هزار هکتار (۷۶/۴ درصد) تحت کشت دیم قرار دارد که به ترتیب ۳/۵ درصد اراضی زراعی و آبی و ۶/۳ درصد اراضی زراعی دیم استان است. می توان نشان داد که سهم نسبی زراعت آبی در این شهرستان کمتر از آن در استان (۳۵/۸ درصد) و سهم نسبی دیمکاری در زراعت این شهرستان بیشتر از آن در استان (۶۴/۲ درصد) است.
  - در این شهرستان، اندازه ضریب مکانی اراضی کشاورزی ۰/۹۸، اراضی زراعی ۰/۸۰، اراضی زراعی آبی ۰/۶۶، اراضی زراعی دیم ۱/۱۹ و اراضی باغی ۱/۰۱ است که نشان دهنده تمرکز نسبی بیشتر اراضی زراعی دیم و باغات و کمتر بودن تمرکز نسبی اراضی کشاورزی، اراضی زراعی و اراضی زراعی آبی در این شهرستان در قیاس با متوسط آنها در استان است.
  - در این شهرستان، اندازه ضریب توزیع اراضی کشاورزی ۰/۹۸، اراضی زراعی ۰/۷۸، اراضی زراعی آبی ۰/۵۲، اراضی زراعی دیم ۰/۹۳ و اراضی باغی ۰/۲۵ است که در قیاس با متوسط متناظر آنها در استان نشان دهنده تمرکز نسبی کمتر اراضی کشاورزی، اراضی زراعی (آبی و دیم) و اراضی باغات در این شهرستان است.
  - مهمترین ویژگیهای الگوی کشت زراعی (آبی و دیم) شهرستان نیر در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ و همانندیها و ناهمانندیهای آن با همین الگوی کشت در استان عبارت است از:

• الگوی کشت اراضی آبی

درسال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۸۱۹۶ هکتاری اراضی زراعی آبی در این شهرستان، ۳۶۰۰ هکتار (۴۳/۹ درصد) به کشت غلات، ۵۰ هکتار (۰/۶ درصد) به کشت نباتات صنعتی، ۱۱۲۶ هکتار (۱۳/۷ درصد) به کشت سبزیجات و ۲۴۶۵ هکتار (۳۰/۱ درصد) به کشت علوفه اختصاص داده شده است. ضمن آن که ۹۵۵ هکتار (۱۱/۷ درصد) از این اراضی نیز تحت کشت سایر محصولات زراعی بوده است. به این ترتیب می توان نشان داد :

- غلات، علوفه و سبزیجات مهمترین گروه محصولات زراعت آبی این شهرستان هستند.
- اهمیت نسبی سبزیجات و علوفه در الگوی کشت زراعت آبی این شهرستان بیشتر از آن در الگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای غلات، حبوبات و نباتات صنعتی کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهند که از کل اراضی زراعت آبی این شهرستان، ۲۴۰۰ هکتار (۲۹/۳ درصد) به کشت یونجه، ۲۲۰۰ هکتار (۲۶/۸ درصد) به کشت گندم، ۱۴۰۰ هکتار (۱۷/۱ درصد) به کشت جو، ۱۱۲۶ هکتار (۱۳/۷ درصد) به کشت سیب زمینی، ۶۵ هکتار (۰/۸ درصد) به کشت اسپرس و ۵۰ هکتار (۰/۶ درصد) به کشت کلزا اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی هستند که بیشترین سطح از اراضی زراعت آبی شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. پس از این محصولات، سایر اراضی زراعی آبی شهرستان به کشت سایر محصولات (۱۱/۷ درصد) اختصاص داده شده است

می توان نشان داد، در الگوی زراعت آبی این شهرستان، سهم نسبی اراضی زیر کشت جو، سیب زمینی و یونجه بیشتر از سهم نسبی متناظر آنها در الگوی کشت زراعت آبی استان بوده و برای سایر محصولات زراعی کمتر از آن است.

• الگوی کشت زراعت دیم

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال زراعی مورد بررسی، از کل ۲۶۵۱۰ هکتار اراضی زیر کشت دیم محصولات زراعی در این شهرستان، ۱۹۰۰۰ هکتار (۷۱/۷ درصد) به کشت غلات، ۵۱۸۰ هکتار (۱۹/۵ درصد) به کشت حبوبات، ۵۰۰ هکتار (۱/۹ درصد) به کشت علوفه و ۱۸۳۰ هکتار (۶/۹ درصد) به کشت سایر محصولات اختصاص داده شده است.

اهمیت نسبی گروه محصولات زراعی حبوبات درالگوی کشت زراعت دیم این شهرستان بیشتر از آن دراین الگوی کشت دراستان و برای بقیه گروه محصولات زراعی در این شهرستان کمتر از آن در استان است.

بر پایه اطلاعات تفصیلی این الگوی کشت می توان نشان داد که از کل اراضی زراعی تحت کشت دیم این شهرستان ۱۰۵۰۰ هکتار (۳۹/۶ درصد) به کشت جو، ۸۵۰۰ هکتار (۳۲/۱ درصد) به کشت گندم، ۵۱۰۰ هکتار (۱۹/۲ درصد) به کشت عدس، ۵۰۰ هکتار (۱/۹ درصد) به کشت یونجه و ۸۰ هکتار (۰/۳ درصد) به کشت نخود اختصاص داده شده است و این محصولات مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت دیم شهرستان هستند.

دریک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد، در الگوی کشت زراعت دیم این شهرستان اهمیت نسبی کشت جو و عدس بیشتر و سایر محصولات (کشت شده دراین شهرستان) کمتر از آن در استان است.

• الگوی کشت باغات

مهمترین ویژگی های الگوی کشت باغات شهرستان نیر در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ در قیاس با ویژگیهای متناظر آن در استان اردبیل به شرح زیر است. لیکن قبل از آن متذکر می شود که کلیه باغات این شهرستان به صورت آبی است و اراضی باغی دیم دراین شهرستان وجود ندارد.

در سال زراعی مورد بررسی، از کل مساحت ۵۳۹ هکتاری اراضی باغات این شهرستان حدود ۲۱۰ هکتار (۳۸/۹ درصد) زیر کشت میوه های دانه دار، ۲۴۰ هکتار (۴۴/۵ درصد) زیر کشت میوه های خشک و ۳۰ هکتار (۵/۵ درصد) زیر کشت میوه های هسته دار است.

میوه های خشک، میوه های دانه دار و میوه های هسته دار مهمترین گروه میوه های کشت شده در باغات این شهرستان هستند.

اهمیت نسبی میوه های دانه دار و میوه های خشک در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در الگوی کشت باغات استان است. اهمیت نسبی میوه های هسته دار در الگوی کشت باغات شهرستان کمتر از آن در استان است.

همین آمارها نشان می دهد، از کل اراضی باغات شهرستان حدود ۲۳۴ هکتار (۴۳/۴ درصد) به کشت گردو، ۱۸۵ هکتار (۳۴/۳ درصد) به کشت سیب، ۲۳ هکتار (۴/۳ درصد) به کشت گلابی و ۱۱ هکتار (۲ درصد) به کشت گیلاس اختصاص یافته است. این میوه ها مهمترین

محصولات باغی هستند که بیشترین سطح باغات شهرستان برای تولید آنها زیر کشت رفته است. همچنین می توان نشان داد. اهمیت نسبی کشت سیب، گلابی، بادام و گردو در الگوی کشت باغات این شهرستان بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات باغی کمتر از آن است. اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد بالا در جداول شماره (۱-۵۱) تا (۱-۵۴) و نمودارهای شماره (۱-۳۴) تا (۱-۳۶) آورده شده است.

جدول (۱-۵۱): مقایسه الگوی کلی توزیع اراضی کشاورزی شهرستان نیر با استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

ضرایب تمرکز		سهم نسبی شهرستان در استان	سهم نسبی (درصد)		مساحت (هکتار)		شرح
ضریب مکانی	ضریب توزیع		شهرستان	استان	شهرستان	استان	
۰/۹۸	۰/۹۸	۶/۶۵	۱۰۰	۱۰۰	۴۷۸۴۵/۰۳	۷۱۹۳۲۰/۷۵	اراضی کشاورزی
۰/۵۰	۰/۴۸	۳/۲۹	۱۸/۲۶	۳۶/۸۶	۸۷۳۵/۰۳	۲۶۵۱۲۸/۹	- آبی
۱/۲۹	۱/۲۷	۸/۶۱	۸۱/۷۴	۶۳/۱۴	۳۹۱۱۰	۴۵۴۱۹۱/۸۵	- دیم
۰/۸۰	۰/۷۸	۵/۳۲	۷۲/۵۴	۹۰/۶۴	۳۴۷۰۶/۰۳	۶۵۱۹۷۴/۹	اراضی زراعی
۰/۶۶	۰/۵۲	۳/۵۱	۱۷/۱۳	۳۲/۴۶	۸۱۹۶/۰۳	۲۳۳۴۹۱/۹	- آبی
۱/۱۹	۰/۹۳	۶/۳۳	۵۵/۴۱	۵۸/۱۸	۲۶۵۱۰	۴۱۸۴۸۳	- دیم
۰/۲۶	۰/۲۵	۱/۶۹	۱/۱۳	۴/۴۲	۵۳۹	۳۱۸۲۲/۸۵	اراضی باغی
۱/۰۱	۰/۲۵	۱/۷۰	۱/۱۳	۴/۴۰	۵۳۹	۳۱۶۳۷	- آبی
۰	۰	۰	۰	۰/۰۳	۰	۱۸۵/۸۵	- دیم
۵/۳۳	۵/۲۲	۳۵/۴۷	۲۶/۳۴	۴/۹۴	۱۲۶۰۰	۳۵۵۲۳	اراضی آیش (دیم)

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۵۲-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت آبی در شهرستان نیر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
کل	۲۳۳۴۹۲	۸۱۹۶	۱۰۰	۱۰۰	۳/۵۱
غلات	۱۰۹۰۹۸	۳۶۰۰	۴۶/۷۲	۴۳/۹۲	۳/۳۰
گندم	۸۱۱۱۴	۲۲۰۰	۳۴/۷۴	۲۶/۸۴	۲/۷۱
جو	۲۴۰۱۰	۱۴۰۰	۱۰/۲۸	۱۷/۰۸	۵/۸۳
برنج	۱۴۸۳	۰	۰/۶۴	۰	۰
ذرت دانه ای	۲۴۹۱	۰	۱/۰۷	۰	۰
حبوبات	۳۲۹۴	۰	۱/۴۱	۰	۰
نخود	۱۳۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
لوبیا	۳۱۶۴	۰	۱/۳۶	۰	۰
نباتات صنعتی	۱۴۷۹۷	۵۰	۶/۳۴	۰/۶۱	۰/۳۴
پنبه	۵۱۰۰	۰	۲/۱۸	۰	۰
چغندر قند	۳۸۳۰	۰	۱/۶۴	۰	۰
سویا	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۵۸۵۸	۵۰	۲/۵۱	۰/۶۱	۰/۸۵
آفتابگردان	۹	۰	۰	۰	۰
کنجد	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۲۷۷۶۶	۱۱۲۶	۱۱/۸۹	۱۳/۷۴	۴/۰۶
سیب زمینی	۲۶۹۵۶	۱۱۲۶	۱۱/۱۲	۱۳/۷۴	۴/۳۴
کوجه فرنگی	۱۶۷۱/۵	۰	۰/۷۲	۰	۰
پیاز	۱۳۸	۰	۰/۰۶	۰	۰
محصولات جالیزی	۷۶۹	۰	۰/۳۳	۰	۰
خیار	۲۸۲	۰	۰/۱۲	۰	۰
خریزه	۱۸۰	۰	۰/۰۸	۰	۰
هندوانه	۳۰۷	۰	۰/۱۳	۰	۰
نباتات علوفه ای	۳۹۵۹۷	۲۴۶۵	۱۶/۹۶	۳۰/۰۸	۶/۲۳
ذرت علوفه ای	۳۴۰	۰	۰/۱۵	۰	۰
یونجه	۳۰۰۰۰	۲۴۰۰	۱۲/۸۵	۲۹/۲۸	۸
اسپرس	۹۲۵۷	۶۵	۳/۹۶	۰/۷۹	۰/۷۰
سایر محصولات	۴۵۳۲	۰	۱/۹۴	۰	۰
چغندر بذر ریشهای	۲۴۱	۰	۰/۱۰	۰	۰
چغندر بذری	۷۲۳	۰	۰/۳۱	۰	۰
ذرت بذری	۳۴۱۸	۰	۱/۴۶	۰	۰
سورگوم بذری	۱۵۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
سایر	۳۳۶۳۹	۹۵۵	۱۴/۴۱	۱۱/۶۵	۲/۸۴

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۵۳-۱): مقایسه الگوی کشت زراعت دیم در شهرستان نیر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نام محصول	مساحت (هکتار)		الگوی کشت (درصد)		سهم نسبی شهرستان در استان
	استان	شهرستان	استان	شهرستان	
اراضی زیر کشت	۴۱۸۴۸۳	۲۶۵۱۰	۱۰۰	۱۰۰	۶/۳۳
غلات	۳۳۰۵۶۲	۱۹۰۰۰	۷۸/۹۹	۷۱/۶۷	۵/۷۵
گندم	۲۶۳۳۳۲	۸۵۰۰	۶۲/۹۳	۳۲/۰۶	۳/۲۳
جو	۶۷۲۳۰	۱۰۵۰۰	۱۶/۰۷	۳۹/۶۱	۱۵/۶۲
حبوبات	۵۲۲۱۹	۵۱۸۰	۱۲/۴۸	۱۹/۵۴	۹/۹۲
عدس	۴۷۱۷۷	۵۱۰۰	۱۱/۲۷	۱۹/۲۴	۱۰/۸۱
نخود	۵۰۴۲	۸۰	۱/۲۰	۰/۳۰	۱/۵۹
نباتات صنعتی	۷۶۶	۰	۰/۱۸	۰	۰
آفتابگردان	۴۸۰	۰	۰/۱۱	۰	۰
کلزا	۲۸۶	۰	۰/۰۷	۰	۰
نباتات علوفه ای	۹۴۸۰	۵۰۰	۲/۲۷	۱/۸۹	۵/۲۷
یونجه	۹۴۸۰	۵۰۰	۲/۲۷	۱/۸۹	۵/۲۷
سایر محصولات	۷۸۸۰	۱۳۰	۱/۸۸	۰/۴۹	۱/۶۵
سیاهدانه	۵۹۶۰	۶۰	۱/۴۲	۰/۲۳	۱/۰۱
گاو دانه	۱۹۲۰	۷۰	۰/۴۶	۰/۲۶	۳/۵۶
سایر	۱۷۵۷۶	۱۷۰۰	۴/۲۰	۶/۴۱	۹/۶۷
اراضی آیش	۳۵۵۲۳	۱۲۶۰۰	-	-	۳۵/۴۷
کل اراضی	۴۵۴۰۰۶	۳۹۱۱۰	-	-	۸/۶۱

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

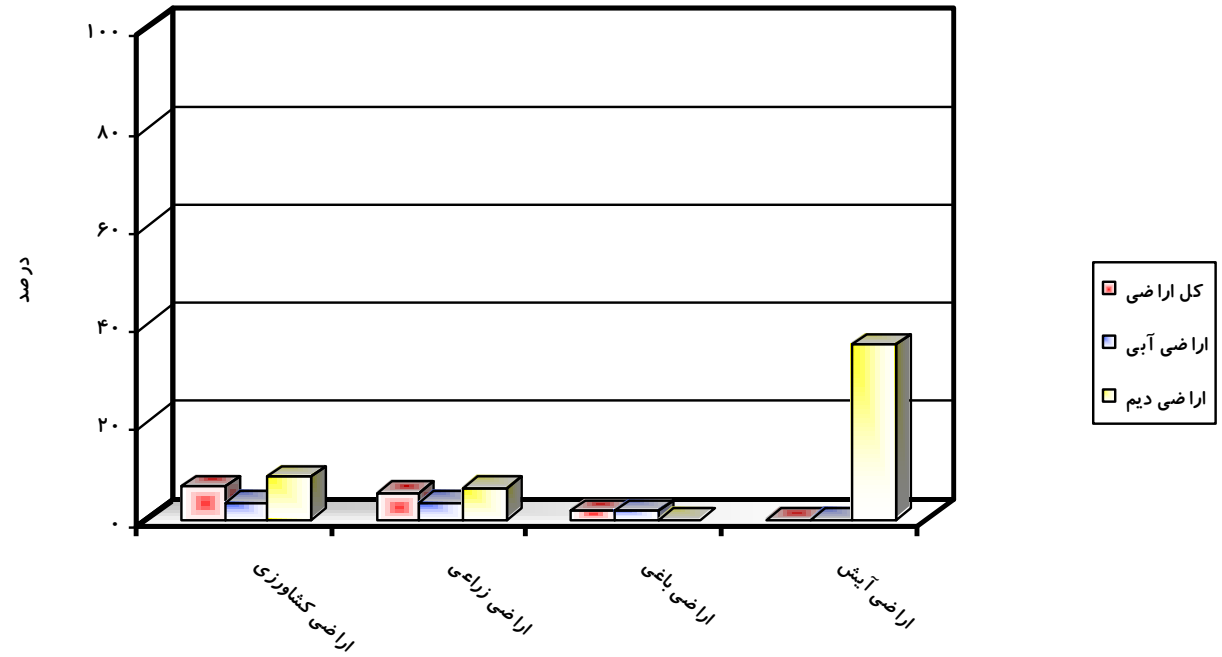
جدول (۵۴-۱): مقایسه الگوی کشت باغات آبی در شهرستان نیر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

مجمولات باغی	مساحت (هکتار)			الگوی کشت (درصد)		
	استان	شهرستان	نسبت شهرستان در استان	استان	شهرستان	نسبت شهرستان در استان
کل	۳۱۶۳۷	۵۳۹	۱/۷۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
میوه های دانه دار	۱۱۴۶۶	۲۱۰	۱/۸۳	۳۶/۲۴	۳۸/۸۷	۱۰۷/۲۵
سیب	۱۰۳۱۱	۱۸۵	۱/۷۹	۳۲/۵۹	۳۴/۳۲	۱۰۵/۳۲
کلابی	۹۷۹	۲۳	۲/۳۵	۳/۰۹	۴/۲۷	۱۳۷/۹۰
به	۱۷۷	۲	۰/۸۵	۰/۵۶	۰/۲۸	۴۹/۸۸
میوه های هسته دار	۹۵۴۳	۳۰	۰/۳۱	۳۰/۱۶	۵/۴۷	۱۸/۱۴
آلبالو	۱۰۸۷	۶	۰/۵۵	۳/۴۳	۱/۱۱	۳۲/۴۱
گیلاس	۱۳۶۷	۱۱	۰/۷۷	۴/۳۲	۱/۹۵	۴۵/۱۰
گوجه	۲۱۱	۲	۰/۷۱	۰/۶۷	۰/۲۸	۴۱/۸۲
آلو	۳۰۱	۳	۰/۸۳	۰/۹۵	۰/۴۶	۴۸/۸۳
هلو	۳۵۰۵	۶	۰/۱۶	۱۱/۰۸	۱/۰۵	۹/۲۱
شفتالو	۴۹	۰	۰	۰/۱۵	۰	۰
زردآلو	۱۴۴۶	۳	۰/۲۱	۴/۵۷	۰/۵۶	۱۲/۱۸
قیسی	۱۷۰	۱	۰/۲۹	۰/۵۴	۰/۰۹	۱۷/۲۸
شلیل	۱۳۹۰	۰	۰	۴/۳۹	۰	۰
آلو قطره طلا	۲۰	۰	۰	۰/۰۶	۰	۰
میوه های دانه ریز	۲۱۹۷	۰	۰	۶/۹۴	۰	۰
انگور آبی	۲۱۰۱	۰	۰	۶/۹۴	۰	۰
توت فرنگی	۱	۰	۰	۰	۰	۰
انواع توت درختی	۹۵	۰	۰	۰/۳۰	۰	۰
میوه های خشک	۴۶۲۷	۲۴۰	۵/۱۹	۱۴/۶۲	۴۴/۵۳	۳۰۴/۴۸
پسته	۱۴	۰	۰	۰/۰۴	۰	۰
بادام آبی	۹۸	۶	۶/۱۵	۰/۳۱	۱/۱۱	۳۶۱/۲۰
گردو	۴۱۱۶	۲۳۴	۵/۶۹	۱۳/۰۱	۴۳/۴۱	۳۳۳/۶۹
فندق	۳۹۲	۰	۰	۱/۲۴	۰	۰
سبجد	۷	۰	۰	۰/۰۲	۰	۰
میوه های سردسیری	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰	۰
زالزالک	۱۵	۰	۰	۰/۰۵	۰	۰
ذغال اخته	۰	۰	۰	۰	۰	۰
میوه های نیمه گرمسیری	۹۴۰	۰	۰	۲/۹۷	۰	۰
زیتون	۸۲۷	۰	۰	۲/۶۱	۰	۰
انار	۶۰	۰	۰	۰/۱۹	۰	۰
انجیر	۵۳	۰	۰	۰/۱۷	۰	۰
سایر	۲۸۵۰	۶۰	۲/۱۱	۹/۰۱	۱۱/۱۳	۱۲۳/۵۸
سایر	۱	۰	۰	۰	۰	۰
توتستان برای نوغان	۱	۰	۰	۰	۰	۰
درختان و درختچه های غیر شمر	۲۸۴۸	۵۹	۲/۱	۹	۱۱	۱۲۳/۶۶

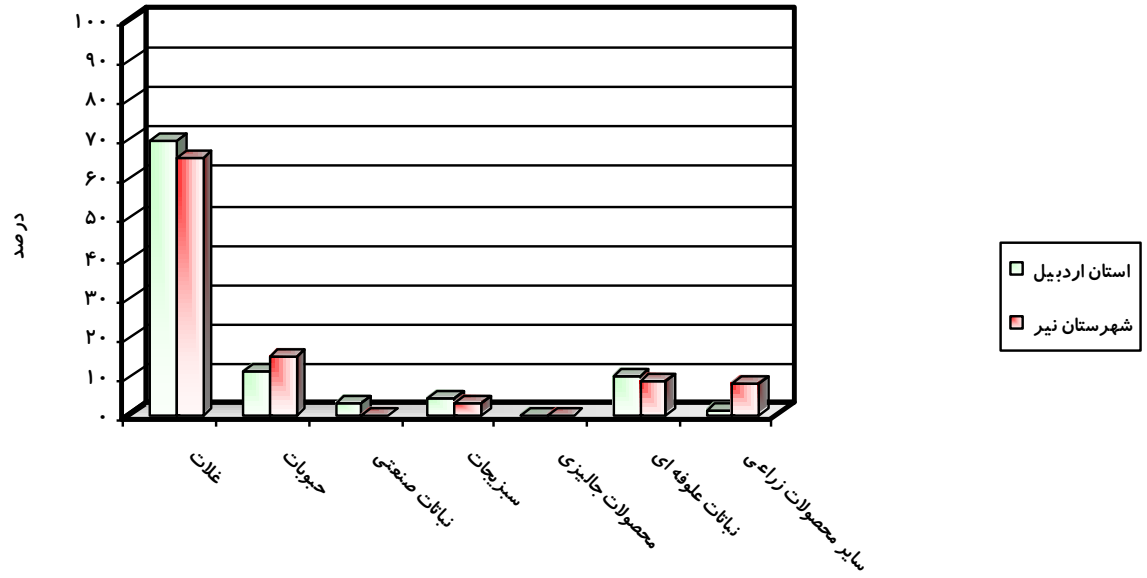
ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

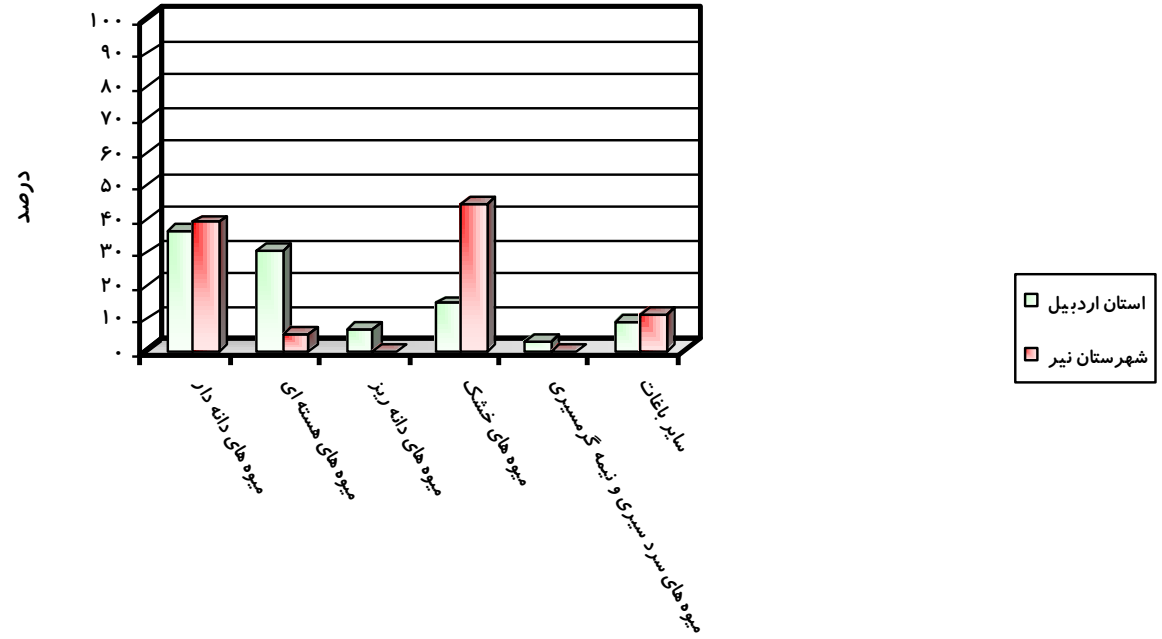
نمودار شماره (۳۴- ۱) : جایگاه نسبی شهرستان نیر در اراضی کشاورزی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۳۵ - ۱): الگوی کشت زراعت در شهرستان نیر و استان اردبیل در سال زراعی ۸۵ - ۱۳۸۴

نمودار شماره (۳۶-۱): الگوی کشت باغات آبی در شهرستان نیر و استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

۴-۱: الگوی بهره برداری در زراعت و باغداری

در تحلیل الگوی بهره برداری فعالیتهای زراعی و باغی، ویژگی واحدهای بهره برداری این فعالیتها از منظر ساختار حقوقی و ساختار اندازه آنها، با استفاده از نتایج سرشماری عمومی کشاورزی سال ۱۳۸۲، مورد بررسی قرار گرفته است. در این سرشماری، واحد بهره برداری کشاورزی (زراعی و باغی) یک واحد تولیدی است که در یک آبادی یا شهر قرار داشته، تحت مدیریت واحدی اداره می شود و حداقل ۴۰۰ مترمربع زمین زراعی یا ۲۰۰ مترمربع زمین باغی در اختیار دارد.

۴-۱-۱: ساختار حقوقی بهره برداریها

در سال ۱۳۸۲، تعداد کل بهره برداریهای با زمین (= بهره برداریهای زراعی و باغی) استان بالغ بر ۹۱۸۵۵ واحد است که از آن بالغ بر ۷۳۳۲۹ بهره برداری (۷۹/۸۳ درصد) توسط خانوارهای معمولی ساکن، ۱۸۴۰۵ بهره برداری (۲۰/۰۴ درصد) توسط بهره برداران غیر ساکن و ۱۲۱ بهره برداری (۰/۱۳ درصد) توسط شرکتهای خصوصی و موسسات عمومی اداره می شوند. به این ترتیب ملاحظه می شود که نزدیک به تمامی واحدهای بهره برداری های زراعی و باغی استان (۹۹/۸۷ درصد) به صورت بهره برداری اشخاص حقیقی (یک خانوار یا بهره بردار به صورت اختصاصی و یا چند خانوار یا بهره بردار به صورت شریکی) مدیریت می شوند. این وضعیت، با کمی تفاوت، در همه شهرستانهای استان مصداق دارد.

در یک مقایسه تطبیقی از ساختار حقوقی بهره برداریهای زراعی و باغی استان و کشور می توان نشان داد، هرچند در کل کشور نیز بخش بسیار بزرگی (۹۹/۷۹ درصد) از این واحدها به صورت بهره برداریهای اشخاص حقیقی اداره می شوند و سهم نسبی بهره برداریهای اشخاص حقوقی (۰/۲۱ درصد) در کل بهره برداریهای زراعی و باغی کشور اندک است و لیکن تا حدی از آن در استان اردبیل بیشتر می باشد.

همچنین در یک مقایسه تطبیقی زمانی دیده می شود که سهم نسبی بهره برداریهای شرکتی و موسسه ای در طول دهه ۸۲-۱۳۷۲ از ۰/۰۶ درصد به ۰/۱۳ درصد افزایش یافته و در مقابل، سهم نسبی بهره برداری کشاورزی فردی از ۹۹/۹۴ درصد به ۹۹/۸۷ درصد کاهش یافته است.

در جدول شماره (۵۵-۱)، ساختار حقوقی واحدهای بهره برداری زراعی و باغی در استان اردبیل و شهرستانهای آن ارایه گردیده است.

۱-۴-۱-۱: ساختار بهره برداریها برحسب اندازه زمین آنها

در سال ۱۳۸۲، تعداد کل بهره برداریهای زراعی و باغی استان بالغ بر ۹۱۸۵۵ واحد و مساحت زمین آنها ۷۳۱۱۶۷ هکتار است. به این ترتیب، متوسط مساحت زمین هر بهره برداری نزدیک به ۸ هکتار است که حاکی از فراوانی زیاد واحدهای کوچک در میان این واحدها است. این واحدهای کوچک عموماً به صورت اختصاصی و فردی اداره می شوند.

بر پایه اطلاعات در دسترس، تعداد واحد بهره برداریهای دارای زمین زراعی استان ۸۵۷۴۹ واحد و تعداد بهره برداریهای دارای زمین باغی استان ۲۳۴۲۹ واحد است که مساحت زمین آنها به ترتیب ۷۰۶۲۷۹ هکتار و ۲۴۸۸۸ هکتار می باشد. به این ترتیب، متوسط مساحت زمین هریک از این بهره برداریها به ترتیب ۸/۲ هکتار و ۱/۱ هکتار می باشد که مبین کوچک بودن اندازه هر دو گروه از بهره برداریهای مورد نظر می باشد. الگوی تفکیک این بهره برداریها برحسب اندازه زمین آنها، این ویژگی را با وضوح بیشتری نشان می دهد.

۱-۴-۱-۲: ساختار بهره برداریهای زراعی برحسب اندازه زمین آنها

الگوی توزیع تعداد بهره برداریهای زراعی استان برحسب اندازه زمین زراعی آنها نشان می دهد، از میان این واحدها تعداد ۶۴۸۴ واحد (۷/۶ درصد) دارای کمتر از ۱ هکتار زمین، ۳۵۹۷۱ واحد (۴۲ درصد) دارای ۱ تا ۵ هکتار زمین، ۳۵۳۹۷ واحد (۴۱/۳ درصد) دارای ۵ تا ۲۰ هکتار زمین، ۶۹۳۹ واحد (۸/۱ درصد) دارای ۲۰ تا ۵۰ هکتار زمین و ۹۵۸ واحد (۱/۱ درصد) دارای ۵۰ هکتار زمین بیشتر می باشند. به این ترتیب، دیده می شود مساحت زمین زراعی نزدیک به نیمی از واحدهای بهره برداری زراعی استان کمتر از ۵ هکتار است و در مقابل تنها نزدیک به ۱۰ درصد این بهره برداریها دارای زمینهای با مساحت بیشتر از ۲۰ هکتار هستند.

الگوی توزیع مساحت زمین زراعی این بهره برداریها نشان می دهد که از کل ۷۰۶/۳ هزار هکتار مساحت زمین این واحدها، حدود ۳/۲ هزار هکتار (۰/۴ درصد) مربوط به واحدهای دارای کمتر از ۱ هکتار زمین، ۹۱/۴ هزار هکتار (۱۲/۹ درصد) مربوط به واحدهای دارای ۱ تا ۵ هکتار زمین، ۳۲۴/۱ هزار هکتار (۴۵/۹ درصد) مربوط به واحدهای دارای ۵ تا ۲۰ هکتار زمین، ۱۸۹/۸ هزار هکتار (۲۶/۹ درصد) مربوط به واحدهای دارای ۲۰ تا ۵۰ هکتار زمین و ۹۷/۸ هزار

هکتار (۱۳/۸ درصد) مربوط به واحدهای دارای ۵۰ هکتار زمین و بیشتر از آن می باشد. به این ترتیب، ملاحظه می شود که نزدیک به ۶۰ درصد از اراضی بهره برداریهای زراعی استان مربوط به بهره برداریهای کوچک و متوسط (دارای کمتر از ۲۰ هکتار زمین) و بیش از ۴۰ درصد بقیه مربوط به واحدهای نسبتاً بزرگ و بزرگ (دارای ۲۰ هکتار و بیشتر زمین) می باشد.

در جدول شماره (۱-۵۶) و نمودار شماره (۱-۳۷)، ساختار بهره برداریهای زراعی برحسب اندازه زمین آنها در استان اردبیل ارایه شده است.

۳-۴-۱: ساختار بهره برداریهای باغی برحسب اندازه زمین آنها

بر پایه الگوی توزیع تعداد بهره برداریهای باغی استان برحسب اندازه زمین آنها، از میان این واحدها تعداد ۱۴۷۱۱ واحد (۶۲/۸ درصد) دارای کمتر از ۱ هکتار باغ، ۸۳۱۱ واحد (۳۵/۵ درصد) دارای ۱ تا ۵ هکتار باغ، ۳۳۰ واحد (۱/۴ درصد) دارای ۵ تا ۱۰ هکتار باغ و ۷۸ واحد (۰/۳ درصد) دارای ۱۰ هکتار و بیشتر زمین باغی هستند.

همچنین، الگوی توزیع مساحت زمین بهره برداریهای باغی استان نشان می دهد که از کل ۲۴/۹ هزار هکتار اراضی باغات این بهره برداریها حدود ۴/۲ هزار هکتار (۱۶/۸ درصد) مربوط به واحدهای دارای کمتر از ۱ هکتار باغ، ۱۳/۷ هزار هکتار (۵۵ درصد) مربوط به واحدهای دارای ۱ تا ۵ هکتار باغ، ۱/۹ هزار هکتار (۷/۸ درصد) مربوط به واحدهای دارای ۵ تا ۱۰ هکتار باغ و ۵/۱ هزار هکتار (۲۰/۵ درصد) مربوط به واحدهای دارای ۱۰ هکتار و بیشتر از آن زمین باغی می باشند.

براین اساس، حدود سه چهارم اراضی باغات این بهره برداریها مربوط به واحدهای دارای کمتر از ۵ هکتار باغ و یک چهارم بقیه مربوط به واحدهایی است که ۵ هکتار و بیشتر از آن زمین باغی دارند.

در جدول شماره (۱-۵۷) و نمودار شماره (۱-۳۸)، ساختار بهره برداریهای باغی برحسب اندازه آنها در استان اردبیل ارایه گردیده است.

۲-۴-۱: تحول اندازه بهره برداریهای کشاورزی استان در سالهای ۱۳۷۲ و ۱۳۸۲

بر پایه نتایج سرشماریهای عمومی کشاورزی سالهای ۱۳۷۲ و ۱۳۸۲ می توان نشان داد که در طول این دوره زمانی:

- متوسط مساحت زمین بهره برداریهای دارای زمین استان از ۸/۸ هکتار به ۸ هکتار و متوسط مساحت زمین بهره برداریهای زراعی از ۹ هکتار به ۸/۲ هکتار کاهش یافته و در

مقابل، متوسط مساحت زمین بهره برداریهای باغی استان از ۰/۹ هکتار به ۱/۱ هکتار افزایش یافته است.

- متوسط مساحت زمین هر بهره برداری آبی از ۴/۱ هکتار به ۳/۷ هکتار و هر بهره برداری زراعی آبی از ۴/۴ هکتار به ۴ هکتار کاهش یافته و در مقابل، متوسط مساحت زمین بهره برداریهای باغی آبی از ۰/۹ هکتار به ۱/۱ هکتار افزایش یافته است.
- متوسط مساحت زمین هر بهره برداری دیم از ۸/۵ هکتار به ۸/۳ هکتار، هر بهره برداری زراعی دیم از ۸/۵ هکتار به ۸/۳ هکتار و هر بهره برداری باغی دیم از ۱/۴ هکتار به ۰/۴ هکتار کاهش یافته است.

۳-۴-۱: تحول میزان آیش گذاری بهره برداریهای کشاورزی استان در سالهای ۱۳۷۲ و ۱۳۸۲

مقایسه نتایج سرشماری های عمومی کشاورزی سالهای ۱۳۷۲ و ۱۳۸۲ نشان می دهد که در طول این دوره زمانی:

- میزان آیش گذاری کل بهره برداریهای زراعی استان از ۲۹/۷ درصد به ۲۷ درصد کاهش یافته که برآیند افزایش میزان آیش گذاری بهره برداریهای زراعی آبی از ۱۰/۲ درصد به ۱۱/۵ درصد و کاهش متناظر آن برای بهره برداریهای زراعی دیم از ۳۸/۵ درصد به ۳۰ درصد است.

۳-۴-۱: مقایسه ساختار بهره برداریها برحسب اندازه آنها در استان و کشور

مقایسه تطبیقی الگوی توزیع واحدهای بهره برداری زراعی و باغی استان و کشور نشان دهنده بزرگتر بودن نسبی اندازه واحدهای بهره برداری زراعی و باغی استان نسبت به متوسط اندازه آنها در کل کشور می باشد که نتیجه فراوانی نسبی بیشتر واحدهای متوسط و بزرگ در استان نسبت به کل کشور است، بر پایه این مقایسه:

- متوسط زمین زراعی هر واحد بهره برداری زراعی در استان (۸/۲ هکتار) بزرگتر از متوسط متناظر آن در کل واحدهای بهره برداری زراعی کشور (۵/۸ هکتار) می باشد.
- متوسط زمین باغی هر واحد بهره برداری باغی استان (۱/۱ هکتار) بزرگتر از متوسط این اراضی در هر یک از واحدهای بهره برداری باغی کشور (۰/۹ هکتار) است.

- متوسط زمین زراعی هر واحد بهره برداری زراعی آبی ۴ هکتار، واحد بهره برداری زراعی دیم ۸/۷ هکتار و واحد بهره برداری زراعی آبی و دیم توام ۱۱/۸ هکتار است که بزرگتر از اندازه متناظر این متوسطها در واحدهای بهره برداری زراعی کل کشور (به ترتیب ۳/۶ هکتار ، ۷/۲ هکتار و ۸/۸ هکتار) می باشد.

جدول (۵۵-۱): ساختار حقوقی واحدهای بهره برداری زراعی و باغی در استان اردبیل و شهرستانهای آن در سال ۱۳۸۲

شهرستان	تعداد بهره برداری				سهم نسبی (درصد)
	کل	فردی	موسسه ای و شرکته	فردی	
استان	۹۱۸۵۵	۹۱۷۳۴	۱۲۱	۹۹/۸۷	۰/۱۳
اردبیل	۱۹۹۹۷	۱۹۹۵۴	۴۳	۹۹/۷۸	۰/۲۲
بيله سوار	۷۰۹۲	۷۰۸۶	۶	۹۹/۹۲	۰/۰۸
پارس آباد	۷۱۴۳	۷۱۲۴	۱۹	۹۹/۷۳	۰/۲۷
خلخال	۹۲۰۹	۹۱۹۴	۱۵	۹۹/۸۴	۰/۱۶
کوثر	۴۵۵۳	۴۵۵۰	۳	۹۹/۹۳	۰/۰۷
گرمی	۱۱۸۳۵	۱۱۸۲۷	۸	۹۹/۹۳	۰/۰۷
مشگین شهر	۱۸۷۶۷	۱۸۷۴۶	۲۱	۹۹/۸۹	۰/۱۱
نمین	۸۳۱۰	۸۳۰۵	۵	۹۹/۹۴	۰/۰۶
نیر	۴۹۴۹	۴۹۴۸	۱	۹۹/۹۸	۰/۰۲

ماخذ: نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۸۲، استان اردبیل - مرکز آمار ایران

: برآورد مشاور

جدول (۵۶- ۱): ساختار بهره برداریهای زراعی برحسب اندازه آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

(هکتار- درصد)

اندازه واحدهای بهره برداری		بهره برداریها		زمین بهره برداریها	
		تعداد	سهم نسبی	مساحت	سهم نسبی
کل					
کمتر از ۱ هکتار		۸۵۷۴۹	۱۰۰	۷۰۶۲۸۲	۱۰۰
کمتر از ۰/۱ هکتار		۶۴۸۴	۷/۵۶	۳۱۵۸	۰/۴۵
کمتر از ۰/۱ هکتار		۷۴۷	۰/۸۷	۱۸	*
۰/۱ تا کمتر از ۰/۲ هکتار		۲۸۳	۰/۳۳	۳۸	۰/۰۱
۰/۲ تا کمتر از ۰/۵ هکتار		۱۳۶۵	۱/۵۹	۴۵۷	۰/۰۶
۰/۵ تا کمتر از ۱ هکتار		۴۰۸۸	۴/۷۷	۲۶۴۵	۰/۳۸
۱ تا کمتر از ۵ هکتار		۳۵۹۷۱	۴۱/۹۵	۹۱۳۹۸	۱۲/۹۴
۱ تا کمتر از ۲ هکتار		۱۰۵۲۰	۱۲/۲۷	۱۳۳۱۶	۱/۸۹
۲ تا کمتر از ۳ هکتار		۱۰۰۷۵	۱۱/۷۵	۲۲۱۲۸	۳/۱۳
۳ تا کمتر از ۴ هکتار		۸۱۴۳	۹/۵۰	۲۵۸۴۸	۳/۶۶
۴ تا کمتر از ۵ هکتار		۷۲۳۳	۸/۴۳	۳۰۱۰۶	۴/۲۶
۵ تا کمتر از ۲۰ هکتار		۳۵۳۹۷	۴۱/۲۸	۳۲۴۱۱۸	۴۵/۸۹
۵ تا کمتر از ۷/۵ هکتار		۱۴۸۲۲	۱۷/۲۹	۸۶۴۲۵	۱۲/۲۴
۷/۵ تا کمتر از ۱۰ هکتار		۶۲۴۴	۷/۲۸	۵۲۲۲۴	۷/۳۹
۱۰ تا کمتر از ۱۵ هکتار		۹۸۴۳	۱۱/۴۸	۱۱۲۲۳۳	۱۵/۸۹
۱۵ تا کمتر از ۲۰ هکتار		۴۴۸۸	۵/۲۳	۷۳۲۳۷	۱۰/۳۷
۲۰ تا کمتر از ۵۰ هکتار		۶۹۳۹	۸/۰۹	۱۲۸۸۳۲	۲۶/۸۸
۲۰ تا کمتر از ۲۵ هکتار		۳۲۰۷	۳/۷۴	۶۷۷۷	۰/۹۶
۲۵ تا کمتر از ۳۵ هکتار		۲۴۲۹	۲/۸۳	۶۹۸۴۷	۹/۸۹
۳۵ تا کمتر از ۵۰ هکتار		۱۳۰۳	۱/۵۲	۵۲۲۰۸	۷/۳۹
۵۰ هکتار و بیشتر		۹۵۸	۱/۱۲	۹۷۷۷۷	۱۳/۸۴
۵۰ تا کمتر از ۱۰۰ هکتار		۸۵۱	۰/۹۹	۵۲۸۶۵	۷/۴۸
۱۰۰ تا کمتر از ۲۰۰ هکتار		۹۸	۰/۱۲	۱۱۸۳۹	۱/۶۸
۲۰۰ تا کمتر از ۵۰۰ هکتار		۶	۰/۰۱	۲۰۳۷	۰/۲۹
۵۰۰ تا کمتر از ۱۰۰۰ هکتار		۱	*	۶۵۴	۰/۰۹
۱۰۰۰ هکتار و بیشتر		۲	*	۳۰۳۸۲	۴/۳۰

مآخذ: نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۸۲، استان اردبیل - مرکز آمار ایران

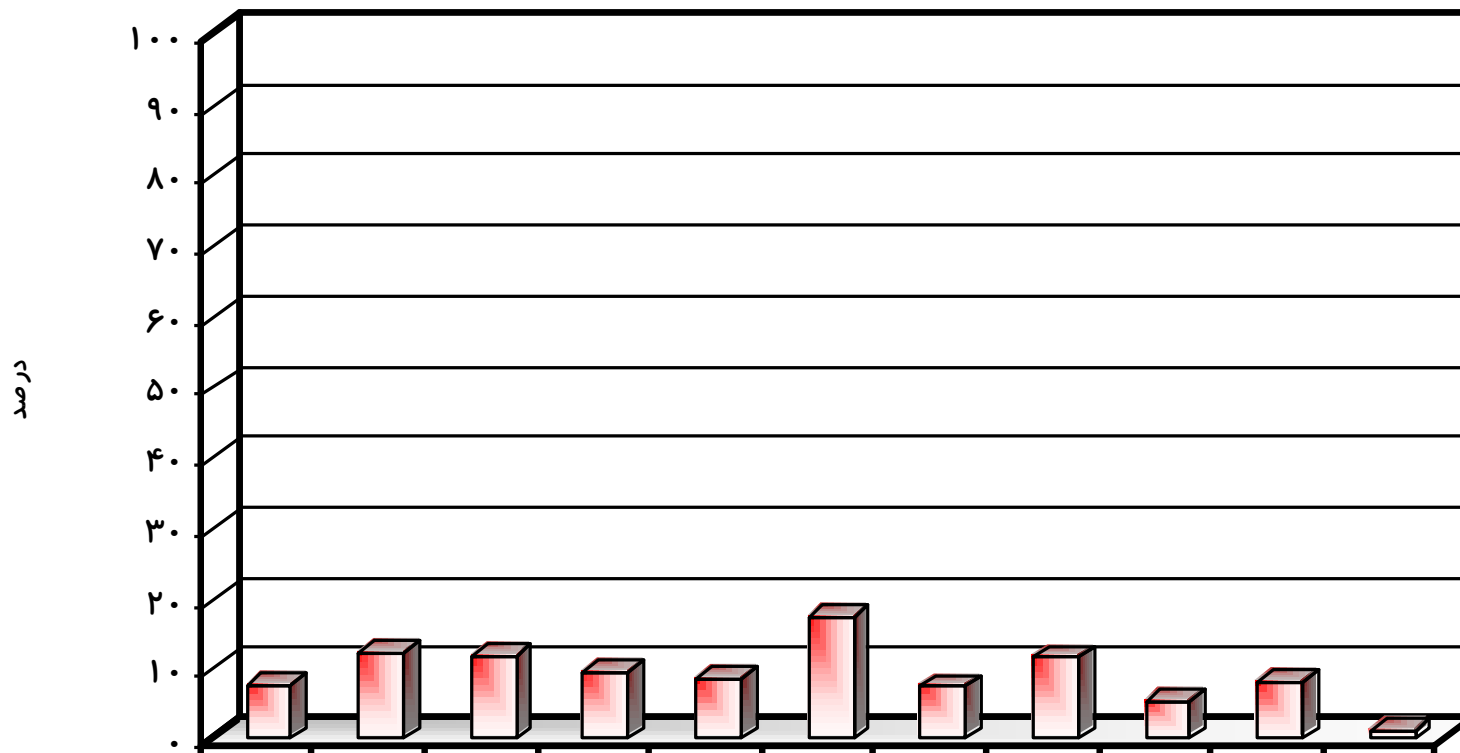
جدول (۵۷-۱) : ساختار بهره برداریهای باغی بر حسب اندازه آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

(هکتار- درصد)

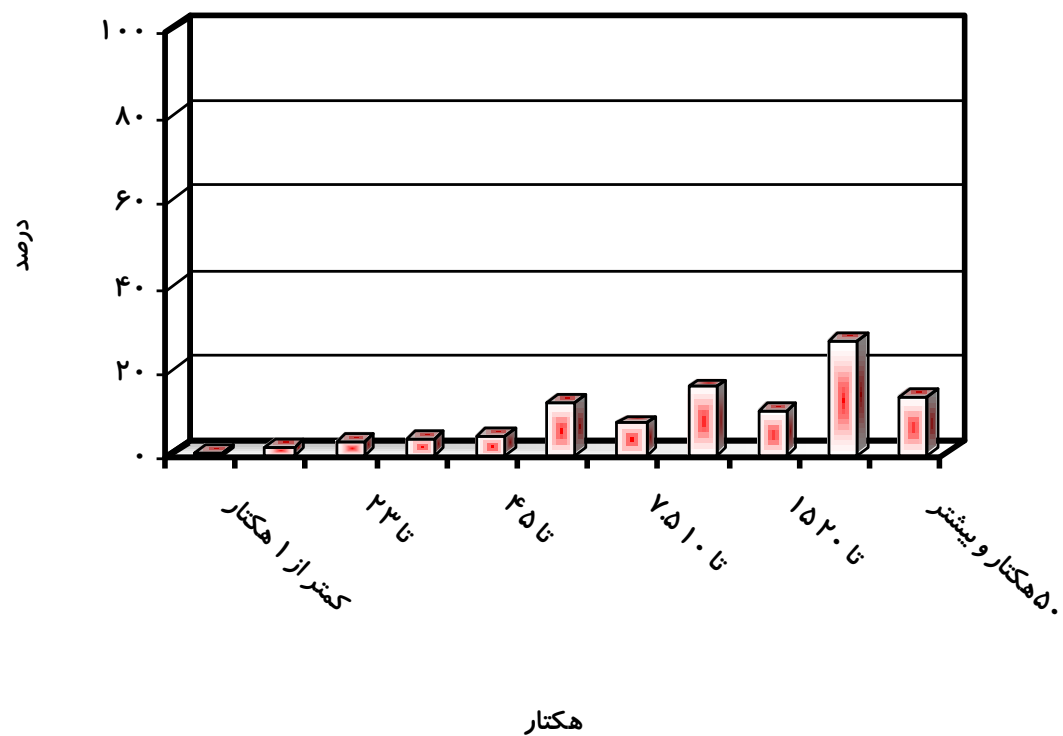
اندازه واحدهای بهره برداری		بهره برداریها		زمین بهره برداریها	
		تعداد	سهم نسبی	مساحت	سهم نسبی
کل		۲۳۴۲۹	۱۰۰	۲۴۸۸۸	۱۰۰
کمتر از ۱ هکتار		۱۴۷۱۱	۶۲/۷۹	۴۱۷۳	۱۶/۷۷
کمتر از ۰/۱ هکتار		۴۵۸۲	۱۹/۵۶	۱۷۳	۰/۷۰
۰/۱ تا کمتر از ۰/۲ هکتار		۱۷۷۹	۷/۵۹	۲۲۷	۰/۹۱
۰/۲ تا کمتر از ۰/۵ هکتار		۳۵۲۱	۱۵/۰۳	۱۰۳۲	۴/۱۵
۰/۵ تا کمتر از ۱ هکتار		۴۸۲۸	۲۰/۶۱	۲۷۴۱	۱۱/۰۱
۱ تا کمتر از ۵ هکتار		۸۳۱۰	۳۵/۴۷	۱۳۶۸۷	۵۴/۹۹
۱ تا کمتر از ۲ هکتار		۵۳۱۴	۲۲/۶۸	۶۰۴۹	۲۴/۳۰
۲ تا کمتر از ۳ هکتار		۱۹۴۳	۸/۲۹	۴۰۶۵	۱۶/۳۳
۳ تا کمتر از ۵ هکتار		۱۰۵۳	۴/۵۰	۳۵۷۴	۱۴/۳۶
۵ هکتار و بیشتر		۴۰۸	۱/۷۴	۷۰۲۷	۲۸/۲۳
۵ تا کمتر از ۱۰ هکتار		۳۳۰	۱/۴۱	۱۹۳۰	۷/۷۵
۱۰ تا کمتر از ۲۰ هکتار		۵۹	۰/۲۵	۶۸۸	۲/۷۷
۲۰ تا کمتر از ۵۰ هکتار		۱۵	۰/۰۶	۳۸۱	۱/۵۳
۵۰ هکتار و بیشتر		۴	۰/۰۲	۴۰۲۷	۱۶/۱۸

مآخذ: نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۸۲، استان اردبیل - مرکز آمار ایران

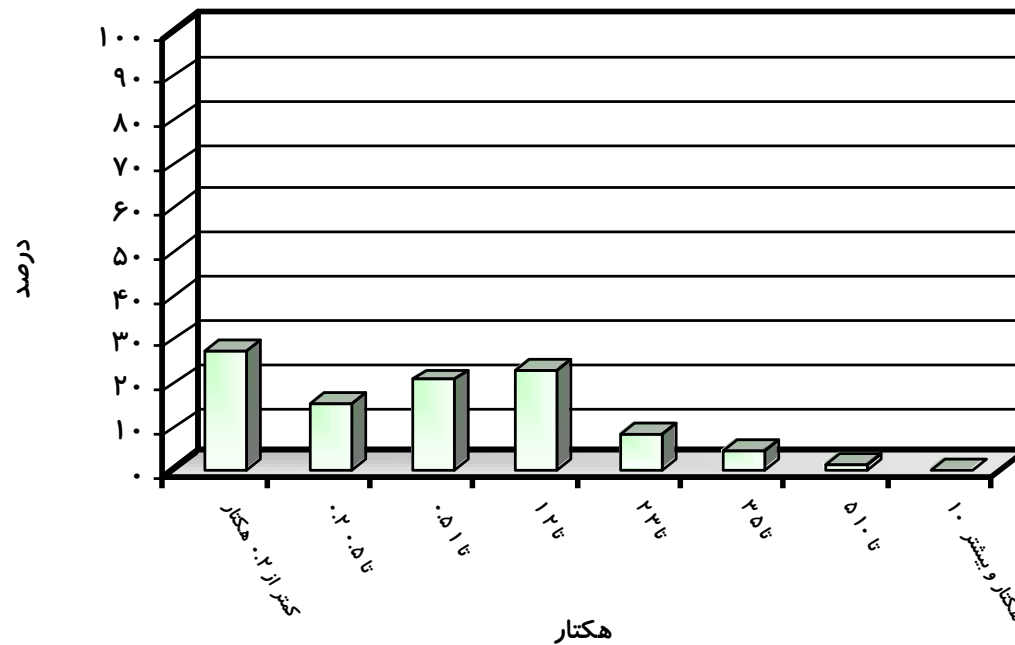
نمودار شماره (۳۷- ۱) : ساختار تعداد بهره برداریهای زراعی بر حسب اندازه آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

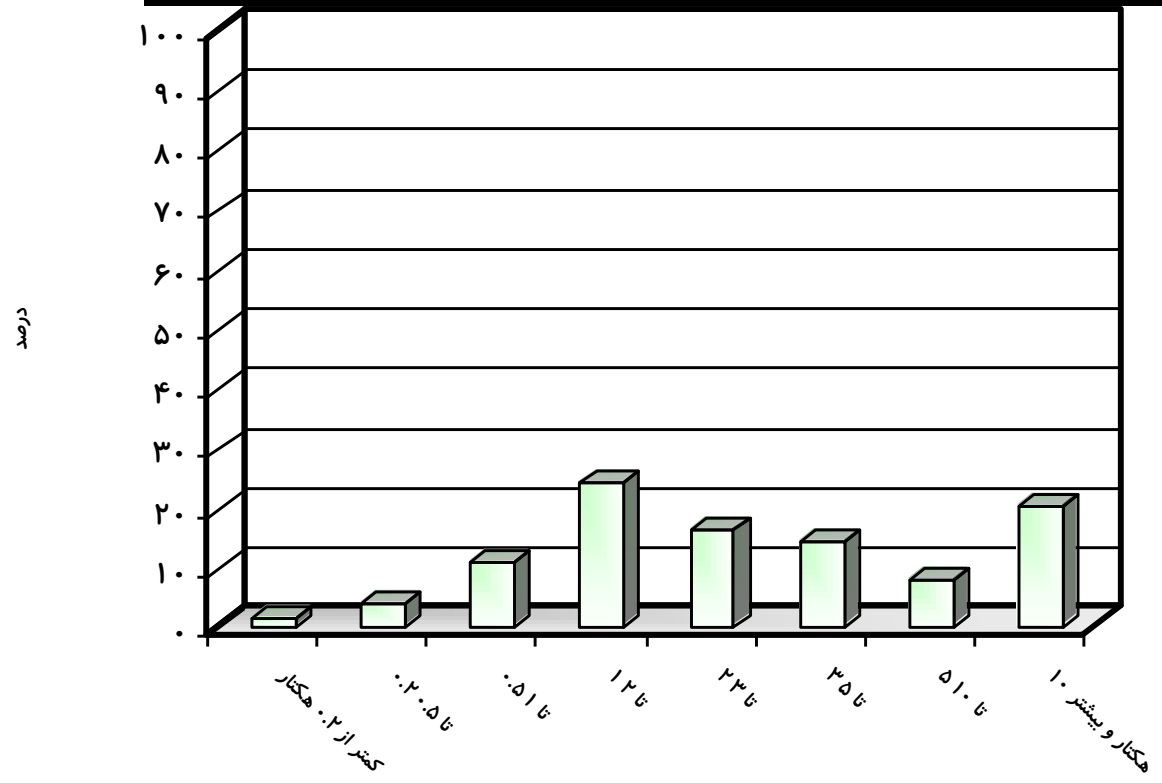
نمودار شماره (۳۸- ۱) : توزیع مساحت زمین واحد های بهره برداری زراعی بر حسب اندازه زمین آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

نمودار شماره (۳۹-۱): ساختار تعداد بهره برداریهای باغی بر حسب اندازه آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

نمودار شماره (۴۰- ۱) : ساختار مساحت زمین بهره برداریهای باغی بر حسب اندازه آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

۵-۱: فنآوری تولید و آبیاری

با این توضیح که میزان شدت نسبی استفاده از ماشین آلات و ادوات کشاورزی نشان دهنده سطح فنآوری تولید و میزان شدت نسبی استفاده از روشهای نوین آبیاری (آبیاری قطره ای و بارانی) نشان دهنده سطح کارآمدی آبیاری در واحدهای بهره برداری زراعی و باغی است، لذا هرچه اندازه این کمیت های نسبی بزرگتر باشد حاکی از بالا بودن سطح فنآوری تولید و کارآمد تر بودن روشهای آبیاری مورد استفاده در واحدهای بهره برداری زراعی و باغی مورد نظر است. براین اساس دربندهای زیر به تحلیل این دو ویژگی در فعالیت زراعت و باغداری استان پرداخته شده است.

۵-۱-۱: فنآوری تولید (مکانیزاسیون) در زراعت و باغداری استان و شهرستانهای آن

استفاده از ماشین آلات و ابزار و تجهیزات در تولید محصولات بخش کشاورزی، ضمن تسهیل فعالیت نیروی انسانی، از طریق افزایش راندمان و بازدهی عملکرد عوامل تولید (زمین، آب، نیروی انسانی، سرمایه، دام و...) مورد استفاده و ایجاد امکانات و زمینه های جدید و... موجب بالا رفتن میزان تولید و ارتقای مزیت نسبی فعالیت در این بخش می شود. از این رو، ارتقای شدت نسبی مکانیزاسیون (درصد بهره برداریهای استفاده کننده از ابزار و تجهیزات و ماشینهای کشاورزی) در فعالیتهای بخش کشاورزی استان و شهرستانهای آن، درحالت عام و متعارف، به معنی افزایش تولید و عملکرد آنها است. با این حال باید توجه داشت که شدت نسبی تاثیر گذاری این ابزار و تجهیزات و ماشینها با یکدیگر و نیز در ارتباط با الگوی کشت و... متفاوت بوده و در نتیجه، ایجاد یک ضریب کلی شدت مکانیزاسیون تابع آگاهی از متغیرهای متنوع و گوناگونی است که در دسترس نمی باشد. لذا در اینجا، شدت نسبی مکانیزاسیون برای هر یک از ابزارها و تجهیزات و ماشین ها مورد اشاره قرار گرفته و جایگاه هر شهرستان در استان برای آن، بر پایه نتایج سرشماری عمومی کشاورزی سال ۱۳۸۲، مشخص می شود. لیکن قبل از آن، برپایه نتایج همین سرشماری، می توان نشان داد:

- شدت نسبی استفاده از تراکتور، کمباین، تریلر، علف چین، بسته بند، ماشین خرمکوب گندم و جو، گاواهن تراکتوری، فاروئر و نهرکن در بهره برداریهای کشاورزی استان بیشتر از متوسط شدت نسبی متناظر آن در کشور است.

- شدت نسبی استفاده از تیلر، دروگر، ردیف کن، چاپر، ماشین خرمنکوب برنج، دیسک، کولتیواتور، کودپاش، سمپاش تراکتوری، سمپاش موتوری، سمپاش پشتی، موتور پمپ دیزلی و موتور پمپ برقی در بهره برداریهای کشاورزی استان کمتر از متوسط شدت نسبی متناظر آن در بهره برداریهای کشاورزی کشور است.
- تراکتور: در سال مورد بررسی، حدود ۷۴/۱ درصد از کل بهره برداریهای بخش کشاورزی استان از تراکتور استفاده کرده اند. بر پایه اندازه این نسبت در شهرستانهای استان می توان گفت:
- دامنه شدت نسبی استفاده از تراکتور بین حداکثر ۸۹/۱ درصد در شهرستان نیر و حداقل ۵۰/۷ درصد در شهرستان خلخال قرار دارد.
- شدت نسبی استفاده از تراکتور در شهرستانهای نیر، گرمی، اردبیل، بيله سوار، نمین، کوثر و مشکین شهر بیشتر از متوسط متناظر آن در استان است.
- شدت نسبی استفاده از تراکتور در شهرستانهای خلخال و پارس آباد کمتر از متوسط متناظر آن در استان می باشد.
- تریلر : در سال مورد بررسی، بالغ بر ۶۴/۴ درصد از بهره برداریهای بخش کشاورزی استان از تریلر استفاده کرده اند. بر پایه اطلاعات در دسترس:
- شدت نسبی استفاده از تریلر در شهرستانهای استان بین حداکثر ۸۷/۲ درصد در شهرستان نیر و حداقل ۳۳/۷ درصد در شهرستان خلخال قرار دارد.
- شدت نسبی استفاده از تریلر در شهرستانهای نیر، بيله سوار، گرمی، اردبیل و نمین بیشتر از متوسط شدت نسبی متناظر آن در استان بوده و در شهرستانهای خلخال، پارس آباد، مشکین شهر و کوثر کمتر از آن است.
- تیلر: در بهره برداریهای دارای زمین استان، در سال مورد بررسی، شدت نسبی استفاده از تیلر در حدود ۰/۹ درصد است که دامنه تغییرات آن بین حداکثر ۳/۲ درصد در شهرستان مشکین شهر و حداقل ۰/۲ درصد در شهرستان گرمی است. در این سال، شدت نسبی استفاده از تیلر در بهره برداریهای دارای زمین تنها در شهرستان مشکین شهر بیشتر از متوسط شدت نسبی متناظر آن در استان بوده و در سایر شهرستانهای استان کمتر از آن است.

- کمباین : در سال مورد بررسی، حدود ۵۸/۵ درصد از بهره برداریهای دارای زمین بخش کشاورزی استان از کمباین استفاده کرده اند. در این سال :
  - شدت نسبی استفاده از کمباین در شهرستان بيله سوار(۹۱ درصد) بیشتر و در شهرستان خلخال (۴/۶ درصد) کمتر از آن در سایر شهرستانهای استان می باشد.
  - شدت نسبی استفاده از کمباین در شهرستانهای بيله سوار، گرمی، نیر، مشکین شهر و اردبیل بیشتر از متوسط متناظر آن در استان و در شهرستانهای خلخال، کوثر، پارس آباد و نمین کمتر از آن است.
- دروگر: در سال مورد بررسی، در حالی که متوسط درصد بهره برداریهای دارای زمین بخش کشاورزی استفاده کننده از دروگر در حدود ۳/۱ درصد است، دامنه تغییرات شدت نسبی استفاده از این ابزار کشاورزی در شهرستانهای استان بین حداکثر ۱۳/۳ درصد در شهرستان نیر و حداقل ۰/۲ درصد در شهرستان مشکین شهر است. می توان نشان داد که سهم نسبی بهره برداریهای استفاده کننده از دروگر در شهرستانهای نیر، نمین، اردبیل و کوثر بیشتر از اندازه متوسط متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای بيله سوار، خلخال، پارس آباد، گرمی و مشکین شهر کمتر از آن است.
- علف چین: در سال مورد نظر، شدت نسبی استفاده از علف چین در بهره برداریهای دارای زمین استان ۲/۵ درصد است. می توان نشان داد:
  - حداکثر اندازه شدت نسبی استفاده از علف چین در شهرستان پارس آباد (۲۳/۹ درصد) و حداقل اندازه آن در شهرستان خلخال (۰/۰۵ درصد) است.
  - شدت نسبی استفاده از علف چین در شهرستانهای پارس آباد و بيله سوار بیشتر از شدت نسبی متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای خلخال، کوثر، مشکین شهر، نیر، اردبیل، گرمی و نمین کمتر از آن است.
- ردیف کن: درصد بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین استان که در سال مورد بررسی از ردیف کن استفاده کرده اند تنها ۰/۴ درصد است که دامنه تغییرات آن در شهرستانهای استان بین حداکثر ۱ درصد در شهرستان پارس آباد و حداقل ۰/۰۲ درصد در شهرستان خلخال می باشد. در این سال، شدت نسبی استفاده از این ابزار کشاورزی در بهره برداریهای شهرستانهای پارس آباد، اردبیل و گرمی بیشتر

از متوسط شدت نسبی متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای خلخال، بیله سوار، مشکین شهر، کوثر، نمین و نیر کمتر از آن است.

- بسته بند: در سال مورد بررسی، حدود ۶ درصد از بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین استان از بسته بند در فعالیتهای خود استفاده کرده اند. بیشترین اندازه شدت نسبی استفاده از بسته بند در بهره برداریهای شهرستانهای استان مربوط به شهرستان پارس آباد (۱۶/۶ درصد) و کمترین اندازه آن مربوط به شهرستان خلخال (۰/۰۱ درصد) است. به همین ترتیب می توان نشان داد، اندازه شدت نسبی استفاده از بسته بند در شهرستانهای پارس آباد، نمین و اردبیل بیشتر از اندازه متوسط متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای خلخال، مشکین شهر، کوثر، بیله سوار، گرمی و نیر کمتر از آن است.

- چاپر: در سال مورد بررسی، در حالی که هیچیک از بهره برداریهای کشاورزی در شهرستانهای اردبیل، خلخال، کوثر، گرمی، مشکین شهر و نمین از چاپر استفاده نمی کنند، اندازه شدت نسبی استفاده از آن در بهره برداریهای کشاورزی شهرستان بیله سوار، ۰/۰۱ درصد، نیر ۰/۰۲ درصد و پارس آباد ۰/۱۸ درصد است که متناظر با متوسط ۰/۰۲ درصد در کل استان است.

- ماشین خرمکوب گندم و جو: متوسط اندازه سهم نسبی بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین استان در سال مورد بررسی که از ماشین خرمکوب گندم و جو در فعالیتهای خود استفاده کرده اند بالغ بر ۴۶/۴ درصد است، درحالی که حداکثر اندازه شدت نسبی استفاده از این ماشین کشاورزی در شهرستانهای استان مربوط به شهرستان گرمی (۷۶/۲ درصد) و حداقل اندازه مربوط به شهرستان پارس آباد (۱۰/۱ درصد) است. می توان نشان داد، اندازه این نسبت در شهرستانهای گرمی، کوثر، نیر و اردبیل بیشتر از اندازه نسبت متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای پارس آباد، مشکین شهر، بیله سوار، نمین و خلخال کمتر از آن است.

- ماشین خرمکوب برنج: در سال مورد بررسی، در هیچیک از بهره برداریهای کشاورزی شهرستان اردبیل، بیله سوار، کوثر، نمین و نیر از ماشین خرمکوب برنج استفاده نشده است، در حالی که سهم نسبی بهره برداریهای استفاده کننده از این ماشین کشاورزی در شهرستان خلخال ۰/۲ درصد، شهرستان گرمی ۰/۲ درصد،

شهرستان پارس آباد ۰/۳ درصد و شهرستان مشکین شهر ۰/۵ درصد است که اندازه متوسط متناظر با آنها در کل استان ۰/۲ درصد می باشد.

- گاواهن تراکتوری : استفاده از این ابزار کشاورزی در شهرستانهای استان رواج نسبی زیادی دارد، به طوری که متوسط اندازه سهم نسبی بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین استفاده کننده از آن در کل استان، ۸۵/۹ درصد بوده و بیشترین و کمترین اندازه متناظر با آن در شهرستانهای استان به ترتیب ۹۷/۵ درصد در شهرستان بیله سوار و ۵۱/۸ درصد در شهرستان خلخال است. در این سال، اندازه شدت نسبی استفاده از گاواهن تراکتوری در بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین شهرستان بیله سوار، نیر، گرمی، اردبیل و پارس آباد بیشتر از اندازه متوسط متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای خلخال، مشکین شهر، کوثر و نمین کمتر از آن است.

- دیسک : در سال مورد بررسی، حدود یک چهارم (۲۴/۹ درصد) از بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین استان از دیسک برای انجام فعالیتهای خود استفاده کرده اند. اطلاعات آماری مربوط به استفاده از این ابزار کشاورزی در شهرستانهای استان نشان می دهد.

- بیشترین اندازه شدت نسبی استفاده از دیسک (۸۳/۷ درصد) مربوط به شهرستان پارس آباد و کمترین اندازه آن (۰/۰۴ درصد) مربوط به شهرستان خلخال است.

- شدت نسبی استفاده از دیسک در بهره برداریهای کشاورزی شهرستانهای پارس آباد، نمین، بیله سوار و اردبیل بیشتر از آن در کل استان بوده و در شهرستانهای خلخال، کوثر، مشکین شهر، نیر و گرمی کمتر از آن است.

- فاروئر: در سال مورد بررسی، در حالیکه در هیچیک از بهره برداریهای کشاورزی شهرستان کوثر از فاروئر استفاده نشده است و سهم نسبی بهره برداریهای استفاده کننده از این ابزار کشاورزی در شهرستان مشکین شهر تنها ۰/۰۵ درصد است، اندازه این نسبت در شهرستان پارس آباد ۵۹/۵ درصد است که مبین اندازه بیشترین شدت نسبی استفاده از فاروئر در بهره برداریهای شهرستانهای استان است. اندازه متوسط شدت نسبی استفاده از فاروئر در کل بهره برداریهای کشاورزی با زمین استان ۸/۱ درصد است. می توان نشان داد که شدت نسبی

استفاده از این ابزار کشاورزی در بهره برداریهای شهرستانهای پارس آباد و اردبیل بیشتر از متوسط نسبی متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای مشکین شهر، خلخال، گرمی، نیر، بيله سوار و نمین کمتر از آن است.

- نهرکن : در سال مورد بررسی ،حدود ۱۵/۷ درصد از بهره برداریهای کشاورزی با زمین استان از نهرکن استفاده کرده اند، در حالی که بیشترین اندازه این نسبت (۷۴/۳ درصد)مربوط به شهرستان پارس آباد و کمترین اندازه آن (۰/۱۰ درصد)مربوط به شهرستان خلخال می باشد. در این سال، شدت نسبی استفاده از نهرکن در بهره برداریهای کشاورزی شهرستان پارس آباد، اردبیل و نمین بیشتر از متوسط شدت نسبی متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای خلخال، مشکین شهر، گرمی، کوثر، نیر و بيله سوار کمتر از آن است.

- کولتیواتور: در سال مورد بررسی، حدود ۴/۲ درصد از بهره برداریهای کشاورزی با زمین استان در انجام فعالیتهای خود از کولتیواتور استفاده کرده اند. بیشترین میزان استفاده از این ابزار کشاورزی (۳۴/۲ درصد) مربوط به بهره برداریهای شهرستان پارس آباد و کمترین اندازه آن (۰/۰۵ درصد) مربوط به شهرستان گرمی است، ضمن آن که شدت نسبی استفاده از کولتیواتور در شهرستانهای پارس آباد و اردبیل بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و در سایر شهرستانهای استان از آن کمتر است.

- کودپاش : در سال مورد بررسی ، شدت نسبی استفاده از کودپاش در بهره برداریهای کشاورزی با زمین استان ۸/۷ درصد است. اطلاعات در دسترس نشان دهنده تفاوت قابل ملاحظه شهرستانهای استان در استفاده از این ابزار کشاورزی است. در این سال:

- بیشترین اندازه شدت نسبی استفاده از کودپاش در بهره برداریهای کشاورزی شهرستانهای استان (۶۰/۵ درصد) مربوط به بهره برداریهای شهرستان پارس آباد و کمترین اندازه متناظر آن (۰/۱۰ درصد) مربوط به بهره برداریهای شهرستان کوثر است.

- شدت نسبی استفاده از کودپاش در بهره برداریهای شهرستانهای پارس آباد و بيله سوار بیشتر از متوسط متناظر آن در استان بوده و در شهرستانهای کوثر، نیر، مشکین شهر، خلخال، نمین، گرمی و اردبیل کمتر از آن است.

- سمپاش تراکتوری: در سال مورد بررسی، سهم نسبی بهره برداریهای کشاورزی با زمین استان که در انجام فعالیتهای خود از سمپاش تراکتوری استفاده کرده اند حدود ۱۵/۹ درصد است. در این سال، بیشترین شدت نسبی استفاده از این ابزار کشاورزی در بهره برداریهای شهرستانهای استان مربوط به شهرستان پارس آباد (۶۰/۱ درصد) و کمترین اندازه آن مربوط به شهرستان خلخال (۰/۱ درصد) است. ضمن آن که شدت نسبی استفاده از سمپاش تراکتوری در بهره برداریهای شهرستانهای پارس آباد، اردبیل، نمین و بیله سوار بیشتر از اندازه شدت نسبی متناظر آن در استان بوده و در شهرستانهای خلخال، کوثر، نیر، گرمی و مشکین شهر کمتر از آن است.
- سمپاش موتوری: در سال مورد بررسی، اندازه شدت نسبی استفاده از سمپاش موتوری در بهره برداریهای کشاورزی با زمین استان ۵/۶ درصد با دامنه تغییرات بین حداکثر ۱۸/۳ درصد در شهرستان مشکین شهر و حداقل ۰/۲ درصد در شهرستان گرمی است. در این سال، سهم نسبی بهره برداریهای استفاده کننده از این ابزار کشاورزی در شهرستان مشکین شهر، کوثر و پارس آباد بیشتر از اندازه متوسط این نسبت در کل استان بوده و در سایر شهرستانهای استان (گرمی، بیله سوار، نمین، خلخال، و نیر) کمتر از آن است.
- سمپاش پستی: در سال مورد بررسی، بیشترین میزان استفاده از سمپاش پستی در شهرستانهای استان (۳۹/۵ درصد) مربوط به شهرستان پارس آباد و کمترین اندازه میزان متناظر آن (۱/۱ درصد) مربوط به شهرستان بیله سوار است، در حالی که اندازه متوسط شدت نسبی استفاده از سمپاش پستی در بهره برداریهای کشاورزی با زمین استان ۸/۶ درصد است. در این سال، میزان رواج نسبی استفاده از این ابزار کشاورزی در شهرستانهای پارس آباد و اردبیل بیشتر از اندازه متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای دیگر استان (بیله سوار، گرمی، خلخال، نیر، مشکین شهر، نمین و کوثر) کمتر از آن است.
- موتور پمپ دیزلی: میزان استفاده نسبی از موتور پمپ دیزلی در بهره برداریهای کشاورزی با زمین استان، در سال مورد بررسی، در حدود ۹/۵ درصد با دامنه تغییرات بین حداکثر ۲۶/۳ درصد در شهرستان اردبیل و حداقل ۰/۲ درصد در

شهرستان بیله سوار است، در این سال، اندازه شدت نسبی استفاده از موتور پمپ دیزلی در بهره برداریهای شهرستانهای اردبیل، نمین و پارس آباد بیشتر از متوسط متناظر آن در کل استان بوده و در شهرستانهای بیله سوار، خلخال، گرمی، مشکین شهر، نیر و کوثر کمتر از آن است.

• موتور پمپ برقی : در سال مورد بررسی، حدود ۱/۶ درصد از بهره برداریهای کشاورزی با زمین استان از موتور پمپ برقی در انجام فعالیتهای کشاورزی خود استفاده می کنند که دامنه تغییرات آن در شهرستانهای استان بین حداکثر ۵/۹ درصد در شهرستان اردبیل و حداقل ۰/۰۴ درصد در شهرستان بیله سوار است. ضمن آن که تنها شدت نسبی استفاده از موتور پمپ برقی در بهره برداریهای کشاورزی شهرستان اردبیل بیشتر از متوسط شدت نسبی متناظر آن در استان بوده و در سایر شهرستانهای استان کمتر از آن است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۱-۵۸) تا (۱-۶۰) و نمودار شماره (۱-۳۹) آورده شده است.

همچنین در یک مقایسه تطبیقی از شدت نسبی مکانیزاسیون در بهره برداریهای کشاورزی استان در سال های ۱۳۷۲ و ۱۳۸۲ می توان نشان داد:

- سهم نسبی بهره برداریهای کشاورزی استفاده کننده از تراکتور در استان در سال ۱۳۷۲ (۶۸/۹ درصد) است که از سهم نسبی متناظر آن در سال ۱۳۸۲ کمتر است.

- در سال ۱۳۷۲، سهم نسبی بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین استفاده کننده از کمباین (۵۱/۷ درصد)، بسته بند (۱/۲ درصد)، ماشین خرمنکوب برنج (۰/۰۹ درصد)، گاوآهن تراکتوری (۸۴/۳ درصد)، فاروئر (۷/۳ درصد)، کودپاش (۸/۶ درصد)، سمپاش تراکتوری (۱۰/۹ درصد)، سمپاش موتوری (۴/۶ درصد) و موتور پمپ (۹/۵ درصد) کمتر از سهم نسبی متناظرشان در سال ۱۳۸۲ بوده و لذا شدت نسبی استفاده از این تجهیزات در بهره برداری های کشاورزی استان، در طول این دهه، افزایش یافته است.

- در سال ۱۳۷۲، سهم نسبی بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین استفاده کننده از تیلر (۲/۸ درصد)، دروگرد (۳/۷ درصد)، علف چین (۳/۸ درصد)، چاپر (۰/۲ درصد)، ماشین خرمنکوب گندم و جو (۵۱/۵ درصد)، دیسک (۳۱ درصد)، کولتیواتور (۸/۱ درصد) و سمپاش پستی (۱۱/۷ درصد) بتر از سهم نسبی متناظرشان در سال ۱۳۸۲ بوده و لذا

شدت نسبی استفاده از این تجهیزات در بین بهره برداریهای کشاورزی استان، در طول این دهه، کاهش یافته است.

جدول (۵۸-۱): تعداد بهره برداریهای دارای ماشین آلات و ابزار و تجهیزات کشاورزی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

نیر	نمین	مشکین شهر	شهرستان						اردبیل	استان اردبیل	ماشینها و تجهیزات کشاورزی
			گرمی	کوثر	خلخال	پارس آباد	بيله سوار	اردبیل			
۴۹۴۹	۸۳۱۰	۱۸۷۶۷	۱۱۸۳۵	۴۵۵۳	۹۲۰۹	۷۱۴۳	۷۰۹۲	۱۹۹۹۷	۹۱۸۵۵	تعداد کل بهره برداریها	
۵۰۱۹	۷۴۳۰	۱۶۱۹۵	۱۱۴۱۹	۳۸۳۸	۵۴۴۹	۷۴۰۳	۷۰۶۳	۱۸۹۳۲	۸۲۷۴۸	تراکتور*	
۱۹	۲۹	۵۹۲	۲۰	۱۶	۴۷	۳۵	۱۴	۶۲	۸۳۲	تیلر	
۳۶۵۷	۴۵۸۴	۱۱۷۲۸	۹۱۰۰	۲۰۴۴	۴۲۰	۳۸۳۴	۶۴۵۱	۱۱۹۰۱	۵۳۷۱۹	کمیابین	
۴۹۱۱	۶۵۶۱	۱۲۹۷۷	۹۹۷۱	۳۲۴۳	۳۶۲۲	۶۱۰۷	۶۸۳۵	۱۷۶۳۲	۷۱۸۵۹	تریلر*	
۶۵۸	۶۶۸	۳۶	۳۴	۲۱۹	۴۰	۲۰	۳۰	۱۱۷۳	۲۸۷۷	دروگر	
۱۴	۴۱	۲۱	۵۹	۳	۵	۱۷۰۸	۴۰۷	۶۱	۲۳۲۰	علف چین	
۱۴	۲۳	۱۷	۶۷	۱۱	۲	۷۴	۴	۱۴۴	۳۵۵	ردیف کن	
۲۱۶	۱۲۱۲	۷	۴۳۴	۲	۱	۱۲۰۰	۱۷۱	۲۲۲۳	۵۴۶۶	بسته بند	
۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳	۱	۰	۱۵	چاپر	
۲۶۶۴	۳۵۳۱	۶۶۲۹	۹۰۲۰	۲۹۸۱	۴۱۸۷	۷۲۵	۲۵۵۸	۱۰۳۳۷	۴۲۶۳۵	ماشین خرمکوب گندم و جو	
۰	۰	۹۶	۲۱	۰	۲۱	۱۸	۰	۰	۱۵۶	ماشین خرمکوب برنج	
۴۷۶۴	۷۰۴۹	۱۵۱۳۵	۱۱۳۱۴	۳۷۲۶	۴۷۷۲	۶۵۵۵	۶۹۱۴	۱۸۷۱۲	۷۸۹۴۱	گاوا آهن تراکتوری	
۳۴۵	۴۸۴۷	۴۹۶	۱۳۲۴	۹۹	۴	۵۹۸۲	۳۳۳۴	۶۴۴۲	۲۲۸۷۲	دیسک	
۲۱	۳۶۱	۹	۶	۰	۵	۴۲۴۷	۳۰۱	۲۴۴۸	۷۳۹۷	فاروئر	
۹۰	۱۹۹۷	۶	۲۴	۵۶	۱	۵۳۰۸	۶۱۳	۶۳۲۷	۱۴۴۲۲	نهرکن	
۱۲	۱۸۸	۳۶	۶	۹	۵	۲۴۴۱	۳۷	۱۰۸۹	۳۸۲۲	کولتیواتور	
۳۲	۱۴۱	۱۴۵	۵۴۹	۶	۱۴۱	۴۳۲۵	۱۶۷۴	۹۴۷	۷۹۶۰	کودپاش	
۱۰۸	۱۶۴۶	۹۴۰	۴۳۹	۹	۷	۴۲۹۵	۱۳۹۹	۵۸۰۶	۱۴۶۴۸	سمپاش تراکتوری	
۱۴۵	۸۲	۳۴۲۶	۲۶	۳۰۳	۱۳۹	۴۱۷	۴۶	۵۶۲	۵۱۴۵	سمپاش موتور	
۱۵۱	۵۹۴	۱۳۲۹	۲۹۱	۳۷۱	۲۹۰	۲۸۲۳	۷۷	۲۰۱۲	۷۹۳۷	سمپاش پستی	
۱۳۵	۱۸۲۱	۵۰۹	۷۰	۱۲۸	۲۶	۷۸۶	۱۲	۵۲۵۱	۸۷۳۷	موتور پمپ دیزلی	
۵	۱۰۴	۷۲	۸	۲۰	۱۵	۵۶	۳	۱۱۸۶	۱۴۶۸	موتور پمپ برقی	

مآخذ: نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۸۲، استان اردبیل، مرکز آمار ایران

جدول (۵۹-۱): درصد بهره برداریهای دارای ماشین آلات و ابزار و تجهیزات کشاورزی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

ماشینها و تجهیزات کشاورزی	استان اردبیل	شهرستان								
		اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کونر	گرمی	مشگین شهر	نمین	نیر
تراکتور*	۷۴/۱	۷۸	۷۶/۷	۶۳/۹	۵۰/۷	۷۵/۶	۸۳/۹	۷۴/۵	۷۶/۱	۸۹/۱
تیلر	۰/۹	۰/۳	۰/۲	۰/۵	۰/۵	۰/۴	۰/۲	۳/۲	۰/۳	۰/۴
کمباین	۵۸/۵	۵۹/۵	۹۱	۵۳/۷	۴/۶	۴۴/۹	۷۶/۹	۶۲/۵	۵۵/۲	۷۳/۹
تریلر*	۶۴/۴	۷۲/۶	۷۴/۲	۵۲/۷	۳۳/۷	۶۳/۹	۷۳/۳	۵۹/۸	۶۷/۲	۸۷/۲
دروگر	۳/۱	۵/۹	۰/۴	۰/۳	۰/۴	۴/۸	۰/۳	۰/۲	۸	۱۳/۳
علف چین	۲/۵	۰/۳	۵/۷	۲۳/۹	۰/۱	۰/۱	۰/۵	۰/۱	۰/۵	۰/۳
ردیف کن	۰/۴	۰/۷	۰/۱	۱	*	۰/۲	۰/۶	۰/۱	۰/۳	۰/۳
بسته بند	۶	۱۱/۱	۲/۴	۱۶/۸	*	*	۳/۷	*	۱۴/۶	۴/۴
چاپر	۰/۰۲	۰	۰/۰۱	۰/۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۲
ماشین خرمکوب گندم و جو	۴۶/۴	۵۱/۷	۳۶/۱	۱۰/۱	۴۵/۵	۶۵/۵	۷۶/۲	۳۵/۳	۴۲/۵	۵۳/۸
ماشین خرمکوب برنج	۰/۲	۰	۰	۰/۳	۰/۲	۰	۰/۲	۰/۵	۰	۰
گاوا آهن تراکتوری	۸۵/۹	۹۳/۶	۹۷/۵	۹۱/۸	۵۱/۸	۸۱/۸	۹۵/۶	۸۰/۶	۸۴/۸	۹۶/۳
دیسک	۲۴/۹	۳۲/۲	۴۷	۸۳/۷	*	۲/۲	۱۱/۲	۲/۶	۵۸/۳	۷
فاروئر	۸/۱	۱۲/۲	۴/۲	۵۹/۵	۰/۱	۰	۰/۱	*	۴/۳	۰/۴
نهرکن	۱۵/۷	۳۱/۶	۸/۶	۷۴/۳	*	۱/۲	۰/۲	*	۲۴	۱/۸
کولتیواتور	۴/۲	۵/۴	۰/۵	۳۴/۲	۰/۱	۰/۲	۰/۱	۰/۲	۲/۳	۰/۲
کودپاش	۸/۷	۴/۷	۲۳/۶	۶۰/۵	۱/۵	۰/۱	۴/۶	۰/۸	۱/۷	۰/۶
سمپاش تراکتوری	۱۵/۹	۲۹	۱۹/۷	۶۰/۱	۰/۱	۰/۲	۳/۷	۵	۱۹/۸	۲/۲
سمپاش موتوری	۵/۶	۲/۸	۰/۶	۵/۸	۱/۵	۶/۷	۰/۲	۱۸/۳	۱	۲/۹
سمپاش پستی	۸/۶	۱۰/۱	۱/۱	۳۹/۵	۳/۱	۸/۱	۲/۵	۷/۱	۷/۱	۳/۱
موتور پمپ دیزلی	۹/۵	۲۶/۳	۰/۲	۱۱	۰/۳	۲/۸	۰/۶	۲/۷	۲۱/۹	۲/۷
موتور پمپ برقی	۱/۶	۵/۹	*	۰/۸	۰/۲	۰/۴	۰/۱	۰/۴	۱/۳	۰/۱

* درصدهای مربوط به تراکتور و تریلر با توجه به تعداد کل بهره برداریهای کشاورزی و درصدهای مربوط به سایر تجهیزات و ماشین آلات با توجه به تعداد بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین محاسبه شده است.

ماخذ: نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۸۲، استان اردبیل، مرکز آمار ایران

جدول (۶۰-۱): مقایسه مکانیزاسیون در بهره برداریهای کشاورزی در کل کشور و استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

نسبت مکانیزاسیون استان به کشور	شدت نسبی مکانیزاسیون		تعداد		نوع ابزار و تجهیزات و ماشینهای کشاورزی
	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۱/۳۳	۷۴/۱۵	۵۵/۸۵	۸۲۷۴۸	۲۴۱۹۵۵۷	تراکتور*
۰/۰۷	۰/۹۱	۱۲/۲۴	۸۳۲	۴۲۵۸۹۹	تیلر
۲/۰۱	۵۸/۴۸	۲۹/۱۶	۵۳۷۱۹	۱۰۱۴۹۴۹	کمیابین
۱/۸۶	۶۴/۳۹	۳۴/۵۹	۷۱۸۵۹	۱۴۹۸۵۰۳	تریلر*
۰/۵۱	۳/۱۳	۶/۱۵	۲۸۷۷	۲۱۴۰۶۱	دروگر
۱/۰۷	۲/۵۳	۲/۳۶	۲۳۲۰	۸۲۱۹۵	علف چین
۰/۳۳	۰/۳۹	۱/۱۷	۳۵۵	۴۰۷۰۶	ردیف کن
۱/۶۱	۵/۹۵	۳/۶۹	۵۴۶۶	۱۲۸۴۶۲	بسته بند
۰/۰۹	۰/۰۲	۰/۲۳	۱۵	۸۰۵۴	چاپر
۱/۳۳	۴۶/۴۲	۳۴/۹۳	۴۲۶۳۵	۱۲۱۵۸۴۶	ماشین خرمگوب گندم و جو
۰/۰۲	۰/۱۷	۷/۹۲	۱۵۶	۲۷۵۶۷۸	ماشین خرمگوب برنج
۱/۴۶	۸۵/۹۴	۵۸/۸۲	۷۸۹۴۱	۲۰۴۷۵۱۳	گاواهن تراکتوری
۰/۸۱	۲۴/۹۰	۳۰/۸۱	۲۲۸۷۲	۱۰۷۲۴۳۰	دیسک
۱/۱۷	۸/۰۵	۶/۸۶	۷۳۹۷	۲۳۸۷۶۲	فاروئر
۱/۶۹	۱۵/۸۷	۹/۲۷	۱۴۴۲۲	۳۲۲۵۶۴	نهرکن
۰/۳۵	۴/۱۶	۱۲/۰۵	۳۸۲۲	۴۱۹۳۵۴	کولتیواتور
۰/۹۸	۸/۶۷	۸/۸۳	۷۹۶۰	۳۰۷۲۳۸	کودپاش
۰/۷۶	۱۵/۹۵	۲۱/۰۵	۱۴۶۴۸	۷۳۲۷۰۰	سمپاش تراکتوری
۰/۵۲	۵/۶۰	۱۰/۷۱	۵۱۴۵	۳۷۲۷۶۱	سمپاش موتوری
۰/۴۸	۸/۶۴	۱۸/۱۵	۷۹۳۷	۶۳۱۸۳۱	سمپاش پستی
۰/۵۸	۹/۵۱	۱۶/۴۰	۸۷۳۷	۵۷۱۰۰۲	موتور پمپ دیزلی
۰/۱۱	۱/۶۰	۱۴/۳۱	۱۴۶۸	۴۹۷۹۴۷	موتور پمپ برقی

* درصدهای مربوط به تراکتور و تریلر با توجه به تعداد کل بهره برداریهای کشاورزی و درصدهای مربوط به سایر تجهیزات و ماشین آلات با توجه به تعداد بهره برداریهای کشاورزی دارای زمین محاسبه شده است.

ماخذ: نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۸۲، استان اردبیل، مرکز آمار ایران

۶-۱: روشهای آبیاری در زراعت و باغداری استان و شهرستانهای آن

نتایج سرشماری عمومی کشاورزی سال ۱۳۸۲ نشان می دهد که بخش بسیار بزرگی از واحدهای بهره برداری زراعی و باغی استان در آبیاری اراضی زیرکشت خود از روشهای سنتی آبیاری استفاده کرده و این اراضی را به صورت غرقابی آبیاری می کنند و میزان نسبی استفاده از روشهای مدرن آبیاری (آبیاری بارانی و قطره ای) در اراضی زراعی و باغی آبی استان بسیار اندک است. بر پایه نتایج این سرشماری:

- در اراضی زراعی آبی استان ، سهم نسبی اراضی تحت پوشش آبیاری بارانی ۲/۵۴ درصد و اراضی تحت پوشش آبیاری قطره ای ۰/۰۱ درصد کل مساحت اراضی زراعی آبی استان است. به بیان دیگر، تنها حدود ۲/۵۵ درصد از مساحت اراضی زراعت آبی استان با روشهای مدرن آبیاری شده و بخش بسیار بزرگی (۹۷/۴۵ درصد) از مساحت این اراضی با روشهای سنتی (غرقابی) آبیاری می شوند. میزان گسترش و رواج آبیاری بارانی در زراعت آبی شهرستانهای استان به مراتب بیشتر از آن برای آبیاری قطره ای است. در سال مورد بررسی، تنها در شهرستان گرمی هیچیک از واحدهای بهره برداری دارای زمین زراعی آبی از آبیاری بارانی استفاده نمی کنند و این روش آبیاری در سایر شهرستانهای استان ، کم و بیش مورد استفاده قرار می گیرد. در حالی که از روش آبیاری قطره ای در هیچیک از واحدهای بهره برداری شهرستانهای بيله سوار، پارس آباد، کوثر، گرمی ، مشکین شهر و نیر استفاده نمی شود و تنها در سطح بسیار محدودی از اراضی آبی بهره برداریهای زراعی شهرستانهای اردبیل ، خلخال و نمین از این روش آبیاری استفاده می شود. شدت نسبی استفاده از روش آبیاری مدرن در شهرستان پارس آباد (۱۹ درصد) و شهرستان خلخال (۵/۹ درصد) نسبتاً قابل توجه بوده و در سایر شهرستانهای استان بسیار اندک است.

- در سال مورد بررسی، از کل اراضی باغات آبی استان، حدود ۲۸ هکتار (۰/۱۱ درصد) تحت پوشش آبیاری بارانی و ۲۲۷۸ هکتار (۹/۱۸ درصد) تحت پوشش آبیاری قطره ای است که حاکی از پوشش حدود ۹/۳ درصد از باغات آبی استان توسط روشهای آبیاری مدرن است که عمدتاً به صورت آبیاری قطره ای است. میزان گسترش و رواج روشهای آبیاری مدرن در فعالیتهای باغداری شهرستانهای استان متفاوت است. در این سال،

هیچیک از واحدهای بهره برداری باغی شهرستانهای بيله سوار، خلخال، گرمی، نمین و نیر از آبیاری بارانی استفاده نمی کنند، در حالی که رواج آبیاری قطره ای بیشتر بوده و تنها در شهرستان نیر از این روش آبیاری در هیچکدام از واحدهای بهره برداری باغی استفاده نمی شود، ضمناً، علیرغم عدم وجود اطلاعات آماری کافی برای نشان دادن تفاوت شدت استفاده از این روشهای آبیاری در شهرستانهای استان در این سرشماری و برپایه اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان می توان گفت که استفاده از آبیاری قطره ای در بخش وسیعی از باغات مجتمع کشت و صنعت مستقر در شهرستان بيله سوار انجام می شود.

در جداول شماره (۱-۶۱) و (۱-۶۲)، میزان شدت نسبی استفاده از روشهای آبیاری مدرن در اراضی زراعی آبی و باغات آبی استان در سال ۱۳۸۲ به تفکیک هر یک از شهرستانهای استان ارایه شده است.

جدول (۱-۶۱): میزان شدت نسبی استفاده از روشهای آبیاری مدرن (قطره ای و بارانی) در اراضی زراعی آبی شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

(هکتار- درصد)

شهرستان	مساحت اراضی بهره برداریها			میزان شدت نسبی نفوذ	
	کل	تحت پوشش آبیاری بارانی	تحت پوشش آبیاری قطره ای	آبیاری بارانی	آبیاری قطره ای
استان	۱۷۴۳۳۳	۴۴۲۴	۱۴	۲/۵۴	۰/۰۱
اردبیل	۶۰۱۷۱	۸۲	*	۰/۱۴	-
بيله سوار	۱۰۲۸۹	۱۹۵۳	۰	۱۸/۹۸	۰
پارس آباد	۳۹۲۸۵	۲۳۱۶	۰	۵/۹۰	۰
خلخال	۴۶۴۳	*	*	-	-
کوثر	۵۴۱۲	۲۰	۰	۰/۳۷	۰
گرمی	۵۷۲۱	۰	۰	۰	۰
مشگین شهر	۲۴۵۲۸	*	۰	-	۰
نمین	۱۳۴۴۰	*	*	-	-
نیر	۱۰۸۴۱	۵۳	۰	۰/۴۹	۰

* برای حفظ محرمانیت اطلاعات آماری در دسترس نیست.

ماخذ: ۱. نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۸۲، استان اردبیل - مرکز آمار ایران

۲. برآورد مشاور

جدول (۶۲- ۱) : میزان شدت نسبی استفاده از روشهای آبیاری مدرن (قطره ای و بارانی) در باغات آبی شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۲

(هکتار- درصد)

شهرستان	مساحت اراضی بهره برداریها				میزان شدت نسبی نفوذ
	کل	تحت پوشش آبیاری بارانی	تحت پوشش آبیاری قطره ای	آبیاری بارانی	
استان	۲۴۸۱۲	۲۸	۲۲۷۸	۰/۱۱	۹/۱۸
اردبیل	۱۷۸۸	*	*	-	-
بيله سوار	۸۹۶	۰	*	۰	-
پارس آباد	۳۴۰۵	۱۵	*	۰/۴۴	-
خلخال	۳۳۰۲	۰	۱۰	۰	۰/۳۰
کوثر	۲۲۹۷	*	۶	-	۰/۲۶
گرمی	۸۳۸	۰	*	۰	-
مشکین شهر	۱۱۱۷۴	*	۳۷	-	۰/۳۳
نمین	۹۶۲	۰	۴	۰	۰/۴۲
نیر	۱۵۰	۰	۰	-	۰

* برای حفظ محرمت اطلاعات آماری در دسترس نیست.

ماخذ: ۱. نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۸۲، استان اردبیل- مرکز آمار ایران
۲. برآورد مشاور

برپایه این اطلاعات ، در سال ۱۳۸۵ ، کل مساحت اراضی کشاورزی (زراعی و باغی) آبی استان بالغ بر ۲۶۵/۱ هزار هکتار است که از آن حدود ۱۷/۲ هزار هکتار (۶/۵ درصد) زیر پوشش شبکه آبیاری تحت فشار است. اندازه این ضریب پوشش در شهرستانهای استان با یکدیگر متفاوت بوده و دامنه این تفاوت بین حداکثر ۷۹/۸ درصد در شهرستان بيله سوار و حداقل ۰/۰۶ درصد در شهرستان خلخال است و اندازه متناظر آن در شهرستان اردبیل ۴/۵ درصد، شهرستان پارس آباد ۱/۴ درصد، شهرستان نمین ۰/۳ درصد ، شهرستان کوثر ۰/۲ درصد، شهرستان گرمی ۰/۱۸ درصد، شهرستان نیر ۰/۱۴ درصد و شهرستان مشکین شهر ۰/۱ درصد می باشد.

همین اطلاعات نشان می دهد که تنها شهرستانهای اردبیل و بيله سوار دارای اراضی کلان مقیاس زیر شبکه آبیاری تحت فشار هستند و گرنه اراضی زیر شبکه آبیاری تحت فشار در سایر شهرستانهای استان، جملگی اراضی خرد و کوچک هستند.

در جدول شماره (۶۳- ۱) و نمودارهای شماره (۴۱- ۱) و (۴۲- ۱) ، میزان پوشش آبیاری تحت فشار در شهرستانهای استان اردبیل آورده شده است.

جدول (۶۳-۱): میزان پوشش آبیاری تحت فشار در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

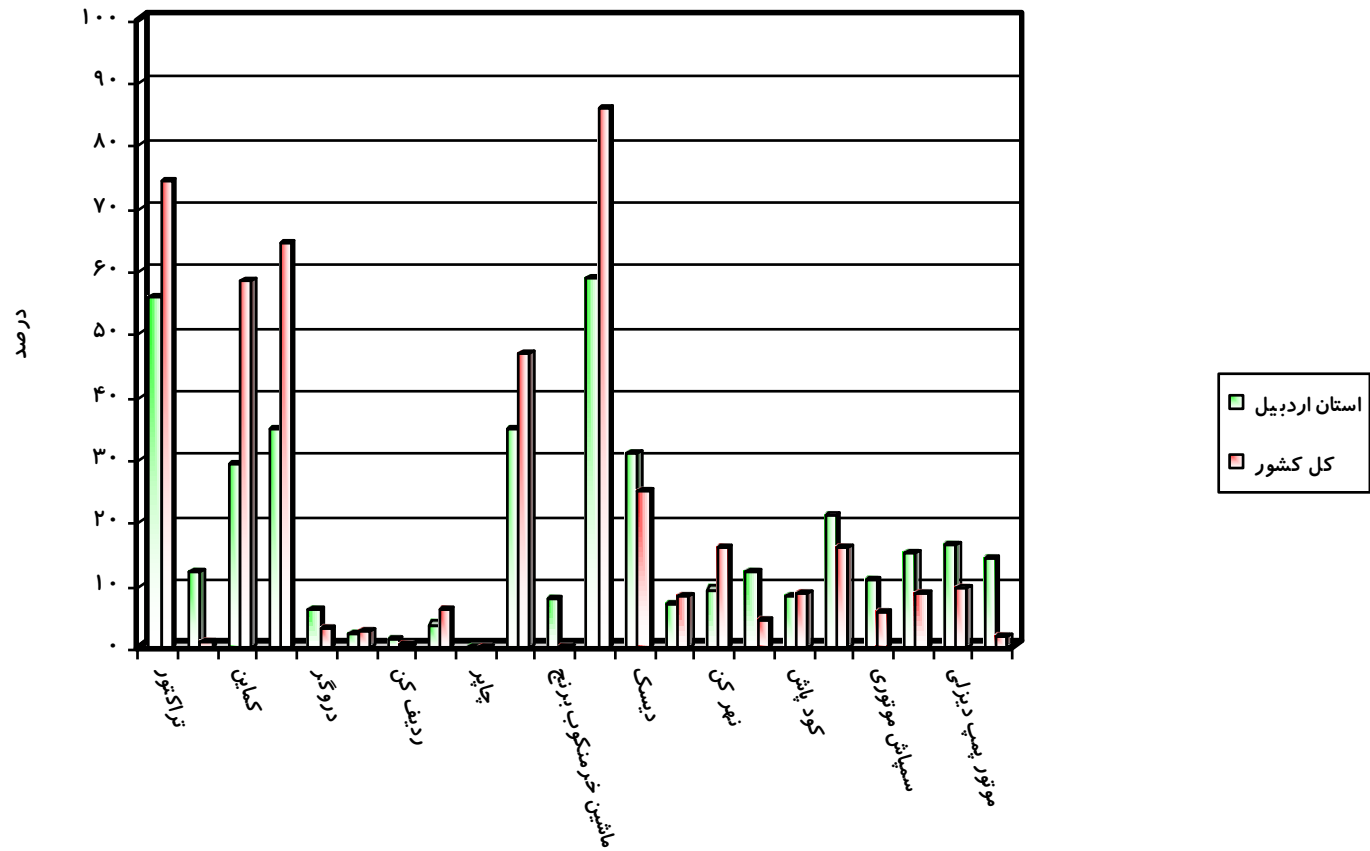
(هکتار- درصد)

شهرستان	اراضی زیر کشت آبی	اراضی زیر شبکه آبیاری تحت فشار			سهم نسبی اراضی با آبیاری تحت فشار
		جمع	اراضی خرد	اراضی کلان	
استان	۲۶۵۱۲۹	۱۷۲۰۸/۵	۳۲۶/۵	۱۶۸۸۲	۶/۴۹
اردبیل	۷۱۵۹۷	۳۱۹۰	۴۰	۳۱۵۰	۴/۴۶
بيله سوار	۱۷۲۵۶	۱۳۷۶۵/۸	۳۳/۸	۱۳۷۳۲	۷۹/۷۷
پارس آباد	۵۰۷۳۴	۶۸/۵	۶۸/۵	-	۱/۳۵
خلخال	۱۰۵۲۲	۶	۶	-	۰/۰۶
کوثر	۱۱۳۵۳	۲۲/۵	۲۲/۵	-	۰/۲۰
گرمی	۱۲۵۶۲	۲۳	۲۳	-	۰/۱۸
مشکین شهر	۶۰۰۹۵	۵۷/۲	۵۷/۲	-	۰/۱۰
نمین	۲۲۲۷۶	۶۳	۶۳	-	۰/۲۸
نیر	۸۷۳۵	۱۲/۵	۱۲/۵	-	۰/۱۴

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

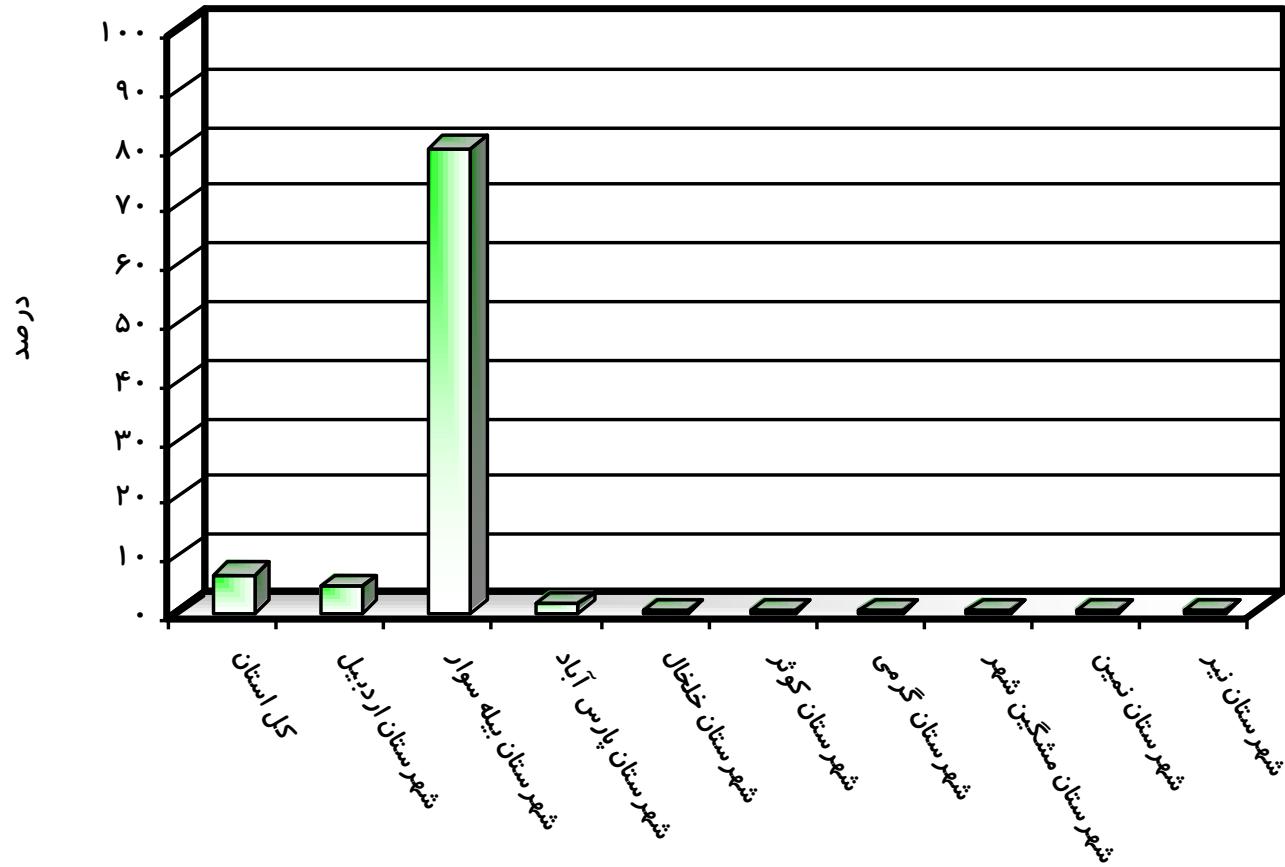
۲. برآورد مشاور

نمودار شماره (۴۱-۱) : شدت نسبی استفاده از ادوات کشاورزی (مکانیزاسیون) در استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۲

نمودار شماره (۴۲ - ۱) : میزان نسبی استفاده از آبیاری تحت فشار در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۱۳۸۵

۷-۱: شاخصهای اصلی اقتصاد کشاورزی

در این بند از مطالعات ساختار کشاورزی استان، برخی از مهمترین شاخصهای عملکرد فعالیت زراعت و باغداری استان (که در بندهای دیگر به آنها اشاره نشده است) تحلیل شده و در این فرآیند، موقعیت نسبی استان در کشور و هریک از شهرستانها در استان ارزیابی می شود.

۷-۱-۱: تولید محصولات زراعی و باغی در استان و شهرستانهای آن

۷-۱-۱-۱: تولید محصولات زراعی در استان و سهم نسبی آن در کشور

در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، مقدار تولید عدس ۳۳/۵ هزار تن، سیب زمینی ۷۳۲/۱ هزار تن، پنبه ۲۶/۱ هزارتن، سویا ۱۳/۳ هزارتن، یونجه ۲۲۵/۳ هزار تن، جو ۱۳۲/۳ هزار تن، گندم ۶۱۳/۱ هزار تن و چغندر قند ۱۱۲/۳ هزار تن است. این محصولات زراعی، از نظر سهم نسبی تولید استان در تولید متناظر آنها در کشور، مهمترین محصولات زراعی تولید شده در استان می باشند. در سال زراعی مورد نظر، اندازه سهم نسبی تولید این محصولات در استان از مقدار تولید متناظرشان در کشور برای عدس ۲۹/۶ درصد، سیب زمینی ۱۵/۲ درصد، پنبه ۷/۲ درصد، سویا ۶/۷ درصد، یونجه ۴/۷ درصد، جو ۴/۶ درصد، گندم ۴/۳ درصد و چغندر قند ۲/۳ درصد است. گذشته از پنبه، چغندر قند، سویا و سیب زمینی که کلاً به صورت کشت آبی تولید می شود، اندازه سهم نسبی تولید دیم از کل تولید سایر محصولات زراعی عمده استان (که هم به صورت آبی و هم به صورت دیم تولید می شوند)، برای عدس ۹۹/۳ درصد، جو ۵۰/۳ درصد، گندم ۴۴/۵ درصد و یونجه ۱۴/۴ درصد است که جملگی بزرگتر از اندازه های متناظرشان در کل کشور (به ترتیب ۸۸/۱ درصد، ۳۵/۱ درصد، ۳۰/۳ درصد و ۲/۶ درصد) بوده و حاکی از اهمیت نسبی زیاد کشت دیم در تولید محصولات زراعی استان است.

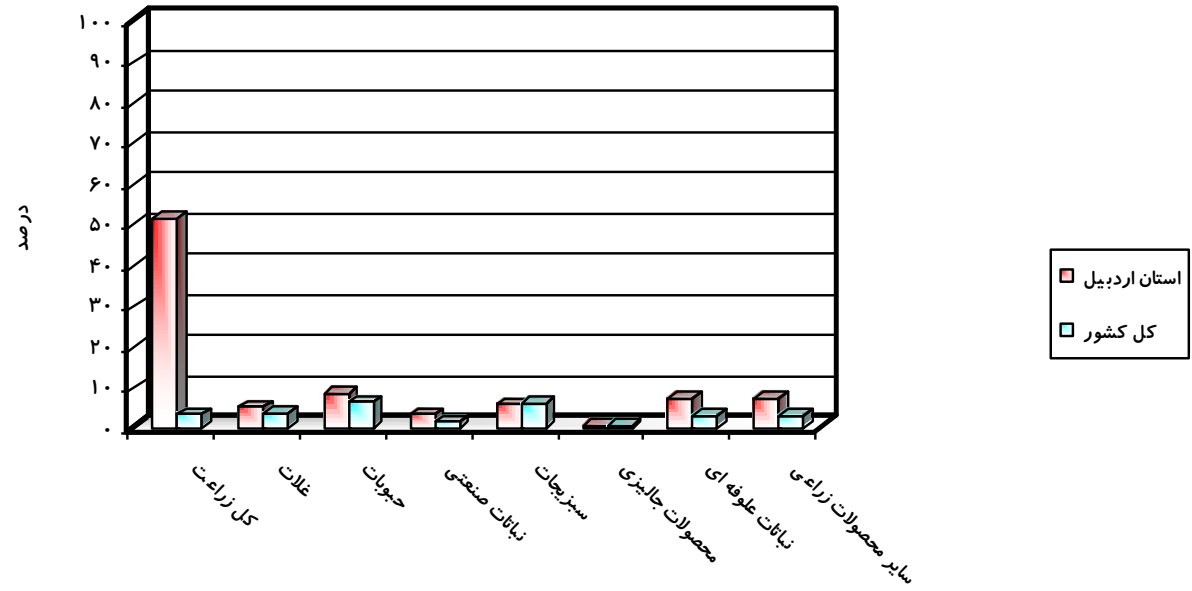
در جدول شماره (۶۴-۱) و نمودار شماره (۴۳-۱)، میزان تولید محصولات زراعی در کل کشور و استان اردبیل و سهم نسبی استان اردبیل در مساحت اراضی و تولید محصولات زراعی کشور در سال ۸۴-۱۳۸۳ آورده شده است.

جدول (۶۴-۱): میزان تولید محصولات زراعی در کل کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ (تن)

محصول زراعی	کل کشور			استان اردبیل		
	آبی	دیم	کل	آبی	دیم	کل
کل	۶۲۶۷۷۵۷۵	۷۲۶۱۶۹۱	۶۹۹۳۹۲۶۶	۱۸۶۷۵۲۶	۴۲۱۳۰۵	۲۲۸۸۸۳۱
غلات	۱۶۵۵۶۶۵۳	۵۳۴۰۰۷۹	۲۱۸۹۶۷۳۲	۴۵۳۹۶۴	۳۳۹۲۰۴	۷۹۳۱۶۸
گندم	۹۹۷۲۶۶۵	۴۳۳۵۳۰۵	۱۴۳۰۷۹۷۰	۳۴۰۴۱۴	۲۷۲۶۷۲	۶۱۳۰۸۶
جو	۱۸۵۲۸۳۰	۱۰۰۳۸۳۷	۲۸۵۶۶۶۷	۶۵۷۳۶	۶۶۵۳۳	۱۳۲۲۶۹
شلتوک	۲۷۳۶۸۴۳	۰	۲۷۳۶۸۴۳	۳۸۱۳	۰	۳۸۱۳
ذرت دانه ای	۱۹۹۴۳۱۵	۹۳۷	۱۹۹۵۲۵۲	۴۴۰۰۱	۰	۴۴۰۰۱
حبوبات	۲۷۶۹۴۹	۳۶۱۸۰۴	۶۳۸۷۵۳	۲۵۳۰	۳۷۶۶۸	۴۰۱۹۸
نخود	۱۶۷۸۹	۲۴۸۴۴۰	۲۶۵۲۲۹	۵۸	۴۳۲۳	۴۳۸۱
لوبیا	۲۰۹۶۸۳	۶۴۴۸	۲۱۶۱۳۱	۲۲۳۴	۸۸	۲۳۲۲
عدس	۱۳۴۹۱	۹۹۷۳۴	۱۱۳۲۲۵	۲۳۹	۳۳۲۵۷	۳۳۴۹۶
سایر حبوبات	۳۶۹۸۷	۷۱۸۲	۴۴۱۶۹	-	-	-
نباتات صنعتی	۱۱۱۱۹۷۷۰	۲۴۹۵۷۵	۱۱۳۶۹۳۴۵	۱۶۰۳۴۱	۱۵۳	۱۶۰۴۹۴
پنبه	۳۴۳۵۸۹	۱۹۸۷۱	۳۶۳۴۶۰	۲۶۰۸۰	۰	۲۶۰۸۰
چغندر قند	۴۹۰۲۳۸۷	۰	۴۹۰۲۳۸۷	۱۱۳۲۹۹	۰	۱۱۳۲۹۹
سویا	۱۴۷۹۷۶	۴۹۸۸۷	۱۹۷۸۶۳	۱۳۳۲۵	۰	۱۳۳۲۵
کلزا	۹۳۲۶۱	۱۴۱۴۳۸	۲۳۴۶۹۹	۸۲۳۲	۴۳	۸۲۷۵
سایر نباتات صنعتی	۵۶۳۲۵۵۷	۳۸۳۸۰	۵۶۷۰۹۳۷	۴۰۵	۱۱۰	۵۱۵
سبزیجات	۱۳۷۴۱۵۳۶	۳۲۲۲۸۷	۱۴۰۶۳۸۲۳	۸۱۸۶۵۶	۰	۸۱۸۶۵۶
سیب زمینی	۴۸۱۴۲۷۵	۱۵۸۴۶	۴۸۳۰۱۲۱	۷۳۲۰۷۶	۰	۷۳۲۰۷۶
پیاز	۱۶۷۰۳۶۷	۱۵۰۸۳	۱۶۸۵۴۵۰	۱۰۵۰	۰	۱۰۵۰
گوجه فرنگی	۴۷۶۷۰۰۱	۱۴۰۱۷	۴۷۸۱۰۱۸	۸۵۵۲۹	۰	۸۵۵۲۹
سایر سبزیجات	۲۴۸۹۸۹۳	۲۷۷۳۴۰	۲۷۶۷۲۳۳	-	-	-
محصولات جالبی	۷۱۸۹۸۶۹	۱۳۶۰۳۳	۷۳۲۵۹۰۲	۲۷۹۸۵	۰	۲۷۹۸۵
هندوانه	۳۱۵۷۱۲۳	۱۰۲۲۸۸	۳۲۵۹۴۱۱	۲۴۲۱۱	۰	۲۴۲۱۱
خیار	۱۷۱۷۱۰۶	۳۵۸۴	۱۷۲۰۶۹۰	۳۷۷۴	۰	۳۷۷۴
سایر محصولات جالبی	۲۳۱۵۶۴۰	۳۰۱۶۲	۲۳۴۵۸۰۲	-	-	-
نباتات علوفه ای	۱۳۶۴۳۲۸۷	۸۳۹۴۷۵	۱۴۴۸۲۷۶۲	۳۹۶۲۸۹	۴۰۲۵۳	۴۳۶۵۴۲
یونجه	۴۶۳۹۵۷۳	۱۲۲۸۱۹	۴۷۶۲۳۹۲	۱۹۲۹۷۸	۳۲۳۶۶	۲۲۵۳۴۴
سایر نباتات علوفه ای	۹۰۰۳۷۱۵	۷۱۶۶۵۶	۹۷۲۰۳۷۱	۲۰۳۳۱۱	۷۸۸۶	۲۱۱۱۹۷
سایر محصولات زراعی	۱۴۹۵۱۱	۱۲۴۳۸	۱۶۱۹۴۹	۷۷۶۱	۴۰۲۷	۱۱۷۸۸

ماخذ: آمار نامه کشاورزی، جلد اول، محصولات زراعی و باغی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی

نمودار شماره (۴۳ - ۱) : سهم نسبی استان اردبیل در مساحت اراضی و تولید محصولات زراعی کشور
در سال زراعی ۸۴ - ۱۳۸۳

۱-۷-۱-۲: میزان تولید محصولات زراعی در شهرستانها و سهم نسبی آنها در استان

اطلاعات در دسترس حاکی از تفاوت مقدار تولید انواع محصولات زراعی در شهرستانهای استان و جایگاه نسبی این شهرستانها در استان می باشد. این ویژگی عملکرد اقتصادی فعالیت زراعت به تفکیک کشت آبی و دیم، برای هر سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، به تفصیل لازم تحلیل می شود.

• تولید آبی محصولات زراعی

در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، در تولید آبی محصولات زراعی استان، در تولید گندم شهرستان پارس آباد با ۳۸/۳ درصد، در تولید جو شهرستان اردبیل با ۵۱/۷ درصد، در تولید شلتوک شهرستان گرمی با ۵۱/۲ درصد، در تولید نخود شهرستان اردبیل با ۱۰۰ درصد، در تولید لوبیا شهرستان مشکین شهر با ۷۵/۹ درصد، در تولید پنبه شهرستان پارس آباد با ۸۳/۳ درصد، در تولید چغندر قند شهرستان پارس آباد با ۹۶/۵ درصد، در تولید سویا شهرستان بيله سوار با ۸۴/۸ درصد، در تولید سیب زمینی شهرستان اردبیل با ۷۱ درصد، در تولید گوجه فرنگی شهرستان پارس آباد با ۴۸/۶ درصد، در تولید پیاز شهرستانهای خلخال و مشکین شهر (هریک) با ۴۶/۸ درصد، در تولید ذرت علوفه ای شهرستان پارس آباد با ۹۹/۸ درصد، در تولید یونجه شهرستان اردبیل با ۲۱/۲ درصد، در تولید کلزا شهرستان پارس آباد با ۷۱/۳ درصد، در تولید آفتابگردان شهرستان خلخال با ۱۰۰ درصد و... از کل تولید آبی این محصولات در استان، در میان شهرستانهای تولید کننده این محصولات در جایگاه اول قرار دارند.

در مقابل، از کل تولید آبی این محصولات در استان، در تولید گندم شهرستان خلخال با ۰/۵ درصد، در تولید جو شهرستان بيله سوار با ۰/۶ درصد، در تولید شلتوک شهرستان خلخال با ۳/۷ درصد، در تولید لوبیا شهرستان خلخال با ۱/۱ درصد، در تولید پنبه شهرستان گرمی با ۲/۵ درصد، در تولید چغندر قند شهرستان بيله سوار با ۳/۵ درصد، در تولید سویا شهرستان پارس آباد با ۱۵/۳ درصد، در تولید کلزا شهرستان کوثر با ۰/۰۳ درصد، در تولید سیب زمینی شهرستان نیر با ۴/۳ درصد، در تولید گوجه فرنگی شهرستان نمین با ۰/۱ درصد، در تولید پیاز شهرستان گرمی با ۶/۴ درصد، در تولید ذرت علوفه ای شهرستان اردبیل با ۰/۲ درصد و در تولید یونجه شهرستان کوثر با ۳/۸ درصد، در میان شهرستانهای تولید کننده این محصولات در استان در جایگاه آخر قرار دارند.

• تولید دیم محصولات زراعی

در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، از کل تولید دیم محصولات زراعی در استان، شهرستان بيله سوار با ۴۰/۹ درصد تولید گندم، شهرستان اردبیل با ۲۰ درصد تولید جو، شهرستان بيله سوار با ۲۸ درصد تولید عدس، شهرستان کوثر با ۴۲/۳ درصد تولید عدس، شهرستان مشکین شهر با ۱۰۰ درصد تولید آفتابگردان، شهرستان پارس آباد با ۷۰/۷ درصد تولید کلزا، شهرستان کوثر با ۳۰/۵ درصد تولید یونجه و... استان، در میان شهرستانهای تولید کننده این محصولات دیم در استان در جایگاه اول قرار دارند.

در مقابل، در این سال زراعی، شهرستان پارس آباد با ۱/۰ درصد تولید گندم، شهرستان پارس آباد با ۱ درصد تولید جو، شهرستان مشکین شهر با ۳/۶ درصد تولید عدس، شهرستان نیر با ۱ درصد تولید نخود، شهرستان بيله سوار با ۱۱/۷ درصد تولید کلزا و شهرستان بيله سوار، با ۰/۸ درصد تولید یونجه، ... دیم استان، در میان شهرستانهای تولید کننده دیم این محصولات در استان در جایگاه آخر قرار دارند.

۱-۲-۱-۷-۱: مهمترین محصولات زراعی تولید شده در شهرستانها

در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، مهمترین محصولات زراعی (آبی و دیم) تولید شده در هر یک از شهرستانهای استان و جایگاه نسبی هر شهرستان از منظر تولید این محصولات در استان به ترتیب زیر است:

شهرستان اردبیل

میزان تولید مهمترین محصولات زراعی این شهرستان (به تفکیک آبی و دیم) به شرح زیر است:

- درزراعت آبی شهرستان، میزان تولید نخود ۹۰ تن، اسپرس ۳۲۱۰۰ تن، سیب زمینی ۴۸۱۹۹۱ تن، جو ۴۱۹۳۷ تن و گندم ۱۱۲۷۱۰ تن است که به ترتیب ۱۰۰/۰ درصد، ۷۱ درصد، ۷۲/۶ درصد، ۵۱/۷ درصد و ۳۱/۷ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت آبی استان است.

- در زراعت دیم شهرستان، میزان تولید گاودانه ۲۶۲۵ تن، عدس ۲۶۳۸ تن، یونجه ۳۳۰۰ تن، جو ۱۴۲۳۰ تن و نخود ۳۴۰ تن است که به ترتیب ۷۹/۴ درصد، ۱۸/۴ درصد،

۲۱/۶ درصد، ۲۰/۰ درصد و ۱۷/۴ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت دیم استان می باشد.

شهرستان بيله سوار

میزان تولیدمهمترین محصولات زراعی این شهرستان (به تفکیک آبی و دیم) به شرح زیر است:

- درزراعت آبی شهرستان، میزان تولید سویا ۱۴۰۰۰ تن، هندوانه ۲۶۶۰ تن، کلزا ۲۱۹۹ تن، ذرت بذری ۳۱۱۷ تن، ذرت دانه ای ۲۵۵۱ تن و پنبه ۲۱۱۵ تن است که به ترتیب ۸۴/۸ درصد، ۲۵/۸ درصد، ۱۸/۷ درصد، ۲۸/۹ درصد، ۴/۷ درصد و ۱۴/۲ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت آبی استان است.
- در زراعت دیم شهرستان، میزان تولید گندم ۱۰۱۲۵۰ تن، عدس ۴۰۲۵ تن، سیاهدانه ۲۴۷۵ تن، جو ۱۰۲۵۰ تن و نخود ۱۰۵ تن است که به ترتیب ۴۰/۹ درصد، ۲۸ درصد، ۱۷/۱ درصد، ۱۴/۴ درصد و ۵/۴ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت دیم استان می باشد.

شهرستان پارس آباد

میزان تولیدمهمترین محصولات زراعی این شهرستان (به تفکیک آبی و دیم) به شرح زیر است:

- درزراعت آبی شهرستان، میزان تولید چغندر قند ۱۸۴۰۰۰ تن، ذرت علوفه ای ۲۲۷۶۵۵ تن، پنبه ۱۲۳۹۰ تن، ذرت دانه ای ۵۱۴۸۶ تن، ذرت بذری ۷۶۷۱ تن و کلزا ۸۳۷۸ تن است که به ترتیب ۹۶/۵ درصد، ۹۹/۸ درصد، ۹۳/۳ درصد، ۹۵/۳ درصد، ۷۱/۱ درصد و ۷۱/۳ درصد مقادیر متناظرشان در زراعت آبی استان است.
- در زراعت دیم شهرستان، میزان تولید جو ۷۳۵ تن، گندم ۲۵۵۱ تن و یونجه ۱۶۸ تن است که به ترتیب ۱/۰ درصد، ۱/۰ درصد و ۱/۱ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت دیم استان می باشد.

شهرستان خلخال

میزان تولید مهمترین محصولات زراعی این شهرستان (به تفکیک آبی و دیم) به شرح زیر است:

- درزراعت آبی شهرستان، میزان تولید پیاز ۲۱۰۰ تن، خیار ۷۷۰ تن، یونجه ۱۴۸۵۰ تن، برنج ۱۱۲ تن و جو ۹۷۷ تن است که به ترتیب ۴۶/۸ درصد، ۱۳/۷ درصد، ۸/۴ درصد، ۳/۷ درصد و ۱/۲ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت آبی استان است.
- در زراعت دیم شهرستان؛ میزان تولید یونجه ۴۱۴۰ تن، نخود ۴۸۸ تن، گندم ۱۷۶۰۰ تن، جو ۳۳۲۵ تن و عدس ۹۰۰ تن است که به ترتیب ۲۷/۱ درصد، ۲۵/۰ درصد، ۷/۱ درصد، ۴/۷ درصد و ۶/۳ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت دیم استان می باشد.

شهرستان کوثر

میزان تولید مهمترین محصولات زراعی این شهرستان (به تفکیک آبی و دیم) به شرح زیر است:

- درزراعت آبی شهرستان، میزان تولید خیار ۱۸۰۰ تن، گوجه فرنگی ۹۵۰۰ تن، اسپرس ۵۸۵۰ تن، یونجه ۶۷۲۰ تن و جو ۲۷۱۰ تن است که به ترتیب ۳۲/۱ درصد، ۱۷/۷ درصد، ۱۲/۰ درصد، ۳/۸ درصد و ۳/۳ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت آبی استان است.
- در زراعت دیم شهرستان، میزان تولید نخود ۸۲۵ تن، یونجه ۴۶۵۰ تن، عدس ۱۱۲۰ تن، گندم ۱۲۶۹۰ تن، جو ۳۱۲۰ تن است که به ترتیب ۴۲/۳ درصد، ۳۰/۵ درصد، ۷/۸ درصد و ۵/۱ درصد و ۴/۴ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت دیم استان میباشد.

شهرستان گرمی

میزان تولید مهمترین محصولات زراعی این شهرستان (به تفکیک آبی و دیم) به شرح زیر است:

- درزراعت آبی شهرستان، میزان تولید برنج ۱۵۳۶ تن، هندوانه ۲۶۲۵ تن، یونجه ۲۳۴۰۰ تن، لوبیا ۲۸۰ تن، جو ۴۶۰۰ تن و خربزه ۲۲۰ تن، لوبیا ۲۸۰ تن است که به ترتیب ۵۱/۲

درصد، ۲۵/۵ درصد، ۱۳/۲ درصد، ۱۰/۰ درصد، ۵/۷ درصد و ۵/۱ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت آبی استان است.

- در زراعت دیم شهرستان، میزان تولید سیاهدانه ۷۱۷۵ تن، گندم ۴۳۵۰۰ تن، کلزا ۳۹ تن، عدس ۲۳۰۰ تن و جو ۹۸۰۰ تن است که به ترتیب ۵۸/۹ درصد، ۱۷/۶ درصد، ۱۷/۶ درصد، ۱۶ درصد و ۱۳/۷ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت دیم استان می باشد.

شهرستان مشگین شهر

میزان تولید مهمترین محصولات زراعی این شهرستان (به تفکیک آبی و دیم) به شرح زیر است:

- در زراعت آبی شهرستان، میزان تولید لوبیا ۲۱۲۰ تن، خربزه ۲۵۲۰ تن، پیاز ۲۱۰۰ تن، گوجه فرنگی ۱۵۷۵۰ تن و یونجه ۳۶۸۵۰ تن است که به ترتیب ۷۵/۹ درصد، ۵۸/۱ درصد، ۴۶/۸ درصد، ۲۹/۴ درصد و ۲۰/۸ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت آبی استان است.

- در زراعت دیم شهرستان، میزان تولید آفتابگردان ۴۷۵ تن، جو ۱۳۳۴۲ تن، گندم ۳۲۵۰۰ تن و نخود ۱۷۱ تن است که به ترتیب ۱۰۰ درصد، ۱۸/۷ درصد، ۱۳/۱ درصد، و ۸/۸ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت دیم استان می باشد.

شهرستان نمین

میزان تولید مهمترین محصولات زراعی این شهرستان (به تفکیک آبی و دیم) به شرح زیر است:

- در زراعت آبی شهرستان، میزان تولید سیب زمینی ۱۶۸۰۰۰ تن، اسپرس ۸۵۵۰ تن، جو ۱۶۸۰۰، گندم ۲۲۰۰۰ تن و یونجه ۱۰۲۴۰ تن است که به ترتیب ۲۴/۸ درصد، ۱۷/۶ درصد، ۲۰/۷ درصد، ۶/۲ درصد و ۵/۸ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت آبی استان است.

- در زراعت دیم شهرستان، میزان تولید گاوآنه ۵۷۸ تن، جو ۸۷۵۰ تن، عدس ۱۳۲۵ تن، یونجه ۱۳۳۰ تن و گندم ۱۴۰۲۵ تن است که به ترتیب ۱۷/۵ درصد، ۱۲/۳ درصد،

۶/۲ درصد، ۸/۲ درصد و ۵/۷ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت دیم استان می‌باشد.

شهرستان نیر

میزان تولیدمهمترین محصولات زراعی شهرستان (به تفکیک آبی و دیم) به شرح زیر است:

- درزراعت آبی شهرستان میزان تولید یونجه ۱۳۹۲۰ تن، جو ۳۷۸۰ تن، سیب زمینی ۲۸۸۵۷ تن، گندم ۸۸۴۸ تن و اسپرس ۲۶۷ تن است که به ترتیب ۷/۹ درصد، ۴/۷ درصد، ۴/۳ درصد، ۲/۵ درصد و ۲/۰ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت آبی استان است.

- در زراعت دیم شهرستان، میزان تولید جو ۷۷۷۰ تن، عدس ۱۵۳۰ تن، یونجه ۶۷۵ تن و گندم ۶۴۶۰ تن است که به ترتیب ۱۲/۳ درصد، ۱۰/۷ درصد، ۴/۴ درصد، و ۴/۵ درصد مقادیر تولید متناظرشان در زراعت دیم استان می باشد.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۱-۶۵) الی (۱-۶۸) آورده شده است.

جدول (۶۵-۱): میزان تولید محصولات زراعی آبی در شهرستان های استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات	کل استان	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کوثر	گرمی	مشکین شهر	نمین	نیر
کل	۲۰۰۳۳۱۹۲۴	۷۰۸۹۳۰/۴	۹۷۶۱۶/۳	۶۹۳۵۱۷	۲۱۷۸۷/۳۵	۳۴۵۸۹/۹۹	۴۱۲۱۷/۵	۱۲۰۰۳۸	۲۲۸۶۲۵/۷	۵۶۹۹۷
غلات	۴۹۴۰۹۳/۸	۱۵۴۶۶۷	۵۴۷۰۰/۸	۱۹۰۱۲۳	۲۸۹۹	۱۰۷۱۶	۱۲۳۳۶	۱۷۲۴۴	۳۸۸۰۰	۱۲۶۲۸
گندم	۳۵۵۸۶۹	۱۱۲۷۱۰	۵۱۷۰۰	۱۳۶۳۹۵	۱۸۱۰	۸۰۰۶	۶۲۰۰	۸۲۰۰	۲۲۰۰۰	۸۸۴۸
جو	۸۱۱۹۰	۴۱۹۳۷	۴۵۰	۱۱۷۸	۹۷۷	۲۷۱۰	۴۶۰۰	۸۷۵۸	۱۶۸۰۰	۳۷۸۰
برنج	۲۹۹۸	۰	۰	۱۰۶۴	۱۱۲	۰	۱۵۳۶	۲۸۶	۰	۰
ذرت دانه ای	۵۴۰۳۶/۸	۰	۲۵۵۰/۸	۵۱۴۸۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰
حبوبات	۲۸۸۵	۴۵۵	۰	۰	۳۰	۰	۲۸۰	۲۱۲۰	۰	۰
نخود	۹۰	۹۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
لوبیا	۲۷۹۵	۳۶۵	۰	۰	۳۰	۰	۲۸۰	۲۱۲۰	۰	۰
نباتات صنعتی	۲۳۵۱۸۲/۹۴	۴۷۳/۴	۲۵۱۳۰/۵	۲۰۸۴۹۳	۲۰/۳۵	۳/۹۹	۵۰۶	۴۰	۳۸۴/۷	۱۳۱
پنبه	۱۴۸۸۰	۰	۲۱۱۵	۱۲۳۹۰	۰	۰	۳۷۵	۰	۰	۰
چغندر قند	۱۹۰۷۵۰	۰	۶۷۵۰	۱۸۴۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سویا	۱۶۵۲۰	۰	۱۴۰۰۰	۲۵۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کلزا	۱۱۷۵۴/۲۹	۴۷۳/۴	۲۱۹۹/۵	۸۳۷۸	۱۲/۷	۳/۹۹	۱۳۱	۴۰	۳۸۴/۷	۱۳۱
آفتابگردان	۷/۶۵	۰	۰	۰	۷/۶۵	۰	۰	۰	۰	۰
کنجد	۱۲۷۱	۰	۶۶	۱۲۰۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۷۳۶۹۹۸/۵	۴۸۱۹۹۱	۹۰۰	۲۶۱۰۰	۲۷۲۵	۹۵۰۰	۱۰۳۰/۵	۱۷۸۵۰	۱۶۸۰۴۵	۲۸۸۵۷
سیب زمینی	۶۷۸۸۴۸	۴۸۱۹۹۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶۸۰۰۰	۲۸۸۵۷
گوجه فرنگی	۵۳۶۶۲/۵	۰	۹۰۰	۲۶۱۰۰	۶۲۵	۹۵۰۰	۷۴۲/۵	۱۵۷۵۰	۴۵	۰
پیاز	۴۴۸۸	۰	۰	۰	۲۱۰۰	۰	۲۸۸	۲۱۰۰	۰	۰
محصولات جالیزی	۲۰۲۵۸	۰	۲۷۱۴	۹۰۴۵	۷۷۰	۱۸۰۰	۲۹۰۵	۳۰۲۴	۰	۰
خیار	۵۶۱۷	۰	۵۴	۲۶۴۵	۷۷۰	۱۸۰۰	۶۰	۲۸۸	۰	۰
خریزه	۴۳۴۰	۰	۰	۱۶۰۰	۰	۰	۲۲۰	۲۵۲۰	۰	۰
هندوانه	۱۰۳۰۱	۰	۲۶۶۰	۴۸۰۰	۰	۰	۲۶۲۵	۲۱۶	۰	۰
نباتات علوفه ای	۴۵۳۸۹۳	۷۰۱۳۰	۹۳۵۰	۲۵۱۹۰۵	۱۴۹۷۶	۱۲۵۷۰	۲۴۱۶۰	۳۷۸۲۵	۱۸۷۹۰	۱۴۱۸۷
ذرت علوفه ای	۲۲۸۱۶۵	۵۱۰	۰	۲۲۷۶۵۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
یونجه	۱۷۷۱۰۰	۳۷۵۲۰	۹۳۵۰	۲۴۲۵۰	۱۴۸۵۰	۶۷۲۰	۲۳۴۰۰	۳۶۸۵۰	۱۰۲۴۰	۱۳۹۲۰
اسپرس	۴۸۶۲۸	۳۲۱۰۰	۰	۰	۱۲۶	۵۸۵۰	۷۶۰	۹۷۵	۸۵۵۰	۲۶۷
سایر محصولات	۶۰۰۰۸	۱۲۳۴	۴۸۲۱	۷۸۵۱	۳۶۷	۰	۰	۴۱۹۳۵	۲۶۰۶	۱۱۹۴
چغندر بذر ریشه ای	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
چغندر بذری	۱۱۲۹	۱۱۲۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سورگوم بذری	۴۲۰	۰	۲۴۰	۱۸۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ذرت بذری	۱۰۷۸۸	۰	۳۱۱۷	۷۶۷۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سایر	۴۷۶۷۱	۱۰۵	۱۴۶۴	۰	۳۶۷	۰	۰	۴۱۹۳۵	۲۶۰۶	۱۱۹۴

جدول (۶۶-۱): سهم نسبی هر شهرستان در تولید محصولات زراعی آبی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات	کل استان	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کوثر	گرمی	مشکین شهر	نمین	فیر
کل	۱۰۰	۳۵/۳۹	۴/۸۷	۳۴/۶۲	۱/۰۹	۱/۷۳	۲/۰۶	۵/۹۹	۱۱/۴۱	۲/۸۵
غلات	۱۰۰	۳۱/۳۰	۱۱/۰۷	۳۸/۴۸	-/۵۹	۲/۱۷	۲/۵	۳/۴۹	۷/۸۵	۲/۵۶
گندم	۱۰۰	۳۱/۶۷	۱۴/۵۳	۳۸/۳۳	-/۵۱	۲/۲۵	۱/۷۴	۲/۳۰	۶/۱۸	۲/۴۹
جو	۱۰۰	۵۱/۶۵	-/۵۵	۱/۴۵	۱/۲۰	۳/۳۴	۵/۶۷	۱۰/۷۹	۲۰/۶۹	۴/۶۶
برنج	۱۰۰	۰	۰	۳۵/۴۹	۳/۷۴	۰	۵۱/۲۳	۹/۵۴	۰	۰
ذرت دانه ای	۱۰۰	۰	۴/۷۲	۹۵/۲۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰
حبوبات	۱۰۰	۱۵/۷۷	۰	۰	۱/۰۴	۰	۹/۷۱	۷۳/۴۸	۰	۰
نخود	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
لوبیا	۱۰۰	۱۳/۰۶	۰	۰	۱/۰۷	۰	۱۰/۰۲	۷۵/۸۵	۰	۰
نباتات صنعتی	۱۰۰	-/۲۰	۱۰/۶۹	۸۸/۶۵	-/۰۱	۰	-/۲۲	-/۰۲	-/۱۶	-/۰۶
پنبه	۱۰۰	۰	۱۴/۲۱	۸۳/۲۷	۰	۰	۲/۵۲	۰	۰	۰
چغندر قند	۱۰۰	۰	۳/۵۴	۹۶/۴۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سویا	۱۰۰	۰	۸۴/۷۵	۱۵/۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کزرا	۱۰۰	۴/۰۳	۱۸/۷۱	۷۱/۲۸	-/۱۱	-/۰۳	۱/۱۱	-/۳۴	۳/۲۷	۱/۱۱
آفتابگردان	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰
کنجد	۱۰۰	۰	۵/۱۹	۹۴/۸۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سبزیجات	۱۰۰	۶۵/۴۰	-/۱۲	۳/۵۴	-/۳۷	۱/۲۹	-/۱۴	۲/۴۲	۲۲/۸۰	۳/۹۲
سیب زمینی	۱۰۰	۷۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴/۷۵	۴/۲۵
گوجه فرنگی	۱۰۰	۰	۱/۶۸	۴۸/۶۴	۱/۱۶	۱۷/۷۰	۱/۳۸	۲۹/۳۵	-/۰۸	۰
پیاز	۱۰۰	۰	۰	۰	۴۶/۷۹	۰	۶/۴۲	۴۶/۷۹	۰	۰
محصولات جالیزی	۱۰۰	۰	۱۳/۴۰	۴۴/۶۵	۳/۸۰	۸/۸۹	۱۴/۳۴	۱۴/۹۳	۰	۰
خیار	۱۰۰	۰	-/۹۶	۴۷/۰۹	۱۳/۷۱	۳۲/۰۵	۱/۰۷	۵/۱۳	۰	۰
خریزه	۱۰۰	۰	۰	۳۶/۸۷	۰	۰	۵/۰۷	۵۸/۰۶	۰	۰
هندوانه	۱۰۰	۰	۲۵/۸۲	۴۶/۶۰	۰	۰	۲۵/۴۸	۲/۱۰	۰	۰
نباتات علوفه ای	۱۰۰	۱۵/۴۵	۲/۰۶	۵۵/۵۰	۳/۳۰	۲/۷۷	۵/۳۲	۸/۳۳	۴/۱۴	۳/۱۳
ذرت علوفه ای	۱۰۰	-/۲۲	۰	۹۹/۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰
یونجه	۱۰۰	۲۱/۱۹	۵/۲۸	۱۳/۶۹	۸/۳۹	۳/۷۹	۱۳/۲۱	۲۰/۸۱	۵/۷۸	۷/۸۶
اسپرس	۱۰۰	۶۶/۰۱	۰	۰	-/۲۶	۱۲/۰۳	۱/۵۶	۲/۰۱	۱۷/۵۸	-/۵۵
سایر محصولات	۱۰۰	۲/۰۶	۸/۰۳	۱۳/۰۸	-/۶۱	۰	۰	۶۹/۸۸	۴/۳۴	۱/۹۹
چغندر بذر ریشه ای	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
چغندر بذری	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سورگوم بذری	۱۰۰	۰	۵۷/۱۴	۴۲/۸۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ذرت بذری	۱۰۰	۰	۲۸/۸۹	۷۱/۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سایر	۱۰۰	-/۲۲	۳/۰۷	۰	-/۷۷	۰	۰	۸۷/۹۷	۵/۴۷	۲/۵۰

جدول (۶۷-۱): میزان تولید محصولات زراعی دیم در شهرستان های استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات	کل استان	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کوثر	گرمی	مشکین شهر	نمین	نیر
کل	۳۸۰۱۰۳	۴۱۸۴۶	۱۱۸۲۵۰	۴۳۶۳	۲۸۸۱۱	۲۳۳۰۶	۶۳۳۳۴	۵۴۴۸۷	۲۷۷۹۰	۱۷۹۱۶
غلات	۳۱۹۰۵۱	۳۱۳۸۳	۱۱۱۵۰۰	۳۲۸۶	۲۰۹۲۵	۱۵۸۱۰	۵۳۳۰۰	۴۵۸۴۲	۲۲۷۷۵	۱۴۲۳۰
گندم	۲۴۷۷۲۹	۱۷۱۵۳	۱۰۱۲۵۰	۲۵۵۱	۱۷۶۰۰	۱۲۶۹۰	۴۳۵۰۰	۳۲۵۰۰	۱۴۰۲۵	۶۴۶۰
جو	۷۱۳۲۲	۱۴۲۳۰	۱۰۲۵۰	۷۳۵	۳۳۲۵	۳۱۲۰	۹۸۰۰	۱۳۳۴۲	۸۷۵۰	۷۷۷۰
حبوبات	۱۶۳۰۸	۲۹۷۸	۴۱۳۰	۰	۱۳۸۸	۱۹۴۵	۲۳۰۰	۶۹۲	۱۳۲۵	۱۵۵۰
عدس	۱۴۳۵۹	۲۶۳۸	۴۰۲۵	۰	۹۰۰	۱۱۲۰	۲۳۰۰	۵۲۱	۱۳۲۵	۱۵۳۰
نخود	۱۹۴۹	۳۴۰	۱۰۵	۰	۴۸۸	۸۲۵	۰	۱۷۱	۰	۲۰
نباتات صنعتی	۶۹۷	۰	۲۶	۱۵۷	۰	۰	۳۹	۴۷۵	۰	۰
آفتابگردان	۴۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۷۵	۰	۰
کلزا	۲۲۲	۰	۲۶	۱۵۷	۰	۰	۳۹	۰	۰	۰
نباتات علوفه ای	۱۵۲۵۲	۳۳۰۰	۱۱۹	۱۶۸	۴۱۴۰	۴۶۵۰	۵۲۰	۳۵۰	۱۳۳۰	۶۷۵
یونجه	۱۵۲۵۲	۳۳۰۰	۱۱۹	۱۶۸	۴۱۴۰	۴۶۵۰	۵۲۰	۳۵۰	۱۳۳۰	۶۷۵
سایر محصولات	۲۸۷۹۵	۴۱۸۵	۲۴۷۵	۷۵۲	۲۳۵۸	۹۰۱	۷۱۷۵	۷۱۲۸	۲۳۶۰	۱۴۶۱
سیاهدانه	۱۲۱۸۲	۱۵۶۰	۲۴۷۵	۰	۰	۰	۷۱۷۵	۲۴۰	۶۴۸	۸۴
گاودانه	۳۳۰۵	۲۶۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۷۸	۱۰۲
سایر	۱۳۳۰۸	۰	۰	۷۵۲	۲۳۵۸	۹۰۱	۰	۶۸۸۸	۱۱۳۴	۱۲۷۵

جدول (۶۸- ۱): سهم نسبی هر شهرستان در تولید محصولات زراعی دیم استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات	کل استان	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کوثر	گرمی	مشکین شهر	نمین	فیر
کل	۱۰۰	۱۱/۰۱	۳۱/۱۱	۱/۱۵	۷/۵۸	۶/۱۳	۱۶/۶۶	۱۴/۳۳	۷/۳۱	۴/۷۱
غلات	۱۰۰	۹/۸۴	۳۴/۹۵	۱/۰۳	۶/۵۶	۴/۹۶	۱۶/۷۱	۱۴/۳۷	۷/۱۴	۴/۴۶
گندم	۱۰۰	۶/۹۲	۴۰/۸۷	۱/۰۳	۷/۱۰	۵/۱۲	۱۷/۵۶	۱۳/۱۲	۵/۶۶	۲/۶۱
جو	۱۰۰	۱۹/۹۵	۱۴/۳۷	۱/۰۳	۴/۶۶	۴/۳۷	۱۳/۷۴	۱۸/۷۱	۱۲/۲۷	۱۰/۸۹
حبوبات	۱۰۰	۱۸/۲۶	۲۵/۳۲	۰	۸/۵۱	۱۱/۹۳	۱۴/۱۰	۴/۲۴	۸/۱۲	۹/۵۰
عدس	۱۰۰	۱۸/۳۷	۲۸/۰۳	۰	۶/۲۷	۷/۸۰	۱۶/۰۲	۳/۶۳	۹/۲۳	۱۰/۶۶
نخود	۱۰۰	۱۷/۴۴	۵/۳۹	۰	۲۵/۰۴	۴۲/۳۳	۰	۸/۷۷	۰	۱/۰۳
نباتات صنعتی	۱۰۰	۰	۵/۷۳	۲۲/۵۳	۰	۰	۵/۶۰	۶۸/۱۵	۰	۰
آفتابگردان	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰
کلزا	۱۰۰	۰	۱۱/۷۱	۷۰/۷۲	۰	۰	۱۷/۵۷	۰	۰	۰
نباتات علوفه ای	۱۰۰	۲۱/۶۴	۰/۷۸	۱/۱۰	۲۷/۱۴	۳۰/۴۹	۳/۴۱	۲/۲۹	۸/۷۲	۴/۴۳
یونجه	۱۰۰	۲۱/۶۴	۰/۷۸	۱/۱۰	۲۷/۱۴	۳۰/۴۹	۳/۴۱	۲/۲۹	۸/۷۲	۴/۴۳
سایر محصولات	۱۰۰	۱۴/۵۳	۸/۶۰	۲/۶۱	۸/۱۹	۳/۱۳	۲۴/۹۲	۲۴/۷۵	۸/۲۰	۵/۰۷
سیاهدانه	۱۰۰	۱۲/۸۱	۲۰/۳۲	۰	۰	۰	۵۸/۹۰	۱/۹۷	۵/۳۲	۰/۶۹
گاودانه	۱۰۰	۷۹/۴۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷/۴۹	۳/۰۹
سایر	۱۰۰	۰	۰	۵/۶۵	۱۷/۷۲	۶/۷۷	۰	۵۱/۷۶	۸/۵۲	۹/۵۸

۳-۱-۷: میزان تولید محصولات باغی در استان و جایگاه نسبی آن در کشور

در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، میزان تولید مهمترین محصولات باغی استان، از منظر سهم نسبی تولید آنها در استان از کل تولید این محصولات در کشور، برای آلبالو ۵/۸ هزار تن، هلو ۳۳/۳ هزار تن، سیب ۱۳۶/۶ هزار تن، گیلاس ۸/۳ هزار تن، شلیل ۶/۱ هزار تن، زردآلو و قیسی ۵/۹ هزار تن، گردو ۲/۳ هزار تن و انگور ۱۳/۸ هزار تن است. اندازه سهم نسبی تولید این محصولات در استان از کل تولید متناظرشان در کشور برای آلبالو ۱۲ درصد، هلو ۶/۵ درصد، سیب ۵/۱ درصد، گیلاس ۳/۷ درصد، شلیل ۳/۶ درصد، زردآلو و قیسی ۲/۲ درصد، گردو ۰/۹ درصد و انگور ۰/۵ درصد است.

جدول شماره (۶۹-۱)، مقایسه صورت گرفته بین میزان تولید محصولات باغی در کشور و استان را نشان می دهد.

جدول (۶۹-۱): مقایسه میزان تولید محصولات باغی در کشور و استان اردبیل در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ (تن)

محبول زراعی	کل کشور	استان اردبیل	سهم نسبی استان در کشور (درصد)
کل	۱۴۸۶۴۴۳۸	۲۲۳۱۸۹	-
میوه های دانه دار	۲۹۱۲۶۶۶	۱۴۴۸۶۱	۴/۹۷
سب	۲۶۶۱۹۰۱	۱۳۶۵۵۶	۵/۱۳
سایر	۲۵۰۷۶۵	۸۳۰۵	۳/۳۱
میوه های هسته دار	۱۵۳۶۶۵۶	۶۰۸۳۸	۳/۹۶
آلبالو	۴۸۶۷۰	۵۸۳۲	۱۱/۹۸
گیلاس	۲۲۴۸۹۲	۸۳۳۰	۳/۷۰
هلو	۵۱۳۱۸۵	۳۳۳۲۱	۶/۴۹
زردآلو و قیسی	۲۷۵۵۷۸	۵۹۲۶	۲/۱۵
شلیل	۱۷۱۸۰۱	۶۱۲۷	۳/۵۷
سایر	۳۰۲۵۳۰	۱۳۰۲	۰/۴۳
میوه های دانه ریز	۳۰۲۸۶۰۳	۱۴۳۶۱	۰/۴۷
انگور	۲۹۶۳۷۵۵	۱۳۷۵۳	۰/۴۶
سایر	۶۴۸۴۸	۶۰۸	۰/۹۴
میوه های خشک	۶۱۳۶۵۱	۲۳۶۵	۰/۳۹
گردو	۲۴۷۸۶۴	۲۲۷۷	۰/۹۲
سایر	۳۶۵۷۸۷	۸۸	۰/۰۲
میوه های نیمه گرمسیری	۶۴۱۷۳۶۹	۷۳۹	۰/۰۱
زیتون	۶۱۳۳۸	۴۲	۰/۰۷
سایر	۶۳۵۶۰۳۱	۶۹۷	۰/۰۱
سایر	۳۵۵۴۹۳	۲۵	۰/۰۱
درختان غیر مثمر	۰	۰	۰
سایر میوه ها (سردسیری، گرمسیری، دارویی)	۳۵۵۴۹۳	۲۵	۰/۰۱

* با توجه به این که باغات استان کلاً به صورت آبی هستند، عملکرد و تولید در کشت آبی باغات، در این جدول آورده شده است.
 ماخذ: آمارنامه کشاورزی، جلد اول: محصولات زراعی و باغی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی

۴-۱-۷-۱: میزان تولید محصولات باغی در شهرستانها و جایگاه نسبی آنها در استان

بر پایه اطلاعات در دسترس، در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، میزان تولید محصولات باغی در شهرستانهای استان با یکدیگر متفاوت بوده و دامنه این تفاوت نیز بسیار زیاد است. بیشترین سهم نسبی هر شهرستان در تولید مهمترین محصولات باغی استان برای سیب ۷۲/۷ درصد در شهرستان مشکین شهر، گلابی ۳۱/۵ درصد در شهرستان نمین، آلبالو ۴۵/۴ درصد در شهرستان اردبیل، گیلاس ۶۰/۸ درصد در شهرستان اردبیل، گوجه درختی ۴۳ درصد در شهرستان مشکین شهر، هلو ۸۲/۷ درصد در شهرستان مشکین شهر، شلیل ۷۶/۲ درصد در شهرستان مشکین شهر، آلو قطره طلا ۵۱/۱ درصد در شهرستان بیله سوار، انگور ۹۶/۴ درصد در شهرستان مشکین شهر، توت درختی ۴۹/۶ درصد در شهرستان خلخال، بادام ۵۷ درصد در شهرستان مشکین شهر، گردو ۴۱/۹ درصد در شهرستان خلخال، زالزالک ۱۰۰ درصد در شهرستان خلخال، انار ۸۰/۶ درصد در شهرستان گرمی، انجیر ۵۵/۶ درصد در شهرستان خلخال است و این شهرستانها از نظر تولید این محصولات در استان، در میان شهرستانهای تولید کننده آبهای در جایگاه اول قرار دارند.

در مقابل، کمترین سهم نسبی هر شهرستان در تولید محصولات باغی استان برای سیب ۰/۱ درصد در شهرستان پارس آباد، گلابی ۰/۱ درصد در شهرستان بیله سوار، آلبالو ۰/۰۱ درصد در شهرستان بیله سوار، گوجه درختی ۰/۱ درصد در شهرستان نیر، هلو ۰/۰۱ درصد در شهرستان بیله سوار، شلیل ۰/۰۳ درصد در شهرستان بیله سوار، آلو قطره طلا ۲/۷ درصد در شهرستان نمین، انگور ۰/۰۴ درصد در شهرستان پارس آباد، توت درختی ۱/۷ درصد در شهرستان گرمی، بادام ۰/۷ درصد در شهرستان گرمی، گردو ۱ درصد در شهرستان نیر، انار ۷/۱ درصد در شهرستان بیله سوار، انجیر ۲۰/۲ درصد در شهرستان بیله سوار ... است.

به همین ترتیب می توان نشان داد که مقدار تولید مهمترین محصولات باغی در هر یک از شهرستانهای استان از منظر سهم نسبی آنها در کل تولید همان محصولات در استان در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ به ترتیب زیر است:

• شهرستان اردبیل

در این سال زراعی، در شهرستان اردبیل، مقدار تولید توت فرنگی ۱ تن، شفتالو ۲۲۰ تن، گیلاس ۵۲۵۰ تن، آلبالو ۲۸۰۰ تن، قیسی ۴۸۰ تن، سیب ۲۶۶۰ تن و گلابی ۱۰۵۰ تن است که به ترتیب ۱۰۰ درصد، ۸۹/۶ درصد، ۶۰/۸ درصد، ۴۵/۴ درصد، ۳۱ درصد، ۲/۱ درصد و ۱۶/۵ درصد کل تولید متناظرشان در استان بوده و مهمترین محصولات باغی این شهرستان هستند.

• شهرستان بيله سوار

در سال زراعی مورد نظر، در شهرستان بيله سوار، مقدار تولید آلو قطره طلا ۴۲ تن، پسته ۲ تن، توت درختی ۱۳۰ تن، انجیر ۶۰ تن، فندق ۶ تن، گردو ۴۵ تن و سیب ۲۵۵ تن است که به ترتیب ۵۱/۱ درصد، ۵۰ درصد، ۲۱/۵ درصد، ۲۰/۲ درصد، ۱۰/۳ درصد، ۱/۲ درصد و ۰/۲ درصد کل تولید این محصولات در استان بوده و مهمترین محصولات باغی تولید شده در این شهرستان هستند.

• شهرستان پارس آباد

در سال زراعی مورد نظر، در این شهرستان ۵۵ تن زیتون، ۵۲ تن فندق، ۲۵۸۸ تن شلیل، ۸۱۴۰ تن هلو و ۱۹ تن آلو تولید شده است که به ترتیب ۹۹/۸ درصد، ۸۹/۷ درصد، ۲۲/۳ درصد، ۱۶/۱ درصد و ۲/۹ درصد مقادیر تولید متناظرشان در استان بوده و مهمترین محصولات باغی تولید شده در شهرستان هستند.

• شهرستان خلخال

در این سال زراعی، در شهرستان خلخال ۵۳ تن زالزالک، ۱۴ تن سنجد، ۱۶۵ تن انجیر، ۳۵۱ تن آلو، ۳۰۰ تن توت درختی و ۱۶۴۰ تن گردو تولید شده است که به ترتیب ۱۰۰ درصد، ۱۰۰ درصد، ۵۵/۶ درصد، ۵۳/۷ درصد، ۴۹/۶ درصد و ۴۱/۹ درصد مقدار تولید متناظرشان در استان است و مهمترین محصولات باغی این شهرستان می باشند. ضمناً ۱۸۰ تن انگور و ۶ تن بادام نیز به صورت دیم در این شهرستان تولید شده است که معادل کل تولید دیم محصولات باغی استان است.

• شهرستان کوثر

در سال زراعی مورد بررسی، در این شهرستان ۹۷۶ تن به، ۲۳۹۷ تن زردآلو، ۱۴ تن بادام، ۷۴۱ تن گلابی و ۴۲۳ تن گردو تولید شده است که به ترتیب ۵۳/۵ درصد، ۱۸/۳ درصد، ۱۵/۵ درصد، ۱۱/۷ درصد و ۱۰/۸ درصد مقدار تولید این محصولات در کل استان است و مهمترین محصولات باغی تولید شده در شهرستان می باشند.

• شهرستان گرمی

در شهرستان گرمی، در سال زراعی مورد نظر بالغ بر $343/2$ تن انار، 72 تن انجیر، $112/5$ تن آلو، 192 تن به و 8 تن آلو قطره طلا تولید شده است که به ترتیب $80/6$ درصد، $24/2$ درصد، $17/2$ درصد، $10/5$ درصد و $9/7$ درصد کل تولید متناظر این محصولات در استان بوده و مهمترین محصولات باغی این شهرستان هستند.

• شهرستان مشکین شهر

در این شهرستان، در سال زراعی مورد نظر بالغ بر 23556 تن انگور، 41760 تن هلو، 8850 تن شلیل و 91500 تن سیب تولید شده است که به ترتیب $96/4$ درصد، $82/7$ درصد، $72/6$ درصد و $72/7$ درصد کل این محصولات در استان است و مهمترین محصولات باغی تولید شده در این شهرستان می باشند.

• شهرستان نمین

در سال زراعی مورد نظر، در شهرستان نمین بالغ بر 1999 تن گلابی، 407 تن قیسی، 190 تن گوجه، 16 تن بادام و 1947 تن زردآلو تولید شده است که $31/5$ درصد، $26/3$ درصد، $19/3$ درصد، $17/3$ درصد و $13/4$ درصد کل تولید این محصولات در استان می باشد.

• شهرستان نیر

در شهرستان نیر، در سال زراعی مورد بررسی بالغ بر 1394 تن سیب، 41 تن گلابی و 37 تن گردو تولید شده است که به ترتیب $1/1$ درصد، $0/6$ درصد و $0/9$ درصد کل تولید این محصولات در استان می باشد. این سه محصول مهمترین محصولات باغی تولید شده در این شهرستان هستند.

دریک برداشت کلی می توان گفت که شهرستان مشکین شهر بزرگترین کانون تولید محصولات باغی استان بوده و پس از آن شهرستان های خلخال، کوثر، اردبیل، پارس آباد، نمین، گرمی و نیر قرار دارند. در اهمیت نسبی شهرستان مشکین شهر در تولید محصولات باغی استان اردبیل گفتنی است که میزان تولید این محصولات در آن در حدود 8 تا 10 برابر مقدار متناظر آن در شهرستان خلخال (دومین قطب تولید محصولات باغی استان) است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۷۰-۱) الی (۷۳-۱) آورده شده است.

جدول (۷۰- ۱): میزان تولید آبی محصولات باغی در شهرستانهای اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نمبر	نمین	مشکین شهر	گرمی	کوثر	خلخال	پارس آباد	بيله سوار	اردبیل	استان اردبیل	محصولات باغی
۱۵۴۰/۰۵	۱۱۶۵۷۸۹۵	۱۷۸۲۲۸	۲۴۸۸/۳	۱۷۳۱۰/۵	۲۱۸۳۲	۱۱۰۱۲/۷۶	۶۳۶۱۷	۱۲۸۰۱	۲۵۷۵۰۷	کل
۱۴۳۸	۷۵۶۰	۹۲۸۹۵	۱۱۸۷	۱۲۵۲۸	۱۴۳۳۴	۱۱۴	۲۶۹	۳۷۱۰	۱۳۴۰۳۵	میوه های دانه دار
۱۳۹۴	۵۵۴۷	۹۱۵۰۰	۹۵۰	۱۰۸۱۱	۱۲۶۵۰	۹۳	۲۵۵	۲۶۶۰	۱۲۵۸۶۰	سیب
۴۱	۱۹۹۹	۸۲۵	۴۵	۷۴۱	۱۶۲۰	۲۱	۹	۱۰۵۰	۶۳۵۱	کلابی
۳	۱۴	۵۷۰	۱۹۲	۹۷۶	۶۴	۰	۵	۰	۱۸۲۴	به
۶۵	۳۵۵۸	۶۰۶۵۸	۶۲۰	۳۵۰۹	۵۲۴۷	۱۰۷۸۳	۶۸	۸۹۷۰	۹۳۵۰۴	میوه های هسته دار
۱۴	۷۵۵	۹۹۰	۷۶	۳۹۹	۱۱۱۰	۲۱	۱	۲۸۰۰	۶۱۶۶	آلبالو
۲۶	۱۸۴	۱۴۶۴	۸۰	۵۶۰	۱۰۶۷	۳	۱	۵۲۵۰	۸۶۳۴	گیلاس
۱	۱۹۰	۴۲۴	۴/۵	۱۲	۳۴۵	۰	۱۱	۰	۹۸۷	گوجه
۴	۶۸	۹۰	۱۱۲/۵	۹	۳۵۱	۱۹	۰	۰	۶۵۴	آلو
۱۱	۰	۴۱۷۶۰	۹۶	۱۱۷	۱۵۰	۸۱۴۰	۷	۲۲۰	۵۰۵۰۱	هلو
۰	۰	۰	۰	۰	۲۶	۰	۰	۲۲۰	۲۴۶	شفتالو
۹	۱۹۴۷	۶۴۸۰	۱۴۷	۲۳۹۷	۲۰۸۰	۱۲	۳	۰	۱۳۰۷۵	زردآلو
۰	۴۰۷	۶۰۰	۰	۰	۶۰	۰	۰	۴۸۰	۱۵۴۷	قیسی
۰	۵	۸۸۵۰	۹۶	۱۵	۵۵	۲۵۸۸	۴	۰	۱۱۶۱۳	شلیل
۰	۲	۰	۸	۰	۳	۰	۴۲	۰	۸۲	آلوقطره طلا
۰	۰	۲۳۷۲۱	۲۲/۵	۸۳۶	۳۰۰	۹	۱۴۸	۱	۲۵۰۳۸	میوه های دانه ریز
۰	۰	۲۳۵۵۶	۱۲	۸۳۶	۰	۹	۱۸	۰	۲۴۴۳۱	انگور آبی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	توت فرنگی
۰	۰	۱۶۵	۱۰/۵	۰	۳۰۰	۰	۱۳۰	۰	۶۰۶	انواع توت درختی
۳۷	۵۴۰	۹۵۴	۲۲۵/۶	۴۳۸	۱۶۵۵	۵۲	۶۲	۱۲۰	۴۰۸۲	میوه های خشک
۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۲	۰	۳	پسته
۰	۱۶	۵۳	۰/۶	۱۴	۰	۰	۹	۰	۹۳	بادام آبی
۳۷	۵۲۴	۹۰۰	۲۲۵	۴۲۳	۱۶۴۰	۰	۴۵	۱۲۰	۳۹۱۴	گردو
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۲	۶	۰	۵۸	فندق
۰	۰	۰	۰	۰	۱۴	۰	۰	۰	۱۴	سنجد
۰	۰	۰	۰	۰	۵۳	۰	۰	۰	۵۳	میوه های سردسری
۰	۰	۰	۰	۰	۵۳	۰	۰	۰	۵۳	زالزالک
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	ذغال اخته
۰	۰	۰	۴۱۵/۲	۰	۲۱۸	۵۵	۹۰	۰	۷۷۸	میوه های نیمه گرمسیری
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۵	۰	۰	۵۵	زیتون
۰	۰	۰	۳۴۳/۲	۰	۵۳	۰	۳۰	۰	۴۲۶	انار
۰	۰	۰	۷۲	۰	۱۶۵	۰	۶۰	۰	۲۹۷	انجیر
۰	۰	۰	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸	سایر
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	سایر
۰	۰	۰	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸۰	توتستان برای نوغان
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	درختان و درختچه های غیر منمر

جدول (۱-۷۱) : سهم نسبی هر شهرستان در تولید محصولات باغی استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات باغی	استان اردبیل	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کونر	گرمی	مشگین شهر	نمین	نیر
کل	۱۰۰	۴/۹۷	۰/۲۵	۴/۲۸	۸/۴۸	۶/۷۲	۰/۹۷	۶۹/۲۱	۴/۵۳	۰/۶۰
میوه های دانه دار	۱۰۰	۲/۷۷	۰/۲۰	۰/۰۹	۱۰/۶۹	۹/۳۵	۰/۸۹	۶۹/۳۱	۵/۶۴	۱/۰۷
سیب	۱۰۰	۲/۱۱	۰/۲۰	۰/۰۷	۱۰/۰۵	۸/۵۹	۰/۷۵	۷۲/۷۰	۴/۴۱	۱/۱۱
کلابی	۱۰۰	۱۶/۵۳	۰/۱۳	۰/۳۳	۲۵/۵۱	۱۱/۶۷	۰/۷۱	۱۲/۹۹	۳۱/۴۹	۰/۶۴
به	۱۰۰	۰	۰/۲۷	۰	۳/۵۱	۵۳/۴۹	۱۰/۵۲	۳۱/۲۴	۰/۷۸	۰/۱۸
میوه های هسته دار	۱۰۰	۹/۵۹	۰/۰۷	۱۱/۵۳	۵/۶۴	۳/۷۵	۰/۶۶	۶۴/۸۷	۳/۸۰	۰/۰۷
آلبالو	۱۰۰	۴۵/۴۱	۰/۰۱	۰/۳۳	۱۸	۶/۴۷	۱/۲۳	۱۶/۰۶	۱۲/۲۴	۰/۲۳
گیلاس	۱۰۰	۶۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۰۳	۱۲/۳۶	۶/۴۹	۰/۹۳	۱۶/۹۶	۲/۱۳	۰/۳۰
گوجه	۱۰۰	۰	۱/۰۶	۰	۳۴/۹۷	۱/۲۲	۰/۴۶	۴۲/۹۸	۱۹/۲۶	۰/۰۵
آلو	۱۰۰	۰	۰	۲/۹۱	۵۳/۶۹	۱/۳۸	۱۷/۲۱	۱۳/۷۷	۱۰/۳۹	۰/۶۵
هلو	۱۰۰	۰/۴۴	۱/۰۱	۱۶/۱۲	۰/۳۰	۰/۲۳	۰/۱۹	۸۲/۶۹	۰	۰/۰۲
شفتالو	۱۰۰	۸۹/۶۱	۰	۰	۱۰/۳۹	۰	۰	۰	۰	۰
زردآلو	۱۰۰	۰	۰/۰۲	۰/۰۹	۱۵/۹۱	۱۸/۳۳	۱/۱۲	۴۹/۵۶	۱۴/۸۹	۰/۰۷
قیسی	۱۰۰	۳۱/۰۳	۰	۰	۳/۸۸	۰	۰	۳۸/۷۹	۲۶/۳۰	۰
شلیل	۱۰۰	۰	۰/۰۳	۲۲/۲۹	۰/۴۷	۰/۱۳	۰/۸۳	۷۶/۲۱	۰/۰۴	۰
آلوقطره طلا	۱۰۰	۰	۵۱/۰۹	۰	۳۶/۵۰	۰	۹/۷۳	۰	۲/۶۸	۰
میوه های دانه ریز	۱۰۰	۰	۰/۵۹	۰/۰۴	۱/۲۰	۳/۳۴	۰/۰۹	۹۴/۷۴	۰	۰
انگور آبی	۱۰۰	۰	۰/۰۷	۰/۰۴	۳/۴۲	۰	۰/۰۵	۹۶/۴۲	۰	۰
توت فرنگی	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
انواع توت درختی	۱۰۰	۰	۲۱/۴۷	۰	۴۹/۵۵	۰	۱/۷۳	۲۷/۲۵	۰	۰
میوه های خشک	۱۰۰	۲/۹۴	۱/۵۱	۱/۲۸	۴۰/۵۳	۱۰/۷۲	۵/۵۳	۲۳/۳۷	۱۳/۲۲	۰/۹۱
پسته	۱۰۰	۰	۵۰	۰	۱۶/۶۷	۰	۰	۳۳/۳۳	۰	۰
بادام آبی	۱۰۰	۰	۹/۶۸	۰	۰	۱۵/۴۸	۰/۶۵	۵۶/۹۹	۱۷/۲۷	۰
گردو	۱۰۰	۳/۰۷	۱/۱۵	۰	۴۱/۹۰	۱۰/۸۱	۵/۷۵	۲۲/۹۹	۱۳/۳۸	۰/۹۵
فندق	۱۰۰	۰	۱۰/۳۲	۸۹/۶۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سنجد	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰
میوه های سردسری	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰
زالزالک	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰
ذغال اخته	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
میوه های نیمه گرمسیری	۱۰۰	۰	۱۱/۵۹	۷/۰۷	۲۷/۹۶	۰	۵۳/۳۸	۰	۰	۰
زیتون	۱۰۰	۰	۰/۲۲	۹۹/۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰
انار	۱۰۰	۰	۷/۰۵	۰	۱۲/۳۳	۰	۸۰/۶۲	۰	۰	۰
انجیر	۱۰۰	۰	۲۰/۲۰	۰	۵۵/۵۶	۰	۲۴/۲۴	۰	۰	۰
سایر	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰
سایر	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
توتستان برای نوغان	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درختان و درختچه های غیرمثمر	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

جدول (۷۲- ۱): میزان تولید دیم محصولات باغی در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نیر	نمین	مشگین شهر	گرمی	کونر	خلخال	پارس آباد	بيله سوار	اردبیل	استان اردبیل	محصولات باغی
*	*	*	*	*	۱۸۶	*	*	*	۱۸۶	کل
*	*	*	*	*	۱۸۰	*	*	*	۱۸۰	میوه های دانه دار
*	*	*	*	*	۱۸۰	*	*	*	۱۸۰	انگور دیم
*	*	*	*	*	۶	*	*	*		میوه های خشک
*	*	*	*	*	۶	*	*	*		بادام دیم

جدول (۷۳- ۱): سهم نسبی هر شهرستان در تولید محصولات باغی دیم استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

نیر	نمین	مشگین شهر	گرمی	کونر	خلخال	پارس آباد	بيله سوار	اردبیل	استان اردبیل	محصولات باغی
*	*	*	*	*	۱۰۰	*	*	*	۱۰۰	کل
*	*	*	*	*	۱۰۰	*	*	*	۱۰۰	میوه های دانه دار
*	*	*	*	*	۱۰۰	*	*	*	۱۰۰	انگور دیم
*	*	*	*	*	۱۰۰	*	*	*	۱۰۰	میوه های خشک
*	*	*	*	*	۱۰۰	*	*	*	۱۰۰	بادام دیم

۵-۱-۷-۱: ضریب سوددهی تولید محصولات زراعی

ضریب سوددهی هر فعالیت نشان دهنده نسبت درصدی مازاد درآمد کل حاصل از انجام آن فعالیت در قیاس با هزینه کل متناظر آن است. برپایه این تعریف، با توجه به اطلاعات در دسترس برای سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ و سال زراعی ۷۹-۱۳۷۸، ضریب سوددهی تولید آبی و دیم محصولات زراعی منتخب و روند تحول آنها را به ترتیب زیر می توان فهرست کرد:

• محصولات زراعی آبی

مهمترین ویژگی های ضریب سوددهی تولید این محصولات عبارتند از :

- در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ تولید سیب زمینی با زیان همراه بوده است و ضریب زیان دهی آن ۱/۲ درصد است. در این سال زراعی، گذشته از گوجه فرنگی (با ضریب سوددهی ۵۶/۵ درصد)، میزان سوددهی تولید سایر محصولات زراعی کم یا متوسط بوده است. اندازه ضریب سوددهی در تولید جو ۶/۷ درصد ، پنبه ۱۵/۲ درصد و گندم ۲۶/۸ درصد است.
- در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ نسبت به سال زراعی ۷۹-۱۳۷۸ ، ضریب سوددهی تولید همه محصولات زراعی منتخب (بجز گوجه فرنگی) کاهش یافته است.

• محصولات زراعی دیم

- مهمترین ویژگیهای ضریب سوددهی این محصولات عبارت است از :
- در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ ، ضریب سوددهی تولید همه محصولات زراعی منتخب در سطح متوسطی قرار دارد. اندازه ضریب سوددهی تولید جو ۱۸/۱ درصد، عدس ۲۸/۹ درصد، گندم ۲۹/۸ درصد و نخود ۳۵/۳ درصد است.
  - در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ نسبت به سال زراعی ۷۹-۱۳۷۸ ، ضریب سوددهی تولید همه محصولات زراعی منتخب کاهش یافته است.
  - ضریب سوددهی گندم و جو (که هم به صورت آبی و هم به صورت دیم کشت می شود) در کشت دیم بیشتر از کشت آبی است.
- اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۷۴-۱) تا (۷۷-۱) آورده شده است.

۶-۱-۷-۱: ساختار هزینه تولید محصولات زراعی

اطلاعات در دسترس نشان دهنده تفاوت ساختار هزینه تولید محصولات زراعی و متفاوت بودن سهم نسبی هزینه های مختلف در آن است. علیرغم عدم دسترسی به هزینه نیروی انسانی در هزینه تولید محصولات زراعی، دریک جمع بندی کلی می توان گفت که هزینه های زمین، نیروی انسانی، بذر، آب، کود و سم... به ترتیب دارای بیشترین اهمیت در این ساختارهای هزینه ای هستند.

• محصولات زراعی آبی

برپایه اطلاعات در دسترس می توان نشان داد :

- در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲، دامنه تغییرات (حداقل و حداکثر) سهم نسبی هر یک از هزینه ها در کل هزینه تولید محصولات زراعی متنخب برای زمین بین ۱۸/۹ درصد در تولید سیب زمینی و ۵۱/۲ درصد در تولید پنبه، برای آب بین ۲/۱ درصد در تولید گوجه فرنگی و ۵ درصد در تولید سیب زمینی، برای بذر بین ۱/۹ درصد در تولید پنبه و ۴۱/۵ درصد در تولید سیب زمینی، برای کود(حیوانی و شیمیایی) بین ۲/۵ درصد در تولید سیب زمینی و ۴/۵ درصد در تولید گندم، برای سم بین ۰/۱ درصد در تولید جو و ۱ درصد در تولید گوجه فرنگی و برای سایر هزینه ها (که بخش عمده آن را هزینه دستمزد تشکیل می دهد) بین ۲۶/۴ درصد در تولید سیب زمینی و ۶۰/۲ درصد در تولید گوجه فرنگی قرار دارد.
- در مقایسه ساختار هزینه تولید محصولات زراعی متنخب در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ با ساختار متناظر آن در سال زراعی ۷۹-۱۳۷۸ می توان نشان داد که در این مدت سهم نسبی هزینه زمین در تولید گندم و جو و گوجه فرنگی، سهم نسبی هزینه بذر برای تولید پنبه و سیب زمینی و گوجه فرنگی و سهم نسبی سایر هزینه های تولید پنبه و سیب زمینی افزایش یافته و در سایر موارد، سهم نسبی این هزینه ها در ساختار هزینه تولید محصولات زراعی متنخب کاهش یافته است. نکته قابل توجه آن که سهم نسبی هزینه آب در تولید همه محصولات زراعی متنخب کاهش یافته است.

• محصولات زراعی دیم

بر پایه اطلاعات در دسترس می توان نشان داد:

- در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ دامنه تغییرات (حداقل و حداکثر) سهم نسبی هریک از هزینه‌ها در هزینه کل تولید محصولات زراعی منتخب برای زمین بین ۱۲/۳ درصد در تولید نخود و ۳۹/۳ درصد در تولید گندم، برای بذر بین ۱۶/۱ درصد در تولید جو و ۱۹/۷ درصد در تولید گندم، برای کود(حیوانی و شیمیایی) بین کمتر از ۰/۱ در تولید عدس و ۴/۲ درصد در تولید گندم و جو، برای سم بین کمتر از ۰/۱ درصد در تولید جو و ۰/۴ درصد در تولید نخود و برای سایر هزینه‌ها (که بخش عمده آن را هزینه نیروی کار تشکیل می دهد) بین ۳۶/۶ درصد در تولید گندم و ۷۱/۱ درصد در تولید نخود قرار دارد.

- در ساختار هزینه تولید محصولات زراعی منتخب در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ نسبت به سال زراعی ۷۹-۱۳۷۸، سهم نسبی هزینه زمین در تولید گندم و جو و عدس، سهم نسبی هزینه کود در تولید گندم و جو، سهم نسبی هزینه سم در تولید گندم و جو و نخود و عدس و سهم نسبی سایر هزینه‌ها در تولید نخود افزایش یافته و در سایر موارد، سهم نسبی هزینه این نهاده‌ها در ساختار هزینه تولید محصولات منتخب کاهش یافته است. نکته حائز اهمیت آن که، سهم نسبی هزینه بذر در ساختار هزینه کل تولید همه محصولات زراعی منتخب کاهش یافته است.

جدول (۷۴-۱): برآورد درآمد و هزینه کل تولید هر کیلو محصولات زراعی آبی در استان اردبیل در سالهای زراعی ۱۳۷۸-۷۹ و ۱۳۸۲-۸۳ (تومان)

محصولات زراعی	۱۳۷۸-۷۹								۱۳۸۲-۸۳									
	هزینه کل							درآمد کل	هزینه کل									
	دستمزد سایر هزینه ها	سم	کودشیمیایی	کود حیوانی	بذر	آب	زمین		جمع	دستمزد سایر هزینه ها	سم	کودشیمیایی	کود حیوانی	بذر	آب	زمین	جمع	
گندم	۱۶/۸۰	۰/۴۷	۲/۰۳	۰/۰۱	۵/۰۸	۳/۷۴	۲۰/۷۳	۴۸/۸۶	۸۹/۱۲	۳۴/۹۱	۰/۵۶	۵/۲۵	۰/۱۰	۱۱/۳۴	۷/۵۲	۵۸/۵۰	۱۱۸/۱۸	۱۶۱/۴۹
جو	۲۱/۷۹	۰/۱۳	۱/۹۶	*	۵/۷۸	۳/۱۹	۲۳/۱۷	۵۶/۰۲	۸۰/۸۳	۴۳/۷۱	۰/۱۷	۴/۸۲	۰/۰۳	۱۲/۳۱	۶/۴۴	۶۶	۱۳۳/۴۸	۱۴۲/۹۹
پنبه	۶۴/۶۲	۴/۴۳	۴/۹۶	۰/۱۰	۳/۳۳	۱۴/۲۸	۱۱۳/۳۰	۲۰۵/۰۲	۳۰۰/۳۳	۱۱۷/۳۳	۲/۴۶	۷/۱۹	۰/۴۸	۵/۳۷	۸/۳۵	۱۴۸/۳۰	۲۸۹/۴۸	۳۴۱/۴۶
سیب زمینی	۱۱/۳۵	۰/۶۷	۱/۳۸	۰/۰۱	۱۴/۴۲	۶/۴۹	۱۱/۷۸	۴۶/۱۰	۷۵/۰۵	۱۸/۷۱	۰/۵۰	۱/۵۹	۰/۱۹	۳۲/۸۸	۳/۵۲	۱۳/۴۰	۷۰/۷۹	۶۹/۹۶
گوجه فرنگی	۱۳/۵۷	۰/۲۴	۰/۳۲	۰/۰۱	۰/۳۷	۰/۹۶	۳/۴۳	۱۸/۹۰	۴۰/۲۸	۲۲/۴۹	۰/۳۹	۰/۹۹	۰	۰/۸۰	۰/۸۰	۱۱/۹۰	۳۷/۳۷	۸۶

ماخذ: ۱. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۸۲-۸۳ - وزارت جهاد کشاورزی
 ۲. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۷۸-۷۹ - وزارت جهاد کشاورزی
 ۳. برآورد مشاور

جدول (۷۵-۱): برآورد درصد سود ناخالص و ساختار درصدی هزینه های تولید مهمترین محصولات زراعی آبی استان اردبیل در سالهای زراعی ۱۳۷۸-۷۹ و ۱۳۸۲-۸۳ (تومان)

محصولات زراعی	۱۳۷۸-۷۹								۱۳۸۲-۸۳									
	ساختار درصدی هزینه های تولید							درصد سود ناخالص نسبت به درآمد کل	ساختار درصدی هزینه های تولید							درصد سود ناخالص نسبت به درآمد کل		
	دستمزد سایر هزینه ها	سم	کودشیمیایی	کود حیوانی	بذر	آب	زمین		کل	دستمزد سایر هزینه ها	سم	کودشیمیایی	کود حیوانی	بذر	آب		زمین	کل
گندم	۳۴/۳۸	۰/۹۶	۴/۱۵	۰/۰۲	۱۰/۴۰	۷/۶۵	۴۲/۴۳	۱۰۰	۴۵/۱۸	۲۹/۵۴	۰/۴۷	۴/۴۴	۰/۰۸	۹/۶۰	۶/۳۶	۴۹/۵۰	۱۰۰	۲۶/۸۲
جو	۳۸/۹۰	۰/۲۳	۳/۵۰	*	۱۰/۳۲	۵/۶۹	۴۱/۳۶	۱۰۰	۳۰/۶۹	۳۲/۷۵	۰/۱۳	۳/۶۱	۰/۰۲	۹/۲۲	۴/۸۲	۴۹/۴۵	۱۰۰	۶/۶۵
پنبه	۳۱/۵۲	۲/۱۶	۲/۴۲	۰/۰۵	۱/۶۲	۶/۹۶	۵۵/۲۶	۱۰۰	۳۱/۷۳	۴۰/۵۳	۰/۸۵	۲/۴۸	۰/۱۷	۱/۸۶	۲/۸۸	۵۱/۲۳	۱۰۰	۱۵/۲۲
سیب زمینی	۲۴/۶۲	۱/۴۵	۲/۹۹	۰/۰۲	۳۱/۲۸	۱۴/۰۸	۲۵/۵۵	۱۰۰	۳۸/۵۷	۲۶/۴۳	۰/۷۱	۲/۲۵	۰/۲۷	۴۶/۴۵	۴/۹۷	۱۸/۹۳	۱۰۰	-۱/۱۸
گوجه فرنگی	۷۱/۸۰	۱/۲۷	۱/۶۹	۰/۰۵	۱/۹۶	۵/۰۸	۱۸/۱۵	۱۰۰	۵۳/۰۸	۶۰/۱۸	۱/۰۴	۲/۶۵	۰	۲/۱۴	۲/۱۴	۳۱/۸۴	۱۰۰	۵۶/۵۵

ماخذ: ۱. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۸۲-۸۳ - وزارت جهاد کشاورزی
 ۲. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۷۸-۷۹ - وزارت جهاد کشاورزی
 ۳. برآورد مشاور

جدول (۷۶-۱): برآورد درآمد و هزینه کل تولید هر کیلو محصولات زراعی دیم در استان اردبیل در سالهای زراعی ۱۳۷۸-۷۹ و ۱۳۸۲-۸۳ (تومان)

۱۳۷۸-۷۹								۱۳۸۲-۸۳								محصولات زراعی		
هزینه کل							درآمد کل	هزینه کل							درآمد کل			
دستمزدوسایر هزینه ها	سم	کودشیمیایی	کودحیوانی	بذر	آب	زمین		جمع	دستمزدوسایر هزینه ها	سم	کودشیمیایی	کودحیوانی	بذر	آب			زمین	جمع
۲۶/۸۵	۰/۰۱	۱/۳۹	۰/۰۱	۱۱/۳۱	۰	۱۶/۱۶	۵۵/۷۳	۹۶/۲۷	۴۴/۳۵	۰/۲۶	۵/۰۶	۰/۰۲	۲۳/۹۰	۰	۴۷/۷۰	۱۲۱/۲۹	۱۷۲/۸۶	گندم
۲۷	۰	۰/۵۹	۰/۰۴	۹/۸۰	۰	۱۸/۳۱	۵۵/۷۴	۸۵/۵۶	۴۹/۷۶	۰/۰۶	۵/۱۷	۰	۱۹/۷۷	۰	۴۸/۳۰	۱۲۳/۰۶	۱۵۰/۳۳	جو
۱۰۴/۶۳	۰	۰/۰۹	۰	۷۸/۳۰	۰	۵۶/۸۷	۲۳۹/۸۹	۴۴۳/۱۲	۱۹۱/۴۳	۱/۰۳	۰	۰	۴۳/۹۰	۰	۳۳	۲۶۹/۳۶	۴۱۶/۲۸	نخود
۱۲۵/۳۶	۰/۱۴	۰/۴۸	۰	۷۶/۳۲	۰	۴۳/۲۵	۲۴۵/۵۵	۳۸۷/۰۱	۱۶۴/۷۵	۱/۱۹	۰/۱۸	۰	۶۰	۰	۱۰۵/۳۰	۳۳۱/۴۲	۴۶۶/۱۵	عدس

ماخذ: ۱. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۸۲-۸۳ - وزارت جهاد کشاورزی

۲. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۷۸-۷۹ - وزارت جهاد کشاورزی

۳. برآورد مشاور

جدول (۷۷-۱): برآورد درصد سود ناخالص و ساختار درصدی هزینه های تولید مهمترین محصولات زراعی دیم استان اردبیل در سالهای زراعی ۱۳۷۸-۷۹ و ۱۳۸۲-۸۳ (تومان)

۱۳۷۸-۷۹								۱۳۸۲-۸۳								محصولات زراعی		
ساختار درصدی هزینه های تولید							درصد سود ناخالص نسبت به درآمد کل	ساختار درصدی هزینه های تولید							درصد سود ناخالص نسبت به درآمد کل			
دستمزدوسایر هزینه ها	سم	کودشیمیایی	کودحیوانی	بذر	آب	زمین		کل	دستمزدوسایر هزینه ها	سم	کودشیمیایی	کودحیوانی	بذر	آب			زمین	کل
۴۸/۱۸	۰/۰۲	۲/۴۹	۰/۰۲	۲۰/۲۹	۰	۲۹	۱۰۰	۴۲/۱۱	۳۶/۵۷	۰/۲۱	۴/۱۷	۰/۰۲	۱۹/۷۰	۰	۳۹/۳۲	۱۰۰	۲۹/۸۳	گندم
۴۸/۴۴	۰	۱/۰۶	۰/۰۷	۱۷/۵۸	۰	۳۲/۸۵	۱۰۰	۳۴/۸۵	۴۰/۴۴	۰/۰۵	۴/۲۰	۰	۱۶/۰۷	۰	۳۹/۲۵	۱۰۰	۱۸/۱۴	جو
۴۳/۶۱	۰	۰/۰۴	۰	۳۲/۶۴	۰	۲۳/۷۱	۱۰۰	۴۵/۸۶	۷۱/۰۷	۰/۳۸	۰	۰	۱۶/۳۰	۰	۱۲/۲۵	۱۰۰	۳۵/۲۹	نخود
۵۱/۰۵	۰/۰۶	۰/۱۹	۰	۳۱/۰۸	۰	۷۱/۶۱	۱۰۰	۳۶/۵۵	۴۹/۷۱	۰/۳۶	۰/۰۵	۰	۱۸/۱۰	۰	۳۱/۷۷	۱۰۰	۲۸/۹۰	عدس

ماخذ: ۱. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۸۲-۸۳ - وزارت جهاد کشاورزی

۲. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۷۸-۷۹ - وزارت جهاد کشاورزی

۳. برآورد مشاور

۸-۱: بهره‌وری عوامل تولید

از منظر اقتصادی، عوامل تولید شامل نیروی انسانی، زمین، سرمایه و مدیریت کارفرمایی است. تولید خالص (ارزش افزوده) ناشی از انجام فعالیتهای اقتصادی به صورت جبران خدمات کارکنان به نیروی کار، اجاره به زمین، بهره به سرمایه و مازاد عملیاتی به مدیریت کارفرمایی تعلق می‌گیرد. در این چارچوب، میزان تولید خالص (مقداری یا ارزشی) به ازای میزان مصرف (مقداری یا ارزشی) هر واحد از این عوامل تولید نشان‌دهنده بهره‌وری آن عامل تولید است. بر این اساس، چگونگی ترکیب این عوامل در فرآیند تولید (هرمحصول، بنگاه رشته‌فعالیت، بخش و...) در اندازه میزان بهره‌وری هر یک از آنها موثر است. در یک فعالیت کاربری، بهره‌وری عامل سرمایه بیشتر از آن در یک فعالیت سرمایه‌بر است و به همین ترتیب، بهره‌وری نیروی کار در یک فعالیت به موازات افزایش سهم نسبی سرمایه در فرآیند تولید آن بیشتر شده و به موازات افزایش سهم نسبی نیروی کار در این فرآیند کاهش می‌یابد و از همین منظر، بهره‌وری کل عوامل تولید نشان‌دهنده نسبت درصدی ارزش تولید خالص ناشی از انجام فعالیت اقتصادی به ارزش تولید ناخالص آن فعالیت است و سهم نسبی از ارزش تولید ناخالص هر فعالیت است که به مجموع عوامل تولید تعلق می‌گیرد. بنابراین واضح است که بهره‌وری هر یک از عوامل تولید می‌تواند به صورت مقداری یا ارزشی باشد (کمیت‌های مطلق هستند)، در حالی که بهره‌وری کل عوامل تولید فاقد واحد اندازه‌گیری است (کمیتی نسبی است).

از منظر عام، در بررسی‌های عمومی، در مواردی به جای تولید خالص از تولید ناخالص برای اندازه‌گیری بهره‌وری هر یک از عوامل تولید استفاده می‌شود (مانند تولید یک محصول زراعی در هر هکتار) و یا این که حوزه شمول عوامل تولید به کالاها و خدمات مورد استفاده در جریان تولید (کالاها و خدمات واسطه‌ای) گسترش داده می‌شود و سرانه تولید ناخالص به ازای مصرف هر واحد از این کالاها و خدمات (نهاده‌های تولید) به عنوان بهره‌وری نهاده‌های تولید اندازه‌گیری می‌شود (مانند تولید یک محصول زراعی به ازای مصرف یک واحد بذر).

در این بند از گزارش مطالعات، با توجه به توضیحات فوق به تحلیل بهره‌وری نهاده‌های تولید در فعالیت زراعت و باغداری استان پرداخته می‌شود.

۱-۸-۱: عملکرد در هکتار تولید محصولات کشاورزی

متوسط مقدار تولید محصولات کشاورزی (زراعی و باغی) در هر هکتار از اراضی بارور زیر کشت آنها یکی از رایج ترین شاخصهای بهره وری نهاده های تولید در فعالیت زراعت و باغداری است که میزان بهره وری عامل زمین در این فعالیتها را نشان می دهد. در سطرهای زیر، اندازه این شاخص برای مهمترین محصولات زراعی و باغی کشت شده در استان در قیاس با اندازه های متوسط متناظرشان در کل کشور و نیز اندازه این شاخص برای محصولات زراعی و باغی کشت شده در شهرستانهای استان در قیاس با یکدیگر و نیز متوسط آن در کل استان تحلیل می شود.

• عملکرد تولید محصولات زراعی در استان

بر پایه اطلاعات در دسترس، مقایسه عملکرد تولید در هکتار مهمترین محصولات زراعی کشت شده در استان در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ با متوسط عملکرد متناظرشان در کشور نشان می دهد:

- در کشت آبی محصولات زراعی، عملکرد در هکتار تولید گندم، نخود، عدس، پنبه، چغندر قند، کلزا و سیب زمینی در استان بیشتر از متوسط عملکردهای متناظرشان در کشور بوده و در مقابل، عملکرد در هکتار تولید جو، شلتوک، ذرت دانه ای، لوبیا، سویا، پیاز، گوجه فرنگی، هندوانه، خیار و یونجه در استان کمتر از متوسط عملکردهای متناظرشان در کشور است.

- در کشت دیم محصولات زراعی، عملکرد در هکتار تولید نخود و عدس در استان بیشتر از متوسط عملکردهای متناظرشان در کشور است و در مقابل، عملکرد در هکتار تولید گندم، جو، لوبیا، کلزا و یونجه در استان کمتر از مقادیر متناظرشان در کشور می باشد.

• عملکرد تولید محصولات باغی در استان

مقایسه عملکرد تولید در هکتار مهمترین محصولات باغی کشت شده در استان در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ با متوسط عملکرد متناظرشان در کشور نشان می دهد که تنها عملکرد در هکتار تولید آلبالو در استان بیشتر از آن در کشور بوده و در مقابل، عملکرد در هکتار تولید سیب، گیلاس، هلو، زردآلو و قیسی، شلیل، انگور، گردو و زیتون کمتر از متوسط عملکردهای متناظرشان در کشور می باشد.

جدول شماره (۱-۷۸) و (۱-۷۹)، مقایسه عملکرد در هکتار تولید محصولات زراعی و باغی در استان اردبیل و کشور در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ را نشان می دهد.

جدول (۱-۷۸) :مقایسه عملکرد تولید محصولات زراعی استان اردبیل و کل کشور در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ (کیلوگرم در هکتار)

محصول زراعی	کل کشور		استان اردبیل	
	آبی	دیم	آبی	دیم
گندم	۳۷۸۶	۱۰۰۴	۴۱۰۳	۹۷۰
جو	۳۰۵۰	۹۵۵	۲۸۸۷	۹۱۷
شلتوک	۴۳۵۷	-	۱۸۴۵	-
ذرت دانه ای	۷۲۲۷	۲۷۸۸	۶۷۹۰	-
نخود	۱۰۸۶	۴۷۶	۱۶۰۰	۵۲۳
لوبیا	۱۹۷۷	۱۲۲۸	۷۷۴	۸۰۰
عدس	۱۱۲۰	۴۶۷	۱۴۷۵	۵۰۹
پنبه	۲۳۹۹	۱۲۲۰	۲۶۹۲	-
چغندر قند	۳۲۰۶۸	-	۴۷۴۸۴	-
سویا	۲۶۱۵	۱۹۴۷	۲۱۷۸	-
کلزا	۲۰۳۶	۱۹۲۴	۲۶۱۵	۱۰۰۰
سیب زمینی	۲۵۷۶۳	۵۷۱۲	۲۸۷۰۶	-
پیاز	۳۴۲۵۸	۱۲۶۶۱	۳۰۰۰۰	-
گوجه فرنگی	۳۴۵۵۱	۱۷۰۹۰	۳۱۳۶۴	-
هندوانه	۲۷۱۳۸	۶۷۶۶	۲۲۴۳۹	-
خیار	۲۲۹۸۶	۴۸۷۹	۱۸۰۵۵	-
یونجه	۸۲۸۷	۲۱۸۳	۵۵۸۹	۲۱۶۲

ماخذ: آمار نامه کشاورزی، جلد اول: محصولات زراعی و باغی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی

جدول (۱-۷۹) : مقایسه عملکرد در هکتار تولید (آبی) محصولات باغی در استان اردبیل و کشور در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ (کیلوگرم)

کشور	استان اردبیل	محصولات باغی
۱۶۳۸۰	۱۴۹۰۲	سیب
۵۲۷۵	۶۲۲۴	آلبالو
۸۱۹۲	۶۵۸۵	گیلاس
۱۳۹۰۹	۱۱۴۶۲	هلو
۶۷۷۵	۴۱۵۸	زردآلو و قیسی
۱۴۴۲۰	۱۲۵۹۴	شلیل
۱۲۳۱۵	۶۵۴۹	انگور
۲۵۹۲	۱۶۱۲	گردو
۲۶۳۴	۳۲۸	زیتون

ماخذ: آمار نامه کشاورزی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، وزارت جهاد کشاورزی

۱-۱-۸-۱: عملکرد تولید محصولات زراعی در شهرستانها

مقایسه متوسط عملکرد در هکتار تولید مهمترین محصولات زراعی در الگوی کشت آبی و دیم شهرستانهای استان با یکدیگر نشان دهنده وجود تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای در اندازه این شاخص بهره‌وری در فعالیت زراعی این شهرستانها است که در سطرهای زیر به آنها، برای سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، اشاره می‌شود:

- در زراعت آبی شهرستانها، دامنه تغییرات (حداقل، حداکثر) عملکرد در هکتار تولید گندم بین ۱۹۲۰ کیلوگرم در شهرستان کوثر و ۵۱۰۰ کیلوگرم در شهرستان پارس آباد، جو بین ۲۲۰۰ کیلوگرم در شهرستان کوثر و ۴۶۰۰ کیلوگرم در شهرستان پارس آباد، لوبیا بین ۵۶۷ کیلوگرم در شهرستان اردبیل و ۱۵۰۰ کیلوگرم در شهرستان خلخال، پنبه بین ۲۵۰۰ کیلوگرم در شهرستان گرمی و ۲۹۵۰ کیلوگرم در شهرستان پارس آباد، چغندر قند بین ۴۵۰۰۰ کیلوگرم در شهرستان بيله سوار و ۵۰۰۰۰ کیلوگرم در شهرستان پارس آباد، کلزا بین ۲۵۴ کیلوگرم در شهرستان خلخال و ۲۶۲۰ کیلوگرم در شهرستان نیر، گوجه فرنگی بین ۱۶۵۰۰ کیلوگرم در شهرستان گرمی و ۳۸۰۰۰ کیلوگرم در شهرستان کوثر، یونجه بین ۴۲۰۰ کیلوگرم در شهرستان کوثر و ۹۷۰۰ کیلوگرم در شهرستان پارس آباد، خیار بین ۱۲۰۰۰ کیلوگرم در شهرستان گرمی و مشکین شهر و ۲۳۰۰۰ کیلوگرم در شهرستان پارس آباد و... قرار دارد.

- در زراعت دیم شهرستانها، دامنه تغییرات (حداقل، حداکثر) عملکرد در هکتار تولید گندم بین ۶۵۰ کیلوگرم در شهرستان مشکین شهر و ۱۳۵۰ کیلوگرم در شهرستان بيله سوار، جو بین ۷۴۰ کیلوگرم در شهرستان نیر و ۱۲۵ کیلوگرم در شهرستانهای بيله سوار و نمین، عدس بین ۲۰۰ کیلوگرم در شهرستان گرمی و ۸۰۰ کیلوگرم در شهرستان کوثر، نخود بین ۲۵۰ کیلوگرم در شهرستان نیر و ۷۵۰ کیلوگرم در شهرستان خلخال، یونجه بین ۱۳۰۰ کیلوگرم در شهرستان گرمی و ۲۸۰۰ کیلوگرم در شهرستان پارس آباد، سیاه دانه بین ۱۴۰۰ کیلوگرم در شهرستان نیر و ۲۲۵۰ کیلوگرم در شهرستان بيله سوار و... قرار دارد.

- همچنین با مقایسه عملکرد در هکتار تولید محصولات زراعی (آبی و دیم) کشت شده در شهرستانهای استان با عملکرد متناظرشان در استان می‌توان این محصولات را در هر شهرستان به دو دسته محصولات دارای عملکرد تولید بزرگتر از متوسط عملکرد استان و

محصولات دارای عملکرد تولید کمتر از متوسط عملکرد استان تقسیم کرد که نتیجه آن به ترتیب زیر است :

• شهرستان اردبیل

- در زراعت آبی شهرستان، عملکرد درهکتار گندم (۴۴۲۰ کیلوگرم)، جو (۳۵۰۰ کیلوگرم)، یونجه (۶۷۰۰ کیلوگرم) ، و اسپرس (۶۰۰۰ کیلوگرم)، بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی آبی، عملکرد در هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.
- در زراعت دیم شهرستان ، عملکرد در هکتار ، جو ۱۱۸۰ کیلوگرم ، و گاودانه (۱۷۵۰ کیلوگرم)، بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی دیم، عملکرد در هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.

• شهرستان بيله سوار

- در زراعت آبی شهرستان، عملکرد درهکتار گندم (۴۷۰۰ کیلوگرم)، جو (۴۵۰۰ کیلوگرم)، کلزا (۲۱۶۷ کیلوگرم)، ذرت بذری (۳۳۰۷ کیلوگرم)، هندوانه (۳۸۰۰۰ کیلوگرم) و یونجه (۸۵۰۰ کیلوگرم)، بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی آبی، عملکرد درهکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.
- در زراعت دیم شهرستان ، عملکرد در هکتار گندم (۱۳۵۰ کیلوگرم)، جو (۱۲۵۰ کیلوگرم) ، عدس (۳۵۰ کیلوگرم)، یونجه (۱۷۰۰ کیلوگرم) ، سیاهدانه (۲۲۵۰ کیلوگرم) و عدس (۳۵۰ کیلوگرم) بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی دیم، عملکرد در هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.

• شهرستان پارس آباد

- در زراعت آبی شهرستان، عملکرد درهکتار گندم (۵۱۰۰ کیلوگرم)، جو (۴۶۰۰ کیلوگرم)، کلزا (۲۲۹۱ کیلوگرم)، پنبه (۲۹۵۰ کیلوگرم)، چغندر قند (۵۰۰۰ کیلوگرم)، خیار (۲۳۰۰ کیلوگرم)، یونجه (۹۷۰۰ کیلوگرم)، برنج (۲۲۵۰ کیلوگرم)، ذرت دانه ای (۷۵۶۸ کیلوگرم)، ذرت علوفه ای (۴۳۸۰۸ کیلوگرم) و سورگوم بذری (۳۲۷۲ کیلوگرم)، بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی آبی، عملکرد در هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.
- در زراعت دیم شهرستان، عملکرد در هکتار گندم (۱۰۸۰ کیلوگرم) و یونجه واسپرس (۲۸۰۰ کیلوگرم) بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان است.

• شهرستان خلخال

- در زراعت آبی شهرستان، عملکرد درهکتار لوبیا (۱۵۰۰ کیلوگرم)، خیار (۲۲۰۰۰ کیلوگرم) و پیاز (۳۵۰۰۰ کیلوگرم)، بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی آبی، عملکرد در هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.
- در زراعت دیم شهرستان، عملکرد در هکتار گندم (۱۱۰۰ کیلوگرم)، یونجه (۱۸۰۰ کیلوگرم)، نخود (۷۵۰ کیلوگرم) و عدس (۶۰۰ کیلوگرم) بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی دیم، عملکرد درهکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.

• شهرستان کوثر

- در زراعت آبی شهرستان، عملکرد درهکتار گوجه فرنگی (۳۸۰۰۰ کیلوگرم) بیشتر از عملکرد متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی آبی، عملکرد در هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.
- در زراعت دیم شهرستان، عملکرد در هکتار نخود (۷۴۰ کیلوگرم) و عدس (۸۰۰ کیلوگرم)، بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر

محصولات زراعی دیم، عملکرد درهکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط
متناظرشان در استان است.

• شهرستان گرمی

- در زراعت آبی شهرستان، عملکرد درهکتار هندوانه (۳۵۰۰۰ کیلوگرم)، بیشتر از
عملکرد متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی آبی، عملکرد در
هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.
- در زراعت دیم شهرستان، عملکرد در هکتار سیاهدانه (۲۰۵۰ کیلوگرم) بیشتر از
عملکرد متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی دیم، عملکرد در
تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.

• شهرستان مشکین شهر

- در زراعت آبی شهرستان، عملکرد درهکتار لوبیا (۹۸۶ کیلوگرم)، گوجه فرنگی
(۳۵۰۰۰ کیلوگرم)، پیاز (۳۵۰۰۰ کیلوگرم)، خربزه (۲۸۰۰۰ کیلوگرم) و برنج
(۲۶۰۰ کیلوگرم)، بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر
محصولات زراعی آبی، عملکرد در هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط
متناظرشان در استان است.
- در زراعت دیم شهرستان، عملکرد در هکتار جو (۱۱۵۰ کیلوگرم)، بیشتر و
آفتابگردان (۹۹۰ کیلوگرم) و کلزا (۹۹۰ کیلوگرم) برابر با عملکرد متناظرشان در
استان بوده و برای سایر محصولات زراعی دیم، عملکرد درهکتار تولید در این
شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.

• شهرستان نمین

- در زراعت آبی شهرستان، عملکرد درهکتار گندم (۴۴۰۰ کیلوگرم)، جو (۴۲۰۰
کیلوگرم)، سیب زمینی (۲۸۰۰۰ کیلوگرم) و یونجه (۶۴۰۰ کیلوگرم) بیشتر از
عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی آبی، عملکرد در
هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.

- در زراعت دیم شهرستان، عملکرد در هکتار جو (۱۲۵۰ کیلوگرم)، یونجه (۱۹۰۰ کیلوگرم) بیشتر از عملکرد متناظرشان در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی دیم، عملکرد در هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.

• شهرستان نیر

- در زراعت آبی شهرستان، عملکرد در هکتار کلزا (۲۶۲۰ کیلوگرم)، بیشتر از عملکرد متناظر آن در استان بوده و برای سایر محصولات زراعی آبی، عملکرد در هکتار تولید در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.

- در زراعت دیم شهرستان، عملکرد در هکتار همه محصولات زراعی دیم، در این شهرستان کمتر از متوسط متناظرشان در استان است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۸۰-۱) الی (۸۳-۱) آورده شده است.

جدول (۸۰- ۱) : عملکرد تولید در هکتار محصولات زراعی آبی در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات	کل استان	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کونر	گرمی	مشکین شهر	نمین	نیر
گندم	۴۳۸۷	۴۴۲۰	۴۷۰۰	۵۱۰۰	۳۶۲۰	۱۹۲۰	۳۱۰۰	۲۰۵۰	۴۴۰۰	۴۰۲۲
جو	۳۳۸۱	۳۵۰۰	۴۵۰۰	۴۶۰۰	۳۱۰۰	۲۲۰۰	۲۳۰۰	۳۲۲۵	۴۲۰۰	۲۷۰۰
برنج	۲۰۲۲	-	-	۲۲۵۰	۱۶۰۰	-	۱۸۵۰	۲۶۰۰	-	-
ذرت دانه ای	۷۴۸۹	-	۷۰۲۷	۷۵۶۸	-	-	-	-	-	-
نخود	۶۹۵	۶۹۵	-	-	-	-	-	-	-	-
لوبیا	۸۸۳	۵۶۷	-	-	۱۵۰۰	-	۸۰۰	۹۸۶	-	-
پنبه	۲۹۱۸	-	۲۸۲۰	۲۹۵۰	-	-	۲۵۰۰	-	-	-
چغندر قند	۴۹۸۰۴	-	۴۵۰۰۰	۵۰۰۰۰	-	-	-	-	-	-
سویا	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
کلزا	۲۰۰۶	۱۰۵۹	۲۱۶۷	۲۲۹۱	۲۵۴	۳۰۷	۵۱۲	۵۰۰	۱۳۲۷	۲۶۲۰
آفتابگردان	۸۵۰	-	-	۸۵۰	-	-	-	-	-	-
کنجد	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
سیب زمینی	۲۶۱۵۴	۲۵۵۹۷	-	-	-	-	-	-	۲۸۰۰۰	۲۵۶۲۸
گوجه فرنگی	۳۲۰۹۵	-	۳۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۲۵۰۰۰	۳۸۰۰۰	۱۶۵۰۰	۳۵۰۰۰	۳۰۰۰۰	-
پیاز	۳۲۵۲۲	-	۰	۰	۳۵۰۰۰	۰	۱۶۰۰۰	۳۵۰۰۰	-	-
خیار	۱۹۹۱۸	-	۱۸۰۰۰	۲۳۰۰۰	۲۲۰۰۰	۱۸۰۰۰	۱۲۰۰۰	۱۲۰۰۰	-	-
خریزه	۲۴۱۱۱	-	۰	۲۰۰۰	-	-	۲۲۰۰۰	۲۸۰۰۰	-	-
هندوانه	۳۳۵۵۴	-	۳۸۰۰۰	۳۲۰۰۰	-	-	۳۵۰۰۰	۱۸۰۰۰	-	-
ذرت علوفه ای	۴۳۱۱۸	۳۰۰۰۰	-	۴۳۸۰۸	-	-	-	-	-	-
یونجه	۵۹۰۳	۶۷۰۰	۸۵۰۰	۹۷۰۰	۴۵۰۰	۴۲۰۰	۴۵۰۰	۵۵۰۰	۶۴۰۰	۵۸۰۰
اسپرس	۵۱۷۷	۶۰۰۰	-	-	۴۲۰۰	۳۹۰۰	۳۸۰۰	۴۶۰۰	۴۵۰۰	۴۱۰۰
چغندر بذر ریشه ای	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
چغندر بذری	۱۵۶۲	۱۵۶۲	-	-	-	-	-	-	-	-
سورگوم بذری	۲۸۰۰	-	۲۵۲۶	۳۲۷۲	-	-	-	-	-	-
ذرت بذری	۳۰۰۶	-	۳۳۰۷	۲۹۰۰	-	-	-	-	-	-
سایر محصولات	۱۴۱۷	۱۳۴۰	۱۷۰۰	-	۱۳۰۰	-	-	۱۴۲۰	۱۳۵۰	۱۲۵۰

مآخذ: اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

جدول (۸۱-۱): عملکرد تولید در هکتار محصولات زراعی آبی در شهرستانهای استان اردبیل با متوسط عملکرد متناظر آن در کل استان در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات	کل استان	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کونر	گرمی	مشگین شهر	نمین	نیر
گندم	۱	۱/۰۱	۱/۰۷	۱/۱۶	۰/۸۳	۰/۴۴	۰/۷۱	۰/۴۷	۱	۰/۹۲
جو	۱	۱/۰۴	۱/۳۳	۱/۳۶	۰/۹۲	۰/۶۵	۰/۶۸	۰/۹۵	۱/۲۴	۰/۸۰
برنج	۱	-	-	۱/۱۱	۰/۷۹	-	۰/۹۱	۱/۲۹	-	-
ذرت دانه ای	۱	-	۰/۹۴	۱/۰۱	-	-	-	-	-	-
نخود	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	-
لوبیا	۱	۰/۶۴	-	-	۱/۷۰	-	۰/۹۱	۱/۱۲	-	-
پنبه	۱	-	۰/۹۲	۱/۰۱	-	-	۰/۸۶	-	-	-
چغندر قند	۱	-	۰/۹۰	۱	-	-	-	-	-	-
سویا	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-
کلزا	۱	۰/۵۳	۱/۰۸	۱/۱۴	۰/۱۳	۰/۱۵	۰/۲۶	۰/۲۵	۰/۶۶	۱/۳۱
آفتابگردان	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-
کنجد	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
سیب زمینی	۱	۰/۹۸	-	-	-	-	-	-	۱/۰۷	۰/۹۸
گوجه فرنگی	۱	-	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۷۸	۰/۱۸	۰/۵۱	۱/۰۹	۰/۹۳	-
پیاز	۱	-	-	-	۱/۰۸	-	۰/۴۹	۱/۰۸	-	-
خیار	۱	-	۰/۹۰	۱/۱۵	۱/۱۰	۰/۹۰	۰/۶۰	۰/۶۰	-	-
خریزه	۱	-	-	۰/۰۸	-	-	۰/۹۱	۱/۱۶	-	-
هندوانه	۱	-	۱/۱۳	۰/۹۵	-	-	۱/۰۴	۰/۵۴	-	-
ذرت علوفه ای	۱	۰/۷۰	-	۱/۰۲	-	-	-	-	-	-
یونجه	۱	۱/۱۴	۱/۴۴	۱/۶۴	۰/۷۶	۰/۷۱	۰/۷۶	۰/۹۳	۱/۰۸	۰/۹۸
اسپرس	۱	۱/۱۶	-	-	۰/۸۱	۰/۷۵	۰/۷۳	۰/۸۹	۰/۸۷	۰/۷۹
چغندر بذریشه ای	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰
چغندر بذری	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	۰
سورگوم بذری	۱	-	۰/۹۰	۱/۱۷	-	-	-	-	-	۰
ذرت بذری	۱	-	۱/۱۰	۰/۹۶	-	-	-	-	-	۰
سایر محصولات	۱	۰/۹۵	۱/۲۰	-	۰/۹۲	-	-	۱	۰/۹۵	۰/۸۸

مآخذ: برآورد مشاور

جدول (۸۲-۱): عملکرد تولید در هکتار محصولات زراعی دیم در شهرستانهای استان اردبیل در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات	کل استان	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کونر	گرمی	مشگین شهر	نمین	نیر
گندم	۹۴۱	۷۵۰	۱۳۵۰	۱۰۸۰	۱۱۰۰	۹۰۰	۷۵۰	۶۵۰	۸۵۰	۷۶۰
جو	۱۰۶۱	۱۱۸۰	۱۲۵۰	۱۰۵۰	۹۵۰	۸۵۰	۹۸۰	۱۱۵۰	۱۲۵۰	۷۴۰
عدس	۳۰۵	۲۵۰	۳۵۰	-	۶۰۰	۸۰۰	۲۰۰	۲۸۵	۲۵۰	۳۰۰
نخود	۳۸۶	۳۰۶	۷۰۰	-	۷۵۰	۷۴۰	-	۳۸۰	-	۲۵۰
آفتابگردان	۹۹۰	-	-	-	-	-	-	۹۹۰	-	-
کلزا	۹۹۰	-	-	-	-	-	-	۹۹۰	-	-
یونجه	۱۶۰۹	۱۵۰۰	۱۷۰۰	۲۸۰۰	۱۸۰۰	۱۵۵۰	۱۳۰۰	۱۴۰۰	۱۹۰۰	۱۳۵۰
سیاهدانه	۲۰۴۴	۱۹۵۰	۲۲۵۰	-	-	-	۲۰۵۰	۱۶۰۰	۱۸۵۰	۱۴۰۰
گاودانه	۱۷۲۱	۱۷۵۰	-	-	-	-	-	-	۱۶۵۰	۱۴۵۰
سایر محصولات	۷۵۷	-	-	۹۲۰	۷۸۵	۷۸۰	۷۹۹	۷۲۵	۸۱۰	۷۵۰

مآخذ: اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

جدول (۸۳-۱): مقایسه عملکرد تولید در هکتار محصولات زراعی دیم شهرستانهای استان اردبیل با متوسط عملکرد متناظر آن در کل استان در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴

محصولات	کل استان	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کونر	گرمی	مشگین شهر	نمین	نیر
گندم	۱	۰/۸۰	۱/۴۳	۱/۱۵	۱/۱۷	۰/۹۶	۰/۸۰	۰/۶۹	۰/۹۰	۰/۸۱
جو	۱	۱/۱۱	۱/۱۸	۰/۹۹	۰/۹۰	۰/۸۰	۰/۹۲	۱/۰۸	۱/۱۸	۰/۷۰
عدس	۱	۰/۸۲	۱/۱۵	-	۱/۹۷	۲/۶۲	۰/۶۶	۰/۹۳	۰/۸۲	۰/۹۸
نخود	۱	۰/۷۹	۱/۸۱	-	۱/۹۴	۱/۹۲	-	۰/۹۸	-	۰/۶۵
آفتابگردان	۱	-	-	-	-	-	-	۱	-	-
کلزا	۱	-	-	-	-	-	-	۱	-	-
یونجه	۱	۰/۹۳	۱/۰۶	۱/۷۴	۱/۱۲	۰/۹۶	۰/۸۱	۰/۸۷	۱/۱۸	۰/۸۴
سیاهدانه	۱	۰/۹۵	۱/۱۰	-	-	-	۱	۰/۷۸	۰/۹۱	۰/۶۸
گاودانه	۱	۱/۰۲	-	-	-	-	-	-	۰/۹۶	۰/۸۴
سایر محصولات	۱	-	-	۱/۲۲	۱/۰۴	۱/۰۳	۱/۰۶	۰/۹۶	۱/۰۷	۰/۹۹

مآخذ: برآورد مشاور

۹-۱: بهره‌وری نهاده‌ها در تولید محصولات زراعی^۱

برای تولید هریک از محصولات زارعی، بسته به مورد، ترکیبی از انواع نهاده‌ها (زمین، آب، نیروی انسانی، بذر، کود و...) مورد استفاده قرار می‌گیرد. این نهاده‌ها شامل عوامل تولید (زمین، نیروی انسانی، سرمایه و...) و مواد خام و کالاها و خدمات واسطه‌ای (مانند بذر، آب، کودشیمیایی، سم و...) است که در ترکیب با یکدیگر (در چارچوب الزامات فرآیند تولید محصولات) امکان تولید محصولات زراعی را فراهم می‌کنند. چگونگی ترکیب نهاده‌ها برای تولید هر محصول زراعی نشان‌دهنده تابع تولید آن محصول است. واضح است که واحد اندازه‌گیری و نیز مقدار مصرف هریک از نهاده‌ها برای تولید مقدار مشخصی از محصول زراعی می‌تواند متفاوت باشد. در ادبیات اقتصادی بخش کشاورزی، الگوی ترکیبی مقادیر مصرف انواع نهاده‌ها برای تولید یک واحد هر محصول زراعی را ساختار مصرف نهاده‌های تولید می‌نامند (مثلاً برای تولید یک کیلوگرم گندم آبی ۲/۵ مترمربع زمین، ۶۲ گرم بذر، ۰/۳ گرم سم، ۹۳ گرم کود، ۰/۰۱ نفر روز نیروی کار و... به مصرف می‌رسد).

در هر ساختار مصرف نهاده‌های تولید می‌توان مقدار مصرف هریک از نهاده‌ها را برابر واحد (اندازه‌گیری آن نهاده‌ها) در نظر گرفته و میزان تولید محصول زراعی به ازای مصرف آن (و مقدار لازم از سایر نهاده‌ها در چارچوب تابع تولید محصول) را تعیین کرد. در این حالت مقدار تولید محصول زراعی به ازای مصرف هر واحد (مقداری) از هریک از نهاده‌های تولید را، بهره‌وری آن نهاده می‌نامیم (مثلاً مقدار تولید ۳۹۴۰ کیلوگرم گندم آبی به ازای هر هکتار زمین یا ۱۶/۲ کیلوگرم از این محصول به ازای هر کیلوگرم بذر یا ... میزان بهره‌وری زمین، بذر یا... در تولید این محصول است). بر پایه این تعریف، با توجه به امکانات آماری در دسترس، بهره‌وری مهمترین نهاده‌ها در تولید محصولات زراعی عمده استان در سطرهای زیر تحلیل می‌شود.

---

^۱ اطلاعات آماری در دسترس، تنها مربوط به ساختار مصرف نهاده‌ها برای تولید برخی محصولات زراعی در استان است. این اطلاعات برای محصولات باغی وجود ندارد.

۱-۹-۱: بهره وری نهاده های تولید در کشت آبی محصولات زراعی

- بر پایه ساختار مصرف نهاده ها در تولید محصولات زراعی عمده استان در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ ، مهمترین ویژگی های بهره وری نهاده های تولید آنها به ترتیب زیر است:
- متوسط مساحت زمین زیر کشت برای تولید هر کیلوگرم جو $4/9$ مترمربع و هر کیلوگرم گوجه فرنگی $0/34$ مترمربع است که متناظر با عملکرد 2040 کیلوگرم جو یا 29410 کیلوگرم گوجه فرنگی در هر هکتار زمین زیر کشت است. متوسط عملکرد تولید در هر هکتار زمین زیر کشت (بهره وری زمین) برای گندم 3940 کیلوگرم، پنبه 3215 کیلوگرم و سیب زمینی 21740 کیلوگرم است.
  - متوسط مقدار مصرف بذر برای تولید هر کیلوگرم محصولات زراعی منتخب بین حداقل $0/14$ گرم برای گوجه فرنگی و $158/6$ گرم برای سیب زمینی است که متناظر با تولید $71/4$ تن سیب زمینی و یا $6/3$ کیلوگرم سیب زمینی به ازای مصرف هر کیلوگرم بذر آنها است. به همین ترتیب، مقدار تولید محصولات زراعی منتخب به ازای مصرف هر کیلوگرم بذر آنها (بهره وری بذر) برای گندم $16/2$ کیلوگرم، جو $11/8$ کیلوگرم و پنبه $62/5$ کیلوگرم است.
  - دامنه تغییرات مقدار مصرف نیروی انسانی برای تولید هر کیلوگرم محصولات منتخب بین حداقل $0/046$ نفر روز برای گوجه فرنگی و حداکثر $0/248$ نفر روز برای پنبه است. به این ترتیب ، به ازای هر نفر روز نیروی کار (مستقیم) می توان $217/4$ کیلوگرم گوجه فرنگی یا $40/3$ کیلوگرم پنبه تولید کرد. به همین ترتیب، مقدار تولید سایر محصولات زراعی منتخب به ازای هر نفر روز نیروی کار (بهره وری نیروی کار) برای گندم $169/5$ کیلوگرم، جو $142/9$ کیلوگرم و سیب زمینی $476/2$ کیلوگرم است.

۱-۹-۲: بهره وری نهاده های تولید در کشت دیم محصولات زراعی

بر پایه اطلاعات آماری ساختار مصرف نهاده های تولید برای چهار محصول عمده زراعت دیم استان در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ ، بهره وری هر یک از نهاده ها در تولید این محصولات عبارت است از :

- متوسط نفر روز مصرف نیروی انسانی برای تولید یک کیلوگرم از این محصولات زراعی بین حداقل ۰/۰۱۵۴ نفر روز برای گندم و حداکثر ۰/۰۴۲۲ نفر روز برای عدس است که متناظر با تولید ۶۴/۹ کیلوگرم گندم یا ۲۳/۷ کیلوگرم عدس به ازای مصرف هر نفر روز نیروی کار می باشد. به همین ترتیب، بهره وری نیروی کار (مقدار تولید به ازای مصرف هر نفر روز نیروی کار) برای جو ۵۹/۵ کیلوگرم و نخود ۳۱/۱ کیلوگرم است.
- متوسط مساحت زمین زیرکشت برای تولید هر کیلوگرم از محصولات زراعی منتخب بین حداقل ۱۱/۲۵ مترمربع برای گندم و حداکثر ۲۳/۸۴ مترمربع برای نخود است که متناظر با عملکرد تولید در هکتار (بهره وری زمین) ۸۹۰ کیلوگرم گندم یا ۴۱۹ کیلوگرم نخود می باشد. به همین ترتیب، بهره وری زمین برای تولید جو ۸۲۳ کیلوگرم و عدس ۴۶۰ کیلوگرم است.
- متوسط مقدار بذر مصرفی برای تولید هر کیلوگرم محصولات زراعی منتخب بین حداقل ۱۱۸/۲ گرم برای نخود و حداکثر ۱۳۴/۸ کیلوگرم برای جو است که متناظر با تولید ۸/۵ کیلوگرم نخود یا ۷/۴ کیلوگرم جو به ازای مصرف هر کیلوگرم بذر آنها است (بهره وری بذر). به همین ترتیب، بهره وری استفاده از بذر در تولید دیگر محصولات زراعی منتخب برای گندم ۸ کیلوگرم و عدس ۷/۵ کیلوگرم است.

۳-۹-۱: روند تحول بهره وری نهاده های تولید

برپایه مقایسه ساختار مصرف نهاده ها برای تولید محصولات زراعی منتخب درسالهای زراعی ۷۹-۱۳۷۸ و ۸۳-۱۳۸۲ می توان گفت که درسال پایانی این دوره زمانی نسبت به سال ابتدای آن:

- در کشت آبی محصولات زراعی، بهره وری زمین در تولید جو، بهره وری بذر در تولید گندم و جو و پنبه و گوجه فرنگی و بهره وری نیروی انسانی در تولید گندم و گوجه فرنگی کاهش یافته است.
  - در کشت دیم محصولات زراعی، بهره وری زمین در تولید جو و بهره وری نیروی انسانی در تولید گندم و جو و نخود کاهش یافته است.
- اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۸۴-۱) و (۸۵-۱) آورده شده است.

جدول (۸۴-۱): برآورد متوسط مقدار نهاده های مصرفی برای تولید هر کیلوگرم محصولات زراعی آبی در استان اردبیل در سالهای زراعی ۱۳۷۸-۷۹ و ۱۳۸۲-۸۳ (مترمربع، گرم- نفر روز)

۱۳۷۸-۷۹						۱۳۸۲-۸۳						محصولات زراعی
سم	کودشیمیایی	کودحیوانی	نیروی کار	بذر	زمین	سم	کودشیمیایی	کودحیوانی	نیروی کار	بذر	زمین	
۰/۳۵	۵۳/۸	۷/۱	۰/۰۰۴۵	۶۰/۷	۲/۸۳	۰/۳۰	۶۶/۳	۲۶/۷	۰/۰۰۵۹	۶۱/۶	۲/۵۴	گندم
۰/۱۶	۵۳/۴	۴/۴	۰/۰۰۸۵	۷۸/۹	۴/۳۷	۰/۱۳	۸۹/۲	۳۷/۸	۰/۰۰۷	۸۴/۶	۴/۹۰	جو
۲	۱۲۴/۵	۱۰۷/۵	۰/۰۲۷۷	۱۳/۸	۴/۰۶	۰/۸۹	۱۱۴/۳	۱۲۲/۶	۰/۰۲۴۸	۱۶	۳/۱۱	پنبه
۰/۳۳	۳۷/۵	۷/۵	۰/۰۰۴۳	۱۷۷/۶	۰/۵۸	۰/۲۱	۳۰/۳	۵۲/۱	۰/۰۰۲۱	۱۵۸/۶	۰/۴۶	سیب زمینی
۰/۱۳	۱۸/۱	۱۴/۷	۰/۰۰۴۴	۰/۰۲۵	۰/۵۹	۰/۱۱	۱۷/۹	۰	۰/۰۰۴۶	۰/۱۴	۰/۳۴	کوجه فرنگی

ماخذ: ۱. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۸۲-۸۳، وزارت جهاد کشاورزی

۲. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۸۷-۷۹، وزارت جهاد کشاورزی

۳. برآورد مشاور

جدول (۸۵-۱): برآورد متوسط مقدار نهاده های مصرفی برای تولید هر کیلوگرم محصولات زراعی دیم در استان اردبیل در سالهای زراعی ۱۳۷۸-۷۹ و ۱۳۸۲-۸۳ (مترمربع، گرم- نفر روز)

۱۳۷۸-۷۹						۱۳۸۲-۸۳						محصولات زراعی
سم	کودشیمیایی	کودحیوانی	نیروی کار	بذر	زمین	سم	کودشیمیایی	کودحیوانی	نیروی کار	بذر	زمین	
۰/۰۳	۳۵/۷	۴/۸	۰/۰۱۱۷	۱۳۸/۸	۱۱/۹۴	۰/۱۶	۸۳/۴	۱۰/۱	۰/۰۱۵۴	۱۲۵	۱۱/۲۵	گندم
۰	۱۵	۲۰/۹	۰/۰۱۲۳	۱۳۵	۱۱/۶۳	۰/۰۵	۸۶/۹	-	۰/۰۱۶	۱۳۴/۸	۱۲/۱۵	جو
۰	۲/۸	۰	۰/۰۳۱۲	۱۴۹/۵	۳۱/۷۷	۰/۵۱	-	-	۰/۰۳۲۲	۱۱۸/۲	۲۳/۸۴	نخود
۰/۱۰	۱۲/۱	۰	۰/۰۴۷۲	۱۴۷/۳	۲۴	۰/۵۶	۳/۱	-	۰/۰۴۲۲	۱۳۳/۸	۲۱/۷۲	عدس

ماخذ: ۱. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۸۲-۸۳، وزارت جهاد کشاورزی

۲. هزینه تولید محصولات کشاورزی، سال زراعی ۱۳۸۷-۷۹، وزارت جهاد کشاورزی

۳. برآورد مشاور

۲: فعالیت پرورش دام

فعالیت دامپروری از جمله فعالیتهای بخش کشاورزی است که با توجه به ویژگیهای طبیعی و اقلیمی شهرستانهای استان به صورتی نسبتاً گسترده در همه آنها رواج دارد و در مجموع، استان اردبیل را به یکی از کانونهای دامپروری کشور تبدیل کرده است. مهم ترین ویژگی های عمومی فعالیت دامپروری استان عبارت است از :

۲-۱: جایگاه نسبی استان در فعالیت دامپروری کشور

بر پایه آخرین اطلاعات در دسترس (جدول شماره ۱-۲)، در سال ۱۳۸۴، سهم نسبی استان اردبیل از جمعیت دامی کشور در حدود ۴/۱ درصد است. مقایسه سهم نسبی استان در کشور برای انواع دام نشان می دهد که در ترکیب گله دامی این استان:

- تعداد گوسفند و بره، گاو دورگ، گاو بومی و (بویژه) گاومیش به طور نسبی بیشتر از آن در کشور است.
- تعداد بز و بزغاله، گاو اصیل، شتر و تک سم ها به طور نسبی کمتر از آن در کل کشور است.

جدول (۱-۲): مقایسه جمعیت دامی استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۴ (هزار راس / نفر)

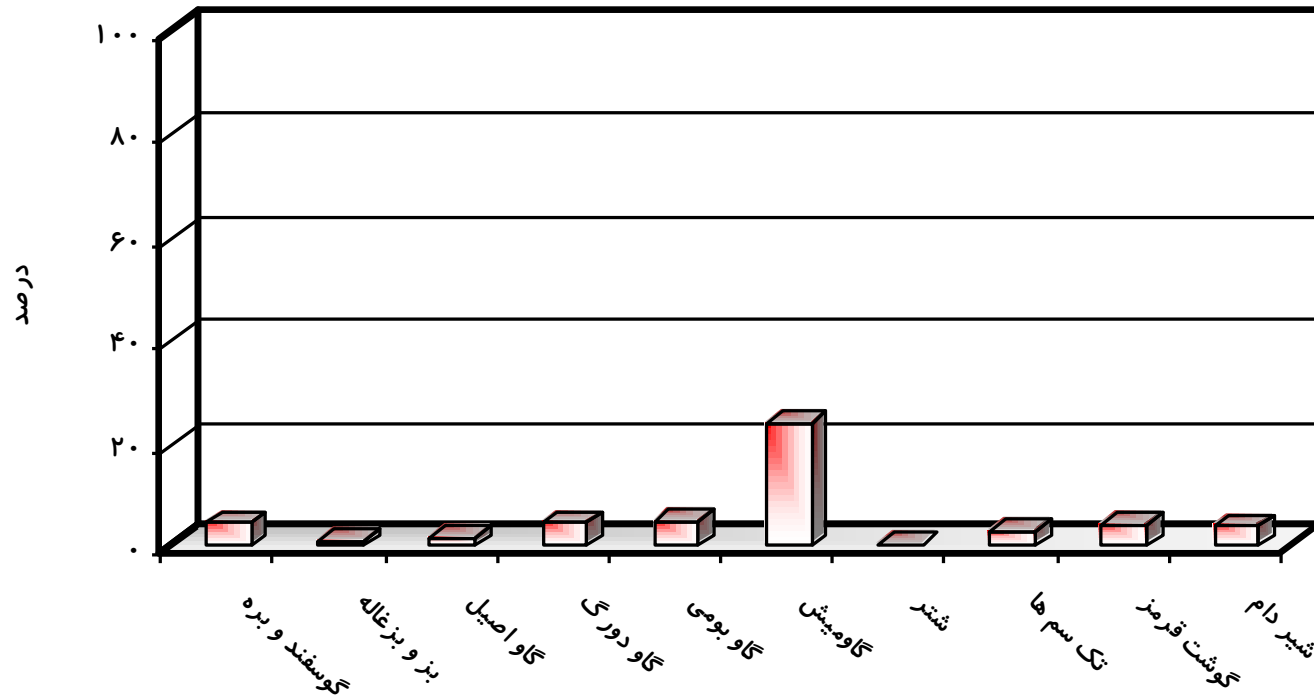
شرح	جمعیت دامی (معادل گوسفند)	تعداد انواع دام							
		گوسفند و بره	بز و بزغاله	گاواصیل	گاودروگ	گاو بومی	گاومیش	شتر	تک سم
استان اردبیل	۵۱۲۸	۲۳۲۱/۷	۲۶۲/۷	۱۲/۳	۱۴۱/۲	۱۸۱/۹	۹۸/۶	۰/۳	۴۵/۵
کل کشور	۱۲۵۳۹۶	۵۲۲۱۹	۲۵۸۰۷	۷۹۱	۳۱۳۱	۳۸۹۷	۴۱۳	۱۵۱	۱۵۲۳
نسبت استان در کشور	۴/۱	۴/۴	۱/۰	۱/۶	۴/۵	۴/۷	۲۳/۹	۰/۲	۳/۰

ماخذ: آمار نامه کشاورزی، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، جلد دوم: دامپروری - وزارت جهاد کشاورزی

همچنین، در این سال مقدار تولید گوشت قرمز استان (۳۳/۴ هزار تن) در حدود ۴/۲ درصد مقدار تولید متناظر آن در کشور (۸۰۰ هزار تن) و مقدار تولید شیر خام استان (۲۸۶/۹ هزار تن) نیز در حدود ۴ درصد مقدار متناظر آن در کشور (۷۱۷۹ هزار تن) است.

به این ترتیب با توجه به سهم نسبی جمعیت استان (۱/۸ درصد برای جمعیت کل و ۲/۳ درصد برای جمعیت روستایی) و با مساحت آن در کشور (۱/۱ درصد) می توان گفت که تمرکز نسبی بر فعالیت دامپروری در این استان بیشتر از متوسط آن در کشور (و حدود ۲ برابر آن) است.

نمودار شماره (۱ - ۲): جایگاه نسبی استان اردبیل در تعداد دام و فرآورده های دامی کشور در سال ۱۳۸۴

۲-۲: فعالیت دامپروری در شهرستانهای استان

بر پایه آخرین اطلاعات در دسترس از الگوی توزیع دامهای استان در شهرستانهای آن در سال ۱۳۸۵، می توان نشان داد :

(الف): تعداد کل دامهای استان (برحسب معادل گوسفندی آن) بالغ بر ۶۰۰۵ هزار راس است که از آن حدود ۲۳/۴ درصد در شهرستان پارس آباد، ۱۵/۶ درصد در شهرستان اردبیل، ۱۳/۶ درصد در شهرستان مشگین شهر و ۱۲/۴ درصد در شهرستان نیر پرورش داده می شوند که این چهار شهرستان دارای بیشترین تعداد دام در استان هستند. در مقابل، از کل دامهای استان حدود ۲/۸ درصد در شهرستان کوثر، ۴/۵ درصد در شهرستان خلخال، ۷/۸ درصد در شهرستان نمین، ۸/۳ درصد در شهرستان بیله سوار و ۱۱/۶ درصد در شهرستان گرمی نگهداری می شود که شهرستانهای دارای تعداد دام کمتر در استان می باشند.

- مقایسه سهم نسبی تعداد دام و سهم نسبی مساحت شهرستانهای استان نشان می دهد، ضریب تمرکز توزیع تعداد دام در شهرستان پارس آباد (۳/۰۲)، شهرستان نیر (۱/۸۲)، شهرستان نمین (۱/۳۵)، شهرستان اردبیل (۱/۱۲) و شهرستان گرمی (۱/۰۱) بیشتر از واحد است که متناظر با تمرکز نسبی بیشتر فعالیت دامپروری در این شهرستانها و در قیاس با متوسط آن در استان است. در مقابل، اندازه این ضریب در شهرستان خلخال (۰/۲۹)، شهرستان کوثر (۰/۳۹)، شهرستان مشگین شهر (۰/۶۴) و شهرستان بیله سوار (۰/۸۴) کمتر از واحد بوده و حاکی از تمرکز نسبی کمتر فعالیت دامپروری در این شهرستانها در قیاس با متوسط استان است، بر این اساس، به طور نسبی، شهرستان پارس آباد دارای بیشترین تمرکز نسبی فعالیت دامپروری و شهرستان خلخال دارای کمترین تمرکز نسبی این فعالیت در میان شهرستانهای استان هستند.

- ترکیب گله در شهرستانهای استان با یکدیگر متفاوت بوده و دامنه این تفاوت نیز گسترده است. می توان نشان داد، بیشترین تمرکز نسبی (ضریب مکانی) تعداد انواع دام در ترکیب گله در شهرستانهای استان برای گاو و گوساله اصیل در شهرستان پارس آباد (۲)، گاو و گوساله دورگ در شهرستان نیر (۳/۰۳)، گاو و گوساله بومی در شهرستان کوثر (۱/۸۶)، گاو میش در شهرستان نمین (۲/۵۸)، گوسفند و بره در شهرستان پارس آباد (۱/۴۴)، بز و بزغاله در شهرستان خلخال (۳/۷۵)، شتر در شهرستان بیله سوار (۲/۵۹) و

تک سمی ها در شهرستان گرمی (۳/۴۰) است. این امر در حالی است که بیشترین تعداد هریک از دامهای استان در شهرستانهای تابعه آن برای گاو و گوساله اصیل در شهرستان پارس آباد (۴۶/۷ درصد)، گاو و گوساله دورگ در شهرستان نیر (۳۷/۴ درصد)، گاو و گوساله بومی در شهرستان مشگین شهر (۲۲/۵ درصد)، گاو میش در شهرستان اردبیل (۲۵/۹ درصد)، گوسفند و بره در شهرستان پارس آباد (۳۳/۷ درصد)، بز و بزغاله در شهرستان پارس آباد (۳۰/۹ درصد)، شتر در شهرستان پارس آباد (۶۰/۷ درصد) و تک سمی ها در شهرستان گرمی (۳۹/۳ درصد) است.

به همین ترتیب می توان نشان داد، گذشته از شهرستانهای فاقد برخی انواع دامها، در میان سایر شهرستانهای استان کمترین تمرکز نسبی (ضریب مکانی) تعداد انواع دام در ترکیب گله برای گاو و گوساله اصیل در شهرستان گرمی (۰/۰۲)، گاو و گوساله دورگ در شهرستان مشگین شهر (۰/۲۵)، گاو و گوساله بومی در شهرستان نمین (۰/۲۷)، گاو میش در شهرستان پارس آباد (۰/۳۶)، گوسفند و بره در شهرستان نیر (۰/۶۵)، بز و بزغاله در شهرستان نیر (۰/۳۰) و... است. در حالی که سهم نسبی تعداد دام شهرستانهای دارای کمترین تعداد انواع دام برای گاو و گوساله اصیل در شهرستان گرمی (۰/۲ درصد)، گاو و گوساله دورگ در شهرستان کوثر (۱/۶ درصد)، گاو و گوساله بومی در شهرستان نمین (۲/۱ درصد)، گاو میش در شهرستان گرمی (۸/۱ درصد)، گوسفند و بره در شهرستان کوثر (۲/۸ درصد) بز و بزغاله در شهرستان نمین (۳/۱ درصد) و... است.

همچنین، بر پایه آخرین اطلاعات در دسترس، در سال ۱۳۸۵، کل مقدار گوشت قرمز تولیدی استان بالغ بر ۴۰/۲ هزار تن و مقدار تولید شیر خام استان ۴۰۲/۶ هزار تن است. این اطلاعات نشان می دهد.

- از کل تولید گوشت قرمز استان، حدود ۲۱/۹ درصد در شهرستان پارس آباد و ۲/۹ درصد در شهرستان کوثر تولید شده است که به ترتیب، شهرستانهای دارای بیشترین و کمترین میزان تولید گوشت قرمز در استان هستند. به همین ترتیب، اندازه این سهم نسبی برای شهرستان اردبیل ۱۶/۴ درصد، شهرستان مشگین شهر ۱۴/۳ درصد، شهرستان نیر ۱۳/۳ درصد، شهرستان گرمی ۱۰/۳ درصد، شهرستان بیله سوار ۸/۷ درصد، شهرستان نمین ۷/۷ درصد و شهرستان خلخال ۴/۵ درصد است.

- از کل تولید شیر خام استان حدود ۲۱/۳ درصد در شهرستان اردبیل و ۲/۳ درصد آن در شهرستان کوثر (به ترتیب به مثابه شهرستانهای دارای بیشترین و کمترین میزان تولید

شیر خام در استان تولید شده است. اندازه سهم نسبی سایر شهرستانها در تولید شیر خام استان برای شهرستان پارس آباد ۱۸/۶ درصد، شهرستان نیر ۱۸/۵ درصد، شهرستان مشگین شهر ۱۱/۱ درصد، شهرستان گرمی ۹/۳ درصد، شهرستان نمین ۸/۷ درصد، شهرستان بیله سوار ۶/۷ درصد و شهرستان خلخال ۳/۵ درصد است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۲-۲) الی (۲-۴) و نمودار شماره (۲-۳) آورده شده است.

جدول (۲-۲): تعداد دام شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

شهرستان	واحد دامی	تعداد انواع دام							
		گاو و گوساله اصیل	گاو و گوساله دورگ	گاو و گوساله بومی	گاو میش	گوسفند و بیره	بز و بزغاله	شتر	تک سم
استان	۶۰۰۵۳۱۴	۲۵۰۵۲	۱۱۱۶۰۱	۲۷۱۴۰۳	۱۳۷۴۳۲	۲۴۶۰۴۶۸	۲۷۴۵۴۸	۳۵۶	۸۷۷۰۰
اردبیل	۹۳۷۶۵۶	۶۳۲۷	۳۳۴۲۱	۲۶۱۹۸	۳۵۵۷۷	۲۹۶۴۰۰	۱۵۳۴۵	۰	۳۶۳۶
بیله سوار	۴۹۷۶۴۰	۲۲	۲۵۵۵	۲۷۲۵۰	۱۸۱۵۰	۲۲۸۸۲۳	۳۱۷۱۲	۱۰۳	۱۵۰
پارس آباد	۱۴۰۵۴۱۵	۱۱۷۰۲	۱۲۴۳۲	۳۳۸۹۹	۱۱۶۴۷	۸۲۸۴۳۹	۸۴۸۳۶	۲۱۶	۲۴۱۹۶
خلخال	۲۷۰۲۳۰	۲۰۸	۲۶۵۸	۲۱۵۱۱	۰	۱۰۴۰۷۸	۴۶۳۱۶	۰	۵۸۰۴
کونر	۱۷۱۲۲۳	۶۸	۱۷۷۴	۱۴۳۴۱	۰	۶۹۳۸۴	۱۹۸۵۰	۰	۳۸۶۹
گرمی	۶۹۳۴۹۸	۶۰	۴۸۰۰	۵۵۰۴۱	۱۱۱۹۳	۲۰۰۷۷۴	۱۷۵۱۵	۰	۳۴۴۲۳
مشگین شهر	۸۱۸۴۴۹	۳۳۸	۳۸۲۹	۶۱۱۴۴	۱۷۳۸۰	۳۷۰۳۰۱	۴۰۲۲۰	۳۷	۷۱۳۹
نمین	۴۶۸۹۴۳	۲۵۳۲	۸۳۵۶	۵۸۲۱	۲۷۶۷۲	۱۶۴۶۶۷	۸۵۲۵	۰	۳۶۳۶
نیر	۷۴۲۲۶۰	۳۷۹۵	۴۱۷۷۶	۲۶۱۹۸	۱۵۸۱۳	۱۹۷۵۹۹	۱۰۲۲۹	۰	۴۸۴۸

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۳-۲): سهم نسبی هر شهرستان از انواع دام استان اردبیل در سال ۱۳۸۵ (درصد)

شهرستان	کل جمعیت دامی	تعداد انواع دام							
		گاو و گوساله اصیل	گاو و گوساله دورک	گاو و گوساله بومی	گاو میش	گوسفند و بیره	بز و بزغاله	شتر	تک سم
استان	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
اردبیل	۱۵/۶۱	۲۵/۲۶	۲۹/۹۵	۹/۶۵	۲۵/۸۹	۱۲/۰۵	۵/۵۹	۰	۴/۱۵
بيله سوار	۸/۲۹	۸/۷۸	۲/۲۹	۱۰/۰۴	۱۳/۲۱	۹/۳۰	۱۱/۵۵	۲۸/۹۳	۰/۱۷
پارس آباد	۲۳/۴۰	۴۶/۷۱	۱۱/۱۴	۱۲/۴۹	۸/۴۷	۳۳/۶۷	۳۰/۹۰	۶۰/۶۷	۲۷/۵۹
خلخال	۴/۵۰	۰/۸۳	۲/۳۸	۷/۹۳	۰	۴/۲۳	۱۶/۸۷	۰	۶/۶۲
کوثر	۲/۸۵	۰/۲۷	۱/۵۹	۵/۲۸	۰	۲/۸۲	۷/۲۳	۰	۴/۴۱
گرمی	۱۱/۵۵	۰/۲۴	۴/۳۰	۲۰/۲۸	۸/۱۴	۸/۱۶	۶/۳۸	۰	۳۹/۲۵
مشگین شهر	۱۳/۶۳	۱/۳۵	۳/۴۳	۲۲/۵۳	۱۲/۶۵	۱۵/۰۵	۱۴/۶۵	۱۰/۳۹	۸/۱۴
نمین	۷/۸۱	۱۰/۱۱	۷/۴۹	۲/۱۴	۲۰/۱۴	۶/۶۹	۳/۱۱	۰	۴/۱۵
نیر	۱۲/۳۶	۱۵/۱۵	۳۷/۴۳	۹/۶۵	۱۱/۵۱	۸/۰۳	۳/۷۳	۰	۵/۵۳

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

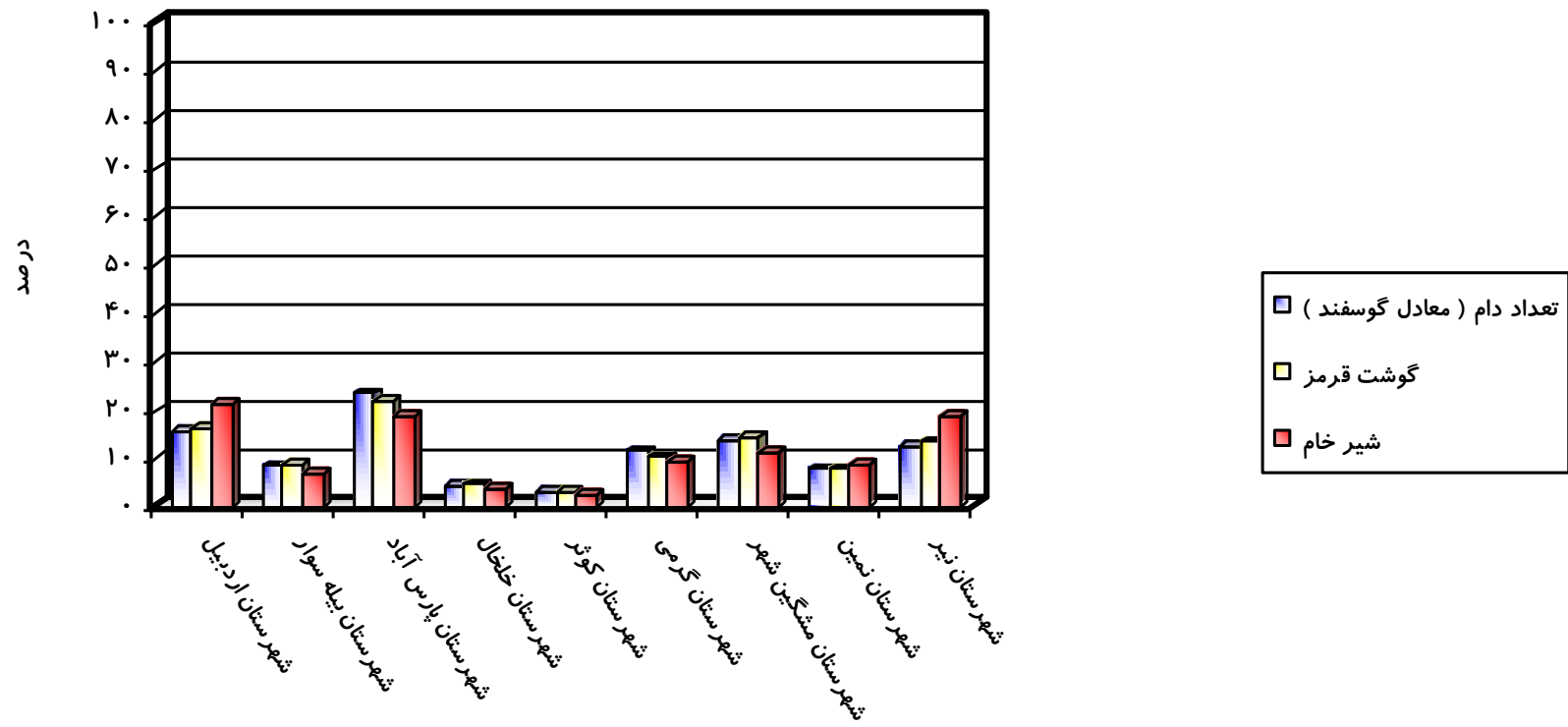
جدول (۴-۲): مقدار تولید گوشت قرمز و شیر خام در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵ (تن)

شهرستان	شیر خام		گوشت قرمز	
	مقدار	سهم نسبی	مقدار	سهم نسبی
استان	۴۰۲۶۱۰	۱۰۰	۴۰۲۶۵/۳	۱۰۰
اردبیل	۸۵۶۹۶/۶	۲۱/۲۹	۶۵۸۸/۷	۱۶/۳۸
بيله سوار	۲۶۸۷۵/۰	۶/۶۸	۳۵۶۱/۶	۸/۷۴
پارس آباد	۷۴۹۰۹/۳	۱۸/۶۱	۸۷۹۸/۰	۲۱/۸۷
خلخال	۱۴۱۶۵/۹	۳/۵۲	۱۸۲۴/۴	۴/۵۴
کوثر	۹۰۷۶/۰	۲/۲۵	۱۱۶۰/۱	۲/۸۸
گرمی	۳۷۳۹۸/۳	۹/۲۹	۴۱۴۰/۸	۱۰/۳۰
مشگین شهر	۴۴۷۹۸/۹	۱۱/۱۳	۵۷۶۸/۴	۱۴/۳۴
نمین	۳۵۱۶۵/۳	۸/۷۳	۳۰۸۳/۰	۷/۶۷
نیر	۷۴۵۲۴/۳	۱۸/۵۱	۵۳۴۰/۳	۱۳/۲۸

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

نمودار شماره (۲ - ۲) : جایگاه نسبی هر شهرستان در تعداد دام و فرآورده های دامی استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

۳: فعالیت پرورش طیور

با توجه به افزایش تدریجی اهمیت نسبی گوشت مرغ و تخم مرغ در سبدهای غذایی خانوارها، تامین این نیاز روز افزون منجر به گسترش فعالیت پرورش طیور و ایجاد واحدهای پرورش مرغ در بسیاری از نقاط کشور شده است که استان اردبیل و شهرستانهای تابعه آن نیز در آن زمره هستند. دربندهای زیر، مهمترین ویژگیهای این فعالیت در استان ارائه می شود.

۳-۱: جایگاه نسبی استان در فعالیت پرورش طیور کشور

بر پایه آخرین اطلاعات در دسترس، در سال ۱۳۸۴، تعداد و ظرفیت واحدهای دارای پروانه بهره برداری پرورش مرغ در استان اردبیل برای مرغ گوشتی ۱۹۷ واحد با ظرفیت ۳/۰۲ میلیون قطعه، مرغ تخمگذار ۲۵ واحد با ظرفیت ۰/۶۲ میلیون قطعه، مرغ مادر ۱۲ واحد با ظرفیت ۰/۴۳ میلیون قطعه و جوجه کشی ۵ واحد با ظرفیت ۳/۰۳ میلیون قطعه است که در قیاس با ظرفیتهای متناظرشان در کل کشور می توان نشان داد که حدود ۱/۷ درصد ظرفیت واحدهای مرغ گوشتی، ۱ درصد ظرفیت واحدهای مرغ تخمگذار، ۲/۹ درصد ظرفیت واحدهای مرغ مادر و ۲/۲ درصد ظرفیت واحدهای جوجه کشی کشور را به خود اختصاص می دهد.

همچنین، در این سال حدود ۲۱/۳ هزار تن گوشت مرغ و ۷/۴ هزار تن تخم مرغ در استان تولید شده است که به ترتیب ۱/۷ درصد و ۱ درصد مقادیر تولید متناظرشان در کشور هستند. (جدول شماره ۳-۱) و نمودار شماره (۳-۱)

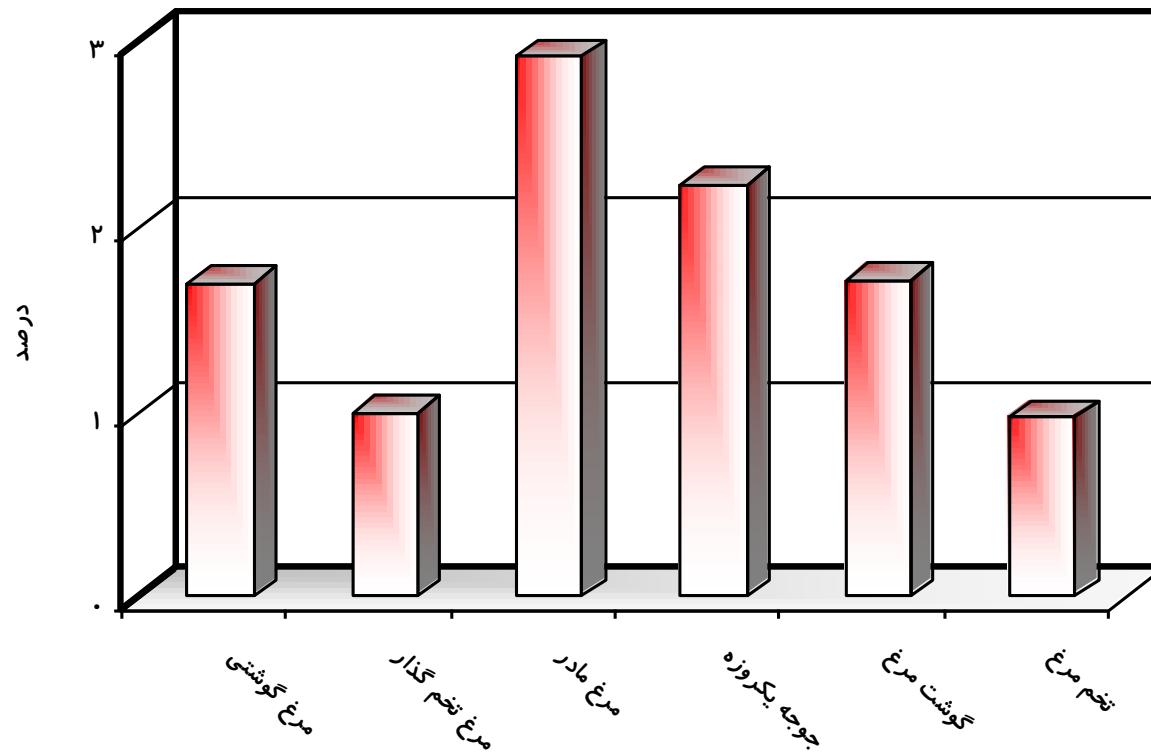
جدول (۱-۳): مقایسه ظرفیت پرورش طیور و تولیدات عمده این فعالیت در استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۴ (هزار قطعه، هزارتن)

شرح	مرغ گوشتی		مرغ تخمگذار		مرغ مادر		جوجه کشی		مقدار تولید	
	واحد	ظرفیت	واحد	ظرفیت	واحد	ظرفیت	واحد	ظرفیت	گوشت مرغ	تخم مرغ
استان اردبیل	۱۹۷	۳۰۱۷/۹	۲۵	۶۱۶/۶	۱۲	۴۳۲/۸	۵	۳۰۳۵/۲	۲۱/۳۳	۷/۳۷
کل کشور	۱۱۵۳۵	۱۷۷۳۴۵/۶	۱۲۸۱	۶۱۴۰۲/۴	۳۶۶	۱۴۷۷۳/۶	۱۰۶	۱۳۵۴۴۴/۵	۱۲۳۶/۷۳	۷۵۸/۶۹
سهم نسبی استان در کشور	۱/۷۱	۱/۷۰	۱/۹۵	۱	۳/۲۸	۲/۹۳	۴/۷۲	۲/۲۴	۱/۷۲	۰/۹۷

ماخذ: ۱. آمار نامه کشاورزی کشور، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳، جلد دوم - وزارت جهاد کشاورزی

۲. برآورد مشاور

نمودار (۱ - ۳) : جایگاه نسبی استان اردبیل در ظرفیت پرورش طیور و فرآورده های آن در سال ۱۳۸۴

۲-۳: فعالیت پرورش طیور در شهرستانهای استان

بر پایه آخرین اطلاعات در دسترس، در سال ۱۳۸۵، ویژگیهای الگوی توزیع انواع طیور استان در شهرستانهای آن به ترتیب زیر است:

- تعداد کل انواع طیور استان بالغ بر ۱۱/۸ میلیون قطعه است که از آن ۴/۳ میلیون قطعه (۳۶/۸ درصد) در شهرستان اردبیل و ۲/۹ میلیون قطعه (۲۴/۳ درصد) در شهرستان نمین و ۱/۶ میلیون قطعه (۱۳/۶ درصد) در شهرستان مشگین شهر است و این سه شهرستان دارای بیشترین تعداد طیور در میان شهرستانهای استان هستند. در مقابل، از کل طیور استان حدود ۰/۳۴ میلیون قطعه (۲/۹ درصد) در شهرستان کوثر، ۰/۳۸ میلیون قطعه (۳/۲ درصد) در شهرستان خلخال و ۰/۴۴ میلیون قطعه (۳/۸ درصد) در شهرستان بیله سوار است که سه شهرستان دارای کمترین تعداد طیور در استان می باشند، ضمناً، سهم نسبی تعداد طیور سایر شهرستانهای استان از کل تعداد طیور استان در شهرستان پارس آباد ۴/۷ درصد، شهرستان نیر ۴/۹ درصد و شهرستان گرمی ۵/۸ درصد است.

- از کل طیور استان حدود ۱۴/۸ درصد طیور بومی، ۵/۶ درصد سایر انواع طیور، ۷۷/۲ درصد مرغ گوشتی، ۱/۵ درصد مرغ تخمگذار و ۰/۹ درصد مرغ مادر گوشتی است. می توان نشان داد که ترکیب نسبی جمعیت طیور شهرستانهای استان با ترکیب فوق متفاوت است. در شهرستان اردبیل سهم نسبی مرغ مادر و مرغ گوشتی، در شهرستان بیله سوار سهم نسبی طیور بومی و سایر انواع طیور، در شهرستان پارس آباد سهم نسبی طیور بومی و سایر انواع طیور، در شهرستان خلخال سهم نسبی سایر انواع طیور، در شهرستان کوثر سهم نسبی مرغ تخمگذار و سایر انواع طیور، در شهرستان گرمی سهم نسبی طیور بومی، سایر انواع طیور و مرغ تخمگذار، در شهرستان مشگین شهر سهم نسبی طیور بومی، مرغ تخمگذار و سایر انواع طیور، در شهرستان نمین سهم نسبی مرغ گوشتی و مرغ مادر و شهرستان نیر سهم نسبی طیور بومی و سایر انواع طیور در جمعیت کل طیور آنها بیشتر از اندازه سهم نسبی متناظر شان در کل استان بوده و نشان دهنده اهمیت نسبی بیشتر آنها در فعالیت پرورش طیور این شهرستانها است. براین اساس می توان ملاحظه کرد که شهرستانهای اردبیل و نمین دو کانون اصلی پرورش صنعتی طیور در استان هستند. (جداول شماره ۲-۳ و ۳-۳)

همچنین، در این سال، کل تولید گوشت مرغ استان در حدود ۱۷/۶ هزار تن و تولید تخم مرغ آن ۶/۳ هزار تن گزارش شده است که چگونگی توزیع آنها در شهرستانهای استان به ترتیب زیر است:

- از کل تولید گوشت مرغ استان حدود ۴۰/۶ درصد در شهرستان اردبیل، ۲۷/۴ درصد در شهرستان نمین، ۱۲/۷ درصد در شهرستان مشگین شهر، ۴/۶ درصد در شهرستان نیر، ۳/۹ درصد در شهرستان پارس آباد، ۳/۶ درصد در شهرستان گرمی، ۱/۵ درصد در شهرستان بيله سوار و ۱/۴ درصد در شهرستان کوثر تولید شده است. به این ترتیب ملاحظه می شود که اهمیت نسبی شهرستان اردبیل در تولید گوشت مرغ استان بیش از ۲۸ برابر آن در شهرستان کوثر است که دو شهرستان دارای بیشترین و کمترین مقدار تولید گوشت مرغ در استان هستند.

- از کل تولید تخم مرغ استان حدود ۲۳/۵ درصد در شهرستان اردبیل، ۱۸/۷ درصد در شهرستان مشگین شهر، ۱۴/۱ درصد در شهرستان گرمی، ۱۲/۷ درصد در شهرستان کوثر، ۱۰/۸ درصد در شهرستان نمین، ۹/۷ درصد در شهرستان بيله سوار، ۴/۱ درصد در شهرستان پارس آباد، ۳/۷ درصد در شهرستان نیر و ۲/۸ درصد در شهرستان خلخال تولید شده است و به این ترتیب، اهمیت نسبی شهرستان اردبیل در تولید تخم مرغ استان بیش از ۸ برابر آن در شهرستان خلخال است که دو شهرستان دارای بیشترین و کمترین مقدار تولید تخم مرغ در استان هستند.

- با مقایسه دو الگوی توزیع بالا مشاهده می شود که الگوی توزیع امکانات تولید تخم مرغ و الگوی توزیع متناظر آن برای تولید گوشت مرغ با یکدیگر متفاوت بوده و الگوی توزیع تولید تخم مرغ در شهرستانهای استان به مراتب متعادلتر از الگوی توزیع تولید گوشت مرغ در استان است (جداول شماره ۲-۳، ۳-۳ و ۳-۴ و نمودار شماره ۲-۳).

جدول (۲-۳): تعداد انواع طیور در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

شهرستان	کل	طیور بومی	سایر ماکیان	مرغ گوشتی	مرغ تخمگذار	مرغ مادر گوشتی
استان	۱۱۷۷۹۹۰۷	۱۷۴۷۹۲۰	۶۵۹۸۱۲	۹۰۹۶۶۱۴	۱۷۷۳۹۰	۱۰۰۱۷۱
اردبیل	۴۳۳۹۵۳۳	۲۳۹۵۱۹	۶۸۲۶۶	۳۹۰۱۵۴۳	۵۹۹۱۲	۷۰۲۹۳
بيله سوار	۴۴۲۳۳۰	۳۴۶۶۱۳	۶۵۷۱۷	۳۰۰۰۰	۰	۰
پارس آباد	۵۴۸۳۴۲	۱۲۶۰۲۵	۱۳۶۳۱۷	۲۸۶۰۰۰	۰	۰
خلخال	۳۷۷۰۰۱	۵۵۳۷۴	۵۳۲۰۸	۲۶۴۶۹۰	۳۷۲۹	۰
کوثر	۳۴۳۲۸۰	۳۶۹۱۷	۳۵۴۷۲	۲۲۹۸۱۰	۴۱۰۸۱	۰
گرمی	۶۸۶۴۲۳	۳۶۱۹۹۳	۱۳۷۴۳۸	۱۷۴۰۰۰	۱۲۹۹۲	۰
مشگین شهر	۱۵۹۹۶۶۹	۳۲۴۵۸۸	۸۹۹۹۹	۱۱۴۹۶۵۰	۳۴۱۲۹	۱۵۰۳
نمین	۲۸۶۱۵۶۲	۱۲۷۸۲۵	۳۶۵۳۴	۲۶۴۳۲۸۱	۲۵۵۴۷	۲۸۳۷۵
نیر	۵۸۱۷۶۷	۱۲۹۰۶۶	۳۶۸۶۱	۴۱۵۸۴۰	۰	۰

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

جدول (۳-۳): سهم نسبی هر شهرستان از انواع طیور استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

شهرستان	کل	طیور بومی	سایر ماکیان	مرغ گوشتی	مرغ تخمگذار	مرغ مادر گوشتی
استان	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
اردبیل	۳۶/۸۴	۱۳/۷۰	۱۰/۳۵	۴۲/۹۰	۳۳/۷۷	۷۰/۱۷
بيله سوار	۳/۷۵	۱۹/۸۳	۹/۹۶	۰/۳۳	۰	۰
پارس آباد	۴/۶۵	۷/۲۱	۲۰/۶۶	۳/۱۴	۰	۰
خلخال	۳/۲۰	۳/۱۷	۸/۰۶	۲/۹۱	۲/۱۰	۰
کوثر	۲/۹۱	۲/۱۱	۵/۳۸	۲/۵۳	۲۳/۱۶	۰
گرمی	۵/۸۳	۲۰/۷۱	۲۰/۸۳	۱/۹۱	۷/۳۲	۰
مشگین شهر	۱۳/۵۸	۱۸/۵۷	۱۳/۶۴	۱۲/۶۴	۱۹/۲۴	۱/۵۰
نمین	۲۴/۲۹	۴/۳۱	۵/۵۴	۲۹/۰۶	۱۴/۴۰	۲۸/۳۳
نیر	۴/۹۴	۷/۳۸	۵/۵۹	۴/۵۷	۰	۰

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

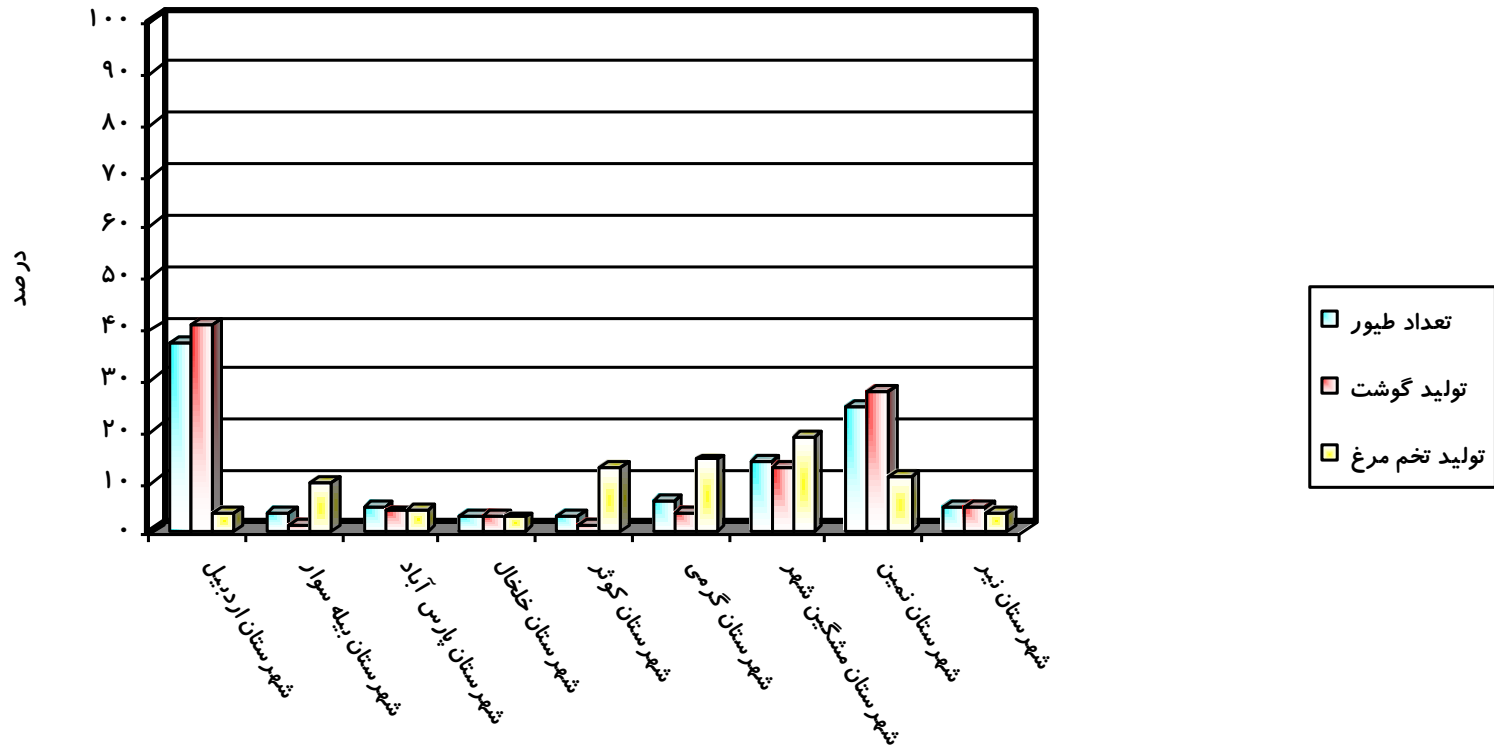
جدول (۳-۴) : مقدار تولید گوشت مرغ و تخم مرغ در شهرستان های استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

تخم مرغ		گوشت مرغ		شهرستان
سهم نسبی	مقدار	سهم نسبی	مقدار	
۱۰۰	۶۲۶۸/۶	۱۰۰	۱۷۳۵۰/۹	استان
۲۳/۵۴	۱۴۷۵/۷	۴۰/۵۶	۷۱۱۸/۷	اردبیل
۹/۶۷	۶۰۵/۹	۱/۵۶	۲۷۱/۱	بيله سوار
۴/۰۹	۲۵۶/۳	۳/۹۴	۶۹۲	پارس آباد
۲/۸۰	۱۷۵/۸	۳/۰۶	۵۳۷/۹	خلخال
۱۲/۶۶	۷۹۳/۴	۱/۴۳	۲۵۱	کوثر
۱۴/۰۸	۸۸۲/۵	۳/۵۵	۶۲۳/۶	گرمی
۱۸/۷۴	۱۱۷۴/۵	۱۲/۶۸	۲۲۲۵/۸	مشگین شهر
۱۰/۷۷	۶۷۵	۲۷/۴۴	۴۸۱۶	نمین
۳/۶۶	۲۲۹/۶	۴/۶۴	۸۱۴/۸	نیر

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

نمودار شماره (۲ - ۳): سهم نسبی هر شهرستان از تعداد طیور و فرآورده های آن در استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

۴: فعالیت زنبورداری

موقعیت طبیعی و اقلیمی، پوشش گیاهی و ترکیب گلهاء... شرایط مناسبی را برای فعالیت زنبورداری در شهرستانهای استان فراهم آورده است. این امر موجب شده است تا هم کمیت تولید عسل استان در کشور قابل توجه بوده و هم این که کیفیت عسل تولیدی در استان به عنوان محصولی ممتاز شناخته شده باشد. مهمترین ویژگیهای این فعالیت عبارت است از:

۴-۱: جایگاه نسبی استان در فعالیت زنبورداری کشور

بر پایه آخرین اطلاعات در دسترس، در سال ۱۳۸۴، بالغ بر ۳۷۵/۲ هزار کندوی زنبور عسل فعال در استان وجود داشته است که ۱۳/۳ درصد تعداد کندوهای عسل فعال کشور است. در همین سال، نتیجه فعالیت این کندوها تولید بیش از ۲/۳ هزار تن عسل است که حدود ۶/۷ درصد کل تولید عسل کشور است، (جدول شماره ۱-۴) این اطلاعات نشان می دهد:

- مقدار عسل تولیدی هر کندو در استان (۶/۲ کیلوگرم) به مراتب کمتر از مقدار عسل تولید شده در هر کندو در کل کشور (۱۲/۳ کیلوگرم) بوده و در حدود نصف آن است.
- سهم نسبی کندوهای مدرن در کل کندوهای استان (۹۸/۶ درصد) به میزان قابل توجهی بیشتر از سهم نسبی متناظر آن در کل کشور (۸۸/۲ درصد) است.

جدول (۱-۴): مقایسه تعداد گندو و عسل تولیدی آنها در استان اردبیل و کشور در سال ۱۳۸۴

شرح	تعداد گندو (هزار کنتی)			مقدار کل عسل تولید شده (تن)			متوسط عسل تولیدی هر گندو (کیلوگرم)		
	جمع	مدرن	بومی	جمع	گندوهای مدرن	گندوهای بومی	جمع	گندوهای مدرن	گندوهای بومی
استان اردبیل	۳۷۵/۲	۳۷۰/۱	۵/۱	۲۳۲۳	۲۲۸۶/۵	۳۶/۵	۶/۲	۶/۲	۷/۲
کل کشور	۲۸۲۵/۵	۲۴۹۲/۹	۳۳۲/۵	۳۴۷۸۷/۲	۳۲۹۹۴/۷	۱۷۹۲/۵	۱۲/۳	۱۳/۲	۵/۴
سهم نسبی استان در کشور	۱۳/۳	۱۴/۸	۱/۵	۶/۷	۶/۹	۲	۰/۵	۰/۵	۱/۳

ماخذ: ۱. آمار نامه کشاورزی کشور، سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳- وزارت جهاد کشاورزی

۲. برآورد مشاور

- در حالی که متوسط عسل تولیدی هر کندوی مدرن در کل کشور بیش از ۲/۴ برابر متوسط مقدار عسل تولیدی هر کندوی بومی است، عسل تولیدی در هر کندوی مدرن در استان کمتر از متوسط مقدار متناظر آن در کندوهای بومی بوده و حدود ۸۶ درصد آن است.
- در حالی که متوسط مقدار عسل تولید هر کندوی بومی استان بیش از ۱/۳ برابر مقدار متناظر آن در کل کشور است، متوسط مقدار عسل تولیدی هر کندوی مدرن در استان کمتر از نصف آن برای کندوهای مدرن در کل کشور می باشد.

۲-۴: فعالیت زنبورداری در شهرستانهای استان

بر پایه اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان، در سال ۱۳۸۵ بالغ بر ۱۱۸/۹ هزار کلنی کندوی زنبورعسل در این استان فعال بوده است که مقدار عسل تولید شده در آنها بیش از ۲/۶ هزار تن است. الگوی توزیع این کندوها و مقدار عسل تولیدی آنها در شهرستانهای استان نشان می دهد.

- حدود ۹۵/۹ درصد کندوهای عسل استان کندوهای مدرن و تنها ۴/۱ درصد آنها کندوی بومی است. دامنه تغییرات سهم نسبی کندوهای مدرن در کل کندوهای هر شهرستان بین حداکثر ۱۰۰ درصد در شهرستانهای بيله سوار، پارس آباد، گرمی، مشگین شهر و نمین و حداقل ۸۶/۳ درصد در شهرستان کوثر قرار دارد.

- متوسط مقدار عسل تولیدی هر کندو در کل استان ۲۲/۷ کیلوگرم با دامنه تغییرات بین حداکثر ۳۱/۹ کیلوگرم در شهرستان اردبیل و حداقل ۷/۷ کیلوگرم در شهرستان خلخال است. می توان نشان داد، متوسط مقدار عسل تولیدی هر کندوی مدرن ۲۲/۷ کیلوگرم است که بیشترین مقدار متناظر آن در شهرستانهای استان (۳۱/۹ کیلوگرم) در شهرستان اردبیل و کمترین آن (۷/۷ کیلوگرم) در شهرستان خلخال می باشد و به همین ترتیب، در حالیکه در هر کندوی بومی ۴/۹ کیلوگرم عسل تولید شده است، بیشترین اندازه متناظر آن (۷/۴ کیلوگرم) در شهرستان نیر و کمترین اندازه آن (۴/۱ کیلوگرم) در شهرستان خلخال است.

- متوسط مقدار عسل تولید شده در هر کندوی مدرن استان بسیار بیشتر از آن در کندوهای بومی استان بوده و حدود ۴/۶ برابر آن است.

- از کل عسل تولیدی استان حدود ۷۳/۲ درصد در شهرستان اردبیل و تنها کمتر از ۰/۴ درصد آن در شهرستان بيله سوار تولید شده است که به ترتیب شهرستانهای دارای بیشترین و کمترین اهمیت نسبی در فعالیت زنبورداری استان هستند. اندازه این سهم نسبی برای شهرستان خلخال ۶/۹ درصد، شهرستان مشگین شهر ۶/۶ درصد، شهرستان کوثر ۵ درصد، شهرستان نیر ۲/۹ درصد، شهرستان نمین ۲/۵ درصد، شهرستان گرمی ۱/۵ درصد و شهرستان پارس آباد ۱/۲ درصد است. (جدول شماره ۲-۴، ۳-۴ و نمودار شماره ۱-۴).

- متوسط مقدار عسل تولیدی هر کندو در شهرستانهای اردبیل و پارس آباد بیشتر از متوسط مقدار متناظر آن در استان بوده و در سایر شهرستانهای استان از آن کمتر است.

جدول (۲-۴): تعداد کندو و مقدار عسل تولیدی آنها در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

شرح	کل کندوها			کندوهای مدرن			کندوهای بومی		
	تعداد	کل عسل تولیدی	متوسط عسل تولیدی هر کندو	تعداد	کل عسل تولیدی	متوسط عسل تولیدی هر کندو	تعداد	کل عسل تولیدی	متوسط عسل تولیدی هر کندو
استان	۱۱۸۹۰۷	۲۶۱۶۲۸۸	۲۲	۱۱۴۰۶۴	۲۵۹۲۷۶۱	۲۲/۷	۴۸۴۳	۲۳۵۲۷	۴/۹
اردبیل	۵۹۹۶۴	۱۹۱۴۴۳۹	۳۱/۹	۵۹۹۲۹	۱۹۱۴۲۱۹	۳۱/۹	۳۵	۲۲۰	۶/۳
بيله سوار	۵۰۲	۹۱۴۵	۱۸/۲	۵۰۲	۹۱۴۵	۱۸/۲	۰	۰	۰
پارس آباد	۱۰۹۰	۳۰۰۶۶	۲۷/۶	۱۰۹۰	۳۰۰۶۶	۲۷/۶	۰	۰	۰
خلخال	۲۵۰۵۸	۱۷۹۹۳۰	۷/۲	۲۱۶۹۸	۱۶۶۱۴۳	۷/۷	۳۳۶۰	۱۳۷۸۷	۴/۱
کوثر	۹۹۰۸	۱۳۰۹۸۳	۱۳/۲	۸۵۵۷	۱۲۲۱۷۶	۱۴/۳	۱۳۵۱	۸۸۰۷	۶/۵
گرمی	۳۲۲۹	۳۹۵۹۶	۱۲/۳	۳۲۲۹	۳۹۵۹۶	۱۲/۳	۰	۰	۰
مشگین شهر	۹۳۴۵	۱۷۲۶۹۰	۱۸/۵	۹۳۴۵	۱۷۲۶۹۰	۱۸/۵	۰	۰	۰
نمین	۵۷۰۸	۶۴۴۶۹	۱۱/۳	۵۷۰۸	۶۴۴۶۹	۱۱/۳	۰	۰	۰
نیر	۴۱۰۳	۷۴۹۷۰	۱۸/۳	۴۰۰۶	۷۴۲۵۷	۱۸/۵	۹۷	۷۱۳	۷/۴

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

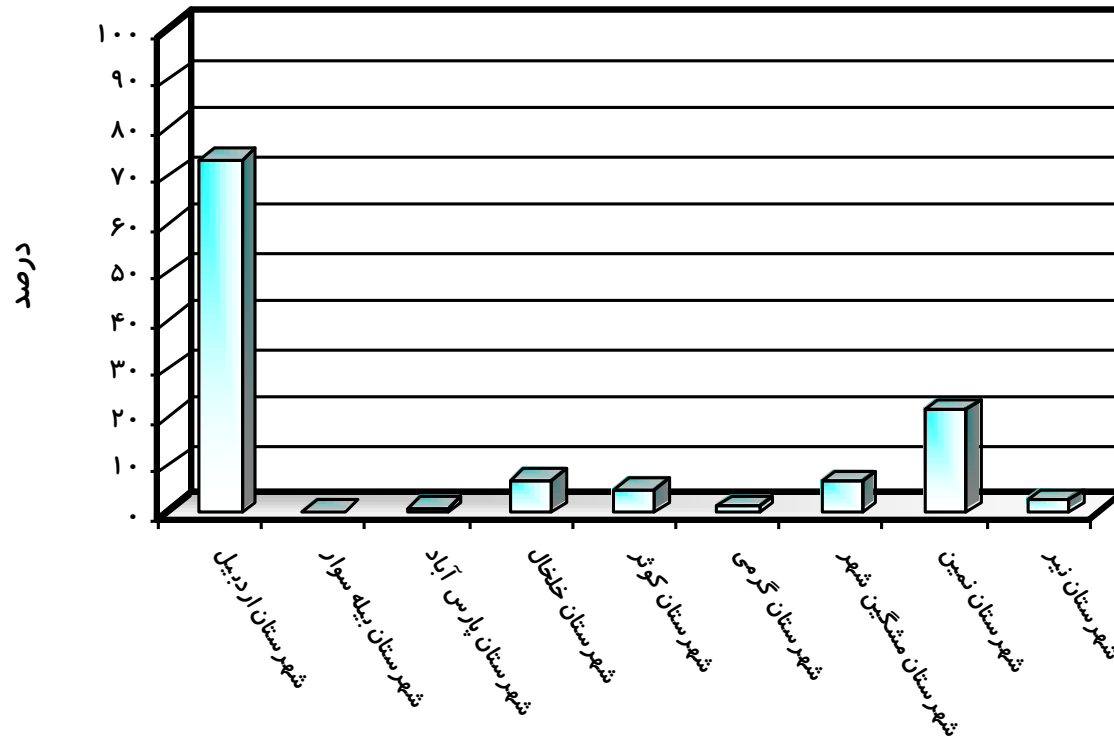
جدول (۳-۴): سهم نسبی هر شهرستان در فعالیت زنبورداری استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

شهرستان	سهم نسبی (درصد) در استان							
	سهم نسبی درصد کندوهای مدرن در کل کندوها		کندوهای بومی		کندوهای مدرن		کل کندوها	
	عسل تولیدی	تعداد	عسل تولیدی	تعداد	عسل تولیدی	تعداد	عسل تولیدی	تعداد
استان	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
اردبیل	۵۰/۴۳	۷۳/۱۷	۰/۹۴	۰/۷۲	۷۳/۸۲	۵۲/۵۴	۷۳/۱۷	۵۰/۴۳
بيله سوار	۰/۴۲	۰/۳۵	۰	۰	۰/۳۵	۰/۴۴	۰/۳۵	۰/۴۲
پارس آباد	۰/۹۲	۱/۱۵	۰	۰	۱/۱۶	۰/۹۶	۱/۱۵	۰/۹۲
خلخال	۲۱/۰۷	۶/۸۸	۵۸/۶۰	۶۹/۳۸	۶/۴۱	۱۹/۰۲	۶/۸۸	۲۱/۰۷
کوثر	۸/۳۳	۵/۰۱	۳۷/۴۳	۲۷/۹۰	۴/۷۱	۷/۵۰	۵/۰۱	۸/۳۳
گرمی	۲/۷۲	۱/۵۱	۰	۰	۱/۵۳	۲/۸۳	۱/۵۱	۲/۷۲
مشگین شهر	۷/۸۶	۶/۶۰	۰	۰	۶/۶۶	۸/۱۹	۶/۶۰	۷/۸۶
نمین	۴/۸۰	۲/۴۶	۰	۰	۴/۸۶	۵	۲/۴۶	۴/۸۰
نیر	۳/۴۵	۲/۸۷	۳/۰۳	۲	۲/۸۶	۳/۵۱	۲/۸۷	۳/۴۵

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

نمودار شماره (۱ - ۴) : سهم نسبی هر شهرستان در تولید عسل در استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

۵: فعالیت پرورش آبزیان

فعالیت آبی پروری از جمله فعالیتهای رو به گسترش بخش کشاورزی در استان است که در دهه های اخیر از رونق قابل توجهی برخوردار بوده است. مهمترین ویژگی های عملکرد این فعالیت در سال ۱۳۸۴ عبارت است از :

۱-۵: جایگاه نسبی استان در فعالیت پرورش آبزیان کشور

بر پایه آخرین اطلاعات در دسترس ، در سال ۱۳۸۴، کل تولید مزارع پرورش ماهی سردابی استان بالغ بر ۴۱۰ تن است که حدود ۱/۲ درصد تولید این ماهیان در کشور (۳۴۷۶۰ تن) می باشد. همچنین، در مزارع پرورش ماهی گرمابی استان حدود ۲۴۳ تن ماهی تولید شده است که تنها ۰/۳ درصد تولید ماهیان گرمابی در کشور (۷۳۳۹۶ تن) می باشد، علاوه بر این مزارع، در منابع آبی داخل استان نیز حدود ۵۸۵ تن ماهی (شامل ۶۱ تن ماهی سردابی و ۵۲۴ تن ماهی گرمابی) پرورش داده شده است. (جدول شماره ۱-۴) که بیش از ۲/۶ درصد تولید ماهیان در منابع آبهای داخلی کشور (۲۲۱۷۹ تن) می باشد. به این ترتیب ، در مجموع ، کل تولید ماهی استان در این سال بالغ بر ۱۳۴۴ تن است که ۱ درصد کل تولید ماهیان در فعالیت آبی پروری کشور (۱۳۴۱۶۴ تن) می باشد.

می توان نشان داد، متوسط مقدار تولید در هر هکتار از مساحت استخرهای مزارع پرورش ماهیان گرمابی در استان حدود ۴/۴ تن و در کل کشور ۲/۶ تن است و متوسط مقدار تولید در هر مترمربع از مساحت استخرهای مزارع پرورش ماهیان سردابی در استان ۲۸ کیلوگرم و در کشور ۲۶/۳ کیلوگرم است. بنابراین ، بازدهی تولید فعالیت آبی پروری در استان بیشتر از متوسط آن در کشور می باشد.

۲-۵: فعالیت آبی پروری در شهرستانهای استان

در سال ۱۳۸۴، فعالیت آبی پروری استان در ۲۲ مزرعه ماهیان سردابی، ۱۰ مزرعه پرورش ماهیان گرمابی، ۲۵ استخر دو منظوره (کشاورزی و آبی پروری) و ۲۸ منبع آبهای داخلی (رودخانه ها، دریاچه های پشت سدها و...) انجام می شود. مساحت استخرهای ماهیان سردابی ۱۴۶۵۴ هکتار و استخرهای دو منظوره (که کلاً به تولید ماهیان سردابی می پردازند) حدود ۱۱۸۵۰ هکتار و مساحت استخرهای ماهیان گرمابی ۵۵/۹ هکتار و مساحت منابع آبهای داخلی استان ۲۳۲۵ هکتار می باشد. میزان تولید ماهی در این مزارع و منابع آبی برای استخرهای سردابی ۴۱۰ تن، استخرهای دو منظوره ۱۰۶ تن، استخرهای گرمابی ۲۴۳ تن و منابع آبهای داخلی استان ۵۸۵ تن است که جمعاً ۱۳۴۴ تن می شود. از کل این مقدار تولید حدود ۵۷۷ تن (۴۲/۹ درصد) ماهیان سردابی و ۷۶۷ تن (۵۷/۱ درصد) ماهیان گرمابی است، ویژگیهای الگوی توزیع این مزارع و منابع آبی و تولید آنها در شهرستانهای استان در سال مورد بررسی عبارت است از:

- در شهرستانهای بيله سوار و گرمی هیچگونه فعالیت آبی پروری انجام نمی شود. در شهرستان پارس آباد تنها به آبی پروری گرمابی پرداخته می شود. در شهرستان نمین هیچگونه استخر ماهیان گرمابی یا سردابی وجود ندارد و تنها از طریق استخرهای چندمنظوره و منابع آبهای داخلی به تولید ماهی پرداخته می شود. در شهرستان نیر تنها به فعالیت تولید ماهیان سردابی پرداخته می شود.
- شهرستان مشگین شهر مهمترین مرکز تولید ماهیان سردابی است و حدود ۴۹/۷ درصد از کل تولید ماهیان سردابی (در استخرهای سردابی و استخرهای چندمنظوره) استان را به خود اختصاص می دهد، ضمن آن که اندازه این سهم نسبی در شهرستان خلخال ۱۷/۳ درصد، شهرستانهای اردبیل و نیر هر کدام ۱۳/۵ درصد و شهرستان نمین ۵/۹ درصد می باشد.
- شهرستان پارس آباد مهمترین مرکز تولید ماهیان گرمابی از طریق استخر است، به طوری که از کل تولید استخرهای ماهیان گرمابی استان حدود ۹۲/۶ درصد در شهرستان پارس آباد تولید می شود و اندازه سهم نسبی متناظر آن در شهرستان اردبیل ۴/۱ درصد، شهرستان خلخال ۱/۹ درصد و شهرستان مشگین شهر ۱/۴ درصد است.

- همچنین ، شهرستان پارس آباد مهمترین مرکز تولید ماهی از طریق منابع آبهای داخلی است و ۴۲/۶ درصد کل تولید این ماهیان در استان را به خود اختصاص می دهد. اندازه این نسبت برای ماهیان تولید شده در منابع آبی شهرستان اردبیل ۲۱/۵ درصد، شهرستان مشگین شهر ۱۳/۲ درصد، شهرستان کوثر ۹/۸ درصد، شهرستان نمین ۹/۷ درصد، شهرستان خلخال ۲/۸ درصد و شهرستان نیر ۰/۲ درصد است.
- در مجموع، سهم نسبی هر شهرستان در کل تولید ماهی (گرمابی و سردابی) استان، به ترتیب اهمیت، در شهرستان پارس آباد ۳۵/۳ درصد، شهرستان مشگین شهر ۲۵/۱ درصد، شهرستان اردبیل ۱۵/۳ درصد، شهرستان خلخال ۸/۲ درصد، شهرستان نمین ۶/۵ درصد، شهرستان نیر ۵/۳ درصد و شهرستان کوثر ۴/۳ درصد است.
- بازدهی فعالیت (تولید در واحد سطح) آبی پروری در شهرستانهای استان با یکدیگر متفاوت بوده و دامنه این تفاوت نیز نسبتاً گسترده است. در سال مورد بررسی، مقدار تولید در هر مترمربع استخر ماهیان سردابی بین حداکثر ۴۶/۵ کیلوگرم در شهرستان نیر و حداقل ۱۹/۲ کیلوگرم در شهرستان اردبیل، مقدار تولید در هر مترمربع استخرهای چندمنظوره بین حداکثر ۳۶/۱ کیلوگرم در شهرستان نیر و حداقل ۲/۵ کیلوگرم در شهرستان اردبیل، مقدار تولید در هر هکتار استخر ماهیان گرمابی بین حداکثر ۴/۶ تن در شهرستان پارس آباد و حداقل ۱/۶ تن در شهرستان مشگین شهر و مقدار تولید در هر هکتار منابع آبهای داخلی بین حداکثر ۰/۶ تن در شهرستانهای نمین و کوثر و حداقل ۰/۱ تن در شهرستان نیر و خلخال است. (جداول شماره ۱-۵ و ۲-۵ و نمودارهای شماره ۱-۵ و ۲-۵)

جدول (۱-۵): امکانات فعالیت آبی پروری و مقدار تولید ماهی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۴

شهرستان	استخرهای سردابی			استخرهای دو منظوره			استخرهای گرمابی			منابع آبیهای داخلی			کل تولید ماهی (تن)
	تعداد	مساحت (مترمربع)	تولید (تن)	تعداد	مساحت (مترمربع)	تولید (تن)	تعداد	مساحت (هکتار)	تولید (تن)	تعداد	مساحت (هکتار)	تولید (تن)	
استان	۲۲	۱۴۶۵۴	۴۱۰	۲۵	۱۱۸۵۰	۱۰۶	۱۰	۵۵/۹	۲۴۳	۲۸	۲۳۲۵	۵۸۵	۱۳۴۴
اردبیل	۴	۳۵۰۰	۶۷/۲	۱	۱۰۰۰	۲/۵	۴	۳/۷	۱۰	۸	۹۴۸	۱۲۵/۵	۲۰۵/۲
پارس آباد	-	-	-	-	-	-	۲	۴۹	۲۲۵	۵	۸۱۰	۲۴۹/۵	۴۷۴/۵
خلخال	۵	۲۶۹۶	۷۳/۲	۴	۹۰۰	۱۶/۵	۱	۱	۴/۵	۱	۱۶۴	۱۶/۵	۱۱۰/۷
کوثر	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴	۹۴	۵۷/۵	۵۷/۵
مشگین شهر	۱۱	۷۰۷۲	۲۰۶/۶	۱۲	۴۱۲۰	۵۰	۳	۲/۲	۳/۵	۷	۱۹۹	۷۷	۳۷۷/۱
نمین	-	-	-	۷	۵۶۵۰	۳۰/۵	-	-	-	۲	۹۰	۵۷	۸۷/۵
نیر	۲	۱۳۵۶	۶۳	۱	۱۸۰	۶/۵	-	-	-	۱	۲۰	۲	۷۱/۵

• در شهرستانهای بيله سوار و گرمی فعالیت آبی پروری انجام نمی شود.

ماخذ: اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

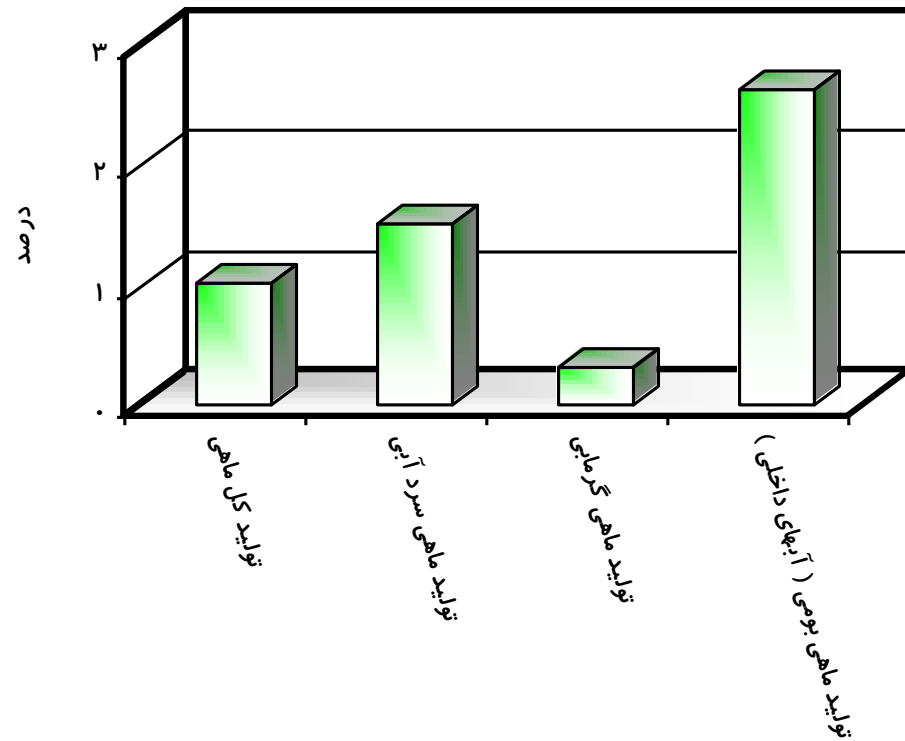
جدول (۲-۵): سهم نسبی هر شهرستان از امکانات فعالیت آبی پروری و تولید ماهی در استان اردبیل در سال ۱۳۸۴

شهرستان	استخرهای سردابی			استخرهای دو منظوره			استخرهای گرم آبی			منابع آبیهای داخلی			کل تولید ماهی (تن)
	تعداد	مساحت (مترمربع)	تولید (تن)	تعداد	مساحت (مترمربع)	تولید (تن)	تعداد	مساحت (هکتار)	تولید (تن)	تعداد	مساحت (هکتار)	تولید (تن)	
استان	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
اردبیل	۱۸/۱۸	۲۳/۹۳	۱۶/۳۹	۴	۸/۴۴	۲/۳۶	۴۰	۶/۶۲	۴/۱۲	۲۸/۵۷	۴۰/۷۷	۲۱/۴۵	۱۵/۲۷
پارس آباد	-	-	-	-	-	-	۲۰	۸۷/۶۶	۹۲/۵۹	۱۷/۸۶	۳۴/۸۴	۴۲/۶۵	۳۵/۳۱
خلخال	۲۲/۷۳	۱۸/۴۲	۱۷/۸۵	۱۶	۷/۵۹	۱۵/۵۷	۱۰	۱/۷۹	۱/۸۵	۳/۵۷	۷/۰۵	۲/۸۲	۸/۲۴
کوثر	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۴/۲۹	۴/۰۴	۹/۸۳	۴/۲۸
مشگین شهر	۵۰	۴۸/۳۶	۵۰/۳۹	۴۸	۳۴/۷۷	۴۷/۱۷	۳۰	۳/۹۳	۱/۴۴	۲۵	۸/۵۶	۱۳/۱۶	۲۵/۰۸
نمین	-	-	-	۲۸	۴۷/۶۸	۲۸/۷۷	-	-	-	۷/۱۴	۳/۸۷	۹/۷۴	۶/۵۱
نیر	۹/۰۹	۹/۲۷	۱۵/۳۷	۴	۱/۵۲	۶/۱۳	-	-	-	۳/۵۷	۰/۸۶	۰/۳۴	۶/۳۲

ماخذ: ۱. اطلاعات اخذ شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل

۲. برآورد مشاور

نمودار شماره (۱-۵): جایگاه نسبی استادن اردبیل در فعالیت آبی پروری در سال ۱۳۸۴

نمودار شماره (۲-۵): سهم نسبی هر شهرستان در تولید ماهی در استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

